

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих вчених, ад'юнктів, слухачів,
курсантів і студентів**

**“Молодіжна військова наука
у Київському національному університеті
імені Тараса Шевченка”**

24 квітня 2015 р.

ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів**

**“Молодіжна військова наука
у Київському національному університеті
імені Тараса Шевченка”**

24 квітня 2015 року

**За загальною редакцією к.філол.н., професора
генерал-майора В.В. Балабіна**

Київ – 2015

УДК 355(477)37
ББК 32.26.8-68.49

*Рекомендовано до друку Вченою радою Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол від 23.04.15 № 12).*

- Т30** Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів “Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка” [Текст] / за заг. редакцією В.В. Балабіна. – К. : ВІКНУ, 2015. – 343 с.

Опубліковано тези доповідей молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, інших вищих військових та вищих навчальних закладів України, вітчизняних фахівців із: актуальних проблем виховної роботи у Збройних Силах України; технічних проблем озброєння і військової техніки та технологій подвійного призначення; актуальних питань правового забезпечення повсякденної діяльності Збройних Сил України; фінансів; інформаційно-психологічної безпеки особистості, суспільства, держави; актуальних проблем лінгвістичного забезпечення Збройних Сил України; геоінформаційного забезпечення Збройних Сил України.

Редакційна колегія:

Балабін В.В., ген.-майор, к.філол.н., проф., голова
Ольховой І.О., п-к, к.геогр.н., доц.
Шарий В.І., д.військ.н., проф.
Ленков С.В., д.т.н., проф.
Кирик В.Л., п-к, к.політ.н., доц.
Білан М.Б., п/п-к, к.філол.н., доц.
Коропатнік І.М., п/п-к, к.ю.н., доц.
Савков П.А., п-к, к.т.н., доц.
Сизов А.І., п/п-к, к.е.н.
Коваль Ю.В., доц.

УДК 355(477)37
ББК 32.26.8-68.49

© Військовий інститут Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка, 2015

ЗМІСТ

Секція 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ	15
Безкровний М.М. Особливості саморегуляції військовослужбовців військової служби за контрактом.....	17
Безносьок О.О. Якість освіти: сучасні стратегії та перспективи розвитку	17
Голуб Ю.В. Форми та прийоми пропагандистської діяльності.....	20
Грибко О.О. Психологічні методи розвитку адаптаційного потенціалу військовослужбовців за контрактом.....	21
Григорчук С.П. Психологічні бар'єри спілкування у військовослужбовців військової служби за контрактом	23
Дорохов М.С. Профілактична робота щодо попередження правопорушень із військовослужбовцями, призваними під час мобілізації.....	24
Друченко Н.В. До проблеми розвитку лідерських якостей у військовослужбовців-жінок.....	25
Зяблюк Т.В. Мотивація до військово-професійної діяльності у військовослужбовців військової служби за контрактом	26
Коренчук О.С. Морально-психологічний стан особового складу як критерій боєздатності військового підрозділу	27
Корчак О.В. До проблеми підготовки майбутніх офіцерів в умовах ВВНЗ	30
Кравченко О.І. Особливості сучасного етапу удосконалення комп'ютерно-орієнтованих систем навчання ВНЗ	31
Краснобриж Д.О. Проблема тероризму в сучасному політичному процесі	32
Кузьменко М.Д., Гришин С.П. Поняття "професійної норми" та її вимірювання засобами психологічної діагностики.....	33
Малюга В.М., Костенко Ю.І. Шляхи удосконалення системи підготовки фахівців для кадрових органів ЗСУ	34
Мась Н.М. Особливості роботи психологів із пораненими.....	35
Ніколайчик К.А. Психологічні чинники формування першого враження в курсантському підрозділі.....	36
Новіцький Т.А. Особливості прояву емоційної сфери у курсантів різної професійної спрямованості.....	37
Покотило В.В. Актуальні проблеми створення системи психологічної реабілітації учасників бойових дій	38
Пономаренко А.А. Проблема вивчення індивідуально-психологічних чинників стресостійкості військовослужбовців військової служби за контрактом	39
Постоєнко В.І. Психологічна робота по реабілітації військовослужбовців із посттравматичним стресовим розладом (ПТСР).....	40
Рябова О.В. Психологічні особливості курсантів-жінок у процесі навчання у ВВНЗ.....	41
Сабадаш С.О. До проблеми психодіагностики професійної придатності військовослужбовців	42
Сірий А.В. Рекомендації щодо впливу на натовп та його поведінку	43

Сторожук Н.А. Основні завдання соціально-психологічної реабілітації інвалідів бойових дій в умовах військових шпиталів	45
Стрикхолм В.Р. Відносини України з країнами СНД та їх особливості	46
Тракалюк О.Л. Критерії та показники оцінювання розвиненості фахової компетентності посадових осіб кадрових органів ЗСУ	48
Турченко Ю.В. Використання відкритої соціальної мережі Facebook у процесі навчання курсантів ВІКНУ	49
Тюріна Ю.В. Гендерний аспект адаптації курсантів до умов навчання у ВВНЗ	50
Тюріна В.О. Діагностика психосоматичних розладів у військовослужбовців після повернення із зони бойових дій	52
Черних Ю.О., Черних О.Б. Місце моніторингу в системі забезпечення якості підготовки військових фахівців	53
Черних Ю.О. Можливі варіанти формування та комплектування резерву ЗСУ	54

Секція 2. ТЕХНІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОЗБРОЄННЯ І ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ57

Банзак Г.В. Разработка имитационной статистической модели процесса технического обслуживания.....	59
Барабаш О.В., Мусієнко А.П. Застосування функціональної стійкості процесів управління.....	60
Березовская Ю.В., Цыцарев В.Н. Модель смешанного технического обслуживания (ТО) сложных объектов радиоэлектронной техники: ТО по ресурсу и ТО по состоянию	61
Бідюк О.І., к.т.н. Огнєвий О.В. Методи прогнозування попиту в умовах централізованої системи постачання	62
Бойченко О.В., Кислинг Э.С. Интеллектуальная составляющая систем поддержки принятия решений	63
Бойчук В.О., Матвєєв П.Ю. Використання розрідженого воксельного октодереву у тривимірній графіці	64
Бойчук В.О., Нікіткін О.М. Перспектива користування віддаленими сервісами на базі розподілених систем (клаудкомп'ютинг)	65
Боряк К.Ф., Дяченко О.Ф., Подолян С.М., Левінський О.С. Маскувальний плащ для військовослужбовців	66
Боряк К.Ф., Манзарук М.О. Особливості налаштування гідродемпферів танка	67
Боряк К.Ф., Возний В.І. Варіанти застосування нової конструкції магнітного сповільнювача для спецтехніки	68
Бурлаченко І.С., Мусієнко М.П. Мультиагентні бездротові сенсорні мережі військового призначення з енергоефективним живленням елементів системи	69
Головань А.В., Головань В.Г., Дроздов О.М. Шляхи підвищення ефективності управління складними організаційно-технічними системами	71
Григор'єв Д.В., Курзова Ю.В. Оцінка впливу внутрішньосистемних збурень на точність вимірювання кутових координат методом максимальної ентропії.	72

Гуменюк М.О., Чешун В.М., Ленков О.С. Методи протидії негативному впливу спотворень інформації на результати діагностування	73
Гунченко Ю.О., Шворов С.А., Штепа В.М. Аналіз недоліків сучасних інформаційно-управляючих систем складними комплексами водоочистки у надзвичайних ситуаціях	74
Гунченко Ю.О., Шворов А.С. Методичні засади оцінки ефективності параметричної обробки вхідних електронних документів в інформаційно-аналітичних системах	75
Джулій В.М., Жигальський П.В. Аналіз підходів до виявлення та розпізнавання дорожніх знаків.....	76
Джулій В.М., Ленков Є.С., Копачовець О.М. Використання колоночного представлення даних для обробки запитів до надвеликих баз даних.....	77
Жебка В.В. До питання побудови моделі функціонування телекомунікаційної мережі	78
Жиров Г.Б., Хлопонін Ю.І. Нейромережева корекція нелінійних спотворень	79
Жиров Г.Б., Жиров Б.Г. Принципи створення електронного підручника	80
Зоценко В.С. Переваги алгоритмів оптимізації на графах	81
Ізмайлов А.В., Петришин М.Л. Аналіз динаміки розкладу функцій за базисами та системами функцій.....	82
Кирилюк О.І. Перевезення небезпечних вантажів	84
Козіна М.О. Розробка методу передачі даних стеганографічним каналом зв'язку з перевіркою цілісності та автентичності додаткової інформації	85
Кошовий М.Д., Ноженко О.М. Розробка алгоритму розв'язування задач визначення показників метрологічного забезпечення методом комплексного оцінювання.....	86
Красильников С.Р., Абаркін П.С., Жиров Б.Г. Шляхи оптимізації асортименту підприємства.....	87
Красильников С.Р., Левчук А.Р. Крос-рівнева оптимізація для підвищення продуктивності транспортного протоколу в безпроводних мережах	88
Красильников С.Р., Ряба Л.О. Освітня програма підготовки магістрів комп'ютерних систем та мереж.....	89
Крихта В.В., Сидоров О.В. Резервування як метод підвищення функціональної стійкості систем енергетики.....	90
Круцило А.О., Казанцев О.Ю. Засіб криптографічного захисту та передачі інформації на основі числення Фібоначчі мережею Bluetooth	91
Кутраков О.П., Нічкало С.І., Корецький Р.М. Акселерометр з тензорезисторами на основі ниткоподібних кристалів кремнію	92
Ленков С.В., Муляр І.В., Гурман І.В. Методи модифікації процесорного ядра у системах на кристалі.....	93
Літвіцький Л.О., Ленков О.С., Чорненький В.І. Нейромережні засоби виявлення й усунення ушкоджень передаваної кодової інформації.....	94
Лоза В.М., Демченко С.В., Лалетін С.П. Метод підвищення ефективності фотоперетворення та надійності фотоелектричних перетворювачів.....	95

Мармолюк В.В., Чешун В.М., Ленков Є.С. Метод генерації еталонів відповідних реакцій для пошуку динамічних несправностей цифрових пристроїв	96
Марченко А.В., Бордан Д.С., Гунченко С.Ю. Постановка задачі локалізації мобільного робота методом фільтра Байеса.....	97
Мокрицкий В.А., Маслов О.В., Банзак О.В. Методика моделювання апаратних спектрів CdZnTe-детекторів	99
Муляр І.В., Гнатюк В.В., Солодєва Л.В. Метод визначення шаблону проектування вихідного коду програмного забезпечення	100
Муляр І.В., Дубина П.М. Метод побудови інтелектуальних систем планування переміщення мобільного робота	101
Мясищев А.А. Андроид и Ардуино в задачах управления голосом и синтеза речи	102
Мясищев А.А., Ноянчук В.В. Розпаралелювання задач, розв'язуваних методом скінченних елементів на GPU NVIDIA	103
Мясищев А.А., Ожаровський С.Г. Метод розпізнавання мовлення по короткому словнику з використанням mel-кепстральних коефіцієнтів.....	104
Нікіфоров М.М. Аналіз інформаційних характеристик основних радіолокаційних засобів існуючої системи контролю повітряного простору України.....	105
Огнєвий О.В., Кліщ О.В. Метод відслідковування мобільного пристрою за перехопленими "пробними" пакетами підключення до WiFi	106
Охрамович М.М., Гап'юк В.М., Бабій О.С. Альтернативні джерела живлення та можливість їхнього використання для портативних радіоелектронних засобів	107
Петришин М.Л., Ізмайлов А.В. Метод побудови трійкових кодів Грея	108
Рома О.М., Василенко С.В. Завадозахищеність радіоліній із широкосмуговими OFDM сигналами.....	108
Рудніченко М.Д. Функціональний склад системи підтримки прийняття рішень превентивного управління ризиками складних технічних систем.....	110
Рущенко Р.Є. Технічні проблеми озброєння і військової техніки та технологій подвійного призначення	111
Савенчук В.В., Гунченко Ю.О. Постановка задачі планування та управління процесом дистанційного навчання	112
Савран В.О., Мірошніченко О.В., Жердєв М.К. Впровадження інформаційних технологій в систему технічного діагностування об'єктів РЕТ	113
Сантоній В.І., Лепіх Я.І., Янко В.В., Будіянська Л.М., Іванченко І.О. Інтелектуалізований оптико-електронний датчик малих відстаней для швидкісних систем.....	114
Сантоній В.І., Лепіх Я.І., Янко В.В., Будіянська Л.М., Іванченко І.О. Установка фізичного моделювання динамічних випробувань неконтактних оптико-електронних пристроїв.....	115
Сірий А.В., Сидоров О.В. Методи нечіткого багатокритеріального вибору при оцінці характеристик радіолокаційних об'єктів	115

Смаглюк Г.Г., Бузила Т.М. Моделювання спотворень радіолокаційних дальнісних портретів в моделі розпізнавання повітряних цілей	116
Толюпа С.В., Дружинін В.А. Математична модель взаємовідносин підмножин множини системи захисту інформації.....	117
Толюпа С.В., Наконечний В.С. Забезпечення ефективності управління мережами в умовах надзвичайних ситуацій.....	118
Толюпа С.В., Литвиненко Л.О. Моделювання процесів прийняття рішень при проектуванні систем захисту інформації	119
Толюпа С.В., Цюпа Н.В. Оптимізація значень параметрів OFDM-сигналу засобів радіозв'язку в залежності від стану каналу	120
Хмельницький Ю.В., Гвоздицький Л.І. Підвищення ефективності навчального процесу за допомогою автоматизованих систем	121
Хмельницький Ю.В., Гика В.А. Оптимізація передачі пакетів в комп'ютерних мережах за допомогою кодування Лагранжа	122
Хрульова П.О., Бабій О.С. Безпілотний літальний апарат у новітній історії військової справи.....	123
Вишнівський В.В., Глухов С.І., Шевченко В.В. Аналіз існуючих методів перевірочних тестів для цифрових ТЕЗів РЕЗ озброєння з використанням електромагнітного методу діагностування	124
Шевченко Г.В. Застосування методу аналізу ієрархій при розв'язанні задачі прийняття рішення про таргетування.....	125

Секція 3. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВСЯКДЕННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ127

Бериславська О.М., Коропатнік І.М. Маніпулятивні технології в сфері інформаційно-правової політики	129
Богданова М.П. Причини військових злочинів	130
Бурлаченко Д.П. Правові основи діяльності капеланської служби в Україні	133
Волков А.Г. Правові основи забезпечення обороноздатності держави.....	135
Дегтяр Я.Р. Щодо впровадження програмно-цільового методу в систему оборонного планування.....	136
Димарецький І.В. Поняття законності, військової дисципліни та правопорядку як основних принципів правової роботи	137
Дмитрашківський В.О. Проблеми функціонування військової прокуратури	138
Коваль В.В. Чому АТО, а не воєнний стан	139
Коваль В.П. Проблемні питання правової підготовки у ЗСУ	142
Ломака Є.К. Укладення господарських договорів із військовими частинами ЗСУ	143
Малюга А.В., Халіманенко С.М. Аналіз реалізації процедури надання статусу учасника бойових дій та шляхи її вдосконалення	144
Масник І.Р. До питання необхідності розвитку законодавства щодо соціального захисту військовослужбовців	145
Мойсей Л.О. Забезпечення житлом військовослужбовців ЗСУ за територіальним принципом: проблеми та перспективи	147

Опанасенко О.О. Примирення як спосіб правового захисту в адміністративному процесі України за участю військових частин МОУ	148
Панов О.П. Правові аспекти участі ЗСУ в миротворчих операціях	149
Пасіка С.П. Новели антикорупційного законодавства України.....	150
Пасічний А.В. До питання доцільності введення інституту військових кримінальних проступків.....	151
Пашинський В.Й. Нормотворча діяльність у сфері оборони	152
Пугач В.В. Посилення кримінальної відповідальності військовослужбовців і мобілізованих.....	154
Равлюк А.В. Становище суб'єктів господарювання на території з особливим порядком місцевого самоврядування	154
Роговенко Д.А. Досвід правового регулювання фінансового забезпечення армії США.....	155
Рожков В.В. До питання про поняття військової частини МОУ	156
Сакал М.В. Історичні аспекти міжнародного військово-технічного співробітництва	157
Синявський Т.О. Зміни в пенсійному законодавстві військовослужбовців ..	159
Тютюков І.В. Ухилення від призову під час мобілізації в умовах особливого періоду: адміністративно-правовий аспект	160
Урба А.Ю. Основи цивільно-військових відносин в Україні	161
Шульгін В.В. Проблеми реалізації парламентських рекомендацій у національно-безпековій сфері України	163
Секція 4. ФІНАНСИ.....	167
Андрюшин А.А. Застосування системи організації та оплати праці в умовах реформування ЗСУ.....	169
Баранов О.В., Остапенко О.П. Види бюджетних зобов'язань, їх реєстрація та облік в органах Державної казначейської служби України	169
Бєлов О.О. Фінансове планування військової частини як складова бюджетного процесу	170
Богатирьов Д.О., Ульянов К.Є. Щодо деяких питань про зміни у методології бухгалтерського обліку бюджетних установ	172
Бондар В.В. Стимулювання військовослужбовців, які беруть участь у АТО, за умов сучасного економічного становища України	173
Валенкевич В.В. Шляхи вдосконалення ефективності використання бюджетних коштів у військовій частині.....	174
Вовченко А.О., Галімський С.П. Економічна ефективність комп'ютерних систем бухгалтерського обліку.....	175
Гаркот О.І. Зарубіжний досвід виплати грошового забезпечення військовослужбовцям та можливості його застосування в ЗСУ.....	176
Гейко Л.І. Бюджетна класифікація.....	177
Головчук О.С., Медведєв Ю.Б. Вплив воєнного стану на економіку України	178
Грязнов Є.К. Кредитні ризики банків України	179
Данилюк Д.О. Виплата грошового забезпечення у різних випадках службового становища.....	179

Демиденко Р.К. Війна як полум'я для фінансів.....	180
Дзись С.Р. Основні проблеми взаємодії державної казначейської служби України з військовими частинами ЗСУ та шляхи їх вирішення.....	181
Дикий Ю.Г. Актуальні питання колективно-договірного регулювання організації оплати праці в ЗСУ.....	182
Драчинський Н.В. Особливості облікової політики у військових частинах..	183
Дрозд Ю.Ю. Чи потрібна сьогодні Україні командна економіка.....	184
Іщенко Ю.В. Оптимізація виплати грошового забезпечення військовослужбовцям офіцерського складу ЗСУ.....	186
Карпенко В.І. Системи електронних грошей в Україні: проблеми та перспективи розвитку.....	187
Кирилюк В., Шпильовий С.Є. Кому Україна продає озброєння?.....	187
Коваль А.О. Організація облікової політики військової частини	188
Копаниця П.В. Шляхи вдосконалення розподілу видатків на утримання особового складу.....	189
Кузін Д.О., Сизов А.І. Особливості організації оплати праці працівників соціально-культурної сфери	190
Курмаз Я.О., Шрамко О.В. Проблеми притягнення до матеріальної відповідальності працівників військової частини	191
Ларін О.І. Бухгалтерський облік у військовій частині.....	193
Легкий С.О. Актуальні питання системи грошового забезпечення військовослужбовців ЗСУ	194
Лобов О.О., Кириленко І.В. Військово-економічна безпека України.....	195
Лопатін В.В., Бухер О.А. Бухгалтерський облік як інструмент управління фінансово-господарською діяльністю військової частини	196
Луцик Ю.О. Проблемні питання і перспективи інноваційного розвитку.....	196
Метрикас Л.І. Особливості бухгалтерського обліку готівки та інших коштів у військових частинах.....	197
Місяць О.О. Політика територіальної оборони країни та її можливі наслідки	199
Молокопій В.Л., Чистик О.М. Проблемні питання використання благодійної допомоги в ЗСУ	200
Мороз М.О., Сизов А.І. Актуальні питання системи оплати праці в Україні на сучасному етапі її економічного розвитку.....	201
Мруг А.С., Верцімага В.О. Організація казначейського виконання державного бюджету у військових частинах	203
Омельченко А.М., Андрієнко О.О. Перехід до комплектування ЗСУ військовослужбовцями за контрактом.....	204
Остапенко О.П. Побудова дерева рішень як метод оцінювання ризиків фінансового забезпечення ЗСУ	205
Павленко Б.В., Шпильовий С.Є. Проблеми введення військового збору	206
Паскевич В.Л., Остапенко О.П. Інвентаризація як інструмент забезпечення достовірності бухгалтерського обліку у військових частинах.....	207
Пахольчук В.В., Бухер О.А. Характеристика організації процесу обліку дебіторської заборгованості військової частини при використанні виділеного фінансового ресурсу	208

Пересунько О.С., Брижеватий В.М. Місце грошового забезпечення при комплектуванні ЗСУ військовослужбовцями за контрактом	210
Петров Р.Ю., Чимишенко С.М. Одноразові види грошового забезпечення військовослужбовців.....	211
Пелешко В.І., Матуліс В.М. Фінансове планування у військовій частині в сучасних умовах	212
Підмурняк О.О., Кириленко К.І., Котій Д.М. Недоліки та шляхи вдосконалення спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності в Україні	212
Поліщук О.В. Методика роботи внутрішньої перевіряльної комісії під час перевірки фінансово-господарської діяльності військової частини.....	214
Поторась А.В. Особливості статусу військового майна	214
Похольчук Р.В., Шевчук А.А. Перспективи розвитку системи заробітної плати в ЗСУ із застосуванням досвіду зарубіжних країн	215
Соболєв О.О., Котій Д.М. Сучасні світові тенденції у сфері фінансування видатків на оборону держави	216
Соколов С.В. Актуальні питання тарифної системи оплати праці та шляхи її удосконалення.....	217
Сосненко А.В. Сучасні проблеми воєнної економіки	218
Турович І.І., Юрчишин П.В. Актуальні проблеми притягнення військовослужбовців та військовозобов'язаних до матеріальної відповідальності	219
Удоденко О.А., Шпильовий С.Є. Зміст та особливості програмно-цільового методу бюджетного фінансування	220
Ужва О.Д., Шрамко О.В. Ведення військового господарства в період розформування та зміни дислокації військової частини.....	222
Ульянов К.Є. Інформаційно-комунікаційні технології як фактор монополізації ринків в умовах глобалізації	223
Ухов М.В. Військово-технічні проблеми озброєння у ЗСУ	224
Чайка К.К. Фінанси та воєнна економіка	225
Чеберяко О.В. Бюджетна безпека держави: індикатори та загрози.....	225
Чистик О.М. Питання забезпечення МО України фінансовими ресурсами для зміцнення обороноздатності держави	227
Чимишенко С.М. Актуальні питання соціального захисту військовослужбовців, які приймають безпосередню участь в АТО.....	228
Шалабай П., Кириленко І.В. Шляхи реформування процедури проведення тендерів щодо державних закупівель для ЗСУ	229
Шатов О.В. Проблеми та перспективи розвитку хеджування в Україні	230
Шинкаренко Д.Р. Реформування системи державних закупівель в Україні ..	230
Шуріна Т.Б. Дотримання фінансової дисципліни як основний інструмент ефективного ведення фінансового господарства військової частини	232
Щербина І.М. Шляхи мінімізації випадків заподіяння державі матеріальної шкоди з боку військовослужбовців та працівників ЗСУ	233
Янковський Д.В. Актуальні питання грошового забезпечення військовослужбовців Збройних сил України на сучасному етапі	234
Ясько Д.С. Переваги та недоліки милітаризації економіки	235

**Секція 5. ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА
ОСОБИСТОСТІ, СУСПІЛЬСТВА, ДЕРЖАВИ.....237**

Аблазов І.В., Кудрявцев В.О., Савчинська Н.Ю. Моделі врегулювання придністровського конфлікту в контексті забезпечення національних інтересів України	239
Анікеєнко Ю.М., Халіманенко С.М., Бадрук О.О. Проблеми трансформації оборонної промисловості країн європейського союзу	240
Баталюк І.В. Сутність та напрямки психологічної війни у збройних конфліктах сучасності	241
Березовська Ю.В. Аналіз внутрішніх дестабілізуючих факторів впливу на інформаційну безпеку держави.....	242
Бойко О.В., Стамбірська Р.Г., Мірошніченко О.В. Проблеми автоматизованого аналізу і оброблення природно-мовних текстів	243
Бондаренко Р.О. Національна безпека України в сучасному геополітичному середовищі	244
Вікторов Б.В. Інформаційно-психологічна безпека особистості, суспільства, держави.....	245
Гастинщиков В.Г. Протиборство ЗМІ на окупованій території України	246
Гришин С.П., Бадрук О.О., Савчинська Н.Ю. Чинники політичного ризику в забезпеченні воєнної безпеки держави	247
Гуда М.В. Участь підрозділів ЗСУ у багатонаціональних військових навчаннях	248
Даценко Д.К. Цивільно-військове співробітництво в зоні проведення антитерористичної операції.....	249
Житко А.О. Стан та перспективи співробітництва України з країнами Близького та Середнього Сходу в оборонній сфері	250
Іванюк Ю.О. Оборонне співробітництво з країнами Центрально-Східної Європи та Балтії як фактор засвоєння корисного досвіду європейської та євроатлантичної інтеграції.....	251
Кравченко О.М. Особливості формування громадської думки ЗМІ в сучасних умовах	252
Кузнєцов О.С. Засоби масової комунікації як елемент інформаційно-психологічного протиборства між Україною та РФ у геополітичному вимірі.....	253
Кушнір І.І. Інформаційно-психологічна експансія Росії проти України за часів незалежності (1991–2014 рр.)	254
Мєшков С.І., Богомолів О.О., Лалетін С.П. Модель доступу до інформаційних ресурсів інформаційно-телекомунікаційних систем	255
Музичко Д.Р. Орвелл та Хакслі як пророки біполярності світу	255
Невольніченко А.І., Жердєв М.К., Марченко-Бабіч О.М., Добровольський В.Б. Концепція інформаційної боротьби в ідеологічній сфері.....	256
Овчинніков М.О. Антитерористична діяльність і міжнародний потенціал її вдосконалення	258
Ольховая Ю.І. Воєнно-політичні передумови участі України в міжнародних миротворчих операціях	259

Онищук М.І. Інформаційна війна російських ЗМІ: нові виклики й загрози для України	260
Осовик Д.С. Підвищення ролі інформаційно-психологічної безпеки в сучасних умовах	261
Пампуха І.В., Пампуха Ю.А. Сучасні технології гібридних війн	262
Пампуха Ю.А., Ольховой І.О. Вплив мас-медіа на інформаційний простір та використання їх у гібридних війнах	264
Параніч О.П. Гібридна війна: війна сьогодення; війна майбутнього	266
Пасхалов А.К. Інформаційна війна Росії проти України за роки незалежності	267
Пилипчук В.В., Новохатній Ю.В., Демченко С.В. Проблеми використання баз даних для ведення інформаційно-аналітичної роботи	268
Полінська Д.О. Театр війни: правила гри, встановлені демократією	269
Рудик А.О. Вплив політичних міфів на збройні сили держави	270
Садовніченко Я.В. Діяльність ЗМІ в контексті російської агресії проти України	272
Санченко Д.Є. Воєнна доктрина як категорія правової доктрини	273
Скорук О.А. Основні напрями інформаційної агресії російських ЗМІ проти України	274
Турченко Ю.В. Особливості поширення інформації в кризових та екстремальних ситуаціях	275
Хамула С.В., Буяло О.В., Охромович М.М. Можливості сучасних стегаграфічних алгоритмів маскування інформації	276
Чаплінський Є.О. Сутність та роль інформаційної війни у військових конфліктах	277
Шемет Д.К. Інформаційно-психологічні операції: концептуальні підходи НАТО і провідних країн світу	278
Шликов О.А. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національна безпека	279
Секція 6. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	281
Багрова Є.В. Особливості перекладу військової лексики у публіцистичних виданнях	283
Бондаренко Л.М. Міждискурсивні зв'язки законодавчих і нормативно-правових текстів ФВД в оригіналі і перекладі	284
Гальчус А.О. Про переклад німецької військової лексики	285
Гребенюк Л.В. Явище синонімії як частковий випадок багатозначності	286
Гулей Т.В. Неоархітектурні тренди в сучасній англійській мові	287
Залеський Є.М. Проблема електронних підручників для майбутніх перекладачів	288
Зарицька А.І. Функціонування національної мови у сфері наукової комунікації	289
Каптюрова В.В. Принципи мережевого спілкування	290
Кузьмичов Г.Ю. Переваги та недоліки використання словника "мультитран" у лінгвістичному забезпеченні військ	291

Ляшенко Н.В. Стратегії перекладу	292
Марець Б.О. Лексико-граматичні особливості радіопереговорів англійською мовою	293
Марченко-Бабіч О.М., Кушнір М.Л. Система інформування іноземної аудиторії як ефективний інструмент захисту воєнної безпеки держави	293
Мороз І.П. Адаптація французьких (англійських) запозичень в українському військовому тексті	295
Нікіфорова О.М., Юндіна О.В. Тексти військово-політичної тематики як об'єкт перекладознавчого дослідження	296
Пацалов О.Ю. Особливості відтворення англійської військово-медичної лексики.....	296
Полежаєв Ю.С. Переклад художніх фільмів	298
Швацька В.А. Семантико-стилістичний аналіз лексики рекламних слоганів.....	300
Юндіна О.В. Стиль автора і стиль перекладача.....	301
Якимець В.В. Загальноєвропейські рівні володіння іноземними мовами	301
Яковенко А.О. Вплив контексту на інтенцію військового перекладача.....	302
Секція 7. ГЕОІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ	305
Баранов А.В. Перспективи використання мобільних ГІС	307
Бицак І.Л. Використання ArcGIS DESKTOP для оперативного виправлення топографічних карт	308
Бокучава Т.А. Особливості відображення дорожньої мережі на топографічних картах масштабу 1:250 000	309
Вдовін П.Ю. Аналіз основних завдань картографічної генералізації	310
Габчак Н.Ф. Перспективи використання геологічних пам'яток як цінних туристичних об'єктів у межах Закарпаття	310
Кисіль А.В. Картографічний дизайн як проектно-художня діяльність у розробці картографічних творів.....	311
Кольцов Р.Ю. Можливості картографічних комплексів для оперативного картографування	312
Корюковець Т.Д. Особливості відображення гідрографії на топографічних картах	314
Коцюба А.І. Релігійні спелестологічні об'єкти Києва та їх використання	315
Красовський М.О. Розвиток технологій створення картографічної продукції за допомогою ГІС.....	316
Левінськова Н.В. Використання програмного продукту Digital для складання топографічних карт	317
Мельник А.В. Мобільні картографічні системи як засіб формування туристичної бази геопросторових даних	318
Могильний Д.М. Картографічна генералізація, її фактори та види.....	319
Пампуха І.В., Шмиголь Є.В. Місце і роль баз даних у ГІС	319
Панасенко Р.В. Застосування супутникової навігації при визначенні координат та побудові геодезичних мереж	320
Панін В.Г. Використання матеріалів ДЗЗ для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій	321

Панкєєв О.В. Делімітація та демаркація державного кордону України.....	322
Писаренко І.А. ГІС-технології та географічна освіта.....	323
Писаренко Р.В. Створення аналітичних карт для виконання завдань АТО...	324
Савков П.А. ГІС військового призначення як складова інформаційного забезпечення єдиної АСУ військами.....	325
Семибратов Є.О. Геополітика в сучасному світі.....	326
Сівков С.В. Створення спеціальних карт на прикладі карти гірських проходів та перевалів	327
Сміловський О.М. Сучасний стан державної геодезичної мережі України..	328
Хірх-Ялан В.І. Оновлення топографічних карт на основі електронних карт	329
Червак М.В. Аналіз можливостей використання БПЛА у військовій розвідці та топографії	331
Чир Н.В. Біотичне різноманіття басейну р. Вижівка	332
Шмаль С.Г. Перспективи створення тактико-прикладної системи позиціонування.....	333
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК.....	335
ЗАКЛАДИ, ПРЕДСТАВНИКИ ЯКИХ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ.....	343

Секція 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ОСОБЛИВОСТІ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ЗА КОНТРАКТОМ

Сьогодні Збройні Сили України стоять на шляху модернізації та розвитку в поєднанні з нарощуванням кількості особового складу, що зумовлено завданнями щодо оборони незалежності та територіальної цілісності нашої держави, що постали в сучасних умовах. Сильна та боєздатна армія не може існувати без професійного корпусу досвідчених військовослужбовців, якими є військовослужбовці військової служби за контрактом.

Технологічна складність сучасного озброєння та військової техніки вимагає постійного удосконалення навичок його застосування військовослужбовцями для підтримання високого рівня боєздатності підрозділів. Це може забезпечуватися тільки за умов наявності в підрозділах військовослужбовців військової служби за контрактом, які завдяки тривалому терміну служби мають змогу досконало оволодіти озброєнням та військовою технікою (згідно з займаною посадою) та здатні виконувати бойові завдання незалежно від періоду бойового навчання.

Таким чином для найбільш оптимального добору на військову службу за контрактом необхідно враховувати особливості психічної саморегуляції військовослужбовців. Саморегуляція є важливим фактором, що визначає успішність як бойової підготовки так і службової діяльності в цілому.

Вирішення Збройними Силами України завдань підвищення бойової готовності, проведення антитерористичних і миротворчих операцій, що вимагають високої емоційної толерантності військовослужбовців до діяльності в стресових ситуаціях, пов'язано з необхідністю розробки методів підвищення ефективності саморегуляції психічних станів військовослужбовцями.

Дослідження показало, що військовослужбовці з високим ступенем саморегуляції мають більш високі показники бойової підготовки та відгуки їх командирів.

Підвищення рівня саморегуляції може бути реалізовано завдяки створенню сприятливих психологічних умов для адаптації та профілактики чинників дезадаптації, підвищенню мотивації до службової діяльності, постійній психологічній підтримці особистісного розвитку військовослужбовців, створенню конкурентного простору та формуванні мотивації професійного росту.

к.пед.н., проф. Безносок О.О. (КОГПА-ВІКНУ)

ЯКІСТЬ ОСВІТИ: СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Управління якістю є ключовою функцією управління будь-якої організації та основним засобом досягнення і підтримання його конкурентоспроможності. Найпотужнішим науковим і методологічним напрямом у ХХ ст. стало загальне управління якістю – Total Quality Management(далі TQM). Цей підхід передбачає участь усього персоналу організації у створенні високоякісної продукції або

послуги на всіх етапах її життєвого циклу від стадії маркетингу, проектування, виробництва, експлуатації, обслуговування до утилізації.

Один із видатних теоретиків концепції TQM А. Фейгенбаум зазначив, що якість освіти – це ключовий чинник у заочному змаганні між країнами, оскільки якість продукції та послуг визначається тим, як менеджери, викладачі, інженери та економісти думають, діють і приймають рішення щодо якості.

Сучасна концепція TQM ґрунтується на таких принципах, як залучення вищого керівництва та всього персоналу, орієнтація на споживача, процесний і системний підходи, постійне вдосконалення якості, прийняття рішень на основі фактів, налагодження партнерських відносин з постачальниками.

Проведений аналіз впровадження TQM у практику американських і британських університетів показав, що різниця між виробництвом і вищою освітою не така вже значна. Фактично було досягнуто й аналогічних результатів, зокрема підвищення ступеня задоволення споживачів та продуктивності, поліпшення морального стану студентів і персоналу. Не можна пояснити тим, що такі чинники, зокрема прихильність вищого керівництва, залучення персоналу, створення команд, стратегічне планування, навчання персоналу, є універсальним за природою і не залежать від роду діяльності та специфіки організації.

Порівняно невелику кількість університетів, які впровадили принципи TQM на початку 90-х років XX ст., можна пояснити причинами як загальними, пов'язаними зі складністю фундаментальної перебудови організації, так і специфічними, властивими галузі вищої освіти.

Зазвичай, ВНЗ, що створювали у себе власні системи якості, зосереджували увагу на навчальному процесі, створенні та документуванні методик і процедур згідно зі встановленими стандартом вимогами, а також здебільшого на формалізованому підтвердженні їх виконання. Тобто загальний не долік версії 1994 р. щодо необхідності створення і підтримання актуалізованого великого за обсягом масиву нормативних документів системи якості не обминув і ВНЗ. У деяких випадках це стало причиною розчарування й опору персоналу ВНЗ, а відтак – і відмови від продовження роботи у сфері якості. Типова структура системи якості, її спрямованість і зміст документації залежать від відповіді на ключове питання: чи розглядати студентів як продукцію ВНЗ за аналогією з виробництвом промислової продукції?

Виробнича аналогія передбачає, що студенти – це “продукт”, який випускає ВНЗ, абітурієнти – “сировина”, послідовність вивчення дисциплін студентами – “стадії оброблення продукції”, випускники – “готова продукція”, працедавці – “споживачі”, кількість випускників, що отримали роботу, – “обсяг реалізації”, а інші – “запаси нереалізованої продукції”, початкова заробітна плата випускників – “ціна продукції”. Таке розуміння ролі студента формулювало сутність системи якості, що здебільшого зорієнтована на організацію контролю за рівнем навчності студента й передусім спрямована на недопущення до “споживача” “неякісної продукції”. Подібні системи переважно розробляли саме технічні ВНЗ.

Проте наприкінці 90-х років XX ст. такий підхід уже не відповідав сучасним тенденціям розвитку вищої освіти, а також ідеології нової версії стандартів ISO (Міжнародна організація зі стандартизації), орієнтованим відповідно на гуманізацію освіти, розвиток особистості, встановлення партнерських стосунків між

викладачем і студентом, широке застосування інформаційних і комунікаційних технологій, процесний підхід і пов'язане з ним задоволення потреб як зовнішніх, так і внутрішніх споживачів, постійне поліпшення і зосередження уваги на запобіганні різноманітних невідповідностей у діяльності ВНЗ, а не на виправленні помилок. Стосовно студента, то у процесі навчання він постає, по-перше, як споживач навчального матеріалу; по-друге – послуг, що надаються різними службами ВНЗ, такими, як їдальня, медпункт, бібліотека, комп'ютерні класи, гуртожиток; по-третє, як співробітник ВНЗ, який спільно з викладачами бере участь у науковій роботі й продукуванні нових знань; по-четверте, як продукція ВНЗ: на вході “сировина” – абітурієнт, на виході “готова продукція” – випускник.

ВНЗ не тільки розробляють і впроваджують системи якості, а й досягають зовнішнього визнання через процедуру сертифікації третьою стороною – органом сертифікації систем якості.

Сертифікацію систем якості здійснюють понад 750 органів у всьому світі. Як приклад можна навести інформацію про кількість сертифікованих систем якості ВНЗ відомим органом сертифікації SGS, отриману з його Web сторінки. Вражає не їх кількість, а географія. Поряд із системами якості університетів Китаю, Тайваню, Таїланду, Сінгапуру, Кореї, Австралії, Нової Зеландії, Макао діють системи якості університетів Великої Британії, Італії, Іспанії, Словаччини тощо. Якщо екстраполювати ці дані в загальносвітовому розрізі, то можна впевнено сказати, що на сьогодні у світі налічується не менш як 10 тис. університетів, які впровадили системи якості відповідно до вимог ISO. За даними останнього огляду ISO щодо сертифікованих систем якості у сфері освіти видано понад 14,5 тис. сертифікатів.

Важливість запропонованої стандартизації впливає з позитивного впливу стандартів якості на зв'язок знань, навичок і компетентності, з одного боку, та розвиток знань як однієї з основ успішного корпоративного управління з іншого.

На тлі зростаючої необхідності отримання визнання іноземної або приватної кваліфікації в різних країнах протягом минулих років було розроблено досить багато стандартів на неформальну освіту. Системи якості мають різні підходи й є не зіставними. Велику кількість стандартів було розроблено в окремих країнах однієї тільки Європи. Для зручності користувачів провести практичне порівняння послуг у галузі освіти нереально.

Існує високий ризик появи ненадійних систем сертифікації, які можуть ввести в оману освітні установи, учнів, працевластуваних і громадськість. Зростає ризик отримання неякісної освіти, що в довгостроковій перспективі може вплинути на довіру до сертифікації та якості професійної праці як такої.

Оскільки дедалі більше й більше постачальників використовують системи забезпечення якості, ISO відіграє ключову роль у забезпеченні міжнародними стандартами, які є прозорими і уможливають зіставлення різних сертифікатів.

Від майбутнього стандарту ISO на послуги з освіти виграють усі зацікавлені сторони: студенти, компанії, які використовують обрані ними освітні пакети для внутрішніх кваліфікаційних курсів, і, звичайно, самі освітні установи. Стандарт враховуватиме такі аспекти: загальні методологічні концепції навчання; вимоги до викладацького складу; методи і способи отримання і передання знань, а також методи визначення задоволення клієнтів.

ФОРМИ ТА ПРИЙОМИ ПРОПАГАНДИСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Пропаганда – цілеспрямований, мотивований, переконуючий вплив на суспільні групи, за допомогою якої ідеї, погляди чи теорії повинні бути доведені до свідомості кожної людини й здійснити вплив на формування її поведінки у бажаному напрямку.

Пропаганда повинна доводитись у закінченій і зрозумілій формі. Таку форму слід називати пропагандистським повідомленням, що має визначену структуру. Першим елементом структури повідомлення є інформація про факти та їх оцінка. Факти складають головну частину пропагандистського повідомлення. Другим елементом є заклик, метою якого є те, щоб згуртувати людей навколо якоїсь справи чи ідеї, які висвітлені в інформативній частині пропагандистського повідомлення. Заклик завжди містить деякі вказівки на те, яка саме дія очікується від тих, кому адресоване це повідомлення.

З поняттям пропагандистського повідомлення неподільно пов'язане поняття пропагандистської комунікації, яке визначається як спосіб розповсюдження пропагандистського повідомлення. За допомогою комунікації повідомлення потрапляє до уваги реципієнта, а його зміст стає повідомленням саме тоді, коли воно сприймається реципієнтом. Пропагандистська комунікація може здійснюватися безпосередньо або опосередковано. Безпосередня комунікація – це коли комунікатор зустрічається “обличчям до обличчя” з реципієнтом. Засобом такої комунікації виступає, передусім, живе слово, ефективність якого залежить від багатьох властивостей оратора, на допомогу яким приходять різні засоби, що легко запам'ятовуються (малюнки, фото, картини, схеми, ілюстрації, графіки). Опосередкована комунікація проводиться за допомогою засобів масової інформації, тобто реалізується через пресу, радіо, кіно і телебачення. Обидва способи пропагандистського повідомлення можуть виступати разом і доповнювати один одного.

Пропагандистське повідомлення і комунікація повинні готуватися з урахуванням загальних методологічних принципів. Методологічні принципи здійснюються завдяки використанню пропагандистської техніки, за допомогою яких можна викликати зміни чи зміцнення поглядів людей у відповідності з поставленими цілями.

До пропагандистської техніки найчастіше відносять такі прийоми, як навіювання, переконання, уповільнення темпу викладу, використання епітетів. Використання пропагандистських прийомів для досягнення певних пропагандистських цілей впливає не лише на формулювання змісту і способ комунікації, але й на вибір засобів та методів пропагандистського впливу. Пропагандистська техніка суттєво впливає на пропагандистську роботу в цілому.

Виділяють наступні види пропагандистського впливу:

- усна пропаганда;
- наочна агітація;
- пропаганда за допомогою засобів масової інформації.

Основою усної пропаганди є живе слово, в умовах безпосереднього контакту пропагандиста та слухача воно виконує роль єдиного засобу пропаганди.

Слово може виступати в різних формах, бути складовим елементом різних методів впливу, але завжди його властивості здійснюють виключний вплив на характер усної пропаганди. У цьому сенсі пропаганда за допомогою слова – це найбільш ефективний вид пропагандистської діяльності.

Наочна агітація – сукупність спеціально підготовлених повідомлень, які розповсюджуються за допомогою наочних засобів, а також мікрооперації, пов'язані з підготовкою та розповсюдженням цих повідомлень. Найбільш характерною рисою такого типу пропаганди є використання візуального сприйняття інформації.

Пропаганда за допомогою засобів масової інформації є специфічним поєднанням чи використанням двох описаних раніше видів пропаганди. Особливості засобів масової інформації та пропаганди полягають у тому, що представлені в них наочні та усні пропагандистські повідомлення, що розповсюджуються в масштабному масовому просторі.

Класифікація видів пропаганди дозволяє визначити певні психологічні закономірності пропагандистської дії. Специфіка сприйняття пропагандистського повідомлення значною мірою залежить від того, які способи сприйняття використовуються в якості головних у процесі передачі повідомлення. Саме цей фактор використовується в якості основного критерію у поділі видів пропаганди.

Грибко О.О. (ВІКНУ)

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕТОДИ РОЗВИТКУ АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗА КОНТРАКТОМ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства все гостріше постає проблема забезпечення надійності функціонування всіх ланок державної влади. Це в повній мірі стосується Збройних Сил України, на які покладено відповідальне і непросте завдання щодо оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності.

Успішне виконання цього завдання залежить від готовності та спроможності кожного військовослужбовця на належному рівні виконувати свої професійні обов'язки.

Військова служба за контрактом це вид військової служби який характеризується високим професіоналізмом військовослужбовців ,їх постійною готовністю до виконання завдань за призначенням. Іншими словами військова служба за контрактом це основа на якій тримаються Збройні Сили України .

Військова служба за контрактом досить складна та специфічна. Тому і вимоги до кандидатів відповідні. З метою забезпечення якісного комплектування ЗС України, профілактики передчасної втрати здоров'я під впливом різноманітних факторів психологічно-деформуючого характеру та девіантної поведінки у військовослужбовців, здійснюється професійно-психологічний добір.

На своєму шляху добір кандидатів на посади передбачає оцінку психологічної придатності до конкретного виду діяльності й прогноз успішності їх

професійного навчання, виявлення осіб з асоціальними установками, корисливою чи кримінальною мотивацією.

Кінцевим результатом професійно-психологічного добору є якісне комплектування підрозділів ЗС України, зменшення плинності кадрів, підвищення ефективності службової діяльності, зниження часу і витрат на навчання, що в свою чергу здійснює позитивний вплив на бойову й мобілізаційну готовність особового складу та їх здатність до виконання завдань за призначенням.

Одним із найважливіших складових психологічного добору на військову службу за контрактом є визначення рівня адаптаційних можливостей військовослужбовця. Це обумовлено тим, що військовослужбовець-контрактник повинен бути готовим до постійної зміни бойової обстановки, постійно бути готовим до виконання бойових завдань, адекватно реагувати на дезадаптуючі фактори, якими сповнена військова служба, та бути спроможним активно їм протидіяти. Крім того військовослужбовець військової служби за контрактом повинен бути постійним прикладом професіоналізму і морально-психологічної стійкості для військовослужбовців строковиків.

Військовослужбовець з високим рівнем розвитку адаптаційних можливостей має високий рівень працездатності, у тому числі і в ускладнених умовах діяльності. Схильний з легкістю переносити психічні та фізичні навантаження, стійкий до дії стрес-чинників, швидко адаптується у новому колективі. При встановленні міжособистісних контактів з оточуючими, як правило, не зазнає труднощів, у спілкуванні не конфліктний. У більшості випадків адекватно оцінює свою роль в колективі. На критику реагує адекватно. Здатний до корекції своєї поведінки. Суворо орієнтований на загальноприйняті і соціально ухвалені норми поведінки. Схильний дотримуватися корпоративних вимог. У повсякденній діяльності групові інтереси ставить вище особистісних.

У ході аналізу літературних джерел по даній темі були виявлені прямі взаємозв'язки показника, що характеризує особистісний адаптаційний потенціал, і показників, що характеризують мотивацію на досягнення успіху; доброти, товариськість; емоційну стійкість; самоконтроль поведінки. Крім того, зворотні взаємозв'язки показників, що характеризують готовність до прояву негативних почуттів при найменшому порушенні («Дратівливість»); опозиційну манеру в поведінці («Негативізм»); почуття гіркоти, гніву на весь світ за дійсні або вигадані страждання («Образа»); підозрілість («Підозрілість»); почуття провини («Почуття провини»); ворожість до навколишнього світу («Ворожість»); напруженість, з показником, що характеризує особистісний адаптаційний потенціал. Таким чином, можна говорити про взаємний вплив перерахованих вище якостей особистості та адаптаційного потенціалу.

Виходячи з вищевказаного психологічним методом розвитку адаптаційного потенціалу військовослужбовців військової служби за контрактом є психологічний супровід військовослужбовців та постійна виховна робота спрямована на розвиток психічних якостей, які обумовлюють розвиток адаптаційного потенціалу військовослужбовця.

ПСИХОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ СПІЛКУВАННЯ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ЗА КОНТРАКТОМ

У процесі роботи чи просто будь-якої діяльності ми не обходимось без спілкування. Людина як соціальна істота потребує вербального і не вербального спілкування. Це зумовлено тим, що їй потрібно дізнаватися нову інформацію, узгоджувати дії, розвиватися і тд...

Неменш важливим є спілкування і для військових. В процесі військової служби командирам всіх рівнів потрібно доносити до підлеглих потрібну інформацію або ж уточнювати її. Вони повинні: показувати, розповідати, проводити заняття, інформування і давати накази і розпорядження.

Для підлеглих військовослужбовців особливо важливим являється те, як начальник донесе свій наказ, а для начальника те, як зрозуміє цей наказ підлеглий. Звичайно для того щоб наказ був вірно виконаний потрібно не лише вміти його майстерно і правильно передати, а й щоб одержувач зрозумів його. Є певні причини, які можуть затруднити передачу інформації – це комунікативні бар'єри.

Для військовослужбовців є досить важливим те, як буде відбуватися правильне подання, так і сприйняття інформації.

Виникненню бар'єрів може сприяти будь-яке підґрунтя: відносини начальник-підлеглий, підлеглого-командира, військовослужбовця з іншим військовослужбовцем та ін. Особливо це відчутно коли в колективі відбувається чітка ієрархія і потрібно виконувати чужі накази і розпорядження. Будь-які непорозуміння у цій структурі досить помітні і можуть сказуватись на великій кількості військовослужбовців.

Як ми бачимо тема комунікативних бар'єрів являється дуже актуальною не лише в Збройних силах а і в будь-якій діяльності. Розглянувши цю проблему я пропоную такі шляхи її вирішення:

- дотримання норм мовного етикету;
- відкидати негативні установки до особистості під час розмови;
- уникання образливих слів;
- проявляти інтерес до комунікатора і його повідомлення;
- надавайте зворотній зв'язок комунікатору;
- реагуйте на співрозмовника терпляче, якщо це потрібно;
- старайтесь не звертати увагу на мовні особливості комунікатора;
- спробуйте зрозуміти зміст повідомлення;
- проявляйте увагу до співрозмовника.

Отже, комунікативні бар'єри на мою думку досить часто зустрічаються у Збройних силах України і є актуальною проблемою, але дотримуючись вищезазначених правил їх можна позбутися.

ПРОФІЛАКТИЧНА РОБОТА ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ІЗ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ, ПРИЗВАНИМИ ПІД ЧАС МОБІЛІЗАЦІЇ

В ході проведення антитерористичної операції на сході країни Збройні Сили України продовжують відігравати провідну роль у стабілізації обстановки. Вони отримали довіру та підтримку серед більшості соціальних верств.

Але порушення військової дисципліни серед військовослужбовців, призваних під час мобілізації, негативно позначаються на взаємовідносинах із цивільним населенням в місцях дислокації військ, рівні морально-психологічного стану підрозділів та психологічної готовності їх до виконання поставлених завдань

Особливості цієї категорії (різні за військовими званнями, досвідом військової служби, віком, освітою) потребує від організаторів виховного процесу диференційованого підходу до організації і проведення роботи щодо морально-психологічного забезпечення військової дисципліни, не просто володіння навичками та вміннями навчання і виховання підлеглих, а вмінням їх застосуванням у тих, чи інших ситуаціях.

Насамперед це стосується роботи з виховання у зазначених військовослужбовців правової свідомості та додержання чинного законодавства України. А саме це й складає найбільшу проблему в роботі з цією категорією. Міністр оборони вимагає акцентувати роботу на організацію правових заходів щодо попередження у військових колективах злочинів, пов'язаних з ухиленнями від військової служби, самовільними залишеннями військових частин (підрозділів), перевищенням влади, непокорі, випадків із застосуванням зброї, вживання спиртних напоїв, насильства над цивільним населенням.

Важливо створити ефективну систему інформаційно-роз'яснювальної роботи з особовим складом щодо попередження правопорушень, з активним залученням до цієї роботи органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських та ветеранських організацій в місцях АТО.

В першу чергу довести Закони України № 116-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку проходження військової служби та питань соціального захисту громадян України, які проходять військову службу під час особливого періоду», Закон України № 1762 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам додаткових прав та покладення обов'язків в особливий період», статей Кримінального кодексу України про відповідальність за злочини проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними під час проходження ними навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів.

При організації індивідуально-профілактичної роботи необхідно забезпечити принцип невідворотності покарання за скоєні правопорушення та правовий механізм контролю діяльності підлеглих та підвищення рівня організаторської роботи командирів підрозділів стосовно принципового ставлення до застосування всієї повноти наданої розпорядчої влади до правопорушників. Цю роботу необхідно здійснювати у тісній взаємодії з органами військової прокуратури, Військовою службою правопорядку у Збройних Силах України.

Сьогодні актуальним становиться налагодження конструктивних стосунків з громадськими та релігійними організаціями щодо нейтралізації та запобігання ризиків, які можуть негативно вплинути на якість виконання завдань в місцях дислокації військових частин (підрозділів). Особливої уваги потребує вирішення питань щодо недопущення порушення встановлених державою соціальних пільг та гарантій для військовослужбовців та членів їх сімей.

Успішність виховної роботи з військовослужбовцями, які призвані під час мобілізації, забезпечується систематизацією результатів соціально-психологічного вивчення, професійною майстерністю командирів та офіцерів структур по роботі з особовим складом, творчим застосуванням на практиці основ педагогіки та психології, впровадженню ефективних форм і методів виховної роботи.

Друченко Н.В. (ВІКНУ)

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ-ЖІНОК

Актуальність теми полягає в тому, що все більше жінок приходить до лав Збройних Сил України на різні посади. Це потребує виокремлення певних підходів до визначення індивідуально-психологічних особливостей взагалі та гендерних і статевих відмінностей зокрема. Збільшення військовослужбовців-жінок актуалізує проблему лідерства у підрозділі. “Чоловік”, “жінка”, “лідерство” – поєднавши ці слова, виникає питання, яке турбує людство протягом років – гендерні особливості прояву лідерських якостей в агресивній поведінці особистості.

Психоемоційна поведінка жінок стає агресивнішою, а у чоловіків усе більш м'яким. Учені прогнозують, що протягом найближчого тисячоліття гендерні відмінності на біологічному рівні максимально зближуватимуться. Наприклад, в більшості країн світу існує переконання, що начальником має бути чоловік, а секретарем – жінка. Від чоловіків чекають прагнення до влади і досягнення висот, тоді як амбітність серед жінок вважається явищем ненормальним. Це, зрештою, впливає на ділення ролей в суспільстві, на те, хто в нім приймає життєво важливі рішення і на чию користь вони приймаються.

Відносно проблеми лідерства, то це одна з найактуальніших проблем сучасності. Все, що відбувається в житті нашого суспільства, як і у світі в цілому, ми обов'язково пов'язуємо з діями конкретних осіб, властивими їм якостями та лідерськими здібностями. Історія свідчить, що за більшістю соціальних потрясінь, значних перемін у суспільстві, економічних злетів і падінь,

зазвичай, стоять визначні особистості та лідери. Лідерство – це природна необхідність, яка є найдавнішою формою об'єднання людей і забезпечує порядок в організації, рух вперед. Там, де складається та чи інша людська спільнота, обов'язково виникають лідери.

Сучасні дослідження проблеми лідерства доводять, що лідером стає людина, яка наділена лідерськими якостями, або має лідерський потенціал, що може реалізовуватись у відповідних ситуаціях, але в науковій та методичній літературі в достатній мірі не розроблені технології формування лідерських якостей у виховному процесі.

Слово “лідер” не має ієрархічного відтінку, оскільки Лідер і ті, хто за ним слідує, знаходяться на одному рівні, вони рівні між собою. Наведемо приклади трактування слів “лідер” і “лідерство” з деяких джерел. Наприклад, у “Словнику іншомовних слів” лідер (англ. leader, lead – вести, керувати) – той, хто користується найбільшим авторитетом у якомусь колективі. “Великий тлумачний словник сучасної української мови”: лідер – той, хто посідає провідне місце серед інших, подібних; лідерство – 1. становище, обов'язки, діяльність лідера; 2. першість у чому-небудь.

Лідерство – це процес, за допомогою якого певні члени групи мотивують і ведуть її за собою – зазначає Д. Майєрс у “Соціальній психології”. Доречно процитувати слова Поля А. Страссмана: “Чим швидше ми рухаємося, тим далі попереду маємо шукати орієнтири, що нас спрямовують далі. Вміння обрати правильні орієнтири – це і є лідерство”.

Зяблюк Т.В. (ВІКНУ)

МОТИВАЦІЯ ДО ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ЗА КОНТРАКТОМ

На даному етапі розвитку Збройні сили України знаходяться на шляху збільшення кількості комплектування військовослужбовцями за контрактом. Сучасний досвід бойових дій, в першу чергу участь збройних сил в антитерористичній операції показує, що до сучасного військовослужбовця висуваються підвищені вимоги до фахової компетентності, фізичної підготовленості, військово-професійної та психологічної готовності до військової служби.

За цих умов одним із головних завдань військового керівництва є пошук ефективних шляхів добору та підготовки військовослужбовців військової служби за контрактом для якісного виконання військово-професійних завдань. Однак, як показує практика соціально-правовий захист військовослужбовців, матеріальне та грошове забезпечення бажає бути кращим, тому це не сприяє виникненню в них бажання підвищувати свої військово-професійні навички, а продовжувати військову службу взагалі, з огляду на це є доцільним вивчення розвитку мотивації до військової служби.

Проаналізувавши емпіричні дослідження з даної теми можна зробити наступні висновки: серед чинників, що приваблюють військовослужбовців служби за контрактом перше місце посідає матеріальне забезпечення, адже це є джерелом доходу, останнє місце чинники самовдосконалення. Провідним виступає мотив громадянського обов'язку, а другорядними є мотиви підвищення загальної культури. Експериментально було доведено що на мотивацію до військово-професійної діяльності впливає певним чином рівень освіти та рід діяльності до призову на службу. Також відзначено значний відсоток військово-службовців, які бажають продовжувати військову службу, що говорить про певний рівень сформованості мотивації до військової служби.

Загалом дослідження показали, що у військовослужбовців склалося позитивне ставлення до військової служби за контрактом, при низькому рівні задоволеності власною службовою діяльністю.

Отже, проаналізувавши вище сказане можна запропонувати шляхи підвищення мотивації до виконання військово-професійних завдань: психологічна просвіта військовослужбовців військової служби за контрактом у мотиваційній сфері, а також заходи пов'язані з корекцією мотивації. На мою думку ці кроки зможуть збільшити мотивацію військовослужбовців до виконання військово-професійних завдань.

Коренчук О.С. (ВІКНУ)

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ОСОБОВОГО СКЛАДУ ЯК КРИТЕРІЙ БОЄЗДАТНОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ПІДРОЗДІЛУ

Формування достатнього рівня морально-психологічного стану (МПС) особового складу для виконання підрозділом завдань за призначенням в мирний час і особливий період займає особливе місце в діяльності командирів усіх рівнів. Процес управління МПС є складною проблемою, яка включає цілий комплекс питань, пов'язаних із психологією військових колективів та соціальних груп, соціально-психологічною структурою військових підрозділів, стилем керівництва, факторами зовнішнього та внутрішнього впливу, тощо. МПС особового складу військових підрозділів, виступаючи у вигляді своєрідного функціонування політичних, економічних, соціально-психологічних, ідеологічних та моральних потреб, є регулятором відносин, поведінки та діяльності. І тому, вирішення завдань щодо зміцнення бойового потенціалу Збройних Сил України, успішного оволодіння особовим складом зброєю та бойовою технікою, зміцнення військової дисципліни, організованості й правопорядку, підтримання високої бойової готовності та боєздатності неможливе без всебічного аналізу й оцінювання МПС особового складу частин та підрозділів.

Морально-психологічний стан – інтегрована, тимчасова сукупність різних властивостей і якостей особистості та військових колективів, що визначає морально-психологічну готовність особового складу до виконання поставленого завдання.

Досягнення високого рівня МПС особового складу є метою й результатом функціонування системи морально-психологічного забезпечення підготовки та застосування військ (сил), основними завданнями якої є:

- створення сприятливих соціально-психологічних умов під час проходження військової служби особовим складом та застосування військ;
- мобілізація військовослужбовців на виконання конкретних завдань, формування конкретного ставлення до них;
- підтримання правопорядку і військової дисципліни;
- досягнення високої активності особового складу, його спроможності витримувати нервово-психологічні навантаження і зберігати боєздатність в умовах дій психотравмуючих факторів сучасного бою;
- організація комплексного захисту психологічних (психофізіологічних) властивостей військовослужбовців;
- надійний захист військ і населення від інформаційно-психологічного впливу противника. Структурними компонентами МПС є: морально-етичний; військово-професійний; психологічний.

Морально-етичний компонент проявляється через світогляд особистості, своєрідність реагування військовослужбовців на моральні та етичні аспекти фактів, подій, обставин відповідно до сформованих моральних цінностей.

Він визначається такими критеріями:

- ставленням до військової служби;
- відношенням до виконання конкретних службових завдань, що стоять перед підрозділом, військовою частиною, з'єднанням (ступінь розуміння їх необхідності);
- ставленням і ступенем дотримання позитивних військових традицій;
- рівнем дисциплінованості, моральної та психологічної стійкості до негативних явищ;
- рівнем взаємовідносин у військовому колективі.

Військово-професійний компонент розглядається як ступінь підготовки військовослужбовців до виконання конкретних завдань, рівень військової майстерності, згуртованості і готовності до відповідних дій.

Він визначається такими критеріями:

- рівнем індивідуальної підготовленості, наявністю службового досвіду і необхідних навичок;
- готовністю до виконання конкретних службових завдань, у тому числі в особливих умовах (під час підготовки та ведення бойових дій та інше);
- рівнем оволодіння військовою спеціальністю;
- упевненістю у своїй зброї та бойовій техніці;
- ступенем довіри до командування (вищого, прямого, безпосереднього);
- рівнем соціальної захищеності військовослужбовців.

Психологічний компонент визначає психологічну готовність військово-службовців до виконання поставлених завдань і рівень їх стійкості до впливу несприятливих умов службової діяльності.

Він визначається такими критеріями:
загальним самопочуттям;
психологічним станом;
психологічною готовністю до виконання завдань в екстремальних ситуаціях;
психологічною стійкістю до впливу несприятливих умов службової діяльності;
здатністю переносити високі нервово-психологічні навантаження.

Окремі складові МПС в цілому характеризуються певним змістом та спрямованістю. В цілому, вказані компоненти відображаються у поточних оціночних судженнях, ставленні, емоційному стані військовослужбовців. Основними показниками МПС є:

1. Ступінь морально-психологічної готовності щодо реалізації мети військової діяльності.
2. Морально-психологічна стійкість в умовах впливу негативних факторів як в мирний час так і в бойовій обстановці.
3. Морально-психологічний настрій – на активну і добросовісну військову діяльність у мирний час та безкомпромісну збройну боротьбу з противником у воєнний час.
4. Морально-психологічна надійність особового складу під час виконання ним поставлених задач в мирний і військовий час.

МПС особового складу підрозділу можна класифікувати:

1. За змістом: інтелектуальний, емоціональний, вольовий.
2. За стійкістю: стійкий і нестійкий.
3. За часом функціонування: довготривалий і короткотривалий.
4. За впливом на хід і результати військової діяльності: позитивний і негативний.
5. За фактами, які детермінують його прояв: ситуаційний, періодичний і постійний.
6. За характером впливу на взаємини, бойову готовність, поведінку, вчинки і діяльність особового складу військового формування: здоровий, в більшому ступені здоровий, критичний, в більшому ступені нездоровий, нездоровий.

Таким чином, загальний огляд сутності та змісту МПС дозволяє зробити висновок, що в умовах збройної боротьби за цілісність держави, серед основних напрямків розвитку теорії та практики МПЗ застосування військ МПС займає одне із ключових місць.

МПС, як показник ефективності організації МПЗ, розглядається, як динамічна діюча частина морально-психологічного потенціалу, наявних духовних сил військовослужбовців, ступінь їх змобілізованості на виконання конкретного бойового завдання, морально-психологічний фактор досягнення перемоги.

ДО ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ В УМОВАХ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Входження України в Європейський освітній простір вимагає докорінних змін у структурі організації навчального процесу ВВНЗ, покращання якості викладання, зміцнення зв'язку військового навчання і виховання з практичною підготовкою.

З метою формування майбутнього офіцера як творчої особистості, необхідно докорінно змінити саму позицію студента і курсанта в процесі навчання. Приоритетним напрямком роботи викладача ВВНЗ є підготовка майбутнього офіцера-професіонала, що з пасивного спостерігача, покійного виконавця стандартних завдань повинен перетворитися в особистість, яка буде творчо підходити до засвоєння професійно необхідних знань, умінь і навичок, задля розвитку творчого інтелекту професійної спрямованості, гнучкого мислення. Це можливо за умов впровадження модульної системи навчання. Модульна система навчання дає можливість змінити організаційні основи педагогічного процесу у вищій школі і забезпечити суттєво його демократизацію, створити умови для дійсної зміни ролі і місця курсанта, перетворити його з об'єкта в суб'єкт процесу навчання, надати педагогічному процесу необхідної гнучкості для того, щоб реалізувати принцип індивідуалізації навчання.

Теоретичний аналіз вказує, що підготовка майбутніх офіцерів має спрямовуватися на озброєння їх глибокими та усебічними знаннями та вміннями зі своєї спеціальності, знанням змісту та методів науки, яка є основою їх майбутньої професійної діяльності. Саме це вимагає застосування новітніх технологій навчання при організації навчального процесу у вищому військовому навчальному закладі освіти IV рівнів акредитації, які б відповідали світовим стандартам освіти і задовольняли б вимоги нашої держави, дали змогу застосувати дистанційну систему навчання у підготовці фахівців в умовах ВВНЗ, підготувати основу для запровадження кредитно-модульної технології освіти.

Модульна технологія навчання найпрогресивніша форма реалізації прогресів соціалізації особистості, які передбачають оволодіння певною системою знань, норм і цінностей. Головним її призначенням є забезпечення демократизації педагогічного процесу, запровадження у навчання принципу гуманізації та індивідуалізації.

Модульне структурування навчальних дисциплін дає змогу виділити групи фундаментальних питань, логічно й компактно їх поєднати в єдину адаптовану й відкриту систему знань, норм і цінностей, що створює основу змістового модуля, і таким чином уникнути дублювання, а також використовувати усе це в процесі організації дистанційної освіти та кредитно-модульної системи навчання, поява якої пов'язана з залученням України до Болонського процесу.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ЕТАПУ УДОСКОНАЛЕННЯ КОМП'ЮТЕРНО-ОРІЄНТОВАНИХ СИСТЕМ НАВЧАННЯ ВНЗ

Поява сучасних інформаційних технологій, їх швидкий розвиток і розповсюдження, привели до осмислення і вирішення нових задач вищої освіти таких, як інформатизація і комп'ютеризація навчального процесу, комп'ютерна грамотність та інформаційна культура.

Сучасний етап у розвитку комп'ютерно-орієнтованих системи навчання (КОСН) можна охарактеризувати як період *комплексного імітаційного моделювання інтелекту*. Зокрема, на підставі теоретичних моделей або реконструкцій систем знання, імовірно, будуть розроблені нові комп'ютерні засоби та методи подання знань, що розглядатимуть функціонування знання комплексно, з точки зору його існування у межах цілісних систем навчання у ВНЗ.

В цьому контексті можна зазначити декілька важливих тенденцій, що визначатимуть головні риси розвитку КОСН у найближчі десятиріччя.

1. Зростання ролі інтеграції при створенні КОСН.

Існує тенденція до створення інтегрованих середовищ навчального призначення. Такі середовища міститимуть, наприклад, модель предметної галузі разом з потужними засобами подання та репрезентації об'єктів вивчення, включаючи візуалізацію, можливості віртуальної реальності, засоби імітації експерименту; підсистему встановлення нових закономірностей; інтерактивного опанування поняттями та символікою; формулювання тверджень, їх подальшого узагальнення та систематизації; підсистему фіксації проблемних ситуацій, постановки та розв'язання задач; а також оцінювання результатів навчання.

2. Використання удосконалених моделей учнів, враховуючи індивідуалізацію їх навчання.

На зміну моделям учня, які орієнтувалися на відтворення суттєвих особливостей навчальної діяльності, властивих більшості учнів, приходять моделі, що будуть більшою мірою враховувати індивідуальність учня або прийоми роботи вчителя з конкретним учнем. Замість комп'ютерних систем моделювання знання, що містять риси, властиві інтелекту взагалі, починають використовуватися системи, що адаптуються до особливостей мислення та особистості користувача.

3. Удосконалення моделей викладача.

Комп'ютерні засоби стануть настільки досконалими, що зможуть якщо не замінити собою вчителя, то принаймні суттєво полегшити виконання багатьох часто досить рутинних операцій, що стосуються пояснень, відповідей на запитання, організації самостійної роботи та контролю знань учнів. Ті ідеї, які неможливо було здійснити в межах програмованого навчання, можливо, стануть реальністю за рахунок нових комп'ютерних засобів керування навчальною діяльністю.

ПРОБЛЕМА ТЕРОРИЗМУ В СУЧАСНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Публікація присвячена обґрунтуванню проблеми тероризму на сучасному етапі розвитку політичного процесу. Актуальність даної теми обумовлена постійним зростанням терористичного впливу в останні десятиріччя. Світ прийшов до розуміння: тероризм створює загрозу завжди і скрізь. Віднині людина, незалежно від її національності, кольору шкіри, віровизнання в жодному куточку світу не може почуватися в безпеці. Жодна країна не в змозі захистити себе від терактів. Це вказує на те, наскільки світ є незахищеним перед тероризмом і підтверджує, що цю проблему потрібно всім країнам вирішувати спільно.

Тероризм як явище, безумовно, представляє чималі труднощі для аналізу. Незважаючи на численні спроби науковців, експертів, дослідників та інших спеціалістів хоча б у загальному вигляді визначити єдине поняття цього явища, дана проблема залишається на сьогодні поки ще не вирішеною.

Аналіз проблеми тероризму є досить складним у зв'язку з тим, що протягом ХХ – на початку ХХІ сторіччя характер тероризму зазнав значних змін. Це стосується не тільки методів, але й завдань боротьби, а також особи тих, хто бере в ній участь.

Тероризм – це тактика політичної боротьби, що характеризується систематичним застосуванням ідеологічно мотивованого насильства у вигляді вбивств, диверсій, саботажів, викрадень та інших дій, що представляють загрозу для життя і безпеки людей. Таке насильство використовується як для усунення конкретних супротивників, так і для залякування уряду, партій, суспільно-політичних і релігійних рухів, етнічних груп, соціальних прошарків в ім'я досягнення певних політичних, релігійних, соціально-економічних цілей.

Розвиток сучасного тероризму обумовлений:

- по-перше, зміцненням ролі релігії, як наслідку процесу деідеологізації у внутрішньому житті ряду країн світу та міжнародних відносинах;
- по-друге, розвитком транснаціональної організованої злочинності та пов'язаною із нею нелегальної торгівлі зброєю, радіоактивними матеріалами тощо;
- по-третє, наслідками науково-технічного прогресу та вдосконаленням глобальних інформаційних технологій;
- по-четверте, високими темпами урбанізації в світі.

Тероризм – явище досить складне, динамічне та багатопланове. З огляду на загальну ситуацію в світі, навряд чи нам вдасться повністю подолати його найближчим часом, не кажучи вже про соціальні причини, що його породжують. Але це не означає, що боротьба зі злочинними проявами не має змісту. Не допустити, щоб теракти стали буденним явищем, а вимоги терористів – основним визначником зовнішньої політики – реально. Тому найближчим часом зусилля відповідних структур будуть сконцентровані саме під таким гаслом.

ПОНЯТТЯ "ПРОФЕСІЙНОЇ НОРМИ" ТА ЇЇ ВИМІРЮВАННЯ ЗАСОБАМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ

В основі будь-якого вимірювання міститься поняття норма (або еталон). Психодіагностичний інструментарій має відповідати вимогам, зокрема, стандартизації. Ключовими параметрами стають вибіркового середнього та стандартного відхилення. Якщо вибірка референтна суспільству певної країни, то це дає підстави розповсюджувати результати на усю генеральну сукупність. Результатом стає виміряна особистість із інформацією про своє місце відносно норми, в залежності на скільки інтервалів розділено нормальний розподіл. Тому стає можливим вести мову про статистичну норму. Заради справедливості вкажемо про існування індивідуальної норми, значення якої порівнюється з іншими нормами задля досягнення певної мети.

Найпоширенішою, мабуть, нормою є клінічна норма – як показник, що застосовується у медицині та психіатрії зокрема. Нечіткість розмежування сфер «відповідальності» між психологами та психіатрами породжується унікальністю та специфічністю природи психіки, її проявів. Саме тому існують різні способи розробки психодіагностичних методик – як на основі узагальнення значної чисельності спостережень для отримання типових профілів, так і ментальна розробка конструктів із подальшим підтвердження (спростуванням) теоретичної моделі.

Досвід формування Міжнародного класифікатору хвороб десятого перегляду (МКБ-10) показує плинність думки міжнародних фахівців у різних галузях медицини стосовно хвороб та їх впорядкування. Наприклад, одним із підходів ставав вплив розладу на виконання соціальної ролі. Зауважимо що група хвороб F80-F89 МКБ-10 має назву саме «Розлади психологічного розвитку». Тобто критерієм стає можливість виконання певної функції (ролі).

В інтересах проведення професійно-психологічного відбору варто вести мову саме про «професійну норми» характерну для певної спеціальності (групи спеціальностей). По суті це стандартизація на специфічній вибірці та доведення критеріальної валідності методики по відношенню чи то критерію успішності, результативності, ефективності тощо.

Головною особливістю професійної норми вважаємо її не обов'язкову прив'язку до індивідуальної та клінічної, хоча й не виключаємо можливість їх зв'язку. Адже кожна специфічна діяльність висуває специфічні, іноді підвищені, вимоги до кандидата завданням якого буде виконання конкретного завдання, в конкретних умовах, із заданою надійністю. Психологічна діагностика з її широким методичним та понятійним апаратом дозволить здійснити адекватне вимірювання кандидатів у процесі психологічного вивчення.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ КАДРОВИХ ОРГАНІВ ЗСУ

Високий рівень підготовки фахівців кадрових органів ЗС України є основою для ефективного виконання ними завдань за призначенням.

У ЗС України створена та діє система підготовки фахівців для кадрових органів. До неї входять: Національний університет оборони України імені Івана Черняховського (НУОУ); Вищі академічні курси при НУОУ; Курси підвищення кваліфікації фахівців організаційно-штатної, мобілізаційної та кадрової роботи органів військового управління ЗС України при Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Крім того, професійне вдосконалення фахівців кадрових органів здійснюється і у процесі службової діяльності в загальній системі індивідуальної підготовки військовослужбовців ЗС України. В той же час, підготовка фахівців кадрових органів тактичної ланки управління в Україні не здійснюється.

Вивчення діяльності складових цієї системи вказує на необхідність її подальшого вдосконалення, оскільки, в ній відсутня взаємоузгодженість. До того ж, аналіз нормативних документів, які регламентують підготовку фахівців кадрових органів, свідчить, що її зміст ще далекий від цілеспрямованої підготовки саме професійних кадрових менеджерів нового типу.

За умов відсутності підготовки кадровиків з тактичним рівнем освіти та з огляду на посадові категорії фахівців кадрової роботи, які залучаються на курсову підготовку, можна стверджувати що саме Курси підвищення кваліфікації при Академії сухопутних військ мають бути базовими. Фактично, в ході навчання на цих курсах має відбуватися перепрофілювання військовослужбовців, які вже мають тактичний рівень військової освіти за іншими спеціальностями та призначаються на посади керівників кадрових структур низової ланки, до цього виду службової діяльності.

У подальшому підвищення рівня фахової підготовки посадових осіб кадрових органів повинно здійснюватись періодично на Вищих академічних курсах при НУОУ в ході призначення на вищі посади.

Для отримання ж безпосередньо оперативно-тактичного рівня освіти, зважаючи на думку військових експертів у сфері кадрового менеджменту, доцільно кандидатами для вступу на навчання до НУОУ за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр” зі спеціалізації “Кадровий менеджмент у військах (силах)” направляти тих фахівців кадрових органів, які призначаються на посади не нижче начальників відділів, або їх заступників.

Постійне ж самовдосконалення своєї професійної майстерності у процесі службової діяльності фахівцями кадрових органів має здійснюватися у загальній системі індивідуальної підготовки військовослужбовців ЗС України та під час проведення різноманітних семінарів та інструкторсько-методичних занять.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПСИХОЛОГІВ ІЗ ПОРАНЕНИМИ

Одним з напрямків діяльності психологів є реалізація програм психологічної допомоги та реабілітації особового складу що отримали поранення в ході АТО. У багатьох поранених спостерігаються симптоми посттравматичних стресових розладів (ПТСР): нав'язливі спогади, знижений фон настрою, безсоння, безпричинна тривога, підвищена дратівливість, нервозність, депресія, надмірна пильність, розлади пам'яті та уваги.

В даний час, через відсутність в госпіталях штатних психологів, психологічна допомога пораненим здійснюється військовими психологами і психологами-волонтерами. При роботі з пораненими психологи відзначають ряд труднощів:

1. Адаптація до умов госпіталю. Необхідність поєднання графіку роботи медичного закладу та режиму лікувального процесу з психотерапевтичної роботою. Складність при проведенні терапії пораненого і взаємодія з їхніми родичами.

2. Труднощі встановлення психологічного контакту з пораненими на початковому етапі: відмова від допомоги, заперечення проблем, недовіра і т.д. Часто, неможливість проведення індивідуальної роботи.

3. Великі психологічні навантаження. Професіоналізм психолога визначається вмінням встановити психологічний контакт, налаштуватися на пацієнта, «відзеркалити» за допомогою свого тіла і психіки його стан. Чим краще психолог це робить, тим більше проблем пацієнта він може буквально взяти на себе. Звідси – виникнення симптомів психологічного стресового розладу, а саме, соматичні прояви, підвищена тривожність, нездатність розслабитися, заперечення власних переживань, флешбеки, нав'язливі сновидіння. Дуже часто психологи працюють індивідуально, не маючи можливості працювати в команді. Як результат – ефект «вигорання».

4. Реадаптація до звичайних умов несення служби після закінчення роботи в госпіталі. Відсутність супервізорства призводить до глибокої психологічної травматизації фахівців.

Таким чином, для ефективної організації роботи психологічної служби, в плані надання психологічної допомоги пораненим військовослужбовцям, необхідно виділяти два напрямки:

– безпосередня робота з пораненими, спрямована на переробку травматичного переживання та інтегрування його в позитивний життєвий досвід особистості; навчання навичкам саморегуляції (релаксації, контролю болю, напрацювання ресурсних станів, мобілізації пам'яті та уваги); психологічна освіта;

– робота, спрямована на психологічну та фізичну реабілітацію психологів.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПЕРШОГО ВРАЖЕННЯ В КУРСАНТСЬКОМУ ПІДРОЗДІЛІ

Процес формування першого враження відіграє надзвичайно важливу роль в житті кожної людини, оскільки він завжди включений в систему соціальної взаємодії. Образ партнера, який створюється під час знайомства, – це регулятор наступної поведінки перцепієнта, який необхідний для того, щоб правильно і ефективно побудувати спілкування в конкретній ситуації. Сприймання іншої людини проходить в умовах спільної діяльності, яка в більшості випадків і обумовлює акценти побудови образу.

Проблема формування першого враження інтенсивно розроблялася у вітчизняній психології в рамках соціально-перцептивного підходу, починаючи з 60–70 років ХХ століття в працях О.О. Бодальова і В.Н. Панфьорова, а потім їхніх послідовників (А.Г. Гусевої, В.Н. Куніциної, К.Д. Шафранської, П.М. Якобсона і багатьох інших). Було досліджено структуру першого враження про людину, яка включає такі компоненти: особливості зовнішнього вигляду людини, оформлення її зовнішності, у тому числі стиль одягу, експресія, пережитий людиною емоційний стан, виконувані дії, поведінка, передбачувані якості її особистості, що інтерпретуються на основі перших вражень й минулого досвіду. Крім того, перше враження включає емоційне ставлення до людини й узагальнене оціночне судження.

Зміст і структура першого враження, що складається у перцепієнта визначається трьома факторами. По-перше, це зовнішні умови процесу взаємодії, тобто ситуація, в якій відбувається формування образу незнайомої людини. По-друге, це індивідуальні характеристики перцепієнта – біологічні (вік, стать), соціальні (статус, професія), психологічні (емоційний стан, рівень загального і соціального інтелекту, спрямованість і ціннісно-мотиваційна орієнтація особистості, зміст образу “Я” тощо). І по-третє, особливості людини, яку сприймають – її раса, стать, вік, соціальний статус, своєрідність вербальної і невербальної поведінки, експресивна виразність і оригінальність, дії, які вона виконує, характеристики зовнішності. Всі елементи виступають в тісній взаємодії, кожний з яких впливає на кінцевий результат – сформований образ незнайомої людини. Ці характеристики об’єкта сприймаються не самі по собі, а лише в порівнянні з якостями людини, яка здійснює побудову першого враження. Тому особливу увагу необхідно приділяти вивченню трьох факторів, які присутні в ситуації першого контакту незнайомих людей, і багато в чому визначають зміст першого враження – це фактор привабливості партнера, його переваги і відношення до спостерігача.

Для точного прогнозування ситуації міжособистісного сприймання, необхідно взяти в рахунок область явищ, пов’язаних з різного роду моментами, що спотворюють щирі картини того, що сприймається. При цьому виникають такі ефекти при сприйнятті людьми один одного: ефект проекції, ефект середньої помилки, ефект ореола, ефект новизни й первинності, а також ефект, або явище стереотипізації.

Проблема формування першого враження про іншу людину у курсантському підрозділі є життєво важливою, так як відомо, що майбутня адаптація до навчання вимагає від підростаючих особистостей розширеного вступу в контакт з новими людьми: офіцерами, викладачами та однолітками-одногрупниками. Від того, яке перше враження про офіцера, викладача чи однолітків виникне у курсантів, вперше переступивши поріг вищих навчальних заходів, наскільки правильно і адекватно вони зможуть зрозуміти і побудувати відносини з іншими, будуть залежати взаєморозуміння і успіх у спілкуванні, а, отже, і успішність включення в нову соціальну ситуацію розвитку.

Новіцький Т.А. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ У КУРСАНТІВ РІЗНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ

На прояви емоцій впливає професійна спрямованість особистості. Більшість вчених вважають те що професійна спрямованість – це складний, такий, що поступово розвивається в часі, динамічний процес, котрий характеризується, на думку Г.Х. Айсіної, рівнем сформованості. Вищий рівень – це: а) становлення професійної домінанти; б) сформованість способу життя в індивідуальній свідомості студента; в) повна сформованість образу професії та себе як її суб'єкта. Нижчий рівень проф. спрямованості характеризується: а) уявленням про професію, тобто наявністю узагальненого образу уявлення про професію, про її специфіку, цілі, про сам процес здійснення професійної діяльності, фактори, що сприяють або перешкоджають цій діяльності.

Варто також зазначити, що у представників окремих професій емоції проявляються по різному.

Метою роботи було виявити особливості прояву емоційної сфери у курсантів психологів та економістів.

В даній роботі ми представляємо результати аналізу емпіричної частини нашого дослідження. З метою з'ясування особливостей прояву емоційної сфери у курсантів психологів та фінансистів проводився теоретичний аналіз літературних джерел, що дозволив виявити проблемне поле нашого дослідження, а також підібрати психодіагностичні засоби: методика «Діагностика рівня емпатії» І.М. Юсупова, методика «Дослідження рівня тривожності» за Дж. Тейлором. Використаний метод математично-статистичної обробки даних (ф*-критерій Фішера).

Дослідження проводилося на базі ВІКНУ серед курсантів 3–4 курсів відповідних спеціальностей у кількості 120 чоловік.

Наступним етапом нашого дослідження була перевірка емпіричних гіпотез. Для перевірки даних гіпотез було обрано методику «Діагностика рівня емпатії» І.М. Юсупова, та методику «Дослідження рівня тривожності» за Дж. Тейлором.

Отримані результати статистично оброблялись за допомогою математично-статистичної обробки даних (ф*-критерій Фішера).

Було встановлено достовірні розбіжності між двома групами, що дає можливість зробити висновок про те, що курсанти психологи мають вищий показник прояву емпатії і це повністю відповідає їх професії, оскільки їм необхідно проявляти більший інтерес до людей, бути комунікабельними, вміти швидко знаходити спільну мову та встановлювати контакти. Постійно намагатися уникати конфліктів, знаходити компромісні рішення.

На відміну економісти повинні вміти краще стримувати свої емоції, бути більш делікатними у спілкуванні. Що стосується рівня тривожності то курсанти фінансисти є більш тривожними ніж курсанти психологи, можливо, це є свідченням того що психологам, в деякій мірі, вже вдалося розібратися зі своїми психологічними проблемами і стати до них загартованішими.

Таким чином, аналіз теоретичної бази психологічної літератури та проведеного емпіричного дослідження вказує на відмінності переживання емоцій як між курсантами психологами так курсантами фінансистами.

Покотило В.В. (ГУРОС МОУ)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Найбільш актуальною проблемою, як для українського суспільства так і для світової спільноти загалом, є військовий конфлікт на Сході країни.

Сьогодні, вже значна кількість військовослужбовців повернулися із зони проведення антитерористичної операції і на кожному з них лежить відбиток бойового досвіду, що істотно погіршує їх психологічний та психофізіологічний стан, соціальну й професійну адаптацію, міжособистісні стосунки з їх рідними та близькими тощо. Тому, в межах держави, необхідно створити систему психологічної реабілітації цієї категорії військовослужбовців, а особливо тих, хто в наслідок участі у бойових діях став інвалідом.

Сьогодні існує низка проблем, які ускладнюють процес створення ефективної системи психологічної реабілітації ветеранів війни:

По-перше, в Україні відсутній достатній досвід реабілітації учасників бойових дій, що призводить до зростання соціальної напруги, самогубств, злочинності серед даної категорії. Так, за даними досліджень С. Дьомкіна проведеного у 2002 році, у осіб, що страждають посттравматичними порушеннями, отриманими в результаті участі у бойових діях спостерігається на 93% більше раптових смертей, на 72% більше суїцидів, на 69% більше отруєнь лікарськими препаратами, а рівень алкоголізму в 2 рази перевищує середні показники групи "здорових" ветеранів.

Ймовірність опинитися безробітними у учасників бойових дій з посттравматичними порушеннями в 5 разів вище, в порівнянні з іншими соціальними групами; розлучення спостерігаються в 70% випадків; проблеми, пов'язані з дитячо-батьківськими відносинами – у 35%; вчинення більше 6 актів насильства в рік – у 36,8%.

По-друге, спеціально організована робота з психологічної реабілітації учасників бойових дій не відповідає сучасним вимогам: у більшості випадків ведеться волонтерами методом "спроб та помилок".

По-третє, гостро відчувається слабка наукова розробленість проблеми психологічної реабілітації учасників бойових дій.

На сьогоднішній день опубліковані роботи по психологічній реабілітації учасників бойових дій Н. Агаєва, М. Варія, П. Корчемного, В. Лескова, О. Сафіна, В. Стасюка, Н. Тарабрина, та ін. Однак, розгляд даної проблеми у вітчизняній науці носить поки недостатньо системний характер, а фрагментарність у розробці конкретних методичних і практичних рекомендацій знижує ефективність надання психологічної допомоги учасникам бойових дій.

Тому, незважаючи на те, що сьогодні проблема створення системи психологічної реабілітації учасників бойових дій стоїть надзвичайно гостро ступінь її наукової дослідженості не можна визнати задовільною.

Пономаренко А.А. (ВІКНУ)

ПРОБЛЕМА ВИВЧЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ЗА КОНТРАКТОМ

В даний час життєдіяльність людини немислима без максимальних за об'ємом та інтенсивністю навантажень, напруженої боротьби, гострого суперництва, постійних переживань успіху або невдач, тобто всього того, що складає семантику поняття "стрес". Безперервні змінні умови соціального середовища обумовлюють необхідність формування якостей, що підвищують стійкість психіки до дії інтенсивних зовнішніх та внутрішніх подразників, тобто до дії стресорів різної інтенсивності.

Кожна людина має свій «поріг чутливості до стресу» – той індивідуальний рівень напруги, до досягнення якої ефективність діяльності підвищується. Але якщо дія стресора продовжується тривалий період часу, посилюється і перевищується поріг чутливості, у людини істотно знижується успішність роботи і якість життя.

Стрес – досить розповсюджене явище в наш час. Особливо часто молоді люди відчувають стресові ситуації, пов'язані з вибором професії та професійною діяльністю. Зокрема, найбільший рівень стресу спостерігається у представників екстремальних професій – рятувальників, пожежників, лікарів, військовослужбовців тощо.

Як показує аналіз наукової літератури, деякі автори зосередились в основному на когнітивних, поведінкових та психофізіологічних аспектах подолання стресового стану та підвищенні емоційної стресостійкості. Особистісні чинники та механізми ефективного функціонування особистості в умовах професійного психоемоційного стресу не стали предметом спеціального дослідження. Разом з тим особистісний контекст розв'язання проблеми стійкості як

чинника адаптації до стресу може містити як нові конструктивні можливості її вирішення, так і розробку нових методів підготовки психологів для ефективного виконання ними своїх обов'язків.

Успішне виховання стресостійкості у військовослужбовців передбачає систематичні вправи в обстановці небезпеки і ризику, в умовах навчань та занять, максимально наближених до бойових. У процесі навчання формуються необхідні морально-бойові якості і почуття (мужність, стійкість, сміливість, рішучість, ініціативність, готовність до бою, почуття колективізму), активізуються мотиваційні установки; за допомогою накопичення відповідних знань, формуються уявлення про сучасний бій, а закріплення навичок і умінь сприяє розвитку психологічної готовності, стійкості. Також дуже важливу роль в житті людей відіграють соціальні відносини, їх вплив на психологічне благополуччя людини. Групова соціальна підтримка, включена в технологію формування стресостійкості, призводить до її підвищення, а також самоактуалізації особистості. Самоактуалізація, за допомогою соціально-психологічної підтримки в свою чергу, робить сприйняття людей більш адекватним, що в цілому підвищує їх стресостійкість. Соціальна підтримка робить благотворний вплив, як в звичайних повсякденних ситуацій, так і під час стресу.

Проблема стресу, в цілому, відноситься до числа класичних в психології і має багату історію. Окремі її аспекти розглядаються у руслі загальної психології (Б.Г. Ананьєв, О.П. Саннікова), медичної психології (Ю.О. Олександровський, Ч.Д. Спілбергер та ін.), спортивної психології (Р.В. Ложкін), психології професійної діяльності (В.О. Бодров, Є.Н. Іванова, Е.А. Клімов, та ін.).

Розробка даної проблеми важлива не тільки в теоретичному, але і в практичному плані, зокрема, для вирішення завдань з розвитку особистої й професійної самореалізації, особливо тоді, коли людина прийняла для себе важливе рішення навчатися у ВНЗ і це рішення має реальну реалізацію, незважаючи на те, що можливі певні стресові ситуації, особливо на першому курсі в період адаптації до навчання.

В зв'язку з цим проблема вивчення індивідуально-психологічних чинників стресостійкості військовослужбовців військової служби за контрактом є дуже актуальною. Варто зауважити, що стресостійкість як властивість особистості майже не піддається корекції. У світлі останніх подій на Сході України проблема стресостійкості стає особливо актуальною.

Постоєнко В.І. (ВІКНУ)

ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА ПО РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ІЗ ПОСТТРАВМАТИЧНИМ СТРЕСОВИМ РОЗЛАДОМ (ПТСР)

Психологи військових частин проводять реабілітаційну роботу, як у районі бойових дій, так і в мирних умовах, органічно включаючи свою діяльність

в трирівневу систему реабілітації. На технологічному та методичному рівнях при роботі в різних умовах є суттєві відмінності: в бойовій обстановці психологічна реабілітація тісним чином пов'язана з психологічною допомогою і підтримкою, а в мирній ситуації - психореабілітація здійснюється в комплексі з медичними заходами, повноцінним відпочинком, включає роботу з сім'єю військовослужбовця, діяльність з відновлення соціального статусу і, безсумнівно, проводиться на основі гарної матеріально-технічної бази.

Але в будь-яких умовах реабілітаційна діяльність психолога здійснюється в наступних напрямках:

- Організаційна робота, що включає в себе всі рівні планування діяльності психолога, а також підготовчу і безпосередню роботу по всіх видах і напрямках повсякденної праці;

- Психотерапевтичний вплив забезпечує цілеспрямована зміна необхідних якостей і властивостей суб'єкта, в інтересах військової служби, укладену у вербальному і невербальному впливі на емоційно-вольову, інтелектуальну, мотиваційну сферу особистості військовослужбовця, а також у створенні комфортних умов військової праці;

- Психодіагностика, як діяльність психолога з виявлення психологічних характеристик військовослужбовців, військових колективів і різних сторін військової служби;

- Психологічне консультування – діяльність психолога, що носить рекомендаційний характер, базується на спільному виявленні причин та недоліків існуючих станів; консультування здійснюється у формі планомірного прийому військовослужбовців, членів їх сімей та цивільного персоналу військовим психологом;

- Психопрофілактика – діяльність щодо запобігання небажаних проявів у психіці військовослужбовця;

- Психокорекція, організація якої дозволяє цілеспрямовано впливати на особистість і психіку воїна, з метою зміни, зміцнення або формування необхідних якостей;

- Робота з сім'ями військовослужбовців;

Робота психолога з реадaptaції та реабілітації проводиться в індивідуальних і групових формах. Обов'язковими для використання є бесіди з військовослужбовцями, консультації з питань психологічного стану, тренінгові форми роботи, освітня лекції.

Рябова О.В. (ВІКНУ)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КУРСАНТІВ-ЖІНОК У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВВНЗ

Актуальність проблеми полягає у тому, що процес навчання курсантів-жінок у вищому військовому навчальному закладі передбачає їх включення

у систему суспільних відносин і засвоєння ними соціальних цінностей суспільства. Адаптація до навчання у вищому навчальному закладі є системним процесом, пов'язаним із включенням молодих людей у нові умови міжособистісних відносин і життєдіяльності, таким чином, поєднуючи психофізіологічні, психологічні й соціально-психологічні аспекти даної проблеми. Забезпечення всебічного розвитку особистості на протигагу пристосувальним реакціям організму є важливою складовою підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Таким чином, проблема адаптації курсантів-жінок до навчання в вищому навчальному закладі є актуальною та потребує пошуку шляхів оптимального її вирішення.

Проблема адаптації курсантів до умов військового вищого навчального закладу набуває актуальності в процесі реформування системи військової освіти і фахова підготовка військових спеціалістів-жінок у ВВНЗ на сьогоднішній день, на жаль, не привертає достатньої уваги дослідників. На наш погляд, всебічний аналіз соціально-психологічних чинників адаптації не можливий без вивчення сучасної тенденції щодо підготовки військових спеціалістів-жінок. Аналіз індивідуально-психологічних особливостей процесу адаптації курсантів за гендерною ознакою повинен сприяти справі оптимізації фахової підготовки курсантів у ВВНЗ.

Перебіг процесу адаптації курсантської молоді в умовах вищої школи пов'язаний з низкою чинників, серед яких вікові особливості переходу до юності, стан здоров'я та психосоматичні показання, рівень соціалізації та умови її протікання, проблеми особистісного зростання, соціальне походження, соціокультурні та світоглядні особливості тощо.

Сабадаш С.О. (ВІКНУ)

ДО ПРОБЛЕМИ ПСИХОДІАГНОСТИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРИДАТНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Проблема психодіагностики професійної придатності військовослужбовців до більшості військових професій набуває особливого значення, а вирішення цієї проблеми тісно пов'язане з підвищенням боєздатності та зменшенням травматизму. У загальному вигляді завдання ППВ можна визначити як виявлення характерних для призовника стійких базових психологічних властивостей і співвідношення їх з професійно важливими якостями, які потрібні для успішного проходження військової служби на військових посадах.

Особистісні властивості призовника вивчаються для уточнення його придатності до навчання певної військової спеціальності. Вивчення ведеться за трьома основними напрямками: психологічному, соціально-психологічному та психофізіологічному.

Соціально-психологічне вивчення направлено в основному на виявлення психологічних причин можливих труднощів в адаптації призовника до військової служби і труднощів у спілкуванні. Тому для успішного вирішення завдань

ППВ психологу важливо знати, які якості людини схильні до змін, а які відносно стабільні. Найбільш «консервативними» є ті якості, які обумовлені спадковістю. Багато дослідників вважають, що особистісні властивості змінюються протягом усього життя людини, але тільки до певної міри. Основні з них формуються в період дитинства і юності.

До методів обстеження входять тести, а також проводиться індивідуальна співбесіда. Індивідуальна співбесіда проводиться з кожним призовником і спрямована на виявлення стійких професійних інтересів, здібностей та особистісних якостей. При проведенні співбесіди задаються питання, що стосуються нервово-психічної стійкості, військової профпридатності і загальних пізнавальних здібностей. В процесі бесіди бажано виявити, наскільки молодий чоловік здатний реально оцінювати свої здібності і можливості: самооцінка, крім адекватної, може виявитися завищеною або заниженою. Завищена самооцінка виявляється в зайвій самовпевненості, хвалькуватості; занижена самооцінка супроводжується невпевненістю, сором'язливістю, тривожністю.

Спостереження за поведінкою призовника в процесі проведення ППВ включає оцінку моторики, різних емоційних проявів, окремих висловлювань, а також цілеспрямований аналіз поведінки з метою виявлення індивідуально-психологічних особливостей особистості.

Результати ППВ, отримані у військкоматі, використовуються при подальшому розподілі військовослужбовців у навчальних з'єднаннях та військових частинах. Результатом ППВ є комплексний висновок про професійну придатність призовника, який інтегрує рівень загальних пізнавальних здібностей, нервово-психічну стійкість і військово-професійну спрямованість.

к.психол.н., доц. Сірий А.В. (ВІКНУ)

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВПЛИВУ НА НАТОВП ТА ЙОГО ПОВЕДІНКУ

Для кращого розуміння як діяти в тій чи іншій ситуації необхідно мати уяву про природу виникнення більшості протестів, які відбуваються на сході та півдні нашої країни.

Отже, за результатами аналізу подій, які відбувались, можливо зробити такі основні висновки.

По-перше, зазвичай, так звані “мітинги” є завчасно підготовленими та керованими агентами Російської Федерації.

По-друге, основною метою цих заворушень є підрив боєздатності Збройних Сил України, всіляке перешкоджання їх діяльності задля створення сприятливих умов для вторгнення Збройних Сил Російської Федерації.

По-третє, всі події фіксуються на відео спеціально підготовленими провокаторами та використовуються з пропагандистською метою.

По-четверте, учасниками акцій є організатори, підбурювачі, озброєні бойовики та проплачені або обдурені російською пропагандою пересічні громадяни, які не вважають Україну своєю батьківщиною.

По-п'яте, основним способом дій учасників акцій є блокування підрозділів Збройних Сил України та примушування їх до роззброєння, здачі в полон або переходу “на свою сторону”. При цьому озброєні бойовики можуть діяти як в натовпі так і перебувати за викликом.

Для нейтралізації зазначених вище проявів доцільно мати угруповання для протидії натовпу, яке зазвичай має включати:

- керівника діями;
- одну-дві шеренги (перша руками в замок не дає натовпу прорватись, друга кийками або в інший спосіб за допомогою стрілецької зброї не дає наблизитись до першої шеренги та прикриває її);
- групи захоплення підбурювачів, озброєних, заколотників та лідерів;
- спостерігачів-снайперів, озброєних стрілецькою та нелітальною зброєю;
- пожежників;
- переговорників;
- групу відволікання уваги.

Найголовніше, якщо дозволяє обстановка доцільно вжити заходів уникнення зіткнення з натовпом. Якщо це не видається можливим, заходи повинні бути спрямовані на недопущення концентрації великої кількості людей в одному місці й мати інформаційний або організаційний характер. Зокрема, можливо, хоча б тимчасово, ізолювати від людей лідерів і заколотників, наприклад, шляхом залучення їх до участі в переговорах. Натомість, у цей час – спрямувати у натовп (групу) підготовлених людей, які могли б позитивно на неї впливати.

Однак якщо агресивний натовп все ж таки утворився, корисні такі рекомендації:

- усіма своїми діями демонструвати спокій, впевненість і рішучість;
- намагатися знизити емоційну напругу учасників зібрання, не відповідати на образи, проявляти стриманість тощо;
- увесь час інформувати людей про правомірність перебування підрозділу Збройних Сил України та відповідальність за протиправні вчинки, про шляхи виходу з натовпу, про заходи щодо ліквідації причин, щодо яких зібрався агресивний натовп;
- не підпускати до себе учасників зібрання близько без гострої необхідності;
- без гострої потреби не вживати ніяких заходів силового впливу на учасників зібрання, у жодному разі не намагатися деформувати їх натовп або витиснути його із займаного місця, не створювати умови для виникнення тисняви, а тим більше паніки;
- якщо це можливо, обмежити підходи до натовпу, тим самим не допускаючи його поповнення,
- улаштувати переговори з організаторами зібрання, під час яких учасники натовпу утомлюються а їхня активність знижується. У випадку проведення переговорів, їх варто вести безупинно, постійно закликаючи до зняття додаткових вимог;

– для спілкування з натовпом й ведення переговорів необхідно використовувати спеціально підготовлених людей, особистісні якості яких дозволяють їм діяти у стресових ситуаціях, бути товариськими, спритними, здатними приймати оперативні рішення при дефіциті часу й інформації;

– не слід заважати виходу людей з натовпу, цей вихід потрібно здійснювати тільки через коридори, у яких організовані спеціальні “фільтраційні” пункти.

При здійсненні спроб управління великою групою людей, яка може утворити активний натовп, необхідно враховувати, що її структура, зазвичай має ядро й периферичну область. Масивність групи викликає у її учасників відчуття анонімності й безкарності та підсилює активність ядра. Тому доцільно зусилля щодо запобігання утворенню натовпу сконцентрувати на впливі на його периферію, увага якої легше перемикається.

к.психол.н. Сторожук Н.А. (ВІКНУ)

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ІНВАЛІДІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ШПИТАЛІВ

Проблема надання допомоги особам з обмеженими можливостями належить до числа найбільш важливих і актуальних завдань держави, особливо в даний час, коли спостерігається стрімке зростання чисельності інвалідів бойових дій.

Як свідчать чисельні дослідження, інвалідність учасників бойових дій характеризується комплексом специфічних психологічних проявів, що стосуються особливостей ставлення інваліда: до себе (дисгармонійність самооцінки, недостатня впевненість у собі і незадоволеності собою), до інших людей (відчуття своєї залежності, образливість, надчутливість до критичних зауважень, егоцентризм, що передбачає заклопотаність своїм статусом, «зацикленість» на фізичних вадах), до цінностей (зміна ієрархи цінностей і установок), до цього додається нестійкість емоційно-вольової та мотиваційної сфер особистості. Зазначені зміни особливо гостро проявляються в періоді адаптації учасників бойових дій до нового для себе статусу інваліда, проте, відсутність кваліфікованої психологічної допомоги на даному етапі значно ускладнює процес їх реадаптації до умов цивільного життя. Тому, якнайшвидше включення інвалідів бойових дій до системи соціально-психологічної реабілітації на етапі відновленні у військових шпиталях сприятиме поверненню суспільству повноцінного громадянина з унікальним досвідом.

Соціально-психологічна реабілітація являє собою комплекс заходів щодо організації взаємодії поранених військовослужбовців з їх найближчим соціальним оточенням і медичними працівниками, спрямованих на створення соціально-психологічних умов, що сприяють відновленню психічного здоров'я дисгармонійної особистості інваліда і реадаптації його до умов подальшого цивільного

життя. Виходячи із розуміння сутності процесу соціально-психологічної реабілітації інвалідів бойових дій, основними завданнями на госпітальному етапі можна визначити:

- оцінка психофізіологічного стану потерпілих, визначення ступеню психо-емоційного розладу;

- визначення оптимальних шляхів і методів психологічного впливу, спрямованих на відновлення оптимальної працездатності;

- формування оптимальної психологічної реакції на перебіг і наслідки поранення;

- вивчення динаміки психічних порушень у процесі лікування;

- корекція психосоматичного статусу методами психотерапевтичних, психофізіологічних і психофармакологічних впливів;

- здійснення професійної реабілітації, а при необхідності – професійної переорієнтації;

- корекція самосвідомості, самооцінки і самопочуття.

Стрикхолм В.Р. (ВІКНУ)

ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ СНД ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

Що ж це за країни СНД, історія та особливості розвитку взаємовідносин з країнами СНД.

Країнами СНД прийнято називати країни пострадянського простору – Білорусь, Росію та Україну (21 грудня на умовах Алма-Атинської угоди приєднались ще вісім колишніх республік СРСР (Азербайджан, Вірменія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Таджикистан, Туркменістанта, Узбекистан)). 23 жовтня 1993 року до СНД приєдналася Грузія. 26 серпня 2005 року зі складу СНД вийшов Туркменістан.

Україна є співзасновницею СНД, але Статут організації Україною досі не ратифіковано, тому формально Україна залишається лише спостерігачем і не є членом СНД.

14 серпня 2008 року Грузія прийняла рішення залишити СНД, і, згідно зі Статутом СНД, 18 серпня 2009 року Грузія офіційно перестала бути членом Співдружності. На сьогоднішній день Україна оголосила про початок процедури виходу із СНД.

Основною причиною створення Співдружності Незалежних Держав були сильна політична складова та економічний зв'язок колишніх республік СРСР.

Вся наша зовнішня політика до недавнього часу зводилась до того, що ми були позаблоковою державою та державою з нейтральним зовнішньополітичним вектором міжнародної діяльності, але все це було тільки на папері, на справді ж існує в зовнішній політиці таке поняття, як сфера впливу – це регіон, який фактично знаходиться під безумовним політичним, економічним і культурним впливом іншої держави. З початку нашої незалежності ми попали

до сфери впливу найбільшого осколку «імперії зла» – Росії, а сталося це через ординсько-експансіоністський тип розвитку останнього.

Особливістю відносин, як з'ясувалося тепер є їх примусовий характер. Бажання зміни вектору зовнішньої політики призвело сумнозвісної анексії нашої території та сумнозвісної АТО, яка насправді є нічим іншим як війною. Ще однією особливістю, яка стала «нормою» для північного сусіда є переслідування суцього власних інтересів до того ж всього не завжди правовим шляхом – це так звані «торгові війни» та «газова війна».

Відносини з іншими країнами СНД склалися на рівних умовах, про що свідчать наступні дані.

Українсько-білоруські дипломатичні відносини було встановлено 27 грудня 1991 р., і нині вони ґрунтуються на понад 100 договорах та угодах. Завершено роботи щодо визначення лінії українсько-білоруського державного кордону.

Постійно зростає зовнішньоторговельний обіг між країнами – Білорусь посідає друге місце після Росії в зовнішньоекономічній діяльності України.

У 1995 р. було укладено Договір про дружбу, добросусідство та співробітництво між Україною та Республікою Білорусь, а з квітня 1996 р. почала роботу спільна Міжурядова українсько-білоруська комісія з питань торгівельно-економічного співробітництва.

У березні 1999 р. відбувся робочий візит Президента Білорусі О. Лукашенка в Україну. За результатами переговорів укладено двосторонню угоду про спрощений порядок зміни громадянства, що стало важливим кроком у налагодженні добросусідських відносин, оскільки в Білорусі проживає 237 тис. осіб українського походження, а в Україні – 440 тис. осіб – білоруського.

У міждержавних відносинах України і Молдови принципово важливими наприкінці 90-х років ХХ ст. були такі проблеми:

- визначення державного кордону (в 1994 р. було підписано Договір між Україною та Молдовою про взаємне визнання кордонів, але спільна комісія з питань делімітації розпочала свою роботу тільки 1996 р. і узгодила лише десяту частину кордону, що проходить по фарватеру Дністра);

- вирішення питання про будівництво порту на р. Дунай поблизу Джуржулешти;

- визначення долі 259 об'єктів, що перебувають на території України, але є власністю Молдови (санаторії, пансіонати, бази відпочинку й підприємства в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях, загальною вартістю 453,8 млн. крб. у цінах 1991 р.);

- врегулювання питання про функціонування залізниці (7 ділянок молдавської залізниці проходять через територію України).

З низкою інших країн також було встановлено дипломатичні відносини із підписання багатьох договорів та актів, які діють вже протягом досить тривалого часу.

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИНЕНОСТІ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ КАДРОВИХ ОРГАНІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

На всіх етапах розвитку суспільства проблема забезпечення якісним персоналом займала визначне місце у досягненні успіху. Особливо гостро це відчувалося у сферах життєдіяльності, де спостерігалися значні фізичні, емоційно-вольові та інтелектуальні навантаження, у воєнній організації держави, зокрема. Ефективний кадровий менеджмент дозволив знизити ризики різного роду, пов'язані з людським чинником у військовій справі. Проте змусив ретельніше подивитися на самих менеджерів і процедуру оцінювання їх професіоналізму та фахової компетентності. Саме тому необхідно обґрунтувати критерії і показники оцінювання саме фахової компетентності ПОКО.

Зміст ціннісно-мотиваційного критерію розкривається за допомогою таких показників: потреби, інтереси, мотиви, установки, цінності та ставлення до фахової діяльності посадових осіб кадрових органів у ЗС України.

Інтелектуально-когнітивний критерій є вкрай важливим і характеризує когнітивні пізнавальні процеси та досвід ПОКО у військово-професійному та фаховому розумінні, а саме: аналітичне, просторове та практичне мислення; фаховий інтелект; вербальний інтелект; спеціалізовані системні фахові знання, які формують певний когнітивний стиль.

Успішність реалізації фахових знань залежить від сформованості практики-ологічного критерію, який відображає насамперед фаховий досвід, культуру та стиль діяльності кадровика, здатність успішно діяти як ПОКО і складається з таких показників: організаційні уміння; проєктувальні уміння; соціально-комунікативні уміння; управлінські уміння; технологічні уміння.

Показниками комунікативного критерію стають: комунікативні здатності; адекватне сприйняття та передача інформації; обмін невербальною інформацією; уміння слухати.

Індивідуально-психологічний критерій займає чільне місце в структурі фахової компетентності ПОКО. До нього входять: темперамент, характер, фахова спрямованість, уміння працювати з людьми. Організаційно-управлінський критерій розкривається через загальні керівні функції; планово-економічні функції; кадрові функції; технологічно-управлінські функції.

Регулятивний критерій розкриває здатність особистості до емоційно-вольової регуляції власної поведінки, тривалого перебування у напружених і стресових ситуаціях, подолання негативних особистісних проявів і складається з наступних показників: емоційно-вольова регуляція; тривале перебування у напружених та стресових ситуаціях; подолання особистих негативних проявів.

Зміст суб'єктного критерію розкривається такими показниками: фахова самооцінка та свідомість; фахова Я-концепція; рефлексія та саморефлексія; уміння слухати самого себе.

Перспективами подальших досліджень слід вважати розробку програми розвитку фахової компетентності ПОКО із врахуванням відповідних організаційно-педагогічних умов.

к.політ.н. Турченко Ю.В. (ВІКНУ)

ВИКОРИСТАННЯ ВІДКРИТОЇ СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ FACEBOOK У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ ВІКНУ

Соціальні мережі за останнє десятиліття набули популярності завдяки можливості ефективного обміну знаннями, стимулюванню інновацій та підтримки її учасників. В сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій важливою педагогічною стратегією у використанні соціальних мереж є розвиток навичок інформального навчання¹. Необхідність розвитку інформального і неформального² навчання неодноразово підкреслювалася в офіційних документах Європейського Союзу. Тому, одним з ключових напрямків розвитку освіти в ХХІ ст. має стати розвиток неформальної та інформальної медійної освіти.

Це відносно нові моделі професійного розвитку, які описують безліч різних форм навчання, що протікають незалежно від програм під керівництвом викладачів, у тому числі читання літератури, самонавчання, матеріали з підтримання ефективності навчання, участь в мережевих освітніх спільнотах.

Так, Науково-дослідним центром ВІКНУ було запроваджено реалізацію педагогічної стратегії інформального на неформального навчання для курсантів за напрямом підготовки «Журналістика» у відкритій соціальній мережі Facebook.

З цією метою було створено закриту групу Військовий журналіст ВІКНУ («Военный журналист ВІКНУ» <https://www.facebook.com/groups/292278277562523/>), яка об'єднує курсантів старших курсів та всіх, хто зацікавлений журналістикою та медіа. Використання соціальної мережі Facebook в процесі навчання курсантів ВІКНУ надає можливість вирішити ряд задач.

По-перше, науково-методичних та організаційних: організація участі у конференціях, семінарах та виставках; організація та методичне підтримання публікаційної активності курсантів; участь у міжнародних заходах; пошук іноземних партнерів для розвитку подальшої співпраці; пошук грантів, участь у міжнародних навчаннях; організація мережевого конкурсу науково-дослідних проектів; організація конкурсу на кращу наукову роботу серед курсантів-журналістів; організація конкурсу есе; проведення онлайн опитування з метою покращення роботи та функціонування ВВНЗ; проведення інтернет-конференцій.

¹ Інформальна освіта передбачає індивідуальну освітню діяльність людини, яка супроводжує його повсякденне життя та не носить цілеспрямованого характеру.

² Неформальна освіта – це різні, гнучкі за формами освітні системи, орієнтовані на конкретні потреби та інтереси студентів, що володіють організаційними ознаками, та мають необхідність отримати додаткові знання по відношенню до вже наявного утворення.

По-друге, інформаційно-реklamних: розробка та підготовка рекламних матеріалів (буклети, листівки, інформаційні листи, каталоги); публікація матеріалів щодо ВІКНУ в ЗМІ; підготовка інформаційних матеріалів для сайту ВІКНУ; просування освітніх послуг ВІКНУ в соціальних медіа, контекстна реклама; пошукове просування (SEO) по стратегічно важливим для ВІКНУ напрямкам; створення та просування дистанційних курсів.

Слід зазначити, що використання соціальної мережі Facebook є елементом змішаної освіти (Blended education) яка полягає в тому, щоб інтегрувати профільні онлайн-ресурси в загальний навчальний процес. У соціальних мережах курсанти мають можливість:

- переглядати відеолекції провідних викладачів, проходити проміжні тести і отримувати відповіді на базові питання.

- здійснювати моніторинг наукових заходів та публікацій за обраною спеціальністю.

В якості висновку необхідно відзначити, що соціальні мережі в освіті сприяють швидкому створенню і більш широкому поширенню знань не тільки за рахунок подолання географічних чи інших кордонів, використання мультимедійного контенту, але і за рахунок нових педагогічних стратегій навчання в рамках неформального і інформального навчання.

Тюріна Ю.В. (ВІКНУ)

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ АДАПТАЦІЇ КУРСАНТІВ ДО УМОВ НАВЧАННЯ У ВВНЗ

Адаптація першокурсників до умов вищого військового навчального закладу Міністерства оборони України – це складний, багатофакторний, поетапний процес долаття адаптаційних труднощів та входження їх до сфери виконання професійних обов'язків в умовах специфіки навчального закладу, що знаходиться в постійному розвитку.

Найбільшою складністю для курсантів є подолання труднощів у період, коли вони вперше включаються в специфічні форми навчання вищої школи.

До кінця першого семестру навчання вони певною мірою набувають навичок організації самостійної роботи, в основному мають уявлення про особливості й вимоги навчання у вищій школі.

Характер протікання процесу адаптації курсантів відображується не лише в об'єктивних оцінках їх успішності у навчанні, а також у суб'єктивній оцінці функціонального стану власного організму.

Ми аналізували цей показник за результатами опитування першокурсників за методикою САН.

Одержані результати представлені на рис. 1.

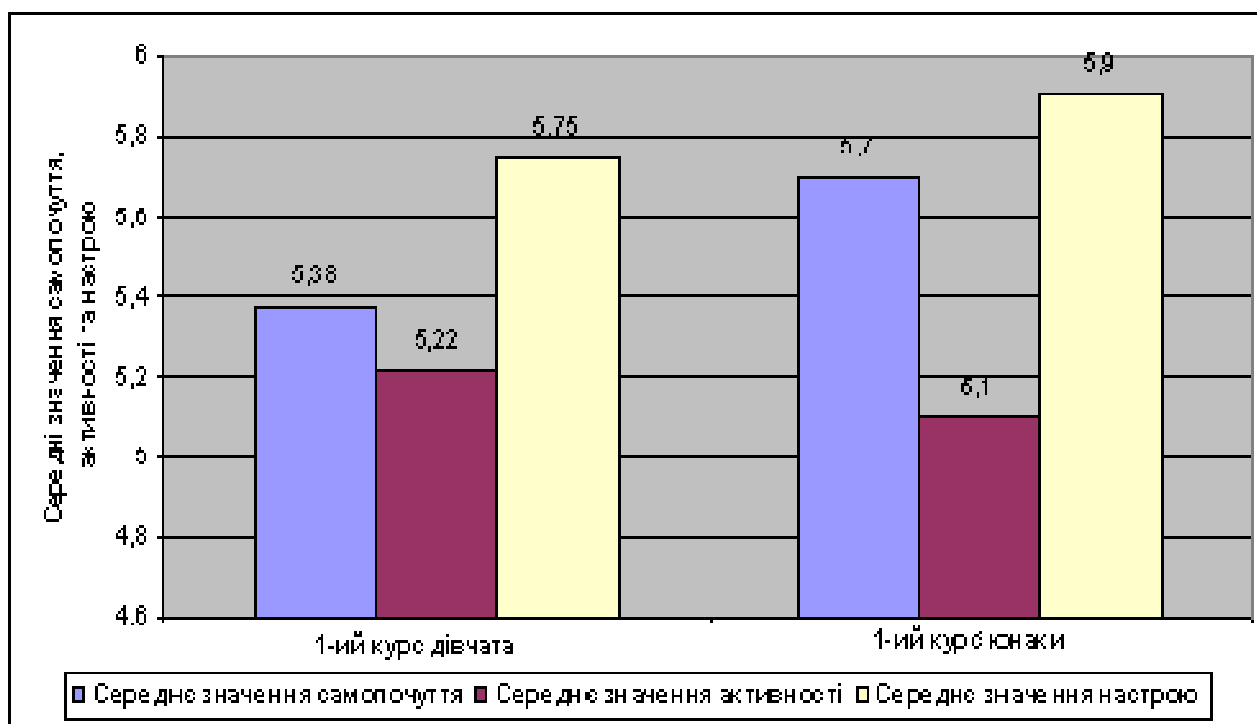

Рис.1. Середні значення самооцінки самопочуття, активності й настрою у дівчат та юнаків 1-го курсу.

У тріаді: самопочуття, активність, настрій, як у дівчат, так і в юнаків домінує категорія настрою. Таке співвідношення засвідчує наявність втоми. Її ознаки (різниця між середнім значенням самопочуття та активності відносно настрою) у дівчат і юнаків різняться мало – 0,45 і 0,50 бала відповідно.

Стосовно категорії самопочуття, помітні високі її показники як в дівчат, так і в юнаків.

Це, на наш погляд, засвідчує активність протікання процесу адаптації першокурсників до умов навчання.

Категорія активності, яка відбиває характеристики швидкості протікання функцій, як в юнаків, так і в дівчат виражена нижчими показниками, порівняно з самопочуттям та настроєм.

На нашу думку, низькі показники активності також є непрямим свідченням втоми курсантів, і, відповідно, повільності втілення бажаних намірів у практику конкретних дій.

У першому семестрі більш активно протікають процеси адаптації до фізичних навантажень, порівняно з засвоєнням теоретичних курсів з дисциплін гуманітарного циклу.

Адаптація курсантів першого курсу характеризується ознаками втоми, які дещо більш виражені в юнаків, ніж у дівчат.

Проведене нами дослідження присвячене вивченню питань адаптації юнаків та дівчат до умов вищого військового навчального закладу переважно в аспектах навчальної діяльності як провідної для даного періоду розвитку особистості майбутнього фахівця.

ДІАГНОСТИКА ПСИХОСОМАТИЧНИХ РОЗЛАДІВ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІСЛЯ ПОВЕРНЕННЯ ІЗ ЗОНИ БОЙОВИХ ДІЙ

На сучасному етапі військовослужбовці нашої держави приймають участь в регулюванні військових конфліктів, пов'язані зі стресом під час військових дій. Психічні розлади у військовослужбовців є одним із головних внутрішніх бар'єрів на шляху пристосування до мирного життя. Після повернення до мирного середовища, накладаються нові розлади, пов'язані з соціальною дезадаптацією.

Існує кілька моделей їх формування:

а) психофізіологічна – людина знаходиться в готовності переживання, що дозволяє йому пізнавати визначені події як екстремальні. Ця готовність до переживання перетворюється в готовність до фізичних дій.

б) психодинамічна – конверсійні симптоми при істерії (сліпота, глухота, рухові порушення);

в) системно-теоретична – системна концепція розглядає людину як відкриту підсистему в ієрархічному ряді інших відкритих підсистем;

г) соціопсихосоматична – психосоматична хвороба є наслідком неправильного розвитку відносин між індивідумом і соціальними структурами, у які він включений.

Психосоматика розрізняє три групи психосоматичних розладів:

– **конверсійні симптоми** (невротичний конфлікт одержує вторинну соматичну відповідь і переробку, а демонстрація симптомів може пояснюватися як спроба вирішення конфлікту).

– **функціональні синдроми** (органні неврози) – є найбільш типовими і добре відомими лікарям загальної практики. Вони являють собою набір симптомів, що вражають різні органи і системи: серцево-судинну, шлунково-кишкову, дихальну, сечостатеву і рухову.

– **психосоматичні захворювання** (психосоматози). Психічний фактор у випадках психосоматичних захворювань виступає у вигляді особистісної предриспозитивності, виборі специфічних способів переробки конфліктів і традиційних характерологічних стилів поведінки у фруструючих ситуаціях.

У зв'язку з виявленою проблематикою проводять профілактичні заходи, які знижують рівень розладів у військовослужбовців, які пройшли бойові дії, застосовуються різноманітні методи: бесіди (групові, індивідуальні), терапія, тренінги, методи саморегуляції, дебрифінги та інші.

Психологічна реабілітація являє собою головним елементом психологічної роботи в сучасних умовах військової служби. І хоча повністю уникнути психотравм серед військовослужбовців у бойовій ситуації неможливо, однак за допомогою заходів психопрофілактики, своєчасного надання психологічної допомоги та здійснення реабілітаційних заходів, можна знизити відсоток психологічних втрат.

МІСЦЕ МОНІТОРИНГУ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ

Освіта, як і будь-який процес або результат діяльності людини, має визначену якість. З огляду на те, що до покращення якості освіти висуваються відповідні соціальні вимоги, то цей процес потребує постійного управління на певних методологічних, методичних та організаційних засадах, де чільне місце посідає моніторинг якості освіти.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови “моніторинг” визначається як безперервне стеження за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату”. Одне з найбільш вдалих, на наш погляд, визначень освітнього моніторингу запропонував О. Майоров: “Моніторинг в освіті – це система збору, обробки, зберігання і поширення інформації про освітню систему або окремі її елементи, яка орієнтована на інформаційне забезпечення управління, дозволяє робити висновки про стан об’єкта у будь-який момент часу і дає прогноз його розвитку”.

Адаптуючи наведене визначення до системи військової освіти, поняття “моніторинг” можна представити як “інформаційно-аналітичну складову системи управління військовою освітою або окремими її елементами, що дозволяє робити висновки про стан об’єкта (процесу), дає прогноз його розвитку і сприяє прийняттю та впровадженню відповідних управлінських рішень”.

Основною метою моніторингу в системі вищої військової освіти є визначення якості освітньої діяльності у ВВНЗ та її похідної – якості підготовки військових фахівців.

У цьому контексті основними завданнями моніторингу в системі забезпечення якості підготовки військових фахівців у ВВНЗ є:

розробка комплексу показників, що забезпечують цілісне уявлення про стан освітнього процесу, про якісні й кількісні зміни в ньому;

збір, систематизація та збереження інформації про стан і розвиток освітнього процесу у ВВНЗ;

забезпечення регулярного й наочного представлення інформації про процеси, що відбуваються у ВВНЗ;

інформаційне забезпечення аналізу й прогнозування стану й розвитку освітнього процесу, вироблення управлінських рішень.

Необхідно зазначити, що одним із завдань моніторингу є попередження про ті чи інші ризики, небезпеку для ефективного функціонування педагогічної системи. При цьому слід не просто констатувати про факти появи змін, що представляють небезпеку, а саме попереджувати про неї перш ніж ситуація може вийти з під контролю. Тим самим створюється можливість запобігти або мінімізувати можливий деструктивний розвиток подій.

Завдяки реалізації мети й завдань, моніторинг якості освіти стає універсальним за своїми можливостями механізмом впливу й корекції діяльності суб’єктів управління педагогічною системою.

МОЖЛИВІ ВАРІАНТИ ФОРМУВАННЯ ТА КОМПЛЕКТУВАННЯ РЕЗЕРВУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Історична і міжнародна практика воєнного будівництва свідчить, що зміни у способі комплектування збройних сил завжди закономірно відбуваються на способах і принципах накопичення та підготовки мобілізаційних людських воєнних ресурсів. Скорочення чисельності особового складу збройних сил завжди супроводжується відповідним збільшенням чисельності особового складу, що знаходиться у резерві, для збереження їх бойових спроможностей.

Зрозуміло, що рішення мобілізаційних завдань для збройних сил, є проблемою складною та економічно затратною, але при цьому безпека країни – безцінна. Тому навіть у складних економічних і соціально-політичних умовах потрібно мати чіткі погляди на вирішення цієї проблеми, ясно бачити напрями та шляхи корінної перебудови всієї системи мобілізаційної підготовки держави.

На цей час Резерв Збройних Сил України (далі – Резерв) – це частина військових мобілізаційних ресурсів, що включає громадян, які уклали контракт з Міністерством оборони України на проходження військової служби у Резерві на добровільних засадах.

Резерв повинен стати основним організаційним ядром для розгортання мобілізованих людських ресурсів Запасу в бойові військові частини та з'єднання в особливий період та під час ведення тривалих бойових дій. Створення військових частин Резерву дозволяє значно скоротити терміни їх розгортання та передислокації до міст ведення бойових дій.

Поряд з традиційними підходами і способами формування Резерву і Запасу Збройних Сил України виникає необхідність пошуку більш перспективних та ефективних підходів к визначенню сучасної структури мобілізаційних людських ресурсів, їх накопиченню і підготовці. Важливим елементом в реформуванні існуючої системи є перехід на різні способи комплектування Резерву – на добровільної, змішаної та призовної основі. Вирішення цієї проблеми потребує комплексного і нестандартного підходу та відповідних наукових досліджень. При цьому потрібно досліджувати різні перспективні підходи і способи накопичення військово навчених ресурсів.

При створенні Резерву можливі різні варіанти комплектування його військових частин та з'єднань рядовим і сержантським складом. На наш погляд, найбільш доцільними є два способи їх комплектування: на добровільній та змішаній основі. При добровільній основі – військова частин Резерву повністю укомплектована резервістами на контрактній основі. Змішаній спосіб передбачає комплектування військової частини рядовим і сержантським складом на добровільно-контрактній основі та по запасу (у визначеному для кожної військової частини співвідношенні). При цьому перед тим, як розпочати перехід до комплектування військових частин Резерву на добровільної

та змішаній основі необхідно їх вивести зі складу Запасу, виходячи з планів мобілізаційного розгортання та оперативної необхідності, та перевести до Резерву.

З урахуванням способів комплектування, що запропоновані, можливо застосовувати різні варіанти формування Резерву:

1. Збільшення чисельності резервістів-контрактників відповідно до визначеному на рік відсотку у всіх військових частинах, що зараховані до Резерву.

2. Стовідсоткове одночасне комплектування резервістами-контрактниками по одному батальйону у всіх видах і родах військ. При цьому передбачити щорічне збільшення кількості військових частин, що комплектуються резервістами.

3. Комплектування військових частин Резерву до визначеному на рік відсотку спочатку в одному, а потім в іншому виді збройних сил (роді військ). Наприклад, спочатку провести комплектування військових частин Резерву в Повітряних Силах, а потім у Сухопутних військах тощо.

4. Комплектування військових частин і з'єднань Резерву за запропонованими вище варіантами у визначених пропорціях (співвідношеннях) резервістами-контрактниками і резервістами-запасниками (одночасне використання запропонованих варіантів).

5. Комплектування військових частин Резерву особами рядового і сержантського складу, які завершили військову службу за призовом та знаходяться у запасі, за місцем мешкання (призову) строком на один рік. Протягом цього періоду ці особи два рази повинні пройти двох-чотирьохтижневі збори для вдосконалення військово-професійної підготовки, опанування нової штатної військової техніки та озброєння, дій у складі підрозділу.

Можливі, безумовно, інші варіанти створення Резерву. Вибір того чи іншого варіанту залежить, перш за все, від фінансово-економічних можливостей, наявності навчально-матеріальної, полігонної та матеріально-побутової бази, підготовленості законодавчої та нормативно-правової бази, а також від того, наскільки привабливою стане військова служба у Резерві.

Секція 2

ТЕХНІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОЗБРОЄННЯ І ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

РАЗРАБОТКА ИМИТАЦИОННОЙ СТАТИСТИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ ПРОЦЕССА ТЕХНИЧЕСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ

Разработана имитационная статистическая модель (ИСМ), предназначенная для прогнозирования показателей надежности и стоимости эксплуатации сложного технического объекта, зависящих от параметров выбранной стратегии технического обслуживания (ТО). В ИСМ реализованы алгоритмы имитации процессов ТО для трех вариантов стратегий ТО:

- техническое обслуживание по состоянию (ТОС) с постоянной периодичностью контроля;
- ТОС с адаптивно изменяющейся периодичностью контроля;
- регламентированного ТО.

Режим моделирования регламентированного ТО введен с целью обеспечения полноты анализа возможных стратегий ТО проектируемого объекта и прогнозирования возможного выигрыша в надежности и стоимости эксплуатации объекта за счет применения стратегий ТОС.

Разрабатываемая ИСМ предназначена для получения оценок показателей надежности и стоимости эксплуатации объекта с учетом его состава, структуры и надежностных характеристик и с учетом проведения ТО. В модели должен воспроизводиться (имитироваться) процесс технической эксплуатации, который формально описывается графом состояний и переходов. Переходы между состояниями соответствуют событиям, которые имитируются в модели. Контроль работоспособности объекта осуществляется непрерывно.

ИСМ разработана на основе метода имитационного статистического моделирования, использующего понятие “календаря событий”. Суть понятия календаря событий и механизма его применения состоит в следующем. В оперативной памяти (ОП) ПК создается массив (представляющий собой календарь событий), в который записываются значения запланированных моментов времени всех моделируемых событий.

В процессе моделирования периодически осуществляется “просмотр” всех элементов массива, и определение наименьшего из запланированных моментов времени.

Найденное минимальное значение принимается в качестве текущего модельного времени, а соответствующее ему событие – в качестве текущего события. Затем производится “обработка” текущего события, которая заключается в имитации действий, составляющих суть этого события.

После каждой обработки очередного события происходит «продвижение» модельного времени. Этот процесс продолжается до тех пор, пока значение модельного времени не достигнет заданного значения продолжительности эксплуатации объекта.

ЗАСТОСУВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ

В доповіді розглядаються основні положення концепції забезпечення функціональної стійкості процесів управління на основі інтелектуалізації навігаційного комплексу.

Основною особливістю функціонально-стійких систем являється їх здатність деградувати на структурному рівні до повної відмови системи, тобто виключати зі структури несправні елементи, перебудовувати структуру, налаштовувати параметри системи для пристосування (адаптації) до нових умов експлуатації. Основним засобом забезпечення функціональної стійкості є введення надмірності (структурної, програмної, тимчасової і т.д.) при їх проектуванні.

Разом з тим, такий підхід, що часто використовується в різних технічних системах, не може бути використаний в розподілених інтелектуалізованих системах управління, ключовим елементом яких є розподілена база знань. На відміну від технічних систем, база знань не може деградувати, виключаючи з роботи окремі свої модулі, оскільки утворилися в такому випадку розриви не забезпечать нормальне її функціонування, а висновок, зроблений на такій базі знань, не буде володіти необхідною достовірністю.

У такому випадку необхідний дещо інший підхід до визначення поняття і формування етапів забезпечення функціональної стійкості інтелектуальної системи автоматичного управління.

Під функціональною стійкістю розподіленої інтелектуалізованої системи управління будемо розуміти її властивість зберігати протягом заданого часу виконання своїх основних функцій в умовах протидії зовнішніх дестабілізуючих факторів.

Основна відмінність стійкості функціонування від функціональної стійкості полягає в наступному: стійкість функціонування характеризує поведінку координат незбуреного і збуреного руху системи

$$q > 0 \text{ } \forall \text{ } d > 0, r(z_0, z_{\phi}) < d \text{ } \forall \text{ } r[z(t, z_0), z(t, z_{\phi_0})] < q, \text{ } t \in [0, \infty),$$

де $z_0 = z(0)$ – початкові умови – координати фазового простору z_0 при незбуреному русі; $z_{\phi} = z(\phi_0)$ – координати фазового простору при збуреному русі; r – метрика простору Z ; e, q – задані числа, що характеризують відхилення збуреного руху від незбуреного.

Функціональна стійкість характеризує відхилення основних функцій від координат при збуреному і незбуреному русі

$$q > 0 \text{ } \forall \text{ } d > 0, r(f(z_0), f(z_{\phi})) < d \text{ } \forall \text{ } r[f(z(t, z_0)), f(z(t, z_{\phi}))] < q, \text{ } t \in [0, \infty),$$

де $f(z)$ – функція від координати руху системи, яка характеризує основні вимоги, що пред'являються до системи.

МОДЕЛЬ СМЕШАННОГО ТЕХНИЧЕСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ (ТО) СЛОЖНЫХ ОБЪЕКТОВ РАДИОЭЛЕКТРОННОЙ ТЕХНИКИ: ТО ПО РЕСУРСУ И ТО ПО СОСТОЯНИЮ

Для сложных объектов радиоэлектронной техники (РЭТ) важным средством поддержания уровня их надежности в процессе эксплуатации является техническое обслуживание (ТО). Благодаря ТО, которое проводится в периоды времени, когда объект РЭТ непосредственно не применяется по назначению, предотвращаются отказы наименее надежных элементов путем их превентивной замены.

Эффективное ТО возможно только в том случае, если есть информация о фактическом техническом состоянии (ТС) элементов объекта. Для ее получения еще на этапе проектирования в конструкцию объекта вводятся дополнительные элементы и средства, обеспечивающие контроль и диагностику объекта.

Очевидно, что это требует дополнительных экономических затрат, которые могут быть весьма существенными. Поэтому при проектировании объекта производится надежность анализ структуры объекта с целью выявления потенциально обслуживаемых элементов, определения возможности контроля их ТС в процессе эксплуатации.

В реальности оказывается, что лишь для небольшой части элементов имеется возможность осуществлять контроль их ТС сравнительно простыми техническими средствами, для большинства же элементов, которые было бы желательно подвергать в процессе эксплуатации обслуживанию (обновлению), требуются дорогостоящие дополнительные изменения в конструкции, а в некоторых случаях – еще и дополнительные исследования. Поэтому разработчик вынужден закладывать в конструкцию объекта возможности проведения ТО по состоянию лишь для небольшой части элементов, а для всех остальных элементов, отнесенных к недостаточно надежным, ограничиться ТО по ресурсу.

В докладе предлагается имитационная статистическая модель (ИСМ), используя которую, разработчик имеет возможность оценить потенциальное влияние ТО на ожидаемые показатели надежности и стоимости проектируемого объекта.

ИСМ позволяет исследовать различные варианты распределения потенциально обслуживаемых элементов между ТО по состоянию и ТО по ресурсу, и по результатам таких исследований принять по возможности оптимальное решение о выборе подмножества обслуживаемых элементов, выбрать оптимальные параметры ТО (периодичность ТО, уровни ТО и т.п.).

МЕТОДИ ПРОГНОЗУВАННЯ ПОПИТУ В УМОВАХ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОСТАЧАННЯ

Методи прогнозування можна розділити на три основні групи: методи експертних оцінок; методи прогнозування часових рядів; казуальні (причинно-наслідкові) методи.

Методи експертних оцінок ґрунтуються на суб'єктивній оцінці теперішнього моменту і перспектив розвитку. Ці методи доцільно використовувати для кон'юктурних оцінок, особливо у випадках, коли неможливо отримати безпосередню інформацію про яке-небудь явище або процес.

Друга і третя групи методів засновані на аналізі кількісних показників, але вони істотно відрізняються один від одного.

Методи прогнозування часових рядів пов'язані з дослідженням ізольованих один від одного показників, кожен з яких складається з двох елементів: з прогнозу детермінованої компоненти і прогнозу випадкової компоненти.

Розробка першого прогнозу не представляє великих труднощів, якщо визначена основна тенденція розвитку і можлива її подальша екстраполяція. Прогноз випадкової компоненти складніший, оскільки її появу можна оцінити лише з деякою вірогідністю.

У основі казуальних методів лежить спроба знайти чинники, що визначають поведінку прогнозованого показника.

Пошук цих чинників приводить власне до економіко-математичного моделювання – побудови моделі поведінки економічного об'єкту, що враховує розвиток взаємозв'язаних явищ і процесів. І тут важливо підкреслити перевагу економічного аналізу перед чисто статистичними методами вивчення процесу.

При прогнозуванні обсягів продажів по багатьом видам товарів експертні методи не підходять через велику вартість побудови прогнозу. Казуальні методи не підходять через необхідність виконання великого обсягу робіт по визначенню чинників, що впливають на поведінку прогнозованого показника. Найбільш прийнятними є методи прогнозування часових рядів.

До методів прогнозування часових рядів відносяться: ковзаючи середнє; експоненціальне згладжування; авторегресійні моделі; методологія Бокса-Дженкінса; нейронні мережі.

Методологія Бокса-Дженкінса є найбільш прийнятною для прогнозування попиту в задачах управління запасами. Вона не передбачає наявності яких не будь особливих структур в даних числового ряду, адже використовує ітеративний підхід до визначення можливих моделей із загального класу моделей.

*д.т.н., проф. Бойченко О.В. (ТНУ, Симферополь),
Кислинг Э.С. (ТНУ, Симферополь)*

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ СИСТЕМ ПОДДЕРЖКИ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ

Деятельность современного предприятия невозможно представить без управленческой деятельности, в которой приоритетом для достижения успеха является принятие качественного решения. Принятие обоснованного решения, определяющего эффективность фирмы, должно учитывать большое количество факторов, что значительно усложняет задачу.

Для этого руководителями используются информационные системы поддержки принятия решений, обеспечивающие принятие решения в сложных условиях с полным и объективным анализом предметной деятельности.

Системы поддержки принятия решений можно разделить на модельные информационные системы и экспертные.

Модельные системы помогают принимать решение посредством прямого диалога пользователя с компьютером на основе математических, статистических, финансовых и других моделей; экспертные системы предоставляют пользователю выбор альтернатив связанных с обработкой знаний в определённой предметной области с целью выработки рекомендаций или решения проблем.

Главное отличие экспертных систем от класса других информационных систем заключается в том, что экспертные системы основаны на технологии искусственного интеллекта.

В отличие от модельных систем, экспертные не требуют числового представления информации, а используют символьный способ представления и эвристический поиск что делает их актуальными при решении неформализованных задач.

Наличие искусственного интеллекта предполагает способность компьютерной системы к действиям, схожим с мышлением человека.

Главная идея работы экспертных систем заключается в аккумулировании знаний специалистов в конкретных предметных областях, формировании базы знаний и её использовании в решении задач.

Результативность экспертной системы главным образом зависит от уровня квалификации экспертов, поэтому экспертные системы целесообразно создавать для узкоспециализированных предметных областей, тогда экспертная система предлагает решение, превосходящее возможности пользователя и способна пояснить свои рассуждения в процессе принятия решения.

ВИКОРИСТАННЯ РОЗРІДЖЕНОГО ВОКСЕЛЬНОГО ОКТОДЕРЕВА У ТРИВИМІРНІЙ ГРАФІЦІ

Воксель – елемент об’ємного зображення, що містить значення елемента растру в тривимірному просторі. Аналогічний пікселю, у двовимірних зображеннях (значенням величини в клітинах ґратки виступає колір). Подібно до пікселів, самі вокселі, як правило, не містять інформації про своє розміщення в просторі (координати), натомість координати обчислюються на основі розташування в структурі даних, яка утворює єдине просторове зображення.

Завдяки тому, що тривимірна матриця зберігає значення вокселів для кожного одиничного елемента об’ємного простору, воксельні моделі добре підходять для моделювання безперервних середовищ і полів значень (наприклад, розподіл чадного газу в атмосфері над містом), в той час як полігональні моделі частіше за все призначені для моделювання дискретних об’єктів. Ключовими являються такі переваги воксельної графіки в порівнянні з полігональною:

- для досягнення реалістичного відображення не потрібні допоміжні засоби (наприклад, технологія шейдерів);
- наявні представлення внутрішньої структури ;
- більш широкі можливості модифікації об’єктів сцени, в тому числі динамічної.

Однак разом з цим наявні і суттєві недоліки, а саме:

- дуже великі вимоги до пам’яті;
- більш низька якість зображення;
- прив’язка точок до вузлів матриці;
- однаковий рівень деталізації.
- відсутність розвинених апаратних засобів.

Однією з новітніх перспективних технологій, що дозволяє робити ефективну деталізацію воксельних об’єктів, є розріджене воксельне октодерево.

Розріджене воксельное октодерево (Sparse Voxel Octree, SVO) – регулярна ієрархічна структура даних, в основі якої лежить регулярна тривимірна сітка. Перший вузол дерева (корінь) є кубом, що містить весь об’єкт цілком. Кожен вузол або має 8 нащадків або не має ні одного. Ці 8 нащадків формують $2 \times 2 \times 2$ регулярних підрозбиття батьківського вузла. У результаті всіх підрозбиттів виходить регулярна тривимірна сітка вокселів, однак не всі вокселі містять деталі об’єкта, тому в створеному дереві такі вокселі будуть відсутніми і дерево буде розрідженим.

У числі переваг цієї технології є значна економія пам’яті, природна генерація рівнів деталізації (аналог тірмар-карт) і висока швидкість обробки з використанням метода освітлення "рейкастинг" та "рейтрейсинг".

ПЕРСПЕКТИВА КОРИСТУВАННЯ ВІДДАЛЕНИМИ СЕРВІСАМИ НА БАЗІ РОЗПОДІЛЕНИХ СИСТЕМ (КЛАУДКОМП'ЮТИНГ)

Розподілена обробка даних – методика виконання прикладних програм групою систем. Розподілені обчислення є способом вирішення складних завдань, що вимагають великих обчислювальних потужностей, заснованому на об'єднанні декількох комп'ютерів в паралельну обчислювальну систему.

На сьогодні дуже поширеною проблемою для багатьох сфер малого та середнього бізнесу є неможливість зберігання великої кількості інформації і створення нових програмних продуктів через брак коштів на серверне устаткування. Розвиток технології клаудкомп'ютингу надає можливість вирішити цю проблему з набагато меншими витратами, або зовсім без них.

Клаудкомп'ютинг (англ. Cloud computing) – це програмно-апаратне забезпечення, доступне користувачеві через мережу Інтернет, або локальну мережу, у вигляді сервісу, що дозволяє використовувати зручний інтерфейс для віддаленого доступу до виділених ресурсів (обчислювальних ресурсів, програм і даних). Користувач має доступ до власних даних, але не може керувати операційною системою і власне ПЗ, з яким він працює (підключатися до інфраструктури йому також не потрібно).

Існують такі варіанти надання сервісу клаудкомп'ютингу:

- SaaS (Software as a Service), або програми у вигляді сервісів – варіант, при якому користувачу пропонують використовувати якесь конкретне ПЗ, наприклад, корпоративні системи, у вигляді сервісу за передплатою.

- PaaS (Platform as a Service) – на відміну від SaaS, призначений більше для кінцевого користувача, є варіантом для розробників програм і ПЗ.

- IaaS (Infrastructure as a Service) – дозволяє користувачам самостійно управляти ресурсами, надаючи в оренду як апаратні засоби, так і операційні системи і необхідне прикладне програмне забезпечення.

Найголовніше, що необхідно зрозуміти: системи клаудкомп'ютингу – це засіб для отримання деякого середовища, в якому можуть працювати як звичайні віртуальні машини з одними ОС, так і цілі платформи для виконання додатків. Важливою перевагою є незалежність від апаратного забезпечення і гнучка масштабованість.

Однак такі системи мають певні недоліки:

- Немоżliвість контролювати доступ до зберігаються даними третіх осіб.

- Потреба встановлювати з сервісом Інтернет-з'єднання кожного разу при необхідності отримання доступу до файлів або додаткам.

- Необхідність користуватися послугами та пропозиціями певного розробника, якому належить сервіс.

- Необхідність регулярної оплати деяких сервісів і послуг.

*д.т.н., доц. Боряк К.Ф. (ОДАТРА),
к.т.н. Дяченко О.Ф (ОДАТРА),
Подольян С.М. (ОДАТРА),
Левінський О.С. (ОНПУ)*

МАСКУВАЛЬНИЙ ПЛАЩ ДЛЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Проводяться дослідження опитних зразків різних конструкцій маскувального плащу для військовослужбовців, які несуть патрульно-постову службу на блокпостах в містах постійної дислокації з охорони державного кордону чи в польових умовах безпосередньо наближених до зони бойових дій. Мета дослідження – створити в стислі терміни часу ефективний засіб захисту військовослужбовця, який повинен:

1) забезпечувати маскування військовослужбовця від тепловізійних приладів в денний і нічний час доби, а саме, зробити його «невидимим»;

2) перешкоджати в зимовий час переохолодженню тіла військовослужбовця, який несе патрульно-постову службу на відкритому повітрі (наприклад, лежачи на відкритій землі або стоячи в окопі) і не має можливості користуватися традиційними засобами обігріву;

3) перешкоджати в літній час перегріванню тіла військовослужбовця від сонячного випромінювання, який несе патрульно-постову службу під відкритим небом, стоячи в окопі, або лежачи на землі, і не може скористатися фортифікаційним укриттям;

4) бути досить міцним для механічних ушкоджень гілками чагарників, дерев або різких поривів вітру;

5) бути водонепроникним при настанні несприятливих погодних умов (сильного дощу або мокрого снігу);

6) бути пожегобезпечним, а саме, перешкоджати процесу займання воєнної уніформи від короткочасної прямої дії відкритого вогню або від дотику з нагрітим до високої температури металом;

7) бути легким по вазі, практичним і зручним при використанні в польових умовах.

Термічні експериментальні випробування проводяться в світлий і нічний час доби, в різних природніх кліматичних умовах та в різних умовах навколишнього середовища (в польових умовах, чи за наявністю дерев і будівель).

На основі аналізу отриманих результатів і побажань від самих військовослужбовців вдосконалюється конструкція плащу та склад використовуваних матеріалів, що наближає с кожним кроком авторів до поставленої мети.

Подана заявка на отримання патенту на принциповий склад конструкції плащу, який відрізняється від відомих зразків насамперед збереженням на високому рівні маскувальних властивостей у більш широкому температурному діапазоні навколишнього середовища.

ОСОБЛИВОСТІ НАЛАШТУВАННЯ ГІДРОДЕМПФЕРІВ ТАНКА

Гідродемпфер – демпфуючий елемент підвіски танка, призначений для інтенсивного гасіння коливань корпусу. Вимоги до роботи гідродемпферів досить жорсткі: прискорення кутових поздовжніх коливань корпусу танка на всіх швидкостях руху не повинні перевищувати $0,7g$, а для ведення прицільної стрільби на ходу $\leq 0,6g$.

Для створення комфортних умов екіпажу треба підвищувати енергоємність гідродемпферів. Це можливо здійснити двома способами. Перший – це змінювати в'язкість демпфуючої рідини у гідродемпфері в залежності від стану дорожнього полотна. Так, російські конструктори забезпечили гідродемпфери для нового танка Т-95 електромагнітами і датчиками контролю температури. Завдяки своїм парамагнітним властивостям демпфуюча рідина під впливом магнітного поля змінює в'язкість.

Другий спосіб – це внесення змін в конструкцію запобіжних клапанів та коригування величини розрахункового зусилля їх спрацювання. Прикладом може служити модернізація підвіски танка Т-64, на якому застосовувався телескопічний, одноступінчатий двосторонньої дії гідродемпфер. Демпфуючу рідину замінили на іншу 7-50-СЗ, змінили розрахункову величину зусилля спрацювання запобіжних клапанів на прямому ході поршня до 9000 кг. Розплатою за підвищення енергоємності став перегрів демпфуючої рідини. Вихід знайшли в установці нової конструкції запобіжного клапану – термклапану. При інтенсивній роботі гідродемпфера і нагріванні демпфуючої рідини біметалічна пластина під впливом тепла внаслідок різних коефіцієнтів розширення складових частин пластини буде деформуватися і більше відкриє отвір запобіжного клапану. Рідина охолodиться, пластина повернеться у початкове положення, і гідродемпфер знову працюватиме в дросельному режимі. Це просте рішення було запропоновано конструктором Морозовим А.А.

Незважаючи на досягнення у створенні сучасних конструкцій гідродемпферів вимоги до надійності їх роботи та ефективності гасіння коливання корпусу танка остаються незмінними і вимагають однакового налаштування за параметрами демпфування усіх встановлених гідродемпферів.

Проведення і однакового налаштування (вирівнювання) по енергоємності гідродемпферів можливо тільки на сучасних випробувальних стендах, спеціальна конструкція яких дозволяє отримувати відповідні графічні залежності зусилля навантаження (параметру супротиву) від швидкості переміщення поршня, визначати робочі діапазони дросельного і клапанного режимів, момент спрацювання запобіжних клапанів.

ВАРІАНТИ ЗАСТОСУВАННЯ НОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ МАГНІТНОГО СПОВІЛЬНЮВАЧА ДЛЯ СПЕЦТЕХНІКИ

Магнітні віхорострумові гальма досить широко застосовують у автомобільному та рейковому міському і швидкісному залізничному транспорті сумісно з фрикційними колодковими гальмами. Їх головна перевага – це високий гальмівний момент на високій швидкості і відповідно малий гальмівний шлях транспортного засобу, особливо при застосуванні в екстрених випадках виникнення надзвичайних транспортних ситуацій.

Сфера застосування магнітних віхорострумових гальм з кожним роком стає все ширше разом із різноманітністю конструкції. Головним напрямком вдосконалення конструкції магнітних сповільнювачів (ретардерів), що входять до складу гальмівної системи, є керованість потужністю магнітного вихрового струму, який взаємодіє зі зовнішньою поверхнею залізних рейок чи гальмівного обертового ротору трансмісії транспорту (карданний вал колісного редуктора чи вихідний вал коробки передач).

Нами запатентована нова конструкція магнетардери, яка дозволяє плавно змінювати потужність магнітного струму у широкому діапазоні при впливі на обертовий ротор трансмісії в залежності від зміни дорожньої ситуації і потреби у мінімізації часу гальмування. Нову конструкцію магнетардери можливо використовувати у наступних видах спецтехніки:

1. Гвинтокрилах, які можуть додатково оснащуватися магнетардером у якості додаткового гальмівного приладу для сповільнення обертів приводного вала головного гвинта гвинтокрила. Наприклад, у разі виникнення непередбачуваної аварійної ситуації під час польоту гвинтокрила, коли виникає потреба швидкої евакуації екіпажу та пасажирів салону. Зазвичай евакуація ускладнюється ризиком потрапляння підобертові лопаті гвинта. У разі виникнення подібної аварійної ситуації магнетардер здатний швидко сповільнити оберти гвинта і зупинити його менш ніж за 1 хвилину. Цього часу достатньо для швидкої та безпечної евакуації людей з машини.

2. Автомобільній спецтехніці, що перевозить великі вантажі з пасажирями у складних дорожніх умовах (гірська місцевість, великі більш 6° схили, тощо). За рахунок вкорочення часу та шляху екстреного гальмування підвищується маневреність руху спецтехніки та надійність – за рахунок автономності використання, незалежно від наявності електроструму, стислого повітря чи рідини у гальмівній системі традиційних гальм фрикційного типу.

Перевагами розробленого магнетардери над існуючими аналогами є автономність, висока ефективність, можливість плавного регулювання гальмівного зусилля.

МУЛЬТИАГЕНТНІ БЕЗДРОВОТОВІ СЕНСОРНІ МЕРЕЖІ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИМ ЖИВЛЕННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ СИСТЕМИ

В роботі запропонована розробка бездротової сенсорної мережі військового призначення на базі поліметричних датчиків з живленням від енергії вимірювального сигналу, що дозволяє будувати мережі вимірювання багатьох фізичних величин без потреби джерел живлення (мережевої напруги, батарейного живлення тощо), оскільки енергія поступає від вимірювального сигналу. Це дозволяє будувати системи контролю проникнення на території з майже безмежним терміном дії, оскільки не потребує заміни джерел живлення. Наприклад, контроль перетину границі будь-яким транспортом або людиною, контроль переміщення об'єктів на визначеній території тощо.

Спостереження в зоні бойових дій часто передбачає високий ризик для військових операторів. Отже військовим дуже важливе забезпечення автоматичного спостереження за навколишнім середовищем військової ситуації за допомогою масштабної бездротової сенсорної системи (рис. 1).

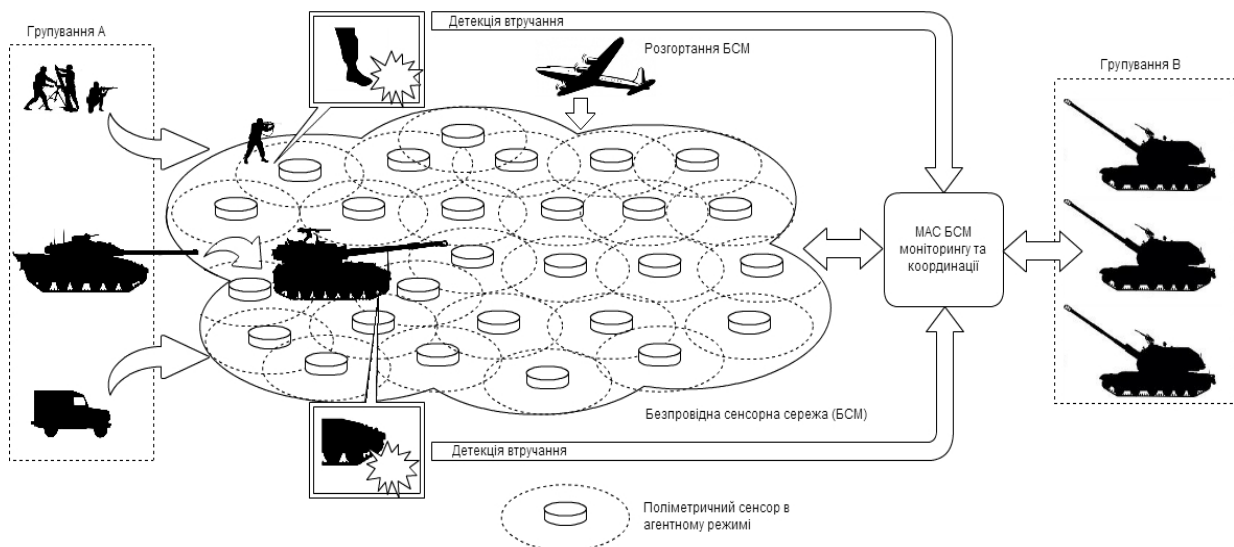

Рис. 1. Беспровідна мережа сенсорів для контролювання місцевості:

МАС – мультиагентна система; БСМ – бездротова сенсорна мережа

При потраплянні в зону дії датчика якогось об'єкту (солдата, танка тощо) датчик генерує сигнал тривоги, який передається до центру з вказівкою типу датчика, що спрацював, тобто з визначенням місця перетину. Наприклад, при застосуванні п'єзоелектричного датчика при наступі солдата або наїзду транспорту на нього, датчик генерує напругу, яка запитує радіопередавальний пристрій, що передає сигнал тривоги з кодом датчика для визначення місця спрацювання. Такі мережі можуть автоматично запускати вогневі системи, наприклад, автоматичні кулемети, що будуть відкривати вогонь в зону спрацювання датчика.

Бездротові сенсорні мережі (WSN) є новітньою технологією з великим потенціалом для вирішення багатьох промислових задач. Всі категорії WSN можуть виробляти величезну кількість вихідних даних, що потребують аналізу. Проблемою сенсорних мереж є вичерпний ресурс живлення, тому в роботі необхідно було розробити енергоефективні методики, які перетворюють ці вихідні дані не тільки в інформативний ресурс, а й в енергетичний.

При побудові бездротових мереж для поліпшення енергетичної залежності в роботі запропоновано використовувати принципи мультиагентності, а саме субпідлеглисті (subsumption), запропоновані Р. Бруксом [Brooks, 1986]. При цьому використовуються реконфігурації багаторівневої архітектури MAC та зміни функцій агентів, як концептуальних елементів, що відображають сенсори, чи множини сенсорів у бездротових мережах (рис. 2).

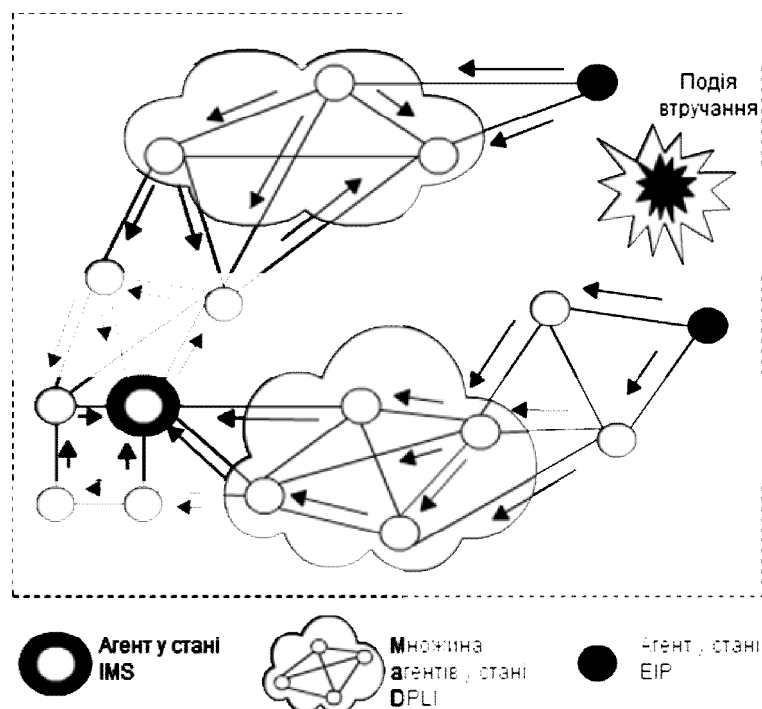

Рис. 2. Структура MAC моніторингу та координації військової ситуації на основі BCM

Стан EIP (Event Information Processing) характеризується обробкою значень датчиків про подію втручання. У стані DPLI (Distributed Processing with Location Identification) виконується розподілений колективний аналіз розташування події. Агенти обирають оптимальні алгоритми вирішення задач: визначення відстані, організації маршрутів повідомлень для комунікації агентів. Стан IMS (Information Monitoring and Storage) – моніторинг MAC військової ситуації та накопичення загальних даних про навколишні події. Ефективна MAC у поєднанні з сучасною BCM дозволить забезпечувати довгострокову мережеву активність в реальному часі, класифікацію загроз чи подій, локалізацію, відстеження, управління живленням, зміну конфігурації, налагодження функціональних підсистем і графічний користувальницький інтерфейс.

Все це дозволить будувати високоефективні мережі військового призначення з довготривалим живленням елементів системи.

*к.т.н. Головань А.В. (ВА, м.Одеса),
к.т.н., доц. Головань В.Г. (ВА, м.Одеса),
Дроздов О.М. (ВА, м.Одеса)*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ СКЛАДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНІЧНИМИ СИСТЕМАМИ

Складні організаційно-технічні системи (СОТС) – це системи, в яких здійснюється і управління технічними засобами і управління людьми, у тому числі СОТС, які характерні для збройних сил.

Особливістю життєвого циклу СОТС є великі витрати на їх створення і експлуатацію, а також обмежена надійність обслуговуючого персоналу. Це призводить до виникнення суперечностей між: роллю людини в процесах управління і можливостями суб'єкта, що реалізуються; зростаючою складністю процесів, що відбуваються в СОТС, і завданням підвищення ефективності системи; динамізмом умов зовнішнього середовища і збереженням гнучкості управління.

У загальному вигляді ці проблеми і шляхи їх рішення, можна підрозділити на наступні види:

1. Системні, пов'язані із забезпеченням при використанні ІТ єдності системи управління як за "вертикаллю" – ієрархії органів управління СОТС, так і за «горизонталлю» – створення відповідних контурів автоматизованого управління.

2. Функціональні, пов'язані з вимогою до СОТС за підтримкою і активізацією творчої (аналітичної) діяльності посадових осіб, відповідальних за ухвалення рішень.

3. Ергономічні, пов'язані з тим, що засоби автоматизації повинні бути максимально спрощені та комфортні за способами і формами їх застосування.

4. Нормативно-технологічні, такі, що охоплюють питання організації процесу програмно-технічної реалізації ІТ, впровадження і практичної експлуатації їх в СОТС.

Подальшими дослідженнями розглянутих проблем мають бути :

– розробка єдиного понятійного апарату СОТС, загальної теорії управління, що спираються на сукупні знання психології, педагогіки, кібернетики, інформатики, теорії ігор та інших наук, які пов'язані з управлінням складними організаційно-технічними системами;

– реалізація багаторівневої адаптації людини до машини і машини до людини;

– розробка надійних відеотерміналів і органів управління СОТС, впровадження нових ІТ, що забезпечують точну, надійну і своєчасну роботу операторів;

– розробка єдиної мови, як для підготовки фахівця, так і для його виконавчої діяльності;

– подальша розробка принципів гарантованої підготовки фахівців.

ОЦІНКА ВПЛИВУ ВНУТРІШНЬОСИСТЕМНИХ ЗБУРЕНЬ НА ТОЧНІСТЬ ВИМІРЮВАННЯ КУТОВИХ КООРДИНАТ МЕТОДОМ МАКСИМАЛЬНОЇ ЕНТРОПІЇ

Основним показником якості та достовірності отримання інформаційних даних про місця розташування дистанційно віддалених об'єктів у просторі служить точність вимірювання кутових координат. Забезпечення необхідної точності вимірювання кутових координат залежить від можливостей адаптивної антенної решітки інформаційно-вимірювальної радіотехнічної системи. Вона дозволяє сформувати не тільки максимуми діаграми спрямованості, але й нулі в довільних напрямках, в наслідок чого відбувається максимальне придушення шумів та перешкод при мінімальних спотвореннях корисних сигналів.

Одна з причин зниження ефективності просторової фільтрації адаптивних антенних решіток пов'язана з ресурсними обмеженнями, які на фізичному рівні проявляються у вигляді випадкових внутрішньосистемних збурень елементів кореляційної матриці, що веде до зниження точності визначення кутових координат.

Розроблена математична модель, яка дозволяє на етапі проектування інформаційно-вимірювальної радіотехнічної системи з адаптивними антенними решітками аналітично досліджувати вплив непереборних внутрішньосистемних збурень елементів кореляційної матриці вибірок просторово-часового сигналу на результат її інверсії та оцінити вплив внутрішньосистемних збурень на функцію пеленгаційного рельєфу для метода максимальної ентропії.

Моделювання впливу внутрішньосистемних збурень елементів кореляційної матриці вибірок процесу, що спостерігається, на результат її інверсії проводилось на основі спектральних методів адаптивної просторово-часової фільтрації, побудова функції пеленгаційного рельєфу яких зводиться до обчислення інверсії оцінки кореляційної матриці вибірок.

Визначено, що для будь-якої розмірності антенної решітки зростання рівня внутрішньосистемних збурень призводить до зниження контрастності пеленгаційного рельєфу та крутизни його максимумів (піків), в наслідок чого спостерігається погіршення роздільної здатності методів максимальної ентропії і Кейпона, а також зростання похибки пеленгації, що приводить до зниження точності вимірювання кутових координат.

Результати моделювання в умовах впливу внутрішньосистемних збурень вказують, що використання методу максимальної ентропії дозволяє підвищити точність вимірювання кутових координат та дає більшу контрастність пеленгаційного рельєфу порівняно з методом Кейпона.

*Гуменюк М.О. (ХмНУ),
к.т.н. Чешун В.М. (ХмНУ),
Ленков О.С. (ВІКНУ)*

МЕТОДИ ПРОТИДІЇ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ СПОТВОРЕНЬ ІНФОРМАЦІЇ НА РЕЗУЛЬТАТИ ДІАГНОСТУВАННЯ

Для швидкого відновлення електронних вузлів і пристроїв широко використовують системи діагностування як засіб ефективного пошуку та ідентифікації несправностей. Одним із проблемних аспектів застосування діагностичних систем залишається достовірність їх роботи, що може порушуватись за різних причин і, зокрема, через спотворення отримуваної діагностичної інформації.

Спотворення, незалежно від джерел і умов їх виникнення, зрештою впливають на результати обробки діагностичних даних. Тому критерієм якості процесу діагностування завжди є вірогідність точної обробки зазначених даних і отримання достовірної результуючої інформації. Основні захисні заходи зводяться до захисту діагностичного процесу і до захисту інформації. Інша група методів захисту спрямована на зниження наслідків помилок тестування.

У залежності від ступеня впливу і причин виявлених спотворень, можливі наступні заходи для ліквідації їх наслідків:

- відновлення інформації і збереження стійкості процесів діагностування;
- ігнорування виявленого спотворення внаслідок його слабого впливу на весь процес діагностування і на вихідні результати;
- повторна реалізація функціонального алгоритму діагностування;
- виключення тесту з обробки внаслідок недосконалості або труднощів відновлення діагностичного процесу;
- короткочасне припинення рішення задач функціонального алгоритму до відновлення вихідних даних;
- перебудова режиму роботи алгоритму для зниження впливу спотворень в зв'язку з втратою інформації про хід діагностичного процесу.

Ці методи можуть істотно розрізнятися як за величиною спотворень результатів, так і за тривалістю прояву наслідків помилок. Застосування цих методів вимагає аналізу характеру прояву помилки, отримуваних діагностичних даних, інформації про хід процесу діагностування, стану системи і об'єкта діагностування тощо. При цьому схема прийняття рішень на застосування методів захисту повинна забезпечувати оперативне виявлення й індикацію виявлених спотворень, а також довгострокове нагромадження результатів контролю для більш детального аналізу джерела помилок і виявлення можливості їхньої локалізації й усунення шляхом коректування тесту чи виправлення роботи системи.

Оперативний захист повинний також передбачати реєстрацію й індикацію спотворень для аналізу.

*д.т.н., доц. Гунченко Ю.О. (ОНПУ),
д.т.н., проф. Шворов С.А. (НУБіПУ),
к.т.н. Штена В.М. (НУБіПУ)*

АНАЛІЗ НЕДОЛІКІВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-УПРАВЛЯЮЧИХ СИСТЕМ СКЛАДНИМИ КОМПЛЕКСАМИ ВОДООЧИСТКИ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Оцінка технологічних особливостей роботи сучасних інформаційно-управляючих систем (ІУС) складними комплексами водоочистки у надзвичайних ситуаціях показує, що існує значна кількість факторів, які спричиняють негативний результат: відсутність повноти інформації щодо конкретного комплексного процесу водопідготовки, складність (неможливість) його адекватного дослідження навіть у лабораторних умовах; багатфакторність біо-фізико-хімічних характеристик процесу, що може спричинити утворення нових невідомих забруднювачів; відсутність або незадовільна точність та низька швидкодія сучасних засобів автоматичних вимірювань складу води (існують датчики для вимірювання лише температури, тиску, каламутності, витрат, рН, ОВП, БПК, ХПК, вмісту хлору, іонного складу), нелінійність показників кількості та якості стоків тощо.

На даний час лише вимоги до якості води залишаються сталими відповідно до нормативно-технологічних документів. Інші блоки інформації у процесі функціонування ІУС можуть кардинально неконтрольовано змінювати не лише свої значення, а навіть структуру.

Як результат – сучасні виробничі системи ІУС не здатні протягом довготривалого терміну забезпечувати не лише оптимальність процесів, а й їх технологічну ефективність, що призводить до забруднення навколишнього природного середовища та перевитрат ресурсів, у тому числі енергетичних.

Очевидно, що розглядати ІУС як єдиний та уніфікований (остаточний) засіб узгодження роботи різних електротехнічних установок та підвищення їх енергоефективності – докорінно невірно. Саме тому синтез повинен розпочинатись вже на етапі передпроекування, де необхідно враховувати:

- здатність відомих методів очистки на якісну зміну концентрацій забруднювачів у стічних водах – на основі аналізів якості стоків та режимів роботи підприємства;

- енергоефективність таких ІУС – при умові дотримання екологічної безпеки;

- можливість (із урахуванням описаних складностей побудови відповідних інформаційних систем управління) створення ефективної системи, оскільки обов'язковим є максимально можливе усунення “людського фактору”, який є одним із головних чинників недотримання режимів роботи обладнання.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПАРАМЕТРИЧНОЇ ОБРОБКИ ВХІДНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКУМЕНТІВ В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ СИСТЕМАХ

Достатньо велика кількість вхідних електронних документів (ВЕД), які повинні оброблюватись у першу чергу в інформаційно-аналітичних системах (ІАС), постійно зростає. На даний час існуючі ІАС не мають можливості автоматично визначати важливості ВЕД з метою їх першочергової обробки. Для вирішення такої задачі пропонується в системі підтримки прийняття рішень (СППР) сучасних ІАС застосовувати спеціальний параметричний метод обробки ВЕД.

Сутність параметричної обробки ВЕД полягає у визначенні важливості ВЕД на основі аналізу статистичних, функціональних і технічних параметрів ВЕД та організації пріоритетної обробки у першу чергу найбільш важливих ВЕД. Для вирішення даної задачі застосовується так званий гібридний класифікатор. Такий класифікатор є системою, що об'єднує в структурному і функціональному відношеннях принципи нейронних мережних моделей і відповідну логіку обробки даних.

Для організації пріоритетної обробки ВЕД у СППР передбачені блок вироблення рішення (класифікатор) і блок лінгвістичного забезпечення. У блоці вироблення рішення за допомогою метода параметричної обробки вхідних електронних документів визначається важливість та середній час обробки ВЕД даного типу. У блоці управління роботою оператора відповідно до алгоритму диспетчеризації виробляється проект рішення, яке відображається оператору у вигляді рекомендацій.

Блок лінгвістичного забезпечення складається з лінгвістичної бази даних, що зберігає детальну інформацію про словники ВЕД, та лінгвістичного процесора, що використовується для обліку параметричних даних про ВЕД.

Методика оцінки ефективності параметричної обробки матеріалів включає наступні етапи:

- визначення часових витрат на обробку ВЕД з використанням та без використання методу параметричної обробки ВЕД;
- визначення продуктивності системи параметричної обробки ВЕД з урахуванням збоїв та переривань щодо обробки ВЕД;
- оцінювання адекватності результатів імітаційного моделювання та натурних експериментів.

Результати імітаційного моделювання роботи СППР показали, що для оцінки важливості ВЕД із застосуванням гібридного класифікатора, тобто з використанням параметричного методу обробки інформації, забезпечується скорочення часових витрат на обробку першочергових (найбільш важливих за шкалою пріоритету) ВЕД не менш як в 1,5–2 рази.

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗПІЗНАВАННЯ ДОРОЖНІХ ЗНАКІВ

Серед основних складнощів, з якими доводиться мати справу при вирішенні задач виявлення та розпізнавання дорожніх знаків, слід виділити неконтрольовані умови зйомки, тобто випадкові погодні умови (туман, сніг, дощ), умови освітлення, неправильна орієнтація об'єктів, перекриття іншими об'єктами. Основні зусилля дослідників спрямовані на розробку методів і алгоритмів, спрямованих на подолання зазначених труднощів. Зокрема, використовуються три основні підходи до детектування дорожніх знаків: підхід, заснований на колірній інформації, підхід, що використовує інформацію про форму об'єкта, і комбінований підхід, що враховує і колір, і форму.

Для першого підходу характерні такі недоліки: більшість алгоритмів не справляються з виявленням дорожніх знаків при поганих умовах освітлення; проблеми виникають також при поганих погодних умовах (дощ, сніг, і ін.); методи виявляються непрацездатними в ситуації, коли частина знака знаходиться в тіні, а інша яскраво освітлена.

У більш пізніх роботах в основному використовується інформація про геометричну форму дорожніх знаків.

Цей підхід також не позбавлений недоліків: об'єкти, що мають геометричну форму подібну формі дорожнього знака (вікна, рекламні написи і т.д.), також будуть детектовані; дорожні знаки можуть бути пропущені при їх незначних пошкодженнях, наприклад, при їх перекриттях, або повороті щодо камери; детектування і розпізнавання суттєво ускладнює той факт, що автомобіль рухається щодо дорожнього знака, отже, масштаби поточного зображення і еталона можуть відрізнятися; методи виділення на вихідному зображенні контурів в обчислювальному відношенні досить складні, і, як правило, дають безліч областей-кандидатів на наявність шуканого об'єкта.

Виходячи зі сказаного, є підстави очікувати, що використання комбінованої інформації про колір і про форму може дати істотне поліпшення якості та надійності детектування і розпізнавання дорожніх знаків.

Таким чином, задача розробки методів і чисельних алгоритмів детектування знаків з урахуванням комбінованої інформації про колір і форму, які зможуть забезпечити необхідну швидкість для роботи в реальному часі, вкрай актуальна. При цьому для забезпечення більшої ефективності виявлення дорожніх знаків, доцільно провести дослідження можливостей застосування для виділення кольору і контурів адаптивних процедур формування порогових значень.

На жаль, навіть при врахуванні колірної і контурної інформації на зображенні може бути виділено велику кількість областей інтересу, які не є знаками.

*к.т.н., доц. Джулій В.М. (ХмНУ),
к.т.н. Ленков Є.С. (НАУ),
Копачовець О.М. (ХмНУ)*

ВИКОРИСТАННЯ КОЛОНОЧНОГО ПРЕДСТАВЛЕННЯ ДАНИХ ДЛЯ ОБРОБКИ ЗАПИТІВ ДО НАДВЕЛИКИХ БАЗ ДАНИХ

У зв'язку з появою задач, що вимагають обробки надвеликих баз даних, необхідні нові ефективні методи паралельної обробки та аналізу таких обсягів даних на багатопроцесорних обчислювальних системах.

В даний час наукова і практична діяльність людини висуває все нові масштабні завдання, що вимагають обробки надвеликих баз даних. Згідно з прогнозами аналітичної компанії IDC до 2020 кількість даних у світі досягне 40 зеттабайт. Сучасні технології баз даних не можуть забезпечити обробку таких великих обсягів даних.

Фактично єдиним ефективним вирішенням проблеми зберігання і обробки надвеликих об'ємів даних є використання паралельних систем баз даних, що забезпечують паралельну обробку запитів на багатопроцесорних обчислювальних системах. Для вирішення проблеми обробки надвеликих баз даних пропонуються індексні структури спеціального виду, розподілені колоночні хеш-індекси.

Традиційним підходом до організації зберігання баз даних є строкове подання даних. Однак при виконанні типових аналітичних запитів до таблиць необхідно зчитувати тільки невелику частину полів у рядках цих таблиць, тому строкове представлення в цьому випадку виявляється неефективним. Причиною цього є зчитування з диска "зайвих" полів на додаток до тих полів, які необхідні в даному запиті.

Можливим вирішенням цієї проблеми може бути застосування механізмів колоночного представлення даних, що дозволяють отримати на порядок кращу продуктивність при обробці аналітичних запитів. Воно полягає в тому, що дані зберігаються не по рядках, а по колонках. Це означає, що з точки зору SQL-клієнта дані представлені у вигляді таблиць, але фізично ці таблиці є сукупністю колонок, кожна з яких представляє собою таблицю з одного поля.

Додатковою перевагою колоночного представлення є можливість використання ефективних алгоритмів стиснення даних, оскільки в одній колонці містяться дані одного типу. Стиснення даних може на порядок підвищити продуктивність обробки, оскільки операції введення-виведення займають менше часу.

Актуальним є завдання розробки нових ефективних методів паралельної обробки баз даних в оперативній пам'яті на сучасних багатопроцесорних обчислювальних системах з багатоядерними прискорювачами, з використанням колоночного представлення і стиснення даних. Для вирішення даної задачі необхідно використання індексних структур спеціального виду, що дозволять провести декомпозицію реляційних операцій, яка допускає їх ефективне паралельне виконання в запитах до надвеликих баз даних на сучасних кластерних обчислювальних системах, обладнаних багатоядерними прискорювачами.

ДО ПИТАННЯ ПОБУДОВИ МОДЕЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ МЕРЕЖІ

При побудові моделі функціонування телекомунікаційної мережі у зв'язку з наявністю значної кількості параметрів частина цих параметрів, які безпосередньо впливають на мережу вводять в якості змінних, а на решту параметрів накладають обмеження.

Представимо цільову функцію в наступному вигляді

$$y = f(k_1, k_2, \dots, k_n) + j(k_{n+1}, \dots, k_m)$$

де k_1, k_2, \dots, k_n - параметри, які враховуються при створенні моделі функціонування мережі, k_{n+1}, \dots, k_m - параметри, які не мають суттєвого впливу на мережу та переведені в розряд обмежень.

Вплив параметрів k_{n+1}, \dots, k_m на мережу є досить незначним, тому величина $j(k_{n+1}, \dots, k_m)$ є малою і нею можна знехтувати.

В результаті отримаємо наступну модель функціонування мережі

$$\begin{array}{l} y = f(k_1, k_2, \dots, k_n), \\ \vdots \\ a_1 < k_{n+1} < b_1, \\ \vdots \\ \dots \\ a_l < k_m < b_l, \\ \vdots \end{array}$$

де a_i, b_i ($i = \overline{1, l}$) – граничні значення, які можуть приймати параметри мережі, які переведені в розряд обмежень в даній моделі функціонування системи.

Досить важливим є визначення області, в якій буде функціонувати модель. Область допустимих значень, тобто область функціонування системи визначається граничними значеннями показників якості, які визначаються Рекомендаціями МСЕ в залежності від типу трафіка та умовами, в межах яких система матиме сталий розвиток.

Було розглянуто два випадки: коли мережа не перевантажена (відсутня черга) та у випадку перевантаження мережі. Кожен з цих випадків буде мати свою область допустимих значень. При переході з однієї області в іншу кількість невідомих моделі функціонування телекомунікаційної мережі буде змінюватися.

Головним показником якості, який на сьогодні потребує розгляду є затримка передачі інформації. Цей показник залежить від швидкості та ймовірності помилки і при правильному регулюванні всіх трьох показників, ми зможемо отримати оптимальну систему.

Досліджено моделі функціонування телекомунікаційної мережі та основні параметри їх функціонування. Визначено параметри мережі, які на сьогодні мають найбільш суттєвий вплив на телекомунікаційну мережу.

НЕЙРОМЕРЕЖЕВА КОРЕКЦІЯ НЕЛІНІЙНИХ СПОТВОРЕНЬ

При високошвидкісній послідовній передачі дискретних повідомлень по каналах з пам'яттю виникає явище міжсимвольної інтерференції, що характеризується взаємним накладанням в місці прийому сигналів, що відповідають різним переданим символам. При наявності суттєвих спотворень частотних характеристик каналу зв'язку відбувається значне зниження завадостійкості оптимального прийому.

Підвищення ефективності систем передачі дискретних повідомлень досягається за рахунок спільної оптимізації передавача і приймача. Високошвидкісна передача дискретних повідомлень по каналах з пам'яттю може бути забезпечена за допомогою сигналів узгоджених з каналом зв'язку. У цьому випадку до складу передавача входить блок корекції спотворень.

Багатьом радіоканалам притаманні властиві як лінійні, так і нелінійні спотворення. Значний внесок у нелінійність тракту передачі вносять вихідні каскади передавача (підсилювачі потужності). Забезпечити лінійне посилення сигналів при високому значенні коефіцієнта корисної дії важко. Тому нелінійні спотворення, як правило, властиві системам зв'язку з обмеженою енергетикою, наприклад, системам супутникового зв'язку.

Для боротьби з лінійними і нелінійними спотвореннями сигналів можуть використовуватися вхідні або вихідні коректори. Більш ефективною є вхідна корекція. Для реалізації вхідної корекції можливий варіант, заснований на ідентифікації каналу зв'язку. Однак синтез в реальному часі вхідного коректора в якості інверсної системи по відношенню до нелінійного каналу з пам'яттю є нетривіальним завданням.

Більш ефективний варіант настройки вхідного коректора може бути отриманий на основі методу безпосереднього навчання нейронної мережі. При цьому коректор являє собою інверсну настроювальну модель системи. Нейронна мережа, включена послідовно з нелінійним каналом зв'язку, являє собою його інверсну модель.

Після того як настроювальна модель буде навчена, її структура і параметри безпосередньо використовуються у вхідному коректорі. Навчання нейронної мережі здійснюється за умови мінімізації нелінійних спотворень на виході послідовно з'єднаних коректора і нелінійної системи.

Синтезований нейромережевий коректор, являє собою нелінійний фільтр, призначений для роботи в умовах мінливого стану каналу зв'язку.

При цьому для різних станів середовища оптимальна структура фільтра також буде різною.

Принципи створення електронного підручника

Реформа сучасної освіти може відбутися лише за умови створення таких комп'ютерних пакетів (електронних підручників, посібників, тренажерів, тестерів та ін.), наявність яких забезпечить одне і те саме комп'ютерне середовище для самостійної роботи студентів в різних умовах та приміщеннях. Електронний підручник повинен максимально полегшити розуміння і запам'ятовування (причому активне, а не пасивне) найбільш істотних понять, тверджень і прикладів, залучати до процесу навчання інші, ніж звичайний підручник, можливості людського мозку, зокрема, слухову і емоційну пам'ять, а також використовувати комп'ютерні пояснення та моделювання.

Основними принципами створення електронного підручника є:

1. Принцип квантування: розбивка матеріалу на розділи, що складаються з модулів, мінімальних за об'ємом, але закінчених за змістом.

2. Принцип повноти: кожен модуль повинен мати наступні компоненти: теоретичне ядро, контрольні питання з теорії, приклади, завдання і вправи для самостійного рішення, контрольні питання по всьому модулю з відповідями, контрольна робота, контекстна довідка (Help), історичний коментар.

3. Принцип наочності: кожен модуль повинен складатися з колекції кадрів з мінімумом тексту і візуалізацією, що полегшує розуміння і запам'ятовування нових понять, тверджень і методів.

4. Принцип розгалуження: кожен модуль повинен бути пов'язаний гіпертекстовими посиланнями з іншими модулями так, щоб у користувача був вибір переходу в будь-який інший модуль.

5. Принцип регулювання: студент самостійно управляє зміною кадрів, має можливість викликати на екран будь-яку кількість прикладів, вирішити необхідну йому кількість завдань, а також перевіряти себе, відповівши на контрольні питання і виконавши контрольну роботу, заданого рівня складності.

6. Принцип адаптивності: електронний підручник повинен допускати адаптацію до потреб конкретного користувача в процесі навчання, дозволяти варіювати глибину і складність досліджуваного матеріалу і його прикладну спрямованість залежно від майбутньої спеціальності студента.

7. Принцип комп'ютерної підтримки: в будь-який момент роботи студент може отримати комп'ютерну підтримку, що звільняє його від рутинної роботи.

8. Принцип збирання: електронні підручники повинні бути виконані у форматах, що дозволяють компонувати їх в єдині електронні комплекси, розширювати і доповнювати їх новими розділами і темами, а також формувати електронні бібліотеки з окремих дисциплін.

ПЕРЕВАГИ АЛГОРИТМІВ ОПТИМІЗАЦІЇ НА ГРАФАХ

Методи вирішення задач оптимізації на графах є потужним математичним засобом, за допомогою якого можуть бути сформульовані і вирішені технологічні, конструкторські, проектні та економічні завдання. Наочність і логічна обґрунтованість цих методів, природний підхід до вирішення поставлених завдань, малі обчислювальні витрати як за часом, так і по пам'яті при тій же розмірності, дозволили відмовитися від традиційного використання алгоритмів лінійного і цілочисельного програмування для безлічі додатків.

Перевага 1. Мережеві моделі у формі графів можуть точно описувати багато реально існуючих систем і можуть бути використані на практиці при проектуванні великих зрошувальних систем, обчислювальних комплексів, транспортних систем, систем зв'язку; при вирішенні практичних завдань, пов'язаних із складанням, розподілом товарів, заміною обладнання, контролем витрат, перевезеннями, роботи систем масового обслуговування, розподіл робочої сили, при реалізації операційних систем, при реалізації баз даних з великими обсягами інформації і т.п.

Перевага 2. Мережева модель певного виду вимагає застосування спеціалізованого виду оптимізації. Взагалі, конкретний метод оптимізації на графах вже орієнтований на певну модель, що полегшує вибір методу.

Перевага 3. Мережеві моделі більш зрозумілі практикам, ніж інші методи дослідження операцій. Практику легше зрозуміти мережеві діаграми, ніж абстрактні формули.

Перевага 4. У порівнянні з іншими методами оптимізації, мережеві алгоритми часто дозволяють вирішувати завдання зі значно більшим числом змінних і обмежень застосовуваних ресурсів оперативної пам'яті і машинного часу.

Методи оптимізації на графах часто відносять до методів мережевого аналізу. Ці методи в значній мірі засновані на теорії графів. У них використовуються елементи теорії динамічного, лінійного програмування, матричної алгебри.

Мережа складається з безлічі вузлів і дуг, що з'єднують вузли. Вузли іноді називають вершинами або точками. Дуги – ребрами, ланками, лініями або гілками.

Щоб спростити розгляд завдання, вузли нумерують у певному порядку. Дуги можуть мати або не мати напрямки.

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ РОЗКЛАДУ ФУНКЦІЙ ЗА БАЗИСАМИ ТА СИСТЕМАМИ ФУНКЦІЙ

Цифрова обробка інформації є складовою системною функцією комп'ютеризованих інформаційних систем із застосуванням технічних засобів перетворення форми, арифметичної та спеціалізованої обробки інформації.

Ефективність виконання процедур цифрової обробки є вирішальною при плануванні затрат обчислювальної потужності засобів та часу перетворення повідомлень.

Аналіз функціональних властивостей та обґрунтування вибору швидких методів цифрової обробки є актуальним завданням підвищення ефективності техніко-економічних параметрів інфосистем.

Мета проведених досліджень полягала в обґрунтуванні ефективності здійснення функаналізу в базисі трійкових симетричних функцій та виконанні порівняльного аналізу техніко-економічних параметрів. Для цього здійснено синтез системи трійкових симетричних функцій та їх аналітичне представлення. Досліджено їх властивості та ефективність застосування як базису для функаналізу.

В системі критеріїв оцінки ефективності застосування базисів можна виділити клас динамічних критеріїв, одним із показників яких є параметр часу розкладу сигналу за базисними функціями. Даний критерій має прикладний характер, оскільки результати оцінки згідно даного критерію залежать від технічних параметрів системи, на базі якої здійснено визначення часу функаналізу. Необхідно брати до уваги, що визначення часу розкладу за умови тих самих апаратно-програмних засобів можуть відрізнятись і зумовлені впливом програмного чинника.

Серед множини систем і базисів функцій, які застосовуються у цифровій обробці інформації, згідно обраного критерію, проаналізовано лінійно збіжні дискретні базиси. Вибір даного класу базисів зумовлений дискретною природою функціонального складу систем функцій, що забезпечує задовільну сходиність і докладність представлення цифрових сигналів, а також ефективність обробки сигналів в засобах цифрової обробки інформації. До вказаного класу належать такі основні системи та базиси: унітарних та дискретно-фазових функцій, базиси Радемахера, Грея, Уолша, Галуа, а також базис трійкових симетричних функцій.

Система трійкових симетричних функцій характеризується такими властивостями, як трійкова залежність порядків і періодів визначення функцій суміжних порядків, частковим визначенням одиничних $(+/-1)$ значень $(1/3)$ значень кожної із порядкових функцій має значення 0) на періоді аналізу, а також різними значеннями нульових фаз кожної із функцій. На основі аналізу визначених властивостей синтезовано аналітичні вирази для побудови базису трійкових симетричних функцій довільного порядку n .

$$Ter(n, x) = \begin{cases} 0, & 0 \leq modh\left(x + \frac{3^n - 1}{2}, 3^{n+1}\right) < 3^n, \\ 1, & 3^n \leq modh\left(x + \frac{3^n - 1}{2}, 3^{n+1}\right) < 2 * 3^n, \\ -1, & 2 * 3^n \leq modh\left(x + \frac{3^n - 1}{2}, 3^{n+1}\right) < 3^{n+1} \end{cases}$$

де x – цілочисельний аргумент, $modh(x, p)$ – функція, задана формулою

$$modh(x, p) = \begin{cases} mod(x, p) + p, & \text{для } x < 0, \\ mod(x, p), & \text{для } x \geq 0, \end{cases}$$

де $mod(x, p)$ – функція залишку ділення числа x на число p .

Базис трійкових симетричних функцій та породжена ним трійкова симетрична система числення володіють перспективою застосування у системах перетворення форми та цифрової обробки інформації, зумовленою оптимальною інформаційною потужністю у порівнянні з відомими системами числень, що визначається кількістю необхідних розрядів та знаків розрядних коефіцієнтів для кодування визначеної множини повідомлень.

У матеріалах доповіді представлено результати аналізу ефективності застосування вказаних основних систем функцій та базисів згідно критерію часу розкладу. При цьому, здійснено аналіз фізичного часу розкладу сигналу за базисом, а також процесорного часу (кількості тактів процесора, затрачених на розклад сигналу за кожним із базисів).

Процесорний час несе характер корекційного параметру. При цьому за результатами дослідження отримано зближені результати для двох вказаних методів досліджень, що дозволило підсумувати достовірність математичного апарату, розробленого алгоритму та застосованої методики.

Представлені в презентації результати визначення оцінок згідно критерію часу розкладу сигналу дозволили зробити висновок, що кращі показники отримано для базису трійкових симетричних функцій, на кілька відсотків гірші для базисів Грея та Радемахера. На кільканадцять відсотків гірші показники для базису Уолша. Гірший результат отримано для дискретно-фазових та унітарних функцій.

Отримані результати зумовили необхідність здійснення подальших досліджень та розробок у напрямку імплементації трійкових симетричних функцій у методах і техніці перетворення форми та цифрової обробки інформації.

Практична реалізація досліджених переваг трійкового симетричного базису функцій і породженого ним трійкового симетричного числення у пристроях перетворення форми та цифрової обробки інформації дозволить підвищити техніко-економічну ефективність застосування та експлуатації як компонентів, так і інформаційних систем в цілому.

ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ

Згідно з законом України "Про перевезення небезпечних вантажів" небезпечний вантаж – речовини, матеріали, вироби, відходи виробничої та іншої діяльності, які в наслідок притаманних їм властивостей за наявності певних факторів можуть під час перевезення спричинити вибух, пожежу, пошкодження технічних засобів, пристроїв, інших споруд, заподіяти матеріальну шкоду та шкоду довкіллю, а також призвести до загибелі, травмуванню, отруєння людей та тварин.

За ступенем небезпеки і масштабами впливу на довкілля у випадку аварій при військових перевезеннях визначені наступні групи матеріалів перевезення:

1. Мало небезпечні вантажі. До них відносяться будівельні матеріали.
2. ПММ.
3. Вантажі логістики. До них відноситься пісок, цемент, асфальт.
4. Обпікаючі вантажі. До них відносяться кислоти і луги.
5. Посудини з розчиненими газами.
6. Крупногабаритні вантажі.
7. Особливо-небезпечні вантажі. До них відносяться боєприпаси та вибухові речовини.
8. Розрядні вантажі. До них відносяться СДОР, ДІВ, радіоактивні речовини.

До перевезення радіоактивних речовин залучаються лише професійно-підготовлені водії з числа військовослужбовців за контрактом. Охорону даних ешелонів здійснюють винятково офіцерські варти.

Транспортування радіоактивних речовин та ДІВ в межах території військового об'єкта проводиться в зачинених контейнерах на спеціальних транспортних засобах з урахуванням фізичного стану радіоактивних речовин, виду опромінення, ваги, габаритів.

Транспортування радіоактивних речовин за межами військового об'єкта здійсню з "Правилами перевезення і засобів безпеки радіоактивних речовин". При цьому використовуються спеціальні транспортні засоби з обов'язковим оформленням санітарного паспорту зі зазначенням наступних даних:

1. Адреса відправника.
2. Характеристика транспортних засобів.
3. Наявність аварійних комплектів.
4. Дата видачі та термін дії паспорту.

РОЗРОБКА МЕТОДУ ПЕРЕДАЧІ ДАНИХ СТЕГАНОГРАФІЧНИМ КАНАЛОМ ЗВ'ЯЗКУ З ПЕРЕВІРКОЮ ЦІЛІСНОСТІ ТА АВТЕНТИЧНОСТІ ДОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

У зв'язку з тим, що передача зображень через Інтернет не є надійною, інформаційна безпека сьогодні вирішує такі завдання сучасного суспільства як виявлення підміни, перевірка цілісності та автентичності додаткової інформації, забезпечення авторських прав, перевірка достовірності т.д.

Захищений зв'язок можливий за допомогою методів шифрування, що робить повідомлення неврегульованим і заплутаним, і робить його досить підозрілим. Без залучення пильної уваги зловмисників методи стеганографії вирішують цю задачу, приховуючи додаткову інформацію у цифровому зображенні.

Перевірка автентичності та цілісності додаткової інформації необхідна, для того, щоб запобігти несанкціонованому доступу в різних прикладних областях електронної комерції.

Захист інформації – комплексна задача, тому актуальним є вирішення одночасно декількох завдань. Аналіз сучасної літератури виявив інтерес до вирішення одночасно декількох задач.

Автором було обрано вирішення найбільш актуальних трьох завдань, таких як передача даних, перевірка автентичності та цілісності переданої інформації.

Для вирішення поставлених завдань найбільш часто використовують такі перетворення як дискретне косинус-перетворення (ДКП), дискретне перетворення Фур'є (ДПФ), дискретне перетворення вейвлет (ДВП), і дискретне перетворення Адамара (ДАП). Методи які працюють у частотній області мають найбільш широке застосування, на відміну від методів просторової області.

Автор вже робив зусилля для вирішення триєдиної задачі, використовуючи ДПФ, але основним недоліком запропонованого раніше стеганографічного методу є великий обсяг інформації, що передається стеганографічним каналом зв'язку у якості ключа.

Запропонований стеганографічний метод не є сліпим.

Метою роботи є удосконалення запропонованого раніше автором стеганографічного методу шляхом зменшення обсягу інформації, що передається каналом зв'язку.

Пропонується передавати в якості секретного ключа множину стеганографічних пар, які беруть участь у вбудові додаткової інформації. В якості стеганографічної пари виступає номер ключа і ключ.

Таким чином по каналу зв'язку передається ключ реального розміру, що є вагомою перевагою запропонованого стеганографічного методу.

До того ж запропонований стегано-метод є сліпим, це означає, що він не потребує контейнера на етапі декодування додаткової інформації.

РОЗРОБКА АЛГОРИТМУ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧІ ВИЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКІВ МЕТРОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕТОДОМ КОМПЛЕКСНОГО ОЦІНЮВАННЯ

У попередніх дослідженнях запропоновано вирішувати задачу оцінювання показників метрологічного забезпечення (МлЗ) зразків озброєння та військової техніки (ОВТ) шляхом впровадження до практики проведення метрологічної експертизи документації (МЕД) методу комплексного оцінювання кількісних та якісних показників.

Для цього необхідно розробити методику комплексного оцінювання кількісних та якісних показників МлЗ зразків ОВТ, яка повинна включати та об'єднувати в собі два алгоритму розв'язування завдань, це – оцінювання кількісних показників та якісних показників.

Розробка алгоритму оцінювання показників МлЗ повинна складатися із трьох етапів. На першому етапі оцінюються якісні показники МлЗ на підставі відомого експертного методу кваліметрії. Для практичного його впровадження розроблений алгоритм експертного оцінювання повинен враховувати наступні кроки: підбір експертів, організація опитування, отримання експертної інформації, проведення анкетування, перевірка узгодженості оцінок експертів, оброблення експертних оцінок та розрахунків групової оцінки.

На другому етапі оцінюються кількісні показники МлЗ. На підставі аналізу літератури встановлено, що методичного підходу (або алгоритму) про оцінювання кількісних показників не існує. Тому для практичного впровадження пропонується розробити алгоритм оцінювання кількісних показників, який повинен враховувати наступні підходи:

- розрахунок фактичних значень кількісних показників у певній фізичній розмірності (кг, В, А, м, Вт, м/сек., кВт.год./грн., тощо);
- встановлення відповідних значень базових показників;
- визначення відносного показника та приведення значень кількісних показників до безрозмірної форми;
- встановлення наступного правила порівняння: відносний показник дорівнює «0», якщо показник не відповідає базовому, або «1», якщо відповідає;
- об'єднання всіх визначених відносних показників в одну групу з розрахунком одного узагальнюючого показника.

На третьому етапі розробленого алгоритму розраховується комплексний показник стану МлЗ, який виражений через середнє геометричне зважене. Вихідними даними для розрахунку є отримані результати оцінювання кількісних та якісних показників МлЗ.

Таким чином запропонований алгоритм оцінювання показників дозволяє за допомогою математичних розрахунків визначити комплексний показник стану МлЗ, на підставі якого формується висновок про рівень виконання показників МлЗ.

*к.т.н. Красильников С.Р. (ХмНУ),
Абаркін П.С. (ХмНУ),
Жиров Б.Г. (ВІКНУ)*

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АСОРТИМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Для здійснення успішної діяльності промислового підприємства на ринку необхідна детально розроблена і добре продумана товарна політика.. Основне завдання товарної політики полягає у формуванні оптимального товарного асортименту підприємства, розробці напрямів його удосконалення.

Асортиментна політика є одним з найважливіших інструментів і складових маркетингу в боротьбі компанії з конкурентами. Оптимальне управління асортиментною політикою дозволяє отримувати максимальну кількість прибутку з кожного квадратного сантиметра торгових і виробничих площ.

У сучасних ринкових умовах для вивчення товарного асортименту використовують такі інструменти як ABC-аналіз, XYZ-аналіз та технологію Data-Revision.

Результати моніторингу обробляють методами математичної статистики, а саме: дисперсійного аналізу, асоціативного аналізу, класифікаційного аналізу за допомогою програмних пакетів Microsoft Excel, Mathcad, SPSS, вузько спеціалізованих комп'ютерних програм PRANOS, PRANTOV, FABRIC та Met-mnp.

Нажаль, відсутній універсальний програмний продукт, який можна рекомендувати підприємствам для використання.

Метою статті є висвітлення підходу для розробки програмного продукту для розробки перспективного асортименту.

Розробка перспективного асортименту – завдання стратегічне. Його суть полягає в тому, щоб сформувати номенклатуру та структуру продукції, що приносить виробнику прибуток, та яка дозволить досягти поставлених цілей і забезпечити стійке функціонування підприємства у майбутньому.

Реалізація методів оптимізації асортименту підприємства може бути цілком виконана програмним продуктом "1С Підприємство", спрямованим для вирішення задач автоматизації діяльності на підприємстві. Він надає змогу накопичувати статистичні дані діяльності підприємства, та використовувати їх для аналізу і формування асортиментної політики підприємства. Надає інструменти для створення програмного продукту для мобільних пристроїв на базі сучасних мобільних операційних систем, що надає змогу збирати данні дистанційно. Також є можливість безпосередньої роботи з базами даних, яка значно пришвидшує роботу з різними ресурсами, дає змогу у публікації веб-сервісів для доступу з глобальної мережі.

Запропонований підхід, сутність якого полягає у використанні програмного продукту "1С Підприємство" дозволить вирішення актуальної наукової задачі розробки моделей і методів для формування асортиментної політики підприємства з урахуванням змін зовнішнього ринкового середовища, зокрема вимог та очікувань споживачів.

КРОС-РІВНЕВА ОПТИМІЗАЦІЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ТРАНСПОРТНОГО ПРОТОКОЛУ В БЕЗПРОВІДНИХ МЕРЕЖАХ

За останнє десятиліття набув стрімкого розвитку зв'язок за допомогою безпроводних технологій.

Нові технології мобільних телефонів та безпроводних широкосмугових каналів зв'язку швидко замінюють дротові підключення для виходу в мережу Internet та телефонів.

Однак, дослідження показують, що інтернет-трафік може відчувати зниження продуктивності в безпроводній мережі в порівнянні з дротовими мережами. Притаманні властивості радіозв'язку супроводжуються високим ступенем ненадійності, ніж по кабелях чи дротах, або по оптичному волокну. Це може призвести до збільшення кількості помилок при передачі, втрати пакетів, затримок, які в свою чергу, впливають на продуктивність основних транспортних протоколів мережі Internet – TCP та UDP.

У статті розглядається крос-рівневий підхід для оптимізації в безпроводній передачі даних, та методи отримання більшої продуктивності на транспортному рівні.

Для отримання більшої продуктивності на транспортному рівні., експериментальні оцінки протоколів TCP та UDP виконуються за допомогою безпроводної системи низхідних ліній зв'язку 3G та 4G.

Результати експериментів показують, що адаптивна модуляція каналного рівня, канал прогнозування, швидкі постійні повторні посилення і планування каналу дозволяють транспортним протоколам TCP та UDP ефективно пересилати пакети та продуктивно використовувати безпроводний зв'язок.

Крім того, розглядається новий підхід, в якому модифікований TCP ресивер зможе приймати пакети, які були пошкоджені бітовими помилками.

Отримані результати експериментів емуляції мережі вказують на те, що, приймаючи навіть велику кількість пошкоджених даних, можна отримати більш високу пропускну здатність, кращу ефективність та продуктивність в порівнянні з стандартним TCP протоколом.

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ КОМП'ЮТЕРНИХ СИСТЕМ ТА МЕРЕЖ

Сучасні соціально-економічні пріоритети розвитку українського суспільства зумовили суттєві зміни в меті і завданнях, змісті й результатах функціонування вітчизняної освітньої системи. Впровадження нового Закону України "Про вищу освіту" започаткувало новий етап у її реформуванні. Закон містить багато норм, апробованих в європейських університетах, однак нових для українських закладів освіти.

Зокрема, суттєві зміни мають відбутися у нормуванні змісту професійної освіти фахівців, в тому числі у галузі інформаційних технологій. На зміну системи галузевих стандартів, що містили освітньо-кваліфікаційні характеристики, освітньо-професійні програми та засоби діагностики, мають прийти стандарти вищої освіти, що базуються на Національній та галузевих рамках кваліфікацій, професійних стандартах.

В умовах автономії вищих навчальних закладів набуває особливого значення нормативний документ – освітня програма, що містить опис компетентностей фахівця, необхідних для успішної професійної діяльності. Вимоги до освітньої програми, згідно з новим Законом України "Про вищу освіту", встановлює стандарт вищої освіти.

Метою статті є висвітлення досвіду розроблення освітньої програми підготовки магістрів спеціальності "Комп'ютерні системи та мережі" (далі КСМ) за вимогами нового Закону "Про вищу освіту".

Становлення магістратури за КСМ у Хмельницькому національному університеті розпочато у 2009 році. Навчання магістрів здійснювалося за чинними на той час освітнім стандартом. На сьогодні продовжено дію освітньо-кваліфікаційної характеристики, яка, на наш погляд, має бути покладена в основу розроблення освітньої програми. Згідно з діяльнісним підходом виокремлені типові функції використані нами для формулювання складових професійної компетентності майбутнього фахівці з КСМ: інформаційно-аналітична, проектувальна, експлуатаційно-технологічна та організаційно-контрольна.

Для кожної складової професійної компетентності сформульовані результати навчання у термінах компетентностей, а саме: знання, розуміння, уміння, володіння. Обов'язковою частиною професійної компетентності є соціально-особистісна компонента.

Встановлений взаємозв'язок результатів навчання та складових професійної компетентності, що дозволяє перейти до проектування міждисциплінарних модулів підготовки фахівців.

РЕЗЕРВУВАННЯ ЯК МЕТОД ПІДВИЩЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ СИСТЕМ ЕНЕРГЕТИКИ

Могутня й надійна енергетика країни є однією з головних умов функціонування усіх сфер її діяльності. Забезпечення воєнної безпеки об'єктів систем енергетики (СЕ) досягається утриманням високої функціональної стійкості (надійності) «технологічної системи» (ТС) СЕ, систематичною профілактикою відмов ТС з екологічно небезпечними наслідками, захистом об'єктів СЕ від ураження засобами противника та швидкою ліквідацією екологічних наслідків при надзвичайних ситуаціях (НС) техногенного характеру.

Утримання функціональної стійкості ТС СЕ досягається такими заходами:

- структурною перебільшеністю ТС (резервуванням) щодо надійності її безпечного функціонування;
- наявністю "власних" засобів контролю безпечного ходу технологічного процесу (із запобіганням аварійних режимів) та наявністю захисту ТС від небезпечних помилок та несанкціонованих дій персоналу;
- модернізацією ТС щодо її безпеки та підтриманням потрібного рівня кваліфікації персоналу, організаційних заходів і техніки воєнної безпеки.

Далі ми розглянемо резервування, як метод підвищення функціональної стійкості ТС СЕ.

Для ТС об'єкту – «система енергетики», важливе значення набуває питання про рівень конструктивних одиниць (КО), на якому доцільно застосовувати резервування.

Резервування може бути "простим", коли функцію "робочого" елементу m при його відмові оперативно бере на себе один з резервних ($m-1$) елементів.

В "інформаційних" системах застосовується "мажоритарне" резервування, коли одночасно функціонують усі m однакових "робочих" елементів, а вихідний "функціонал" даної системи формується "мажоритарним" елементом як результат співпадання вихідних функцій більшості "робочих" елементів.

Обґрунтовується потрібна кратність резервування підсистем.

Визначається, що рівень КО при "простому" резервуванні повинен бути можливо нижчим (бажано – на рівні "елементів"), але при цьому значно зростають труднощі технічного діагностування і відновлення здатності ТС при відмові її основних чи резервних КО "низького" рівня, ускладнюється процес переходу з основної КО на резервну через їх велику кількість.

Тому резервування в ТС доцільно на нижчому рівні "змінних" КО, які при експлуатації ТС можуть бути замінені на справні силами і засобами персоналу СЕ.

Для функціональної стійкості СЕ в системах управління технологічними процесами та системах контролю ТС застосовується їх мажоритарне резервування. Розглянемо особливості мажоритарного резервування в ТС.

ЗАСІБ КРИПТОГРАФІЧНОГО ЗАХИСТУ ТА ПЕРЕДАЧІ ІНФОРМАЦІЇ НА ОСНОВІ ЧИСЛЕННЯ ФІБОНАЧЧІ МЕРЕЖЕЮ BLUETOOTH

Криптографічна система – сукупність засобів криптографічного захисту інформації, використання яких забезпечує належний рівень захищеності інформації, що обробляється, зберігається та (або) передається.

Наявні незалежні від телекомунікаційних та інтернет-операторів засоби призначені для радіозв'язку і працюють, розподіляючи автоматично і динамічно невелику кількість каналів між багатьма користувачами.

Це надійна, оперативна, але дуже дорога система з обмеженою надлишковістю і серйозною загрозою втрати зв'язку при пошкодженні або поломці центрального обладнання.

Спираючись на досвід Революції 2015 р., під час якої у Києві для передачі повідомлень використовувалась мережа WiFi-точок, з'явилась ідея створити *мобільний додаток (програму) подвійного призначення, який можна використовувати для передачі сигналів і розпоряджень в умовах бойових дій на базі децентралізованої мережі цивільних смартфонів, з'єднаних за допомогою технології Bluetooth.*

Технологія цивільного обміну миттєвими повідомленнями по Bluetooth загальновідома, тому для забезпечення конфіденційності (неможливості прочитання інформації стороннім) і автентичності (цілісності і справжності авторства) інформації необхідно використати криптографічну систему.

В умовах радіоборотьби противником можуть застосовуватись засоби, які активно або пасивно будуть змінювати корисну інформацію, якою обмінюються у розроблюваній системі зв'язку.

Щоб завадити цьому, доцільно використовувати надлишкову передачу інформації, що дозволить виявити і виправити помилки у передачі.

Для цього доцільно переводити закодовану інформацію у числення Фібоначчі. Ідея використання числення Фібоначчі для виявлення і виправлення помилок належить українському вченому Олексію Стахову.

Перевага запропонованої системи – у підвищеній перешкодостійкості.

*к.т.н. Кутраков О.П. (НУЛП),
к.т.н. Нічкало С.І. (НУЛП),
к.т.н. Корецький Р.М. (НУЛП)*

АКСЕЛЕРОМЕТР З ТЕНЗОРЕЗИСТОРАМИ НА ОСНОВІ НИТКОПОДІБНИХ КРИСТАЛІВ КРЕМНІЮ

Найважливішим напрямком підвищення точності стрільби є створення комплексів керованого озброєння на базі високоточних артилерійських боєприпасів і керованих авіаційних бомб, що забезпечують багаторазове скорочення витрати снарядів та часу ведення бойових дій.

Ці задачі можуть бути вирішені установкою на борт озброєння автономних інерційних систем керування з використанням датчиків, працездатних в умовах дії перешкод, характерних для пострілу снаряда (перевантаження від 10^4 g до 2×10^4 g).

Напівпровідникові тензорезистори широко використовуються як чутливі елементи акселерометрів, призначених для вимірювання прискорення різних об'єктів. Основні переваги акселерометрів із напівпровідниковими тензорезисторами у порівнянні з іншими перетворювачами:

- на відміну від п'єзоелектричних датчиків, вони здатні реагувати на постійну складову вхідного сигналу, що дозволяє використовувати їх для вимірювання імпульсів великої тривалості;
- датчики з напівпровідниковими тензорезисторами мають значний вихідний сигнал (до 0,5 В) при малому імпедансі (від 350 Ом до 1 кОм), що дозволяє уникнути використання складної вимірювальної апаратури;
- допускається градуювання датчика в статичному режимі роботи, що значно простіше і точніше, ніж градуювання в динамічному режимі.

Розроблені акселерометри для реєстрації осьових прискорень із тензорезисторами на основі ниткоподібних кристалів кремнію *p*-типу провідності призначені для вимірювання одиночних імпульсів прискорення, тривалістю кілька мілісекунд з амплітудою до 6×10^4 g.

Основою конструкції датчика є мембрана, виготовлена з кераміки типу 22ХС. У центральній та периферійній зонах мембрани розміщені кремнієві тензорезистори, закріплені за допомогою склоприпою С52-1. Використання комбінації кремнієвий тензорезистор-склоприпой-кераміка з близькими КТР дозволяє уникнути виникнення значних термічних напружень і забезпечити стабільність роботи датчиків до 350°C.

Акселерометри на основі напівпровідникових ниткоподібних кристалів кремнію можуть бути перспективними для снарядів високої кінетичної енергії. Такі датчики забезпечують вимірювання прискорення як при знаходженні снаряда в стволі зброї, так і на траєкторії польоту до цілі.

*д.т.н., проф. Ленков С.В. (ВІКНУ),
к.т.н., доц. Муляр І.В. (ХмНУ),
к.т.н. Гурман І.В. (ХмНУ)*

МЕТОДИ МОДИФІКАЦІЇ ПРОЦЕСОРНОГО ЯДРА У СИСТЕМАХ НА КРИСТАЛІ

Методологія проектування "систем на кристалі" (СНК), допускає багаторазове використання готових, попередньо протестованих багатофункціональних блоків. Реальні СНК є великої складності. Реальні системи типово складаються з декількох ядер (IP Cores), декількох типів шин та інтерфейсів.

Крім того сучасні СНК містять декілька мікропроцесорів та комбінації мікропроцесорів та процесорів обробки сигналів. Аналогічно, системи пам'яті є значної складності та різних типів, в багатьох випадках використовується багатопортова пам'ять.

В якості технологічної платформи для реалізації цифрових СНК можуть використовуватися програмовані логічні інтегральні схеми (ПЛІС) – їх застосування дозволяє значно скоротити час розробки і забезпечує можливості оперативної модифікації СНК. На базі сучасних ПЛІС можуть бути реалізовані всі цифрові функціональні блоки системи, тобто може бути отримана повна структура системи за винятком аналогових пристроїв.

Однак така технологічна платформа має і свої недоліки: високе енергоспоживання, неповне використання ресурсів базового кристала ПЛІС. Таким чином, стає актуальною задача підвищення ефективності використання ПЛІС як технологічної платформи для створення СНК.

Якщо обробка даних в системі здійснюється з використанням процесорного ядра, стає можливою оптимізація даного ядра з метою підвищення його продуктивності. У той же час для модифікації процесорного ядра може бути застосований альтернативний підхід: виключення з архітектури ядра підтримки інструкцій та блоків, що не використовуються даним конкретним додатком.

Для оцінки ефективності такої модифікації потрібно розробити критерії, що дозволяють кількісно оцінити вплив модифікації на продуктивність і енергоспоживання процесорного ядра.

З метою забезпечення вимог до СНК, сучасні послідовності проектування проходять еволюцію в двох напрямках:

- з водоспадної послідовності в спіральну;
- з низхідної послідовності у комбіновану низхідну та висхідну послідовності проектування.

Запропоновано методику модифікації синтезованих процесорних ядер, засновану на виключенні з набору команд інструкцій, що не використовуються при реалізації конкретного додатка.

У переважній більшості випадків дана методика дозволяє скоротити кількість ресурсів ПЛІС, необхідних для реалізації процесорного ядра, підвищити робочу тактову частоту ядра, а також знизити енергоспоживання системи.

*Літвіцький Л.О. (ХмНУ),
Лєнков О.С. (ВІКНУ),
к.т.н. Чорненький В.І. (ХмНУ)*

НЕЙРОМЕРЕЖНІ ЗАСОБИ ВИЯВЛЕННЯ Й УСУНЕННЯ УШКОДЖЕНЬ ПЕРЕДАВАНОЇ КОДОВАНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Кожен рік з'являються нові технології та системи роботи з інформацією, але базові принципи її кодування залишаються сталими. Задля забезпечення надійності передачі даних створені спеціальні перешкодостійкі коди, що потребують особливого апаратного (чи програмного) кодування та декодування.

До їх числа, зокрема, відносяться коди Хеммінга.

Для процесу декодування отримуваних повідомлень, що були закодовані кодами Хеммінга і зазнали ушкоджень, характерною є імовірність хибного відтворення їх початкового вигляду або неможливості проведення відтворення традиційними алгоритмами. Витрати часу на формування запиту і повторну передачу повідомлень можуть бути недопустимими.

Цю проблему можна вирішити застосуванням "інтелектуального" аналізу повідомлень на апаратному рівні, що може бути реалізовано засобами штучних нейронних мереж.

Отже, для підвищення швидкості та продуктивності роботи в системах передачі даних стає актуальною розробка засобів та алгоритмів декодування перешкодостійких кодів на основі штучних нейронних мереж (ШНМ).

При цьому потребують вирішення наступні завдання:

- побудова математичних моделей процесу декодування перешкодостійких кодів Хеммінга на основі ШНМ;
- визначення алгоритму (алгоритмів) декодування кодів Хеммінга на основі ШНМ;
- розробка нейромережних засобів декодування.

Для вирішення поставлених завдань було використано методи логічного аналізу, статистичний аналіз, методи виявлення помилок у кодах Хеммінга, методи створення ШНМ, математична статистика. В основі логічного аналізу було досліджено основні принципи застосування перешкодостійких кодів Хеммінга. Для статистичного аналізу були розглянуті дані про особливості роботи штучних нейронних мереж.

З метою практичної реалізації розробленої моделі декодера було проведено огляд існуючих моделей та визначено якісні переваги нейронної.

Апробація пропонованого алгоритму декодування перешкодостійких кодів Хеммінга декодером, створеним на основі ШНМ, підтверджує його ефективність.

Встановлено, що декодер на основі ШНМ виправляє подвійні помилки в кодах, не є енергоємним та має дуже високу швидкість роботи.

*к.т.н. Лоза В.М. (ВІКНУ),
Демченко С.В. (ВІКНУ),
Лалетін С.П. (ВІКНУ)*

МЕТОД ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОТОПЕРЕТВОРЕННЯ ТА НАДІЙНОСТІ ФОТОЕЛЕКТРИЧНИХ ПЕРЕТВОРЮВАЧІВ

Аналіз сучасного стану проблеми вдосконалення твердотілих фотоелектричного перетворювача (ФЕП) для енергозабезпечення радіоелектронних засобів диктує необхідність проведення досліджень в напрямках: оптимізація параметрів і підвищення ефективності фотоперетворення існуючих перетворювачів; зниження ступеня деградації параметрів ФЕП, підвищення надійності та довговічності (терміну експлуатації).

Для досягнення високої ефективності фотоперетворення та підвищення якості твердотілих ФЕП необхідно провести оптимізацію конструкції й технологічного циклу їх виробництва. Для цього, у першу чергу, необхідно визначити основні механізми втрат енергії, які поділяються на дві великі групи:

- фундаментальні втрати, які визначаються властивостями початкового напівпровідника і не можуть бути усунені за допомогою технічних засобів;
- не фундаментальні або технічні втрати, які можуть бути зменшені або навіть повністю усунені за допомогою технічних засобів.

Головною причиною розбалансування параметрів фотоперетворювачів є зменшення часу життя неосновних носіїв струму t_i , як наслідок, дифузійної довжини неосновних носіїв струму L .

У свою чергу зниження t_i і L обумовлене введенням у заборонену зону напівпровідникового матеріалу фотоперетворювача "глибоких" рівнів радіаційних дефектів, що є ефективними центрами рекомбінації неосновних носіїв струму.

Показано, що в достатньо широкому діапазоні концентрацій легуючої домішки, рівнів інжекції, температур практично для всіх видів жорсткої радіації в достатньо широкому діапазоні інтегральних потоків часу життя неосновних носіїв струму змінюється за відомим законом: $D(1/t) = K_t F$.

Фізичний сенс K_t досить широкий і включає характеристики як напівпровідникового матеріалу, так і випромінювання, що впливає на нього.

Відмінність K_t для p - і n -Si слугувала причиною того, що зараз, як правило, фотоперетворювачі виготовляють на основі p -Si, оскільки його радіаційна стійкість виявляється значно більшою в порівнянні з n -Si. Відомі дані досліджень радіаційної стійкості Si, легованого різними домішками, зокрема рідкоземельними елементами. За попередніми оцінками, застосування останніх може значно підвищити радіаційну стійкість кремнієвих фотоперетворювачів.

У даний час основним і найбільш ефективним методом збільшення терміну служби кремнієвих фотоперетворювачів у реальних умовах є застосування захисних оптичних покриттів.

*Мармолюк В.В. (ХмНУ),
к.т.н. Чешун В.М. (ХмНУ),
к.т.н. Ленков Є.С. (НАУ)*

МЕТОД ГЕНЕРАЦІЇ ЕТАЛОНІВ ВІДПОВІДНИХ РЕАКЦІЙ ДЛЯ ПОШУКУ ДИНАМІЧНИХ НЕСПРАВНОСТЕЙ ЦИФРОВИХ ПРИСТРОЇВ

На сьогоднішній день при виробництві та експлуатації цифрових пристроїв характерною є тенденція до збільшення питомої ваги несправностей динамічного типу. Це робить актуальним розробку ефективних методів та засобів локалізації таких несправностей.

Однією з задач, які виникають в процесі діагностування цифрових пристроїв, є визначення еталонних значень відповідних реакцій об'єкта діагностування (ОД). Для вирішення цієї задачі використовується два основних підходи: визначення еталонних значень відповідних реакцій за допомогою еталонного ОД або їх генерація шляхом моделювання. Недоліком першого підходу є потреба в наявності гарантовано справного еталонного ОД, що в багатьох випадках є неможливим. Другий підхід характеризується значною трудомісткістю і потребує участі висококваліфікованих спеціалістів.

Дослідження особливостей несправностей динамічного типу дозволяє дійти висновку, що для їх локалізації процес генерації еталонних відповідних реакцій при діагностуванні цифрових пристроїв може бути значно спрощений. Характерною рисою динамічних несправностей є наявність залежності особливостей їх прояву від частоти подачі тестових впливів. Оскільки на низьких частотах несправності динамічного типу не впливають на роботу цифрового пристрою, в цьому режимі ОД може бути використаний для генерації еталонних значень відповідних реакцій.

Діагностування при такому підході проводиться в три етапи. На першому етапі виконується виявлення та усунення несправностей статичного типу, що може бути реалізовано з допомогою будь-якого існуючого метода діагностування з відповідними можливостями. На другому етапі виконується подача на ОД розробленої тестової послідовності на низькій частоті, що дозволяє визначити відповідну тестовій послідовності послідовність еталонних значень відповідних реакцій. На третьому етапі тестова послідовність подається на ОД на максимальних робочих частотах і виконується порівняння відповідних реакцій, що надходять, з накопиченими еталонними, що дозволяє локалізувати несправності динамічного типу.

Перевагою запропонованого методу є те, що процес генерації еталонних значень відповідних реакцій зберігає простоту, характерну для метода з використанням еталонного ОД, але при цьому відпадає потреба в наявності такого ОД. Крім того, засоби, які реалізують такий підхід, легко адаптуються до зміни використовуваних тестових послідовностей та складу контрольних точок ОД.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ ЛОКАЛІЗАЦІЇ МОБІЛЬНОГО РОБОТА МЕТОДОМ ФІЛЬТРА БАЙЕСА

Задачею локалізації (визначення місцеположення) є обчислення розподіленої ймовірності стану системи в кожний момент часу, спираючись на інформації від сенсорів і системи управління робота. На відміну від інших відомих методів – фільтр Байеса є найбільш загальним механізмом, який дозволяє рекурсивне обчислення ймовірності розподілу на ґрунті спостереження і управління.

Стан системи оцінюється у дискретні моменти часу, які будемо позначати: $t, t+1, t+2, \dots$ Для моделювання даної задачі введемо наступні випадкові змінні:

x_t – вектор, що описує стан системи у момент часу t , або в нашому випадку, місцеположення і орієнтацію робота в просторі;

z_t – вектор, що описує данні з сенсорів;

u_t – вектор управління, який у нашому випадку описує дії робота, наприклад, обертання коліс, або поворот навколо своєї осі.

Процес руху робота в просторі може бути промодельоване за допомогою випадкового процесу, який представлено у графічному вигляді на рис. 1.

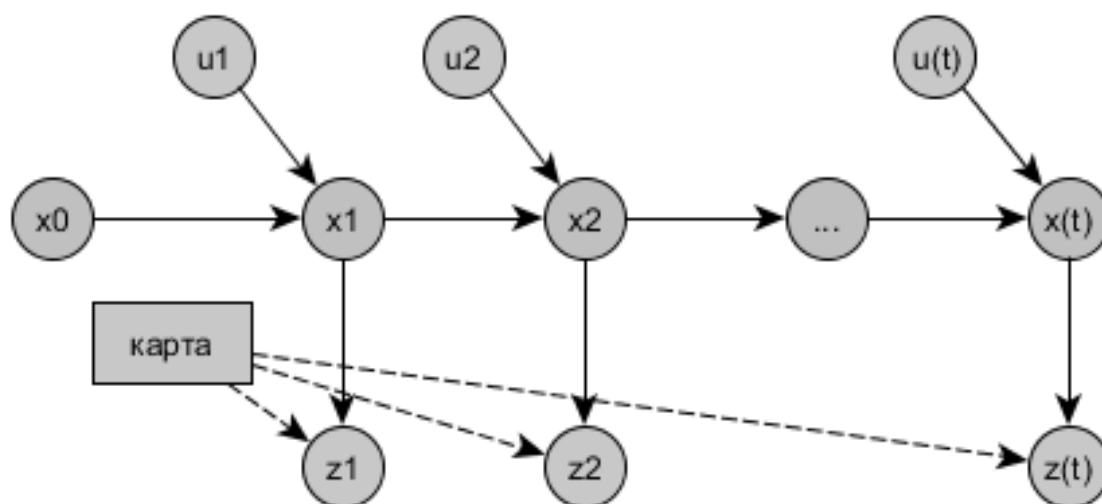

Рис. 1 – Графічне представлення процесу руху робота у просторі

Стрілки показують залежності між випадковими змінними. Стан системи (положення робота) в момент часу t залежить від стану у попередній момент $t-1$ й від дій робота. Сам стан системи x є невідомим ($x_0, x_1, x_2 \dots x(t)$), і єдине, що ми можемо спостерігати, це змінні u і z . Інформація від сенсорів z , у свою чергу, залежить від положення робота й від оточення, в якому робот знаходиться (яке будемо називати мапою).

Будемо розглядати наступні умовні розподіли ймовірностей:

$p(x_t|u_t, x_{t-1})$ – розподіл ймовірностей, які описують, як система еволюціонує у часі – модель руху.

$p(z_t|x_t)$ – розподіл ймовірностей, які описують, як вимірювання сенсорів відповідає положенню робота – модель вимірювань.

Тоді задачею локалізації є обчислення в кожний момент часу t , наступного розподілу ймовірностей:

$$p(x_t|z_{1:t}, u_{1:t}, x_{0:t-1}) = p(x_t|z_t, u_t, x_{t-1}) \quad (1)$$

В (1) ми одразу зробили важливе допущення о том, що положення робота в наступний момент часу залежить тільки від поточного положення й від поточної інформації від сенсорів, але не залежить від попередніх положень або попередніх показників сенсорів. Це допущення – властивість Маркова, і є дуже важливим для ефективного розв’язання задачі.

Для визначення алгоритму вирішення задачі, визначимо розподіл ймовірностей $bel(x_t) = p(x_t|z_{1:t}, u_{1:t})$, які характеризують знання робота о своєму місцеположенні у момент часу t . Фільтр Байеса дозволяє рекурсивне обчислювати $bel(x_t)$ на основі $bel(x_{t-1})$, а також даних о переміщенні і даних з сенсорів.

У загальному вигляді модель алгоритму фільтрації Байеса виглядає наступним чином:

$$\overline{bel}(x_t) = \int p(x_t|u_t, x_{t-1}) bel(x_{t-1}) dx \quad (2)$$

$$bel(x_t) = g p(z_t|x_t) \overline{bel}(x_t) \quad (3)$$

У наведеної моделі можна виділити два важливих компонента:

Шаг 1: вираз (2) є прогнозуванням положення робота після виконання дії u_t .

Шаг 2: по виразу (3) прогноз уточнюється за допомогою даних спостережень.

Початковий розподіл $bel(x_0)$ представляє наше знання об початковому положенні робота. Наприклад, в случаю повної відсутності будь-яких знань ми можемо використовувати рівномірний розподіл по всьому простору станів.

Фільтр Байеса (2,3) надає нам загальний механізм для рекурсивної оцінки положення робота. Модель руху і модель вимірювань є вихідними даними, й зазвичай моделюються на етапі створення робота з урахуванням особливостей с учетом особенностей рушійних механізмів і сенсорів. Модель вимірювання також містить інформацію о навколишньому середовищу робота, наприклад, мапу місцевості або план приміщення.

На жаль, інтегрування у (2) і множення у (3) в явному вигляді можливе тільки для дуже простих моделей руху і моделей сенсорів, або для повністю дискретних середовищ. Тому на практиці доцільно застосовувати якийсь з приблизних методів, наприклад метод фільтрації частинок.

*д.т.н., проф. Мокрицкий В.А. (ОНПУ),
д.т.н., проф. Маслов О.В. (ОНПУ),
к.т.н., доц. Банзак О.В. (ОГАТЭК)*

МЕТОДИКА МОДЕЛИРОВАНИЯ АППАРАТУРНЫХ СПЕКТРОВ CdZnTe-ДЕТЕКТОРОВ

Разработана методика моделирования аппаратурных спектров, получаемых при измерении собственного гамма-излучения отработавшего ядерного топлива с разной глубиной выгорания и степенью негерметичности оболочки твэла. Модель спектра исследуемой тепловыделяющей сборки (ТВС) позволила определить чувствительность измерений и выбрать оптимальный алгоритм обработки спектров. За счет этого сокращены затраты на разработку аппаратной и программной составляющих системы контроля состояния ядерного топлива.

Методика моделирования аппаратурных спектров основана на следующих процедурах:

1. Спектр изотопов с большим количеством линий представляется в виде линейной комбинации моноэнергетических спектров с учетом квантового выхода в геометрии "узкого пучка"; для каждого изотопа не учитывается самопоглощение в ТВС.

2. Имитируется изменение моноэнергетического спектра за счет взаимодействия с материалом окружающей технологической среды и топливной матрицей.

3. Первая и вторая процедуры используются для формирования аппаратурных спектров смеси изотопов.

Аппаратурный спектр моноэнергетического гамма-излучения в геометрии "узкого пучка" состоит из трех основных компонент - пика полного поглощения, пика вылета и непрерывного распределения в левой части за счет комптоновского рассеяния.

Отличие данной методики от известных состоит в том, что не использовалось моделирование распределения напряженности электрического поля в объеме кристалла датчика и не применялся метод Монте-Карло для моделирования электрического заряда, индуцированного при первичном взаимодействии гамма-излучения с кристаллом.

Экспериментальная проверка методики на примере моделирования спектра излучения источника ^{137}Cs подтвердила эффективность применения созданного в данной работе спектрометра на основе CdZnTe-детектора: соответствие требованиям контроля состояния ядерного топлива в режиме реального времени; идентификации ТВС, содержащей ТВЭЛ с негерметичной оболочкой; определения выгорания топлива на основе активности продуктов деления.

*к.т.н., доц. Муляр І.В. (ХмНУ),
Гнатюк В.В. (ХмНУ),
Солодєєва Л.В. (ВІКНУ)*

МЕТОД ВИЗНАЧЕННЯ ШАБЛОНУ ПРОЕКТУВАННЯ ВИХІДНОГО КОДУ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Структуризація вихідного коду програмного забезпечення, являється невід’ємним етапом розробки програмного забезпечення комп’ютерних систем.

Кожний розробник-початківець, рано чи пізно стикається з проблемою структуризації коду програми, і для покращення якості написаного коду, серед різних варіантів вирішення проблеми, починає вивчати стратегії (шаблони) проектування.

Кожний шаблон проектування описує задачу, яка виникає знову і знову, а потім описує суть вирішення даної задачі так, щоб в майбутньому розробник мав можливість використовувати це рішення багато разів, кожного разу по-різному.

Окрім цього, шаблони – це дещо більше, ніж конкретна організація, спільно працюючих класів та об’єктів. Шаблони створюються для визначення умов, в яких повинні застосовуватись рішення, та для аналізу результатів рішень.

Шаблони проектування об’єднуються в групи по принципу їх роботи (породжуючі, структурні та шаблони поведінки). Разом ці групи містять близько 23-х найбільш необхідних шаблонів, які можна застосовувати для всіх можливих завдань.

В силу своєї складності, та достатньої кількості, часто постає проблема вибору необхідного шаблону проектування.

Особливо це стосується розробки програмного забезпечення в команді, коли у кожного з розробників, може бути власне бачення реалізації поставленої задачі. Або в ситуаціях, коли програмна реалізація ще не структурована, і розробник в силу відсутності досвіду, не знає який шаблон вибрати для структуризації коду.

Постає мета розробити метод, який дозволяє на ранніх етапах життєвого циклу, обрати найбільш вдалу для поставленого завдання стратегію (шаблон) проектування для вихідного коду програмного забезпечення, що в подальшому дозволить значно скоротити кількість помилок в програмному забезпеченні, скоротити термін розробки, полегшити супроводження програми.

А у випадку, коли потрібно обрати шаблон для вже написаного, але не структурованого коду програми, максимально полегшити вибір шаблону, що дозволить скоротити кількість варіантів побудови програми, знизити складність програмного забезпечення та зменшити час на структурну оптимізацію.

В перспективі, такий метод можна реалізувати у вигляді простої системи, яка за визначеними критеріями буде відбирати відповідний шаблон проектування.

МЕТОД ПОБУДОВИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ СИСТЕМ ПЛАНУВАННЯ ПЕРЕМІЩЕННЯ МОБІЛЬНОГО РОБОТА

На протязі усієї своєї історії людина створювала та удосконалювала різні пристрої та механізми. Із отриманням нових знань, та розвитком науки, людина почала створювати складні механічні засоби, які б полегшили їй життя, або замінили її на небезпечних етапах виробництва, чи змогли б виконувати дії невіддільні людині.

Так людство спричинило появу мобільних роботів.

Мобільні роботи знаходять все більш широке застосування, для виконання різних задач в умовах коли людина, чи присутність її в зоні дії певних механізмів є неможлива по причині техніки безпеки, або неможлива із-за обмежень продуктивності обслуговуваного технологічного обладнання.

З причин своєї оперативності мобільні роботи широко використовуються практично у всіх сферах життєдіяльності людини. Наприклад в промисловості, при дослідженні небезпечних чи важкодоступних місць, або при дослідженні інших планет.

Планування переміщення мобільного робота є однією з найважливіших проблем функціонування автономних робото технічних систем і однією з найбільш досліджуваних областей сучасного науково-практичного знання.

Вирішення задачі планування переміщення робота охоплює питання пов'язані з такими науковими областями як штучний інтелект, обчислювальна геометрія комп'ютерне моделювання і теорія автоматичного управління.

Автоматизація процесу планування переміщення при мінімізації затрат часу на підготовці операції і прискорення процесу переключення робота з одного процесу на інший є основною для організації гнучкого виробництва, а також є дуже актуальним питанням на даний час – час науково-технічного прогресу.

Метою даного планування є забезпечення бажаної траєкторії руху робота, коли він рухається по запланованому шляху у відповідності із поставленим завданням.

Більшість досліджень присвячені проблемі планування переміщення робота без зустрічі на його шляху перешкод на основі застосування нейронних мереж та нечіткої логіки. Вирішення даної проблеми на основі нечіткої логіки є загальноприйнятим, тому що в цьому випадку механізм прийняття рішень дозволяє генерувати відповідні рухи робота, викликані появою перешкод на його шляху. В свою чергу ефективність використання в межах даної проблеми нейронних мереж залежить в основному від ступеня навченості конкретної мережі, тоді як найпростіша модель нечіткої логіки виробляє потрібний вхідний сигнал без будь-якого навчання.

АНДРОИД И АРДУИНО В ЗАДАЧАХ УПРАВЛЕНИЯ ГОЛОСОМ И СИНТЕЗА РЕЧИ

В настоящее время наблюдается значительный рост интереса к технологиям, связанным с распознаванием речи. Например, задачи управления устройствами с помощью голосовых команд. В последнее время появилась возможность управления домашней, офисной техникой с помощью Андроид-устройств голосовыми командами, что широко рекламируется как технология "умный дом".

Предпосылкой развития речевых технологий является значительное увеличение вычислительных возможностей, объема памяти при уменьшении габаритов компьютерных систем. Следует также отметить развитие математических методов, позволяющих выполнить требуемую обработку аудио сигнала путем выделения из него информативных признаков, однозначно характеризующих речевой сигнал. Например, это широко используемое дискретное преобразование Фурье, известное из теории цифровой обработки сигналов.

В последнее время используется вейвлет-преобразование, результаты которого более информативны для выделения акустических составляющих. Дальнейшая обработка выполняется с использованием акустической модели, которая ставит в соответствие выделенным параметрам конкретные звуки (фонемы).

Окончательное построение фразы, предложения, голосовой команды выполняется с помощью лингвистической модели. Следует отметить, что последние две модели используют методы статистического анализа – это метод скрытого Марковского моделирования (СММ), метод динамического программирования и метод нейронных сетей.

В работе разработана программа голосового управления Ардуино с помощью Андроид-устройства через Bluetooth HC-05. К Ардуино подключены три исполнительных механизма и датчик температуры. После выполнения соответствующих команд программа синтезирует голосовое сообщения о результате работы. Этот пример является типичной подзадачей общей задачи "Умный дом". Программа также реализует простейший диалог между устройством и пользователем, отвечая на простые вопросы. Для распознавания и синтеза речи используется инструментарий Google. Если смартфон поддерживает голосовой поиск в режиме "offline", доступ к Интернет не обязателен. Программа для Андроид написана в среде Android Studio, а для Ардуино – в среде разработки Ардуино на C++ (проект Wiring). Тестировалась на телефоне LG G3 Stylus и планшете Acer A500.

Недостатками является:

1. Невозможность организации голосовой активации приложения.
2. Для безошибочного распознавания в режиме распознавания "offline" требуется тщательный подбор словаря команд.

РОЗПАРАЛЕЛЮВАННЯ ЗАДАЧ, РОЗВ'ЯЗУВАНИХ МЕТОДОМ СКІНЧЕННИХ ЕЛЕМЕНТІВ НА GPU NVIDIA

В наш час рішення задач прикладної фізики, механіки деформованого тіла, теплообміну, електродинаміки все більше потребують ресурсів для їх обчислення.

Метод скінченних елементів один з найбільш ефективних методів вирішення математичних задач, що описують стан фізичних систем зі складною структурою та конфігурацією. Втім використання даного методу потребує значну кількість ресурсів, оскільки рішення зводиться до розв'язку безлічі систем лінійних рівнянь.

Для розрахунку за даним методом доцільно використовувати розпаралелені обчислювальні системи, оскільки обчислення систем рівнянь добре розподіляється на частини, які можна виконувати на окремих процесорах або процесорних ядрах.

Існує безліч видів паралельних систем та методів розпаралелення задач з використанням різних технологій:

- 1). OpenMP – для розпаралелення на процесорних ядрах одного ПК.
- 2). MPI – для розпаралелення задач на процесорах різних ПК (в основному), можливий варіант розпаралелення і на одному ПК.
- 3). CUDA – технологія від компанії NVIDIA для розпаралелення на GPU (графічному процесорі).
- 4). ATI Stream Technology – аналог технології CUDA для графічних процесорів компанії AMD.
- 5). інші.

Досвід показує, що виконання паралельних програм на графічному процесорі значно ефективніше, ніж на ядрах процесора ПК, оскільки одна відеокарта містить у десятки, а то і у сотні разів більшу кількість процесорних ядер та швидкість обміну даних між ними дуже висока, так як вони були спроектовані для обробки великих об'ємів даних.

Вартість відеокарти значно нижча, ніж вартість паралельної системи з декількох комп'ютерів.

Проведені обчислювальні експерименти показали, що рішення задач методом скінченних елементів на графічному процесорі з використанням технології CUDA виконується у декілька разів швидше, ніж при використанні технологій OpenMP та MPI на багатоядерному процесорі.

МЕТОД РОЗПІЗНАВАННЯ МОВЛЕННЯ ПО КОРОТКОМУ СЛОВНИКУ З ВИКОРИСТАННЯМ MEL-КЕПСТРАЛЬНИХ КОЕФІЦІЄНТІВ

Причин актуальності розпізнавання мови є багато, але основна – це те, що збільшилось число областей, де ці технології використовуються. Завдань, які вирішуються завдяки ним, багато. Ось деякі з них:

голосове керування пристроями;
голосові запити довідникової інформації;
диктографія, коли очі або руки людини зайняті;
в мобільних телефонах, для керування додатками, набору номеру;
пошук та сортування даних, та багато інших.

Ключовим елементом будь-якого мовного інтерфейсу є система автоматичного розпізнавання мови. Існує ряд методів побудови таких систем.

Найбільш популярними є дві групи методів:

– методи розпізнавання мови, засновані на застосуванні штучних нейронних мереж;
– методи розпізнавання мови, засновані на застосуванні прихованих марківських моделей.

Ми будемо використовувати систему, яка відноситься до другої групи методів.

Взагалі розпізнавання мови можна поділити на два етапи, перший – аналіз звукового сигналу, другий – співставлення отриманих значень з тими, які є в базі, та вибір того, що найбільше підходить.

На першому етапі користувач промовляє слова, а звукова карта перетворює звук в цифровий сигнал. Сигнал не обробляється системою в такому вигляді, вона перетворює його в послідовність векторів характеристик. У них виділяються відрізки, на яких присутні слова. На другому етапі кожне слово розбивається на фонемі і їм у відповідність зіставляються найбільш ймовірні стани прихованої марковської моделі. Так знаходяться текстові представлення кожному мовному образу.

Систем автоматичного розпізнавання мови безліч, ось деякі з них: CMU Sphinx, Julius, Simon software, iATROS, RWTH ASR, SHoUt, VoxForge.

В нашому випадку буде використовуватись система Sphinx, так як вона надає розробникам зручний інструментарій для дослідження прихованих марковських моделей, а після певної доробки може використовуватися як система автоматичного розпізнавання мовних команд для управління пристроями.

АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ОСНОВНИХ РАДІОЛОКАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ ІСНУЮЧОЇ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ПОВІТРЯНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Відомо, що контроль за дотриманням порядку використання повітряного простору здійснюється з метою:

- знання місцезнаходження повітряних суден у повітряному просторі;
- своєчасної селекції повітряних суден, належність яких не встановлена, а також іноземних повітряних суден-порушників державного кордону України зі всіх локаційних цілей, що спостерігаються;
- своєчасного виявлення порушень порядку використання повітряного простору та прийняття необхідних заходів щодо запобігання порушень державного кордону, припинення протиправних дій повітряних суден, які можуть використовуватися для вчинення терористичних актів у повітряному просторі України.

За останнє десятиліття військам було поставлено декілька нових та модернізованих зразків РЕТ, а саме: нова вітчизняна радіолокаційна станція (РЛС) 79К6, модернізовані РЛС П18МА та П18МУ, а також комплекси засобів автоматизації (КЗА) АС ЗОІ. Загалом середньорічне постачання нової техніки становить 2% від потреби, тоді як оптимальним вважається рівень 15–20%.

Основними радіолокаційними засобами РТВ на даний час є радіолокаційні станції:

РЛС чергового режиму	П18, 5Н84А, 44Ж6, 55Ж6, 1Л13, П18МА, П18МУ, 5Н84АМА, П 18 «Малахіт
РЛС виявлення маловисотних цілей	35Н6, 19Ж6, 35Д6, 35Д6М
РЛС (РЛК) бойового режиму (загального призначення)	5Н69, 64Ж6, 5Н87, П37, 22Ж6, 79К6 «Пелікан»
Рухомі радіовисотоміри	ПРВ13, ПРВ16, ПРВ17
Засоби автоматизації	86Ж6, 5Д91

Основні інформаційні характеристики цих РЛС:

- вид зондуючого сигналу – простий радіоімпульс або фазокодоманіпульовані сигнали;
- точність виміру координат: по дальності – до 1800 м , по азимуту – до 1,5 град.;
- розрізнявальна здатність: по дальності – до 3500 м, по азимуту – до 8 град.

Таким чином, напрямком подальших досліджень є підвищення інформаційних характеристик РЛС ПС ЗСУ існуючої системи контролю повітряного простору України з використанням широкого ряду вузько і ширококутових сигналів із застосуванням математичного апарату вейвлет -аналізу.

МЕТОД ВІДСЛІДКОВУВАННЯ МОБІЛЬНОГО ПРИСТРОЮ ЗА ПЕРЕХОПЛЕНИМИ "ПРОБНИМИ" ПАКЕТАМИ ПІДКЛЮЧЕННЯ ДО WiFi

Практично кожна сучасна людина знає що таке WiFi і активно ним користується.

WiFi (від англ. Wireless Fidelity) – загальноживана назва для стандарту бездротового (радіо) зв'язку передачі даних, який об'єднує декілька протоколів і ґрунтується на сімействі стандартів IEEE 802.11. Найвідомішим та найпоширенішим на сьогодні є протокол IEEE 802.11g, що визначає функціонування бездротових мереж.

Коли WiFi клієнт пробує зв'язатися з відомою мережею, у нього є два варіанти:

- перший використовують ноутбуки та інші пристрої, які не є смартфонами. Він включає пошук сигнальних пакетів (Beacon Frames). Ці пакети розсилають роутери, щоб оголосити про свою присутність. Клієнт знаходить вже відому йому мережу і з'єднується з нею.

- другий варіант, який зазвичай використовується смартфонами, включає періодичну розсилку пробних запитів (Probe Requests), що містять унікальний мак-адресу клієнта і іноді ім'я мережі, яке йому відомо. Перевага другого підходу в тому, що він спрацьовує швидше. А крім цього, його набагато легше використовувати в своїх цілях.

Пристрої WiFi вміють працювати в шести режимах. Щоб прослуховувати трафік, пристрою потрібно переключитися в режим прослуховування.

Ці пакети можна перехопити, коли телефон включається, або коли він від'єднується від мережі. Пакети містять дані про мережу, до якої намагався підключитись пристрій.

З отриманих даних можна вилучити список мереж, до яких намагався підключитись пристрій. Самі по собі назви мереж нам нічого не скажуть, проте за допомогою певних ресурсів можна уточнити навіть будівлю, де розташована точка доступу.

Отже із зібраної інформації можна зробити висновки про місце розташування пристрою до моменту отримання пакету.

Оскільки з отриманих даних можна отримати багато інформації про переміщення власника пристрою, даний метод відслідковування може бути корисним для органів внутрішніх справ та охоронних організацій.

*к.т.н., с.н.с. Охрамович М.М. (ВІКНУ),
Ган'юк В.М. (ВІКНУ),
Бабій О.С. (ВІКНУ)*

АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЖИВЛЕННЯ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЇХНЬОГО ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ ПОРТАТИВНИХ РАДІОЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ

Для забезпечення обороноздатності й безпеки країни у Збройних Силах України, Прикордонних військах і спеціальних підрозділах широко використовуються ретранслятори спеціального призначення, постановники перешкод, радіомаяки та інші засоби озброєнь, які тривалий час знаходяться в режимі очікування. Для функціонування елементної бази сучасних і перспективних РЕЗ потрібні надійні та довговічні джерела енергозабезпечення. Однак для ряду завдань, таких як енергозабезпечення апаратури, що довготривало перебуває в режимі очікування без ТО, традиційні рішення виявляються малоефективними.

Аналіз джерел живлення та їх можливість використання для портативних РЕЗ показав, що одним із найбільш доступних і довговічних є фотоелектричні перетворювачі, які можуть забезпечувати як безпосереднє живлення апаратури, так і заряджати акумуляуючі пристрої, наприклад для роботи в нічний час.

Реалізація фотоелектричних перетворювачів(ФЕП), як правило, ґрунтується на твердотілих технологіях і, в цілому, добре відпрацьована. Разом з тим, слід зазначити, що всі відомі розробки (від ФЕП для калькуляторів до ФЕП космічних станцій) ставили основною метою отримання максимального коефіцієнт корисної дії, а також мінімізацію габаритів і ваги.

У реальних умовах температурний вплив на параметри приладу зменшується при розробці конструкції та виборі використовуваних матеріалів. Для визначення можливості роботи фотоелектричної батареї в різних умовах та точках Землі необхідно оцінити потужність сонячного випромінювання, що падає на одиницю поверхні в заданій точці. Для спрощення розрахунків зазвичай використовуються відомі атласи інсоляції, які наглядно визначають потужність сонячного випромінювання.

Проведений аналіз рівня інсоляції показав, що в умовах України вона в середньому складає $1,5 \text{ кВт} \cdot \text{год} / \text{м}^2 / \text{день}$, що є достатнім для використання ФЕП для радіоелектронної апаратури та підзарядки акумуляторів РЕЗ озброєння, тобто перетворювати сонячне випромінювання безпосередньо в електрику при практично постійній потужності й низьких експлуатаційних витратах. Проте, незважаючи на ці переваги, їх широке впровадження для енергопостачання засобів озброєнь стримується тим фактом, що вітчизняні твердотілі ФЕП у більшості випадків мають недостатню надійність й ефективність. Актуальність подальших досліджень у даній галузі й поставило задачу розробки портативного високоефективного багатфункціонального пристрою живлення на основі альтернативних джерел енергії для потреб проведення спецоперацій військ (сил).

МЕТОД ПОБУДОВИ ТРІЙКОВИХ КОДІВ ГРЕЯ

В техніці перетворення форми інформації коди Грея у порівнянні з двійковими кодами володіють мінімальною відстанню Хеммінга, рівною 1, що дозволяє уникнути неоднозначності зчитування даних в перетворювачах інформації на кодових шкалах.

В той же час, як показують результати досліджень, оптимальною щодо інформаційної потужності є трійкова система числення, застосування якої в перетворювачах переміщень дозволяє мінімізувати складність та вартість технічних засобів, що, в свою чергу, зумовлює актуальність розробки методу побудови трійкових кодів Грея.

Відомий метод побудови трійкових кодів Грея згідно алгоритму BRGC, проте, отриманий код не можна зациклити на періоді перетворення $N=2^n$, де n -розрядність коду, що унеможливорює побудову перетворювачів «кут-код» із їх застосуванням.

В доповіді представлено розроблений математичний апарат, метод, алгоритм та програмну імплементацію формування елементів поля трійкового коду Грея, який володіє мінімальною відстанню Хеммінга, рівною 1, та всіма властивостями методу кодування Грея і є циклічно замкнутим на повному періоді перетворення.

В техніці перетворення форми інформації трудно реалізувати багаторівневе формування та перетворення значень зчитуваних трійкових даних (0, 1, 2), проте не складає труднощі здійснити формування і перетворення тристабільних фізичних рівнів +1, 0, -1.

З метою здійснення такого методу кодування шкал перетворювачів розроблено метод та, відповідно, поле кодових елементів з вихідним симетричним трійковим кодом Грея.

Слід вказати, що запропонований метод дозволяє будувати не єдиний, а множину наборів однозначного кодування даних, тобто є кодовою системою.

З метою захисту зчитаних повідомлень та збільшення складності їх декодування існує можливість пермутації кодових фрагментів в межах повного періоду перетворення кодової шкали.

*д.т.н., с.н.с. Рома О.М. (ІСЗЗІ НТУУ "КПІ"),
Василенко С.В. (ІСЗЗІ НТУУ "КПІ")*

ЗАВАДОЗАХИЩЕНІСТЬ РАДІОЛІНІЙ ІЗ ШИРОКОСМУГОВИМИ OFDM СИГНАЛАМИ

Для широкосмугових методів передачі оптимальними (в класі гаусівських шумових) є завади, спектр яких зосереджений в частині робочої смуги.

При заваді типу білого гаусівського шуму, відносній двійковій фазовій модуляції і некогерентному прийомі

$$P_{ном} = \frac{1}{2} e^{-\frac{E}{N_0}}, \quad (1)$$

де $\frac{E}{N_0}$ – відношення енергії сигналу до спектральної щільності шуму.

Якщо завада із спектральною щільністю N_3 уражає частину робочої смуги частот r , то

$$P_{ном} = r \frac{1}{2} e^{-r \frac{E}{N_3 + r N_0}} + (1 - r) \frac{1}{2} e^{-\frac{E}{N_0}} \gg r \frac{1}{2} e^{-r \frac{E}{N_3}}. \quad (2)$$

Оптимальне значення r , яке призводить до максимуму $P_{ном}$,

$$r_{опт} = \frac{N_3}{E}, \quad \max P_{ном} = \frac{1}{2} \frac{e^{-1}}{E / N_3} \quad (3)$$

Стосовно OFDM-сигналу ми можемо розглядати передачу бітової послідовності на N незалежних піднесівних (у наслідок їх ортогональності).

Ймовірність бітової помилки на одній піднесівній незалежна від інших піднесівних і визначається виразом (1), де E є енергією біта.

Результуюча ймовірність бітової помилки на всіх піднесівних є усередненням бітової помилки за всіма N піднесівними

$$P_{ном} = \frac{1}{N} \overset{\circ}{\mathbf{a}} \prod_{i=1}^N P_i, \quad (4)$$

а у разі рівності цих помилок також визначається виразом (1).

Оцінити ймовірність бітової помилки при передачі дискретного потоку за допомогою OFDM-сигналів можна за допомогою методики, призначеної для оцінки ймовірності бітової помилки в одному потоці.

З (2) та (3) витікає, що при неадаптивних методах передачі та прийому інформації завадозахищеність широкосмугових методів передачі відносно шумових завад, що уражають оптимальну частину робочої смуги, нижче завадозахищеності відносно шумових завад (тієї ж потужності) з рівномірною спектральною щільністю в смузі сигналу.

Для преривчастої завади, що діє тільки певний час передачі, тобто вражає m інформаційних символів із M , $P_{ном}$ визначається виразом (2).

Із аналізу широкосмугових методів передачі видно, що завадозахищеність сигналів для різних методів відносно оптимальних (для кожного методу) завад однакова.

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СКЛАД СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ПРЕВЕНТИВНОГО УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ СКЛАДНИХ ТЕХНІЧНИХ СИСТЕМ

Для сучасних складних технічних систем (СТС) характерний високий ступінь взаємодії складових елементів і міжелементних зв'язків (МЗ), що піддає їх додатковим ризикам виходу з ладу. Складність превентивного діагностування та управління ризиками елементів і МЗ СТС обумовлена великою кількістю внутрішніх і зовнішніх факторів, як в штатних, так і в позаштатних умовах експлуатації. Використання сучасних концепцій в галузі побудови систем підтримки прийняття рішень (СППР) для управління ризиками дозволяє зменшити витрати часу на аналіз можливих сценаріїв розвитку аварійних ситуацій та реалізувати системну оцінку пріоритетів для зручності управління обслуговуючим персоналом.

Функціональний склад СППР превентивного управління ризиками СТС включає 8 модулів:

1. Ідентифікації та аналізу. Призначений для визначення потенційно вразливих місць в системі.
2. Формування переліку сценаріїв розвитку та реалізації ризиків. Реалізація проводиться на підставі побудови дерева подій, що складаються з чотирьох рівнів: системного, елементів і МЗ, утворюючих відмови подій і видів впливів. Це дозволяє встановити ступінь взаємодії елементів і МЗ СТС.
3. Створення масиву стратегій, цілей і завдань управління по окремих сценаріях виникнення аварійних ситуацій. Можливими стратегіями превентивного управління ризиками є мінімізація ймовірностей виникнення аварійних ситуацій або мінімізація наслідків при реалізації ризику.
4. Побудови імітаційних моделей, що враховують взаємодію всіх елементів і МЗ підсистем СТС для оцінки структурних та функціональних значень ризиків.
5. Визначення критичних параметрів елементів і МЗ СТС.
6. Внесення інформації до баз даних, знань, імітаційних моделей і статистики для прогнозування можливих сценаріїв розвитку ситуацій.
7. Аналізу та прийняття комплексу рішень відповідно до стратегії управління ризиками для найбільш ймовірних сценаріїв.
8. Графічного інтерфейсу, який надає обслуговуючому персоналу класифікований перелік необхідних заходів з превентивного управління ризиками елементів і МЗ СТС.

Запропонований функціональний склад СППР превентивного управління ризиками СТС дозволяє реалізувати моніторинг можливих порушень у роботі елементів і МЗ, зменшивши витрати часу на формування управляючих рішень обслуговуючим персоналом.

ТЕХНІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОЗБРОЄННЯ І ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Під час оборонного планування, яке здійснюється відповідно до Закону України, вирішуються питання забезпечення необхідного рівня обороноздатності держави шляхом обґрунтування перспектив розвитку Збройних Сил України (ЗСУ) та інших військових формувань з урахуванням характеру реальних і потенційних загроз у воєнній сфері та економічних можливостей держави. При цьому зазначаються конкретні заходи, виконавці й терміни їх реалізації, від якості визначення та ступеня досягнення яких залежить обрис ЗСУ, зокрема їхні чисельність, структура, склад, технічне оснащення, принципи та порядок застосування, всебічного матеріально-технічного забезпечення тощо. Водночас часто проблеми технічного оснащення, які, на нашу думку, є одними з визначальних під час формування моделі системи озброєння ЗСУ, розглядаються без належного обґрунтування та визначення шляхів їх розв'язання. Вирішення питання технічного оснащення ЗСУ полягає в тому, щоб на підставі аналізу багатьох факторів визначити номенклатуру (види, типи та марки) зразків озброєння та військової техніки (ОВТ), які необхідно мати на озброєнні ЗСУ, їх бойові й технічні характеристики, потрібну кількість та оптимальне співвідношення видів і родів військ ЗСУ, можливі джерела їх надходження та фінансування тощо. Для визначення потреби ЗСУ в ОВТ мають бути визначені структура, чисельність і склад ЗСУ, які залежать від:

- воєнно-політичної обстановки у світі та прогнозу її розвитку на визначену перспективу;
- воєнно-політичної обстановки навколо України та стану збройних сил у країнах, котрі оточують Україну;
- імовірності виникнення воєнних конфліктів, у які може бути втягнута Україна, їх можлива інтенсивність;
- завдань ЗСУ щодо запобігання або ліквідації можливих посягань на її державний суверенітет;
- світових тенденцій розвитку збройної боротьби та зразків ОВТ, які в них застосовуватимуться;
- сучасного стану зразків ОВТ ЗСУ тощо.

Отже, ефективне використання розробок в оборонній сфері, необхідних для технічного оснащення ЗСУ в рамках оборонного планування та забезпечення інноваційного розвитку всіх галузей промисловості України, яке базується на наукових розробках, можливе лише за умови цілеспрямованої державної підтримки й запровадження механізмів стимулювання, серед яких – достатній державний бюджет, надання пільгових кредитів, податкове стимулювання, митні пільги, захист ринку збуту від зарубіжних конкурентів тощо.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ ПЛАНУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Технічні й дидактичні вимоги до сучасних навчальних систем постійно зростають. У процесі застосування систем дистанційного навчання (СДН) використовуються такі критерії ефективності, як фінансові й часові витрати, потрібні для підготовки персоналу до необхідного рівня з виконання навчальних завдань.

Виходячи з того, що початковий рівень підготовки персоналу з виконання типових операцій навчальних завдань різний, доводиться розв'язувати задачу мінімального розподілу часу й фінансових витрат на відпрацювання операцій для досягнення необхідного рівня підготовленості персоналу у виконанні всього навчального завдання.

Виникає також необхідність визначення оптимального плану інтенсивного відпрацювання типових навчальних завдань, реалізація якого забезпечує досягнення максимально можливого рівня підготовки персоналу з урахуванням їх функціонального стану та обмежень на часові й фінансові витрати.

Важливою проблемою первинного етапу побудови СДН є обґрунтування цілей їх функціонування.

Основною метою функціонування СДН є підготовка персоналу з виконання навчальних завдань до необхідного ("відмінного") рівня підготовки при мінімальних фінансових (часових) витратах. Для досягнення даної мети формуються підцілі функціонування СДН. Такими підцільми є досягнення на кожному етапі тренування необхідних рівнів підготовки персоналу з виконання типових операцій навчальних завдань.

Зараз планування тренувань, як правило, здійснюють евристичним методом. Залежно від досвіду керівника тренування (інструктора), ці рішення будуть різні, кожне з них матиме свої позитивні й негативні сторони. Надалі з отриманих розв'язків вибирають якнайкращий і, згідно з ними, – здійснюється відпрацювання типових операцій управління до необхідного рівня підготовки.

Разом з тим, при розв'язанні практичних задач інтенсивної підготовки персоналу, керівники тренувань часто повинні задовольнятися наближеним, далеко не оптимальним визначенням необхідного рівня підготовки.

При великих витратах часу й засобів на відпрацювання кожної елементарної операції відповідно підвищується й вірогідність успішного виконання всього навчального завдання.

Таким чином, чим більше фінансових коштів і тимчасових витрат буде вкладено в процес інтенсивної підготовки персоналу з виконання елементарних операцій кожного типу, тим з вищою ефективністю виконуватиметься і все навчальне завдання.

*Савран В.О. (ВІКНУ),
к.т.н., с.н.с. Мірошніченко О.В. (ВІКНУ),
д.т.н., проф. Жердєв М.К. (ВІКНУ)*

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМУ ТЕХНІЧНОГО ДІАГНОСТУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ РАДІОЕЛЕКТРОННОЇ ТЕХНІКИ

Стрімкий розвиток мікроелектроніки та інформаційних технологій потребує від конструкторів і виробників сучасних автономних автоматизованих систем технічного діагностування розробки нових методів отримання та обробки діагностичної інформації для визначення технічного стану об'єктів радіоелектронної техніки. У даний час все більше поширення набувають об'єкти радіоелектронної техніки, які є об'єднанням модулів різного фізичного виконання й призначення. Однією з основних вимог, які пред'являються до об'єктів радіоелектронної техніки на етапі експлуатації, є забезпечення їх надійності.

Існує протиріччя між принциповою можливістю побудови вискоєфективних автономних автоматизованих систем технічного діагностування на основі використання останніх досягнень в області мікроелектроніки і низькою ефективністю існуючих автономних автоматизованих систем технічного діагностування в об'єктах радіоелектронної техніки пропонується вирішити створенням сучасних систем технічного діагностування на основі нових методів отримання та обробки діагностичної інформації.

Основною вимогою до даних систем являється використання інформаційних технологій для розробки діагностичних моделей об'єктів діагностування, алгоритмів побудови тестів діагностування, контролю технічного стану і локалізації несправних радіоелектронних компонентів.

При використанні існуючих методів проведення контролю технічного стану аналогових і цифрових радіоелектронних блоків, до яких можна віднести методи параметричного, функціонального контролю, контролю по характеристикам вихідних сигналів, по показниках якості для аналогових радіоелектронних блоків і методи тестового контролю для цифрових радіоелектронних блоків, ми бачимо, що при проведенні діагностування використовується велика кількість великих контрольних точок, в яких вимірюється велика кількість діагностичних параметрів, що впливає на об'єм апаратної частини системи технічного діагностування та тривалість і достовірність проведення контролю.

Виходячи з цього, застосування сучасних інформаційних технологій при побудові систем технічного діагностування, при розробці алгоритмів отримання, обробки і управління діагностичною інформацією, розробка нових методик контролю технічного стану типових елементів заміни, використовуючи інші діагностичні параметри, а саме перехідні процеси шини живлення, забезпечать контроль технічного стану аналогових і цифрових блоків і локалізацію несправних радіоелектронних компонентів при мінімальних фінансових і часових витратах.

*Сантоній В.І. (ОНУ імені І.І. Мечникова),
д.ф.-м.н., проф. Леніх Я.І. (ОНУ імені І.І. Мечникова),
Янко В.В. (ОНУ імені І.І. Мечникова),
к.т.н. Будіянська Л.М. (ОНУ імені І.І. Мечникова),
Іванченко І.О. (ОНУ імені І.І. Мечникова)*

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗОВАНИЙ ОПТИКО-ЕЛЕКТРОННИЙ ДАТЧИК МАЛИХ ВІДСТАНЕЙ ДЛЯ ШВИДКІСНИХ СИСТЕМ

Розробка оптико-електронних датчиків (ОЕД) малих відстаней для швидкісних інформаційно-вимірювальних систем актуальна, оскільки вони необхідні для дистанційного збору й обробки інформації про об'єкти зондування та дистанційного контролю просторової зони.

Діапазон дистанцій $\sim 10\text{м}$ знаходиться на стику різних методів і передбачає пошук оригінального рішення поставленої задачі. Тому актуальною є розробка нових методів і принципів побудови ОЕД як адаптивних, інтелектуалізованих систем, здатних автоматично змінювати свої параметри залежно від параметрів середовища, в яких вони функціонують.

Інтелектуалізований ОЕД має можливість узгодження вимірювального тракту з джерелом сигналу по чутливості, динамічному діапазону, пониженню завад різного виду. Він адаптує свої параметри до зовнішніх чинників і умов, забезпечує автоматичний самоконтроль функціонування, проводить корекцію похибок.

В автоматичних системах управління і контролю ОЕД виконують складні функціональні завдання, а саме: здатність до самонастроювання та адаптивність до умов навколишнього середовища.

ОЕД такого рівня крім того мають ряд переваг, таких як довготривала стабільність та висока точність. З появою нових приймачів і випромінювачів точність, чутливість та швидкодія таких приладів значно підвищилися. Вони також більш різноманітні за характеристиками та сферою застосування при однаковому принципі роботи. Випромінюване сенсором світло розсіюється, відбивається або поглинається об'єктом, і ці зміни сприймаються фотоприймачем.

Основними тенденціями розвитку сучасних систем безпеки є процеси автоматизації, інтеграції та інформатизації на основі розробки нових інтелектуалізованих ОЕД. При цьому використання сучасних мікро-і нанотехнологій дозволяє розробляти ці пристрої на одному кристалі з малими розмірами, масою і низьким енергоспоживанням.

Новітні засоби мікроелектроніки дозволяють інтегрувати в ОЕД аналого-цифрові перетворювачі та мікропроцесори, що дозволяє проводити обробку інформації в самому датчику, який передає виміряні значення в цифровій формі та працює в режимі діалогу з центральною системою управління.

ОЕД, що має високі тактико-технічні параметри, такі як швидкодія, надійність і захищеність від світлових і атмосферних завад, можливо використовувати для різних систем (пристроїв), що функціонують в динамічному режимі.

*Сантоній В.І. (ОНУ імені І.І. Мечникова),
д.ф.-м.н., проф. Леніх Я.І. (ОНУ імені І.І. Мечникова),
Янко В.В. (ОНУ імені І.І. Мечникова),
к.т.н. Будіянська Л.М. (ОНУ імені І.І. Мечникова),
Іванченко І.О. (ОНУ імені І.І. Мечникова)*

УСТАНОВКА ФІЗИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ДИНАМІЧНИХ ВИПРОБУВАНЬ НЕКОНТАКТНИХ ОПТИКО-ЕЛЕКТРОННИХ ПРИСТРОЇВ

Розроблено установку, що призначається для імітації руху неконтактних оптико-електронних пристроїв (НОЕП) та вимірювання їх динамічних характеристик. Існують різні імітатори руху пристроїв, зокрема, рейкові направляючі з прискорювачами, установки, що використовують звернені пуски, в яких НОЕП нерухомий, а рухомим елементом є екран.

Однак такі імітатори досить складні, дорогі, займають багато часу для випробувань, їх неможливо використовувати в лабораторних умовах, вони виправдані лише для перевірки завершених розробок і готових виробів.

Вони також не здатні повною мірою відобразити картину зміни діаграм спрямованості і потужності світлового потоку, що потрапляє у вхідну зіницю приймального пристрою при зближенні датчика з об'єктом.

Для проведення лабораторних випробувань НОЕП, налаштування оптичних вузлів, відпрацювання схемних рішень окремих електронних вузлів запропоновано метод імітаційного моделювання, який полягає у відтворенні умов руху НОЕП оптико-електронними засобами.

Моделювання передбачає заміну поступального руху ОЕП скануванням його поля зору по нерухомій поверхні, зігнень за спіраллю Архімеда, чим досягається імітація рівномірного наближення (віддалення) до неї.

В якості такої поверхні можна використовувати відрізок стрічки необхідної ширини вигнутий у вигляді одного витка спіралі Архімеда.

Запропонована методика проведення динамічних вимірювань значно скорочує витрати часу на циклічні операції та зменшує витрати у порівнянні з натурними випробуваннями.

*к.психол.н. Сірий А.В. (ВІКНУ),
Сидоров О.В. (ВІКНУ)*

МЕТОДИ НЕЧІТКОГО БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНОГО ВИБОРУ ПРИ ОЦІНЦІ ХАРАКТЕРИСТИК РАДІОЛОКАЦІЙНИХ ОБ'ЄКТІВ

Забезпечення якісної роботи і навчання персоналу радіолокаційних (РЛ) систем різного призначення будується на розробці та впровадженні для них систем підтримки прийняття рішень (СППР), а також створення на її основі інтелектуальних навчаючих систем (ІНС). Однією з найбільш важливих і складних функцій ІНС є навчання керівного складу (старших операторів) процесу управління діяльністю підлеглих операторів (управління персоналом).

При навчанні старшого оператора із застосуванням імітаційних моделей необхідно враховувати груповий характер діяльності керованого колективу операторів, що визначає правила взаємодії операторів один з одним і їхню взаємодію в процесі діяльності.

Основою побудови СППР є досвід спеціалістів-експертів та його формалізація. За допомогою сучасних інформаційних технологій можлива практична реалізація вказаних систем.

Одним із елементів рішення завдання створення моделі групової діяльності персоналу РЛ систем в СППР є ранжування радіолокаційних об'єктів (РЛО). Важливість РЛО потрібно визначити кількісними та якісними показниками. На цьому базується організація обробки інформації про РЛО, що важливо для прийняття рішень при перевантаженні РЛ системи.

При створення експертної системи ранжування РЛО по їх важливості потрібно провести дослідження та вибрати конкретні методи формалізації і обробки експертної інформації для рішення задач нечіткої багатокритеріальної оптимізації. Вибір конкретного методу рішення залежить від наявності експертної інформації про ступінь важливості показників або їх ранжирування.

Численні методи рішення багатокритерійних задач можна звести до трьох груп показників:

- метод головного показника;
- метод результуючого показника;
- лексикографічні методи (методи послідовних поступок).

Використовуючи рекомендації по вибору методу рішення, надалі розглянемо ряд конкретних методів і алгоритмів рішення задачі багатокритерійного вибору (ранжирування) РЛО в нечіткій постановці. Облік вищенаведених чинників дозволяє на практиці вибрати раціональний варіант оцінки вагомих коефіцієнтів. Найчастіше для визначення коефіцієнтів важливості застосовується метод парних порівнянь (метод Сааті). Проводиться вибір методу побудови функції приналежності показників РЛО заданому рівню важливості. Вибирається непрямий метод побудови функції приналежності на основі рангових оцінок. Пропонується алгоритм побудови функції належності.

*Смаглюк Г.Г. (ОДАТРА),
Бузила Т.М. (ОДАТРА)*

МОДЕЛЮВАННЯ СПОТВОРЕНЬ РАДІОЛОКАЦІЙНИХ ДАЛЬНІСНИХ ПОРТРЕТІВ В МОДЕЛІ РОЗПІЗНАВАННЯ ПОВІТРЯНИХ ЦІЛЕЙ

На сьогоднішній день завдання розпізнавання цілей в радіолокації є актуальним. Для розпізнавання цілей застосовуються ознаки, які пов'язані з формою цілі, наприклад радіолокаційний дальнісний портрет (РЛДП).

Для отримання РЛДП широко застосовуються широкосмугові імпульсні лінійно-частотно-модульовані (ЛЧМ) сигнали, які забезпечують потрібну роздільну здатність по дальності. При дослідженні якості розпізнавання літаків, ракет, тощо

потрібно моделювати випадкові зміни орієнтації цілі та дестабілізуючі фактори, які спотворюють сигнал в процесі його формування і обробки.

Відоме програмне забезпечення, яке дозволяє імітувати РЛДП різних цілей, наприклад, програма Radar Target Backscattering Simulation (RTBS). В програмі можуть обиратись радіолокаційні параметри цілей з урахуванням їх типу, напрямків руху та моделюватись опромінення цілі різними типами сигналів. Однак РЛДП цілей є ідеальними, оскільки не враховується вплив дестабілізуючих факторів в процесі випромінювання та обробки сигналу. В роботі пропонується математична модель для дослідження впливу спотворень сигналу на якість розпізнавання та наводяться результати моделювання спотворень РЛДП в залежності від ступеня фазових спотворень широкопasmового ЛЧМ сигналу.

Отримані в програмі RTBS дані про кількість блискучих точок kt , корінь квадратний з ефективної поверхні n -ї блискучої точки A_n та взаємне положення точок вздовж лінії візування (час затримки сигналу t_{z_n}) використовуються в математичній моделі для формування i -го відліку відбитого сигналу на вході приймача

$$\mathcal{S}_{\text{mod } i} = \sum_{n=0}^{kt-1} (A_n \times \mathcal{S}(t_i - t_{z_n})) + \mathcal{N}_i, \quad (1)$$

де $\mathcal{S}(\cdot)$ – комплексна обвідна зондувального ШСС, \mathcal{N}_i – i -й комплексний відлік власних шумів приймача у вікні спостереження.

Узгоджена фільтрація сигналу виконується в частотній області. З використанням оберненого перетворення Фур'є можливо будувати ідеальний або спотворений РЛДП цілі. Ступінь впливу спотворень ЛЧМ сигналу при його випромінюванні ілюструється залежністю максимуму коефіцієнта кореляції обвідних спотвореного та не спотвореного РЛДП від індексу фазової гармонічної модуляції ЛЧМ радіоімпульсу.

*д.т.н., проф. Толюпа С.В. (ДУТ),
д.т.н., доц. Дружинін В.А. (ДУТ)*

МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ВЗАЄМОВІДНОСИН ПІДМНОЖИН МНОЖИНИ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ

На сьогоднішній момент створення систем захисту інформації (СЗІ) неможливе без дослідження й узагальнення світового досвіду побудови інформаційних систем та їх складових підсистем, одними з ключових яких є системи захисту інформації.

Складовими математичного забезпечення таких систем є моделі процесів нападу на механізми захисту та блокування або знищення самих загроз. Базою таких моделей є математичний апарат, який повинен забезпечити адекватність моделювання процесів захисту інформації для будь-яких умов впливу загроз.

При визначенні математичного апарату необхідно чітко розуміти як будуються ті або інші множини загроз, та як здійснюються взаємовідносини самих множин загроз, множин елементів системи захисту та множин систем

виявлення загроз, які повинні контролювати правильність роботи процесу захисту інформації.

У статті пропонується математичний апарат теорії топосів, який дозволяє на рівні спеціальних категорій будувати моделі для теоретико-множинних конструкцій етапу ескізного проектування систем захисту інформації. Початок такого підходу був покладений у серії статей.

Тому метою даної доповіді є на базі аналізу побудови моделей множин системи захисту інформації визначення математичної моделі взаємовідносин підмножин множини системи захисту інформації.

Математична модель проектних відносин загроз та множин системи захисту інформації дозволяє на рівні математичних множин прогнозувати порядок побудови тих, або інших множин або підмножин систем захисту інформації, проводити аналіз правильності побудови цих множин.

Запропонований математичний апарат дозволяє більш практично визначати загальний порядок побудови структури систем захисту інформації на етапі ескізного проектування.

Це є вхідними даними для системи автоматичного проектування побудови систем захисту інформації.

*д.т.н., проф. Толіюна С.В. (ДУТ),
к.т.н., доц. Наконечний В.С. (ДУТ)*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ МЕРЕЖАМИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Основні особливості функціонування системи управління інфокомунікаційними мережами в умовах надзвичайних ситуацій полягають у тому, що будь-яка ситуація виникає зненацька, раптово.

Системою управління терміново повинні бути прийняті відповідні контрзаходи, однак звичайний порядок роботи не дозволяє цього зробити з ряду причин.

Застосування інтелектуальних технологій, зокрема систем інформаційної підтримки прийняття рішень дасть можливість побудувати ефективну систему управління, здатну спрогнозувати ситуацію, здійснити аналіз та прийняття рішення в реальному часі.

Для цього система управління має володіти інформацією про стан інфокомунікаційних мереж, наявність обладнання та інших ресурсів, мати можливість превентивного планування тенденцій розвитку поточної ситуації, а також планування ресурсів, необхідних для її поліпшення, стабілізації і зниження важкості наслідків розвитку надзвичайних ситуацій.

Відсутність необхідної інформації часто стає основною перешкодою для функціонування системи управління з метою раннього попередження можливих наслідків. У багатьох випадках це обумовлено несвоєчасним наданням даних, виявленням і використанням необхідних ресурсів взаємопов'язаних інфокомунікаційних мереж різних операторів.

У відповідності з доктриною інформаційної безпеки захист інформаційних

і інфокомунікаційних систем увійшла в сферу найважливіших національних інтересів. В цих умовах особливого значення набирає проблема погодженої ефективної взаємодії операторів зв'язку як під час проведення пошукових і антитерористичних заходів, так і під час надзвичайних ситуацій (НС), які викликані різними природними катаклізмами, а також техногенними катастрофами.

Процес функціонування інфокомунікаційних мереж супроводжують різні екстремальні ситуації, причинами яких являються різного роду внутрішні фактори. В результаті цього можуть уражатися як окремі елементи, так і цілі ділянки цих мереж. Такі ситуації характеризуються різким зниженням пропускної здатності мереж зв'язку, а також їх структурно-топологічними змінами (щільно до розриву сполучності), тобто порушення зв'язку між визначеними пунктами мережі.

*д.т.н., проф. Толюпа С.В. (ДУТ),
Литвиненко Л.О. (ВІКНУ)*

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ПРИ ПРОЕКТУВАННІ СИСТЕМ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ

У багатьох ситуаціях проектування систем захисту інформації виникає необхідність розробки та прийняття рішень в умовах невизначеності. Невизначеність може мати різний характер. Так, невизначеними є сплановані дії хакерів, які скеровані на зменшення ефективності систем захисту; невизначеність може стосуватися ситуації ризику, в якій система управління інформаційної мережі, що приймає рішення по застосуванню системи захисту, здатна встановлювати не тільки усі можливі результати рішень, але й вірогідність можливих умов їх появи. Умови проектування впливають на прийняття рішень підсвідомо, незалежно від дій суб'єкта, що приймає рішення. Коли відомі всі наслідки можливих рішень, але невідома їх вірогідність, очевидно, що рішення приймають в умовах повної невизначеності. Основною перспективною теорією аналізу процесів прийняття рішень на етапі проектування систем захисту інформації є теорія ігор. Застосування теорії ігор в області моделювання процесів прийняття рішень має різні підходи, які в наступний час не систематизовані, а інколи і вступають в протиріччя між собою. У зв'язку з цим, аналіз підходів моделювання процесів прийняття рішень при проектуванні систем захисту інформації та обґрунтування класифікації таких підходів, *є актуальними науковими завданнями.*

Надані підходи моделювання процесів прийняття рішень, під час проектування систем захисту інформації, у подальшому надають можливість розкрити ознаки класу ефективності математичних моделей прийняття рішень. Таким чином запропоновано струнку класифікацію математичних моделей теорії прийняття рішень при проектування систем захисту інформації, яку можливо застосовувати як під час проектування самих систем захисту інформації, так і процесів, які моделюються для оцінки ефективності систем захисту інформації у різних життєвих циклах роботи.

ОПТИМІЗАЦІЯ ЗНАЧЕНЬ ПАРАМЕТРІВ OFDM-СИГНАЛУ ЗАСОБІВ РАДІОЗВ'ЯЗКУ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СТАНУ КАНАЛУ

Важливим показником ефективності систем радіозв'язку (СРЗ) є енергетична ефективність, яка є тим більшою, чим менше енергії необхідно для передачі одного біта інформації.

Переваги підвищення енергетичної ефективності очевидні: мінімізація потужності випромінювання передавача, покращення електромагнітної сумісності радіоелектронних засобів, підвищення прихованості передачі інформації, мінімізація енергоспоживання.

Сутність запропонованої методики полягає у адаптивному виборі значень параметрів OFDM-сигналу засобів радіозв'язку призначення, оптимальних за критерієм максимуму показника енергетичної ефективності при заданій достовірності передачі інформації та пропускній спроможності.

Оцінка обчислювальної складності реалізації розробленої методики показала, що для заданих вихідних даних та при використанні процесора ADSP-21261 формування сигналу з оптимальними значеннями параметрів може здійснюватися в реальному масштабі часу з урахуванням затримки, необхідної для передачі інформації про ці значення по службовому каналу зворотного зв'язку.

Оптимальні значення параметрів сигналу для конкретного стану каналу зв'язку визначаються зі скінченної кількості допустимих варіантів, що дозволяє спростити практичну реалізацію модемного обладнання адаптивних систем радіозв'язку.

Відмінність запропонованої методики полягає в тому, що оптимальні значення параметрів OFDM-сигналу визначаються за критерієм максимуму показника енергетичної ефективності в умовах частотно-селективних замирань та впливу навмисних завад, а параметрами сигналу, значення яких визначаються при розв'язанні оптимізаційної задачі є: кількість активних піднесучих, вид коригувального коду, потужність передавача та коефіцієнти підсилення частотних підканалів.

Позитивний ефект від впровадження розробленої методики забезпечують наступні взаємопов'язані фактори: максимізація енергетичної ефективності; мінімізація потужності передавача; покращення електромагнітної сумісності радіоелектронних засобів; підвищення прихованості передачі інформації; мінімізація енергоспоживання.

Одержані результати можуть бути застосовані в адаптивних системах радіозв'язку, що дозволить істотно підвищити показники енергетичної ефективності системи.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЗА ДОПОМОГОЮ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ

При створенні автоматизованих систем функціонування навчального процесу необхідний всебічний аналіз процесів всіх їхніх рівнів і ланок, що визначає обґрунтований вибір загальносистемних компонентів. Робити такий аналіз найбільш зручно за допомогою адекватної математичної моделі.

Розглянемо процес функціонування навчального процесу з погляду інформаційної взаємодії його технічних засобів за допомогою автоматизованих систем. Нехай у кожному навчальному процесі, загальна кількість яких дорівнює N , є M_j , $j = 1, \dots, N$, однорідних персональних комп'ютерів (ПК_k), зв'язаних загальною шиною, $k = 1, \dots, M_j$...

Є також виділений могутніший майстер-комп'ютер (УК_i), $i = 1, \dots, N$, керуючою системою, зокрема координуючий доступ ПК до своїх власних ресурсів і до ресурсів вищестоящих рівнів мережі через відповідні лінії зв'язку.

Структурно всі комп'ютери ідентичні та складаються з базового процесора, пам'яті, інтерфейсу вводу-виводу.

Якість організації процесів збору, обробки та передачі інформації в таких системах найчастіше оцінюється величиною її втрат. Ці втрати викликаються обмеженістю структурних параметрів системи та перевищенням припустимого часу очікування заявки в черзі при мінімально необхідній продуктивності системи. Нашою метою є пошук підходу до мінімізації зазначених втрат.

Для рішення даного завдання може бути використане математичне очікування імовірнісної функції втрати інформації від очікування запитів або відмови через перевантаження системи обслуговування.

Якісна оцінка параметрів системи виробляється шляхом аналізу умов мінімізації такої функції.

Показником ефективності такої системи є значення математичного очікування імовірнісної функції втрати від затримки (або відмови в обслуговуванні через перевантаження системи) різнотипної інформації, іншими словами сформульована вище завдання математично записується так:

$$M[P(N, l, m)] \rightarrow \min$$
$$m \geq m_0, \quad l \geq l_0, \quad N \geq N^0, \quad L_q \leq L^0, \quad (1)$$

де M – знак математичного очікування, m_0, l_0, N^0 – мінімальне значення відповідно m, l, N , а L^0 – максимально припустиме значення L_q . Тут і надалі L_q – число заявок у черзі. $P(N, l, m)$ – імовірність втрати інформації, що залежить від навантажувальних (l, m) і структурних (N) параметрів системи.

ОПТИМІЗАЦІЯ ПЕРЕДАЧІ ПАКЕТІВ В КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖАХ ЗА ДОПОМОГОЮ КОДУВАННЯ ЛАГРАНЖА

Сучасний швидкий розвиток комп'ютерних та інформаційно-телекомунікаційних технологій є основою для побудови і подальшого становлення інформаційного суспільства.

Разом з цим ростом технологій суттєво збільшуються потоки інформації в усіх сферах людської діяльності. Важливими показниками в сучасних мережах являється цілісність передачі і захист від викривлення потоків даних.

Для захисту інформації в комп'ютерних системах від спотворень і втрат існують різні методи, в тому числі застосування завадостійких кодів.

Для комп'ютерних мереж однією з найбільш актуальних проблем є проблема спотворень, втрат і затримок пакетів (недвійкових символів або блоків інформації).

Існує безліч кодів, призначених для контролю та виправлення помилок в процесах передачі і зберігання інформації. Але, як правило, ці коди не пристосовані для відновлення пакетів і використовуються для виявлення помилок в пакетах.

Після виявлення помилкових або втрачених пакетів включаються механізми відновлення пакетів з використанням зворотного каналу.

Однак на даний час створюється велика кількість додатків, що працюють в режимі реального часу і схильних до ризику втрат пакетів при передачі, ці методи не застосовуються, так як повторна пересилка даних призводить до збільшення затримок і відповідно до сповільнення та не комфортної роботи.

В даний час можна говорити про створення нового класу завадостійких кодів для каналів з втратою пакетів (каналів зі стиранням). Кодами з цього класу можна закодувати повідомлення кінцевого розміру потенційно необмеженим потоком незалежних пакетів.

Ця властивість нового класу кодів принципово відрізняє його від класичних блокових або надточних завадостійких кодів із заданою швидкістю. Коди з нового класу є кодами з нефіксованою швидкістю.

Кодами з нефіксованою швидкістю є коди Лагранжа, для яких можна додати "на льоту" (on-the-fly, on-line) кілька контрольних символів без повторного обчислення всіх раніше обчислених контрольних символів.

Це забезпечує можливість адаптації кодування в залежно від рівня шумів у каналі передачі.

БЕЗПІЛОТНИЙ ЛІТАЛЬНИЙ АПАРАТ У НОВІТНІЙ ІСТОРІЇ ВІЙСЬКОВОЇ СПРАВИ

Безпілотний літальний апарат – це літальний апарат, який призначений для польоту без екіпажу. Елементи системи керування даними об'єктами містяться поза літаком і можуть бути на землі, на воді і в повітрі, на місці старту, на маршруті польоту і в районі цілі. БПЛА класифікують в залежності від принципів керування на безпілотні некеровані, безпілотні автоматичні та безпілотні дистанційно-пілотовані літальні апарати.

Цей вид озброєння надає можливість військовим силам країни розв'язувати широке коло завдань, виконання яких пілотованими літальними апаратами з багатьох причин є недоцільним. Серед них: вирішення бойових завдань, керування повітряним рухом, моніторинг повітряного простору, земної та водної поверхонь, розвиток систем зв'язку.

Для визначення координат та земної швидкості сучасні БПЛА використовують зазвичай супутникові навігаційні приймачі (GPS, ГЛОНАСС). Кути орієнтації та перенавантаження визначаються за допомогою гіроскопів та акселерометрів.

У якості керуючої апаратури використовуються спеціалізовані обчислювачі на базі цифрових сигнальних процесорів або комп'ютери формату PC/104, МікроPC під керуванням операційних систем реального часу (QNX, VME, VxWorks, XObegon). Програмне забезпечення пишеться на мовах програмування високого рівня, таких як C, C++, Modula-2, Obegon SA, Ada95.

Україна наразі має власні розробки БПЛА військового призначення: "Сокіл-2", розроблений Державним Київським конструкторським бюро "Луч", "Стрепет-С" – багатоцільовий літальний апарат виробництва "Чугуївського авіаційного ремонтного заводу", "А-3 Ремез" конструкторського бюро "Взлет", ВР-3 "Рейс"; цивільного призначення: "М-6 Жайвир", "М-7 Небесний патруль", "Supervisor SM 2", "Observer SM1" та інші.

Сьогодні єдиним військовим формуванням у Збройних Силах України, яке має на озброєнні безпілотні літальні апарати (БПЛА) тактичного і оперативно-тактичного призначення є полк. До його складу входять три ескадрильї із трьома стартовими загонами у кожній, підрозділ авіаційно-технічного забезпечення, підрозділ збору та обробки результатів повітряної (фото і телевізійної) розвідки, технічно-експлуатаційна частина, підрозділи зв'язку і матеріально-технічного забезпечення.

У 2012 році американськими вченими з Техаського університету в Остині була доведена практична можливість зламу та перехоплення керування БПЛА шляхом так званого "GPS-спуфінгу", однак це стосується лише цивільних БПЛА, що застосовують незакодований сигнал GPS.

*д.т.н., проф. Вишнівський В.В. (ДУТ),
к.т.н., доц. Глухов С.І. (ФВП КНУ),
Шевченко В.В. (ВІКНУ)*

АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ МЕТОДІВ ПЕРЕВІРОЧНИХ ТЕСТІВ ДЛЯ ЦИФРОВИХ ТИПОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ ЗАМІНИ РЕЗ ОЗБРОЄННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО МЕТОДУ ДІАГНОСТУВАННЯ

На даний момент досягнення високого рівня надійності забезпечується рядом технологічних, експлуатаційних і організаційних заходів. Серед їх різноманіття виділяють методи технічного діагностування.

Однією з різновидностей даних методів є тестове діагностування, застосування якого на етапі експлуатації цифрових пристроїв радіоелектронних засобів озброєння дозволяє здійснити процедуру пошуку несправностей, що в свою чергу призводить до покращення комплексного показника надійності – збільшення коефіцієнту готовності. Тому головною задачею при розробці методів технічного діагностування є побудова перевірочних тестів. Задача синтезу перевірочних тестів полягає у пошуку таких тактової послідовності, які дозволяють виявляти несправності заданого класу.

Відомі такі методи формування тактової послідовності як: детермінований і випадкового пошуку. При їх використанні для проведення тестового діагностування зберігаються як самі тактової послідовності, так і еталонні вихідні реакції схем на їхній вплив. В процесі тестування проводиться порівняння отриманих вихідних реакцій з еталонними і приймається рішення про технічний стан об'єкту діагностування. При відповідності отриманих реакцій об'єкта еталонним, він вважається справним, в протилежному випадку – знаходиться в несправному стані. Для ряду цифрових схем, які випускаються на даний час, класичний підхід вимагає значних часових витрат як на формування тактової послідовності, так і на проведення самого тестування.

Тому враховуючи все це пропонуються нові методи побудови перевірочних тестів – компактного тестування, які дозволяють значно спростити процедуру побудови тактової послідовності і проведення тестового експерименту. У загальному випадку для реалізації запропонованих методів пристрій діагностування повинен містити генератор тактової послідовності і пристрій стиску даних. На виходах цифрової схеми, яка перевіряється, формуються її реакції, що мають таку саму довжину. При цьому, якщо для генераторів тактової послідовності, формуючих лічильникові, випадкові і псевдовипадкові послідовності, не існує труднощів їх запам'ятовування і зберігання, то для вихідних реакцій кожної схеми вони є. Скорочення об'єму інформації про еталонні вихідні реакції досягається за рахунок використання інтегральних оцінок з меншою розмірністю. Для формування компактних оцінок інформації використовуються різні алгоритми стиску даних.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ ПРИ РОЗВ'ЯЗАННІ ЗАДАЧІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ПРО ТАРГЕТУВАННЯ

Розглядається задача прийняття рішення щодо застосування таргетингу при інтернет-рекламуванні з метою максимізації досяжності до цільової аудиторії при фіксованому бюджеті.

Встановлюються наступні критерії щодо цільової аудиторії:

1. Місячний прибуток;
2. Частота використання інтернету;
3. Всі місця використання інтернету;
4. Статус для працюючих клієнтів;
5. Регіон;
6. Вік.

Ці критерії мають різну вагу, отже постає задача визначення пріоритетів. Отже необхідно знайти математичне визначення пріоритету і ступінь його впливу на розв'язання задачі. Потрібно розрахувати наступні коефіцієнти:

1) Коефіцієнт розмаху числових значень k – відношення максимального числового значення критерію до мінімального значення цього критерію

$$2) \text{ Коефіцієнт } Y = \frac{k - 1}{k + 1} + \sqrt{\frac{0,05}{m}},$$

де m – кількість критеріїв; 0.05 – похибка 5%.

Числові значення знаків відношення визначаються наступним чином:

«>» означає $1 + Y$, що значить «краще»; «<» означає $1 - Y$, що значить «гірше»; «=» означає 1, що значить «рівнозначно».

Застосовується метод аналізу ієрархій для узгодження результатів, отриманих за допомогою методів оцінки. Спочатку структурується проблема, за допомогою узгодження результатів у вигляді ієрархії. Для матриці порівнянь обчислюються елементи вектора і знаходиться максимальне значення середньої узгодженості балів: $a_1^* = 3,01$

Виконується перевірка умова похибки при складанні випадкових матриць

$$b_1^* = \frac{a_1^* - n}{(n - 1)a_n} \cdot 100\% \leq 10\%,$$

де n – порядок матриці, що розглядається, a_1^* – значення середньої узгодженості експертних балів, a_n – табличне значення середньої узгодженості. Для матриці попарних порівнянь $A_{w_n} = 3$; $a_1^* = 3,01$, $a_m = 0,58$, $b_1^* = 8,62\%$.

Отже, виконується умова похибки. Таким чином, отримані бальні експертні оцінки можна вважати адекватними реальним оцінкам.

Секція 3

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВСЯКДЕННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

МАНІПУЛЯТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

Сьогодні в Україні відбувається інтенсивна інформатизація більшості сфер людського життя та діяльності, а це є запорукою того, що новітні інформаційні технології невдовзі стануть визначальними чинниками соціально-економічного та інтелектуально-духовного розвитку українського соціуму. Держава, регламентуючи інформаційні відносини, реалізує особливий напрямок державної політики в галузі інформаційних процесів, що відбуваються в інформаційній сфері, яку прийнято називати "інформаційно-правовою політикою".

На думку Боєра В.М., теорія інформаційно-правової політики являє собою комплекс поглядів, уявлень, ідей, спрямованих на тлумачення і пояснення правових реалій сьогодення і прогнозованої перспективи щодо забезпечення розвитку суспільства. Як і будь-яка політика, інформаційно-правова політика реалізується за допомогою управління, здійснюваного державою та її інститутами в інформаційній сфері.

У сучасному суспільстві, маємо ситуацію коли інформаційний вплив на людину, управління нею виступає у формі маніпулювання її свідомістю і поведінкою. Для визначення способів маніпулятивного впливу та їх певних поєднань в відповідній літературі використовуються різні терміни – такі, як "прийом", "метод", "техніка", "технологія". У той же час, чітких критеріїв їх розподілу на сьогодні не вироблено.

Автори посібника "Сугестивні технології маніпулятивного впливу" зазначають, що для маніпулювання використовуються такі методи, як перекручування, приховування та спосіб подання інформації.

Приховування інформації в найповнішому вигляді проявляється як замовчування – приховування визначених тем. Набагато частіше використовується метод часткового висвітлення чи диференційованого подання матеріалу.

Спосіб подання інформації нерідко відіграє вирішальну роль у тому, щоб зміст, який передається, був сприйнятий таким, який необхідний його відправнику. Важливу роль відіграє момент подання інформації.

Боєр В.М. вважає, що головними суб'єктами проведення інформаційного управління є ЗМІ. Констатуємо, що існує велика кількість методів сучасних маніпулятивних технологій використання інформації. Пропонуємо наступний розподіл таких методів:

Метод фрагментації полягає в поданні інформації єдиним потоком, щоб певну тенденцію піхмати було досить складно, а для масового споживача практично неможливо.

Метод створення фактів полягає у поєднанні дійсних фактів та правдоподібних фактів, що відбулися, дійсних неправдоподібних фактів, що відбулися, і вигаданих правдоподібних фактів.

Метод історичних аналогій ефективний, по-перше, інтелектуальністю (пропагандист апелює до ерудованості аудиторії: "ви ж пам'ятаєте..."), а також і тим, що в історії можна віднайти майже будь-який необхідний приклад. Даний метод також допомагає в конструюванні метафор, які програмують об'єкт впливу.

Метод "закидання брудом" полягає в підборі таких епітетів і такої термінології, що дають предмету розмови суворо негативну етичну оцінку. Цей метод причисляють до найбільш грубих, але він досить часто використовується в політичній боротьбі та інформаційних війнах.

Метод семантичного маніпулювання. Суть його полягає в прискіпливому відборі слів, які викликають або позитивні, або негативні асоціації і таким чином впливають на сприйняття інформації (розвідник – шпигун; визволителі – окупанти; борці за незалежність – бойовики; війська – незаконні збройні бандформування).

Метод використання дезінформації. Вчасне використання спотвореної інформації про політичні факти чи події має іноді великий ефект. В момент прийняття якогось важливого рішення і тоді, коли впливе правда, мета дезінформації буде вже досягнута. Спростування дезінформації на психологічну установку, що вже склалася, як правило, не впливає.

Метод експлуатації всіляких фобій. Прикладом може бути інформація про віруси, епідемії, національний екстремізм, путч військових та інших силовиків, втрата державної незалежності тощо.

Можемо констатувати, що майже всі перераховані методи маніпулятивних технологій використання інформації вже були застосовані в Україні і продовжують застосовуватись. Все це свідчить про безпрецедентний розмах інформаційного терору та медійних маніпуляцій з яким наразі зіткнулося українське суспільство.

Національні інтереси України вимагають нагального вирішення проблем інформаційно-правової політики, забезпечення інформаційної безпеки і захисту від маніпулятивних технологій. Вкрай необхідно напрацювати рекомендації щодо вирішення вказаних проблем.

Саме тому необхідно об'єднати зусилля законодавців, правоохоронних органів, вчених і практиків, ЗМІ, громадськості та направити їх не тільки на обмеження застосування маніпулятивних механізмів впливу на масову свідомість і поведінку, а й на усунення самих передумов такого способу впливу.

Богданова М.П. (ВІКНУ)

ПРИЧИНИ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ

В умовах проведення АТО увага суспільства прикута не лише до бойових дій, але і до військових злочинів. Законодавство в цій сфері постійно

змінюється, але оскільки причини залишаються тими ж самими, дослідження цього питання не втратили актуальності.

Так, М.І. Карпенко зазначає, що у військових частинах і підрозділах знаходять відображення всі ті соціальні явища і процеси, які мають місце в суспільстві. Тому причини злочинних проявів у військових формуваннях не мають суттєвих відмінностей від причин злочинності в суспільстві в цілому і характеризуються лише певними особливостями.

Всю сукупність причин, що породжують кримінально карані дії у військах і силах, можна умовно поділити на три групи:

а) причини, пов'язані з умовами виховання, життя і діяльності правопорушників до призову на військову службу;

б) причини, пов'язані з умовами військової служби і вихованням правопорушників у військових частинах і підрозділах;

в) суто військові причини й умови, які обумовлюють (детермінують) злочини військовослужбовців.

До першої групи належать причини об'єктивного характеру. Так, опинившись, скажімо, у неблагополучних умовах (неправильне сімейне виховання, безпритульність тощо), деякі юнаки ще заздалегідь до призову на військову службу підпадають під вплив антисуспільних елементів, у результаті чого набувають поганих навичок та інших негативних соціально-психологічних рис. Будучи призваними на військову службу, ці особи іноді мають криміногенний вплив на інших нестійких військовослужбовців і за певних обставин можуть вчинити злочин.

Друга група причин пов'язана безпосередньо з окремими негативними умовами життя і побуту військовослужбовців, що виникають внаслідок недоліків у виховній роботі, організації дозвілля і відпочинку воїнів, у службі військ тощо. Зокрема, до цієї групи причин необхідно віднести, перш за все, загально соціальні економічні фактори.

Так, недофінансування бойової підготовки підрозділів і військових частин автоматично сприяє зриву розпорядку дня, значна частина якого призначена для виконання завдань бойової підготовки. У результаті частина військовослужбовців, призваних на строкову військову службу, виявляються не зайнятими чи зайнятими не тим, чим передбачено метою військової служби. Незайнятість за призначенням, наявність "зайвого часу" негативно позначаються на проходженні військової служби конкретними військовослужбовцями і прямо чи опосередковано впливають на їхню поведінку, характер взаємин між військовослужбовцями.

Наступною очевидною проблемою фактору недофінансування і наявності вільного часу є намагання певної частини командирів і начальників задіяти військовослужбовців на різних господарських роботах. Але це нерідко сприяє вчиненню військових злочинів, зокрема, загостренню нестатутних взаємин між військовослужбовцями, що беруть участь у таких роботах.

Необхідно зазначити, що недостатньо висока фінансова оцінка службової діяльності і насамперед осіб офіцерського складу, формує в окремих

командирів поверхневе, навіть безвідповідальне ставлення до військової служби (за принципом: "як нам платять, так ми й служимо"), що негативно впливає на військову дисципліну в підпорядкованому такому офіцеру підрозділі і на взаємовідносини між військовослужбовцями.

До об'єктивних причин належать також причини ідеологічного характеру: недостатня загальна і правова культура і культура побуту, дозвілля, людських стосунків; невисокий рівень свідомості деяких військовослужбовців тощо.

До третьої групи причин і умов суто військового характеру можуть належати окремі недоліки – такі, як недостатня взірцевість деяких командирів і начальників у дисципліні і військовій службі, ненормальні взаємовідносини окремих військовослужбовців у колективі, послаблення боротьби з пияцтвом, випадки неухважного ставлення до потреб і запитів підлеглих, безконтрольність, безгосподарність, безкарність, потурання, викривлення дисциплінарної практики, порушення статутних вимог в організації служби військ, дозвілля і відпочинку військовослужбовців тощо, тобто безпосередньо пов'язані з військовою (армійською) специфікою.

А.С. Лукаш дає іншу класифікацію причин військових злочинів. А.С. Лукаш пише, що причини та умови військових злочинів, як й інших груп суспільно небезпечних діянь, нерідко перебувають за межами самих Збройних Сил та знаходяться на трьох (макро-, мікро- й на індивідуальному) рівнях (тобто у сфері всього суспільства, мікросоціальних груп і окремих осіб).

Серед чинників на макрорівні можна назвати "фонові" явища, економічні, соціальні, соціально-психологічні, організаційно-управлінські, політичні, культурно-виховні та ін. Вказане не може не відбиватися на морально-психологічному кліматі у Збройних Силах, на ставленні до права, моралі, прав інших осіб, а отже, і на криміногенній ситуації.

На мікрорівні панують чинники у сфері малих соціальних груп. Особливостями таких груп є: 1) одностатевість; 2) формальність через сутність самої системи армії; 3) різноманітність психологічних складів різних груп людей, привнесення ними своїх побутових, моральних, релігійних, політичних та інших традицій та уподобань (хоча неформальні малі соціальні групи в межах формальних також мають місце). Вчинення деяких військових злочинів нерідко пов'язано з існуванням безкарної жорстокості, агресивності з боку старших за званнями осіб, а також максимального декларування поведінки військовослужбовців. Не можна не обмовитися про детермінанти вже названої вище дієвщини, як прояву негативних міжособистісних стосунків. Тут існує два принципових підходи. Перший полягає у "помсті" військовослужбовців, які раніше пережили знущання. Це є проявом стереотипу: "Так чинили зі мною, так і я чинитиму з іншими". Другий підхід полягає у давній "негативній армійській традиції". Адже, за словами Вольтера, "люди ніколи не відчують мук совісті від вчинків, які стали звичаєм".

На мікросоціальному рівні не можна не наголосити на такій важливій детермінанті, як латентизація вчинених протиправних дій у зв'язку з закритістю

системи. На індивідуальному ж рівні існує достатньо складна система безпосередніх причин та умов, які є певною мірою похідними від негативних факторів на загальносоціальному рівні. Так, економічні протиріччя в країні та недостатнє фінансування Збройних Сил України призводить до матеріальних проблем військовослужбовців, що іноді стає причинами вчинення військових злочинів з корисливими мотивами. Це створює невідповідальність за власні дії, почуття всюдозволеності, правового нігілізму, знервованості; стає підґрунтям вчинення не лише військових злочинів з корисливими мотивами, а і суспільно небезпечних діянь, при вчиненні яких до їх об'єктивної сторони входять насильницькі дії. Також дуже вагомими детермінантами вчинення військових злочинів є:

1) скупчення великої кількості молодих чоловіків у замкнених казармних умовах;

2) зміна контингенту призовників, які імовірно можуть мати криміногенні нахили чи навіть криміногенні навички і досвід;

3) найбільш поширений вік початку та проходження військової служби 18–25 років збігається з найбільш криміногенним періодом у рамках загальнокримінальної злочинності. Це час, коли має місце пік фізичної активності, спроб реалізації амбіцій тощо.

Отже, причини військових злочинів – це соціально-психологічні явища, що безпосередньо породжують, відтворюють злочинність і призводять до злочину як до закономірного наслідку.

Бурлаченко Д.П. (НПУ ім. М.П. Драгоманова)

ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ КАПЕЛАНСЬКОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

В умовах проведення АТО на Сході нашої країни та широкомасштабної інформаційної війни в яку втягнуто населення України, стало зрозуміло, що важливим елементом підтримання боєздатності військ і умовою успішного виконання бойових завдань є морально-психологічне забезпечення у військових формуваннях України.

У зв'язку з цим Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 677-р було поставлено завдання Міністерству оборони, Міністерству внутрішніх справ та Адміністрації Державної прикордонної служби у місячний строк розробити та затвердити положення про капеланську службу у Збройних Силах, Національній гвардії та Державній прикордонній службі. Такі короткі строки для створення капеланської служби були об'єктивно обумовлені веденням бойових дій та потребою в підтримці бойового духу та морально-психологічного стану військовослужбовців.

Проте, ми не можемо говорити про те, що лише бойові дії на Сході України стали причиною створення служби військового духовенства. Ця подія стала результатом довготривалого процесу повернення від "наукового атеїзму"

до традицій українського народу. Першим кроком було юридичне оформлення можливості задоволення релігійних та духовних потреб військовослужбовців у ч. 3 ст. 21 ЗУ "Про свободу совісті та релігійні організації". Важливим етапом співпраці ЗСУ та релігійних організацій стало створення Ради у справах душ-пастирської опіки при Міністерстві оборони України(далі – РДпО), яка стала представницьким міжконфесійним консультативно-дорадчим органом, відповідно до наказу Міністра оборони України від 17.03.2009 № 115. Відповідно до своїх повноважень, на засіданні РДпО було прийнято Кодекс військового священика(капелана).

Завершальним етапом створення капеланської служби в ЗСУ став Наказ Міністра оборони України від 27.01.2015 № 40 "Про затвердження Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах України"(далі – Положення). У відповідному нормативно-правовому акті було дано визначення поняття "капелан", визначено його правовий статус, структуру капеланської служби, а також роль РДпО у її діяльності. Визнання вищезгаданого Кодексу військового священика є обов'язковою умовою, якій повинна відповідати особа, що хоче стати капеланом. Юридично це оформлюється одночасним підписанням Кодексу та трудового договору при влаштуванні на посаду капелана.

Важливо звернути увагу на такі окремі частини Положення:

1) Капелан не є комбатантом. Згідно п.4.12. військовому священику заборонено брати участь у бойових діях та мати зброю. Порушенням цього пункту є одночасно порушенням норм міжнародного гуманітарного приватного права і відповідно п.5.5. веде до усунення від обов'язків.

2) Відповідно до п.4.2. основним напрямком роботи є релігійно-освітня робота і задоволення потреб військовослужбовців. Тобто цей пункт забороняє релігійним організаціям використовувати військових капеланів для власних цілей, таких як: займатися переманюванням у свою віру послідовників інших конфесій (релігій); це ж і зазначено у Кодексі.

3) У багатьох пунктах йде мова про повагу до представників різних конфесій, а також про їх рівність. Вирішенню міжконфесійних спорів присвячено цілий розділ. Це дає змогу зробити висновок, що Україна залишається світською державою, не визнаючи жодну релігію(конфесію) державною і створює капеланську службу лише для задоволення особистих духовних потреб військовослужбовців. Цей момент є досить важливим, адже неправильне розуміння цілей і завдань служби військового духовенства призводить до вироблення в населення негативного ставлення до капеланів.

Нормативно-правова база капеланської служби є достатньо розробленою, проте служба військового духовенства в Україні є новим інститутом, тому є лише незначна кількість наукових публікацій у цій сфері. З огляду на це можна зробити висновок, що питання правових основ діяльності капеланської служби в Україні потребує детального вивчення науковцями.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ

Організація оборони в Україні містить у собі проведення ряду заходів, визначених Конституцією України, Законом України "Про оборону" та іншими нормативно-правовими актами, спрямованими на підготовку держави до збройного захисту і, власне, збройний захист України, цілісності і недоторканності її території. Виходячи з поняття оборони, ці заходи можна розділити на такі основні групи: політичні, військові, економічні, мобілізаційні, правові, соціальні.

Відповідно до законодавства складовими частинами організації оборони в Україні є мобілізація, мобілізаційна підготовка, цивільна і територіальна оборона.

Закон України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію" від 21.10.93 № 3543-ХІІ визначає поняття мобілізація як комплекс заходів щодо переведення економіки країни, органів державної влади, органів місцевого самоврядування й організацій на роботу в умовах воєнного часу, переведенні Збройних Сил України, інших військ, військових формувань, органів і спеціальних формувань на організацію і стан воєнного часу. Мобілізація в Україні може бути загальною або частковою.

Під мобілізаційною підготовкою відповідно до вищезазначеного закону розуміється комплекс заходів, що проводяться у мирний час по завчасній підготовці економіки країни, органів державної влади, органів місцевого самоврядування й організацій, Збройних Сил України, інших військ, військових формувань, органів і створюваних на воєнний час спеціальних сил до забезпечення захисту держави від збройного нападу і задоволенню потреб держави і населення у воєнний час. Також Закон України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію" від 21.10.93 № 3543-ХІІ надає визначення поняття цивільна оборона та територіальна оборона.

Цивільна оборона організується з метою захисту населення й організацій від небезпеки, що виникають при веденні воєнних подій або в наслідок цих дій.

Територіальна оборона організується з метою захисту населення, об'єктів і комунікацій на території України від дій супротивника, диверсійних або терористичних актів, а також ведення і підтримки режимів надзвичайного і воєнного часу.

Відповідно до вимог статті 1 Закону України "Про оборону України" обороноздатність держави - здатність держави до захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Вона складається з матеріальних і духовних елементів та є сукупністю воєнного, економічного, соціального та морально-політичного потенціалу у сфері оборони та належних умов для його реалізації.

ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ В СИСТЕМУ ОБОРОННОГО ПЛАНУВАННЯ

Програмно-цільовий метод (ПЦМ) – один з ефективних інструментів оборонного планування та реалізації стратегічних рішень у вигляді цільових комплексних програм (ЦКП). ПЦМ є дуже актуальним в даний час, бо безпосередньо пов'язує ресурсне забезпечення Збройних сил України (ЗСУ) з результатами їх діяльності.

Цільові комплексні програми розвитку Збройних сил України – це програми, що розробляються з метою визначення перспективних цілей, завдань та практичних заходів організаційного (технічного) і соціально-економічного характеру щодо розвитку військ (сил) з урахуванням визначених термінів планування та основних показників забезпечення оборонними ресурсами. ЦКП мають становити основу реалізації державних програм розвитку ЗСУ за основними напрямками, оскільки вони дозволяють якомога ефективніше використовувати наявні оборонні ресурси держави для вирішення цільових завдань ЗСУ.

Розроблення й реалізація ЦКП за різними напрямками розвитку ЗСУ – складне завдання воєнної економіки, яке треба вирішувати із застосуванням економіко-математичних методів ресурсної оптимізації з відповідною комп'ютерною автоматизацією. Для реалізації ПЦМ значущою в класифікаційній структурі оборонного бюджету є програмна ознака, що забезпечує цілеспрямоване використання коштів та створює основу для планування конкретної діяльності і можливість орієнтуватися на кінцевий результат. Під час підготовки оборонного бюджету мають бути: 1. розроблені детальні переліки закупівель, графіки виробництв, терміни, ціни; 2. підготовлені дані про наявність фондів; 3. визначені інші аспекти діяльності для наступного року перспективної оборонної програми. Бюджет матиме детальний аналіз фінансових потреб для реалізації одного з щорічних перетворень ЗСУ відповідно до затвердженої оборонної програми. Міністр оборони буде забезпечений системою, що дасть змогу звести воедино всю інформацію, яка потрібна для прийняття обґрунтованих рішень щодо перспективної оборонної програми та контролю за її виконанням.

Оборонне планування із застосуванням ПЦМ надасть ряд істотних переваг порівняно з діючою системою формування, обґрунтування, розгляду і затвердження оборонного бюджету. 1. Це дає змогу як у межах окремих програм, так і в цілому більш точно й обґрунтовано визначати поточні та перспективні потреби оборони, оцінити повну вартість кожної програми і зіставити її з очікуваними від її виконання кінцевими результатами. 2. У межах окремих програм можна розробляти альтернативні заходи щодо досягнення цілей та виконання завдань забезпечення воєнно-економічної безпеки, і вибирати варіант більш раціонального вирішення проблеми розподілу оборонних асигнувань за програмами. Для цього потрібна підготовка відповідних аналітичних матеріалів і організація досліджень за критерієм "ефективність–вартість". 3. Планування розвитку ЗСУ із

застосуванням ПЦМ дозволить прийняти програми, виконання яких буде забезпечене відповідними обсягами державних ресурсів. 4. Програмно-цільове планування дасть змогу воєнно-політичному керівництву держави зосереджувати увагу на вирішенні великих комплексних проблем у сфері оборони та цілеспрямовано розвивати воєнну організацію, виключаючи відомчий підхід та дублювання діяльності між оборонними відомствами.

Димарецький І.В. (ВІКНУ)

ПОНЯТТЯ ЗАКОННОСТІ, ВІЙСЬКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ПРАВОПОРЯДКУ ЯК ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ ПРАВОВОЇ РОБОТИ

Принцип (від лат. *principium*) – начало, основа, підвалина або внутрішнє переконання людини, ті практичні засади, котрими вона користується у своєму житті. Згідно з твердженнями В. Даля "принцип – наукова чи моральна засада, підвалина, правило, основа, від якої не відступають". Отже, принципи – це основні, вихідні, керівні положення та засади будь-якої системи чи діяльності. Так як правова робота це діяльність, тому і має свої принципи.

Організація та здійснення правової роботи у Збройних Силах України здійснюється на підставі закладених, взаємоузгоджених та пов'язаних між собою принципів, як керівних начал, основоположних правил діяльності у тій чи іншій сфері суспільних відносин. З одного боку принципи виражають закономірності організації правової роботи, а з іншого – найзагальніші норми, які діють у процесі правової роботи і поширюються на всіх суб'єктів цієї діяльності.

Принципи правової роботи визначають шляхи вдосконалення організації правової роботи як керівні ідеї. Завдяки ним суб'єкти правової роботи адаптують правові норми специфічним суспільним відносинам, які складаються у сфері оборони та військового будівництва. Правова робота у Збройних Силах України ґрунтується та здійснюється на таких принципах:

- законності;
- правопорядку;
- дотримання військової та трудової дисципліни;
- єдиноначальності;
- дотримання загальновизнаних норм і принципів міжнародного права і міжнародних договорів України;
- наукової обґрунтованості;
- системності;
- професіоналізму;
- персональної відповідальності за виконання службових обов'язків.

Говорячи про принципи, необхідно відрізнити їх від функцій правової роботи, під якими мають на увазі основні напрями впливу на суспільні відносини і поведінку суб'єктів, в той час як принципи визначають на чому ці напрями базуються та базуються.

Аналізуючи норми Конституції України стосовно основних принципів правової роботи взагалі, хотілося б зазначити, що Україна, проголосивши себе правовою державою, якою вона на сьогодні не є, перш за все взяла на себе дуже відповідальні обов'язки і фактично поставила перед всіма державними органами, в тому числі і Збройними Силами України завдання щодо досягнення та реалізації принципу верховенства права в усіх сферах суспільного життя і зокрема у сфері будівництва, розвитку та життєдіяльності Збройних Сил України.

Дмитрашківський В.О. (АА України)

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ПРОКУРАТУРИ

Конституція України, покладає на державу обов'язок створити таку правоохоронну систему, якій буде гарантовано діючий захист прав і свобод громадян, можливість їх повної реалізації. Історичний досвід свідчить, що Збройні Сили України та військові формування, які входять в їх систему протягом тривалого часу залишатимуться важливим засобом захисту національних інтересів. Одним із основних суб'єктів забезпечення національної безпеки визначено військову прокуратуру.

Реформування цих органів в березні 2012 року колегією Генеральної прокуратури, яка вирішила ліквідувати військові прокуратури та створити спеціалізовані прокуратури з нагляду за додержанням законів у воєнній сфері після прийняття відповідних змін законодавства – негативно вплинуло на оперативне вирішення питань. Відновлення Президентом України в серпні 2014 року військових прокуратур, підтвердило бачення багатьох науковців, що володіння спеціальними методиками проведення перевірок, відсутні у співробітників звичайних прокуратур, наявність у батальйонних і тактичних групах юристів військової прокуратури значно підвищує рівень дисципліни, унеможливорює дезертирство і забезпечує більш високу боєздатність частин.

Недолік полягає у тому, що без відновлення військових судів і трибуналів робота військових прокуратур буде недостатньою за дотриманням законів у воєнній сфері. Цивільним суддям, які ніколи раніше не стикалися у своїй професійній діяльності з проблемами питань у воєнній сфері дуже складно вести такі справи, внаслідок фахової підготовки. Також враховуючи ситуацію на Сході України, військових справ з кожним днем все більше, що унеможливорює достатньо вагоме винесення рішень судами загальної юрисдикції.

На думку С.Піскуна – держава починає створювати нормальну армію, і не може такого бути, щоб армія була без правового захисту.

Також у прийнятому законі "Про прокуратуру" чітко описано, що військовослужбовці військових прокуратур забезпечуються за рахунок Міністерства оборони України за місцем проходження служби тобто питання щодо фінансування військових прокуратур.

Таким чином, з вище сказаного вважаємо, що відновлення військових прокуратур сприятиме більш повному і швидкому розкриттю злочинів у воєнній сфері. Відновлення військових прокуратур дає змогу фахівцям, які мали справу зі Збройними Силами, кваліфіковано розглянути ці питання. Збройні сили являють собою специфічний інститут держави. Тому дуже важливо мати органи військової юстиції (суди, трибунали, прокуратури). Тому вважаємо, що ухвалення Закону про відновлення військових прокуратур – у цілому правильне рішення.

Поряд з цим рішенням в майбутньому відновлення всієї системи військової юстиції, а саме військових судів. Так само і розглядати в судах кримінальні справи про вчинення військових злочинів теж повинні фахівці в даній галузі. Військова прокуратура не зосередить своє досконале функціонування без військових трибуналів. Військові прокурори напрацюють достатню кількість кримінальних справ, а логіки завершення цих справ в суді не буде, що призведе до негативних наслідків. Такі трибунали будуть спонукати військовослужбовців дотримуватися законів під час несення військової служби.

Щодо фінансування військових прокуратур вважаємо вирішення даної проблеми потрібно здійснити шляхом зміни джерела фінансування витрат на матеріально-технічне, фінансове забезпечення діяльності військових прокуратур, яке пропонується перекласти з Міністерства оборони на Генеральну прокуратуру України. Ставши незалежними, працівники військової прокуратури працюватимуть виключно на закон, і на Україну.

Коваль В.В. (ВІКНУ)

ЧОМУ АТО, А НЕ ВОЄННИЙ СТАН

Цими днями поширюється багато заяв політиків та громадських активістів з вимогою ведення воєнного стану. Правда, при цьому, ніхто не може пояснити, які ж надзвичайні переваги він дає у порівнянні з проведенням антитерористичної операції (АТО). Що такого особливо не можуть робити наші військові в умовах проведення АТО?

Чи може в нас зразу додасться чисельність добре підготовлених та гарно озброєних військових, яких ми зможемо спрямувати на заміну тих, хто вже протягом трьох місяців бере участь в АТО? Хтось в це вірить?

Потрібно розуміти, що само по собі введення військового стану нічого особливо нам не додає. Я би, навіть, стверджував, що шкодитиме.

Всі ми розуміємо, що російський режим розв'язав проти України війну. Мета теж зрозуміла – знищення української державності. Але ця війна не класична. Цю війну називають гібридною, хоча, по суті, це війна терористична, в якій немає лінії фронту, а ворог, взагалі, намагається робити вигляд, що він не причетний до обстрілів, вбивств, захоплення будівель та територій.

Що додає воєнний стан, якщо Росія обстрілює територію нашої країни з "Градів", які, відстрілявшись, покидають відповідне місце?

Яким чином воєнний стан може посилити нашу позицію, якщо російські військові збивають українські військові літаки над територією України, здійснюючи постріли з території Росії? При чому, роблячи вигляд, що це не вони, а "ополченці". Ми що можемо оголосити війну Росії за це? На жаль, ні – не можемо. Росія на сьогодні у військовому вимірі значно потужніша за Україну. Свою армію нам доводиться формувати зараз майже з нуля.

Більш того, ми бачимо, як російські керманичі свідомо провокують Україну на постріли у відповідь. Це дало би їм привід заявити про вимушеність початку відкритої військової агресії зі здійсненням ракетно-бомбових ударів не тільки на Донбасі, але на інших територіях України.

Ми мусимо усвідомлювати, що західні країни, принаймні, зараз, не готові до відкритого протистояння з Росією. І не тому, що слабкіше за неї. А тому що значно заможніші. Керманичі західних країн не готові публічно назвати російський режим фашистським, що все більше вдається до терористичної діяльності. Таке визнання передбачає початок широкомасштабного протистояння з Росією.

А це не може не призвести до погіршення економічної ситуації взагалі в усьому світі. Це загрожує світу термоядерною війною, яку, за певних обставин, можуть розв'язати божевільні з московського кремля. І хоча Росія в ній, безперечно, програє, але шкоди нанесе всьому світу дуже і дуже багато.

Інша справа, що таке небажання протидії державі-міжнародному терористу неминуче призведе до ще більшої трагедії. Але, як відомо, історія вчить лише тому, що нікого нічому не вчить. Західні політики вперто не бажають згадувати про те, до чого призвела політика умиротворення агресора, яку намагались в тридцять років минулого століття проводити Деладьє та Чемберлен. Спроба домовитись з агресором призводить до його ще більшої впевненості у власній безкарності.

Можемо згадати як в 2004 році фсбешний режим вбиває в Катарі Яндарбієва, потім в 2006 році в Лондоні Литвиненка, далі була пряма військова агресія та окупація частини території Грузії.

Російський тероризм проти України є прямим наслідком того, що західні країни проковтнули тотальну корупцію фсбешного режиму, попередні його агресивні військові та терористичні акти. На жаль, доводиться виходити з того, що спроби лідерів західних країн про щось домовитись з фашистським терористичним російським режимом обернеться новими трагедіями, жертвами яких ставатимуть все більше громадян не тільки України, але і багатьох країн світу.

Ми не можемо виключати, що Росія і надалі, не здійснюючи прямої військової агресії, буде надсилати в Україну нові загони своїх підготовлених та озброєних надсучасною зброєю терористів. Російським можновладцям потрібна вже не так додаткова територія, як постійна напруга з руйнуванням та пораненням і загибеллю тисяч українських громадян. Слід бути готовим, що це може розтягнутися на довгі місяці, якщо не роки.

За таких обставин введення воєнного стану блокує на невизначений час кричущу потребу в кардинальному оновленні складу парламенту та уряду. Мабуть, всі вже свідомі, що з цим урядом та парламентом на швидкі та ефективні реформи розраховувати не доводиться. Більш того, очевидно, що старі корупційні схеми цей уряд та парламент ліквідовувати не збираються. В той же час, подолати тероризм на українській землі ми зможемо лише здійснивши реформи в усіх сферах економіки та державних інституціях (суди, правоохоронні органи, адміністративно-територіальній устрій, державне управління тощо).

Оперативний штаб РНБО на власній сторінці у мережі Facebook виклав зведену таблицю, у якій більш докладно пояснив українцям у чому полягає відмінність між "воєнним станом" та "антитерористичною операцією". Окрім військових дій та примусового призову можливий "воєнний стан" гарантуватиме нашій країні низку не дуже приємних несподіванок. Зокрема, українцям доведеться забути про довгоочікувану військово-технічну та фінансову допомогу з-за кордону, а також, при потребі, віддати власне майно армії.

"З ідеологічної точки зору воєнний стан лягає на руку Москві. Припустімо, ми визнаємо, що у нас ведеться війна. А оскільки Росія не бере в ній участі, значить, вони почнуть трубити, що це – війна громадянська, і там ніякі не терористи, а ополченці", – каже Віктор Чумак.

Тому ці заклики про воєнний стан на певній території свідомо чи несвідомо працюють не на пришвидшення витіснення терористів з території України, а на блокування до часних парламентських виборів та формування нового уряду.

Так, цілком можливо, що парламентські вибори доведеться проводити в умовах боротьби з терором, розв'язаним Росією. Зрозуміло, що на певних територіях Донбасу вибори можуть не відбутися. Але це значно краще ніж залишати країну з цим складом парламенту та цим урядом.

І на останок.

В сучасних умовах надзвичайно великої ролі інформаційних потоків, подачі та інтерпретації інформації, введення військового стану означатиме війну. Але війну звичайну.

В той же час, називаючи ті ж самі військові дії антитерористичною операцією, ми наголошуємо, що ведемо на своїй території боротьбу з тероризмом, з міжнародним тероризмом. І цей міжнародний тероризм, організований, координований, фінансований Росією вже призводить до загибелі не тільки громадян України.

Тому нам дуже важливо наголошувати саме на проведенні АТО. В цьому випадку АТО стає не просто війною України та Росії. Вона стає боротьбою світу з державою – міжнародним терористом, де Україна опинилась на передньому краю.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Правова наука недостатньо приділяє уваги розвитку військового законодавства загалом, і правової підготовки у Збройних Силах України зокрема.

Правова підготовка є засобом вирішення таких завдань як гарантування соціального і правового захисту військовослужбовців, дотримання військової дисципліни, соціального захисту працівників Збройних Сил України та членів їхніх сімей.

Правова підготовка є особливим видом професійної підготовки, яка проводиться з метою підвищення рівня правових знань військовослужбовців та працівників Збройних Сил України, формування у них відповідної правової культури, правомірної поведінки, забезпечення виконання особовим складом Збройних Сил України функціональних обов'язків, неухильного додержання правових норм та запобігання випадків порушення чинного законодавства.

В. Алещенко розуміє під поняттям правова підготовка "складову бойової та гуманітарної підготовки, яка охоплює всіх військовослужбовців, а також працівників Збройних Сил України і спрямована на подальше зміцнення законності, дисципліни у Збройних Силах України, а також на зміцнення соціального і правового захисту військовослужбовців і працівників Збройних Сил України, реалізації їх конституційних прав".

Для організації відповідної правової підготовки необхідно розробити плани програми правової підготовки для різних категорій військовослужбовців та працівників; встановити контроль за проведенням правової підготовки; постійно аналізувати стан правової підготовки і впровадження ефективних норм і методів її проведення.

Основні проблемні питання у здійсненні правової підготовки виникають у зв'язку із неоднозначним застосуванням у практичній діяльності норм чинного законодавства, нечітким урегулюванням окремих положень щодо здійснення правової підготовки у Збройних Силах України. Також до проблемних питань необхідно віднести недосконалість регулювання правової підготовки в умовах воєнного часу через відсутність практичного досвіду.

Для вирішення зазначених проблем щонайменше слід вжити ефективні заходи щодо підвищення рівня правового виховання у військовослужбовців і працівників, рівня їхньої правосвідомості і правової культури, а також приділити значну увагу посиленню правової підготовки військовослужбовців та працівників Збройних Сил України.

УКЛАДЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ З ВІЙСЬКОВИМИ ЧАСТИНАМИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Для підтримання на належному рівні бойової та мобілізаційної готовності військ Збройних Сил України та одержання додаткових джерел фінансування їх життєдіяльності Законом України "Про господарську діяльність у Збройних Силах України" передбачено можливість здійснення військами господарської діяльності. Кабінетом Міністрів України визначено перелік видів господарської діяльності, здійснення якої дозволяється військовим частинам.

Порядок укладення господарського договору з військовою частиною є загальним, що притаманний для всіх господарських договорів. Вони укладаються за правилами, встановленими Цивільним кодексом України з урахуванням особливостей, передбачених Господарським кодексом України та іншими нормативно-правовими актами щодо окремих видів договорів.

Однією з головних умов укладання господарського договору є обов'язковий статус військової частини як суб'єкта господарської діяльності.

Проект договору та всі додатки до нього розробляються відповідними начальниками служб частини (з'єднання) та подаються для підписання командира частини (з'єднання).

Командир військової частини (з'єднання) яка має права юридичної особи може укладати господарські угоди або договори у межах своїх повноважень та виділених коштів. Також він несе повну відповідальність за кошти які були обґрунтовано та правомірно використані в діяльності яка пов'язана з цією угодою. Має обов'язково, попередньо, письмово погодити проекти майбутніх господарських договорів (угод) з юрисконсультом військової частини (з'єднання) або з начальником фінансової служби. Якщо, необхідні спеціалісти у військовій частині відсутні проект договору погоджується з відповідним спеціалістом вищого військового органу.

Командир частини не має права приймати на підпис договір який не зареєстрований та не завізований начальником фінансової служби та юрисконсультom. Також до підписання договору його проект необхідно представити на правову експертизу до підрозділу юридичної служби для його ретельного правового опрацювання з питань наявності та однозначного розуміння істотних умов договору (предмета, терміну реалізації, ціни договору та ін), а також санкцій – в разі його невиконання контрагентом.

Підписані командиром військової частини договори, пов'язані з витрачанням грошових коштів, передаються фінансовій службі військової частини, а копії їх – відповідним службам, до відання яких належить предмет договору. Контроль за виконанням договорів здійснюють відповідні заступники командира і начальники служб частини, на яких покладається вся повнота відповідальності за належну реалізацію умов договору.

Особливістю договорів, угод та разових замовлень на поставки та послуги, передбачені планами господарської діяльності, є те, що вони можуть

бути укладені лише при наявності коштів на їх оплату, є обов'язковим додержанням діючих цін, здебільшого державних фінансових, або сама військова частина приймала участь в ціноутворенні, а при відсутності таких цін, як наприклад, ціни на новостворену продукцію – по цінах, установленим угодою сторін на основі складеної постачальником і перевіреної замовником калькуляції.

В результаті заподіяння шкоди довкіллю, правам та інтересам фізичних і юридичних осіб та державі, або неналежне виконання договірних зобов'язань, військова частина як суб'єкт господарської діяльності відповідно до умов договору та законодавства несе відповідальність. За зобов'язаннями передбаченими в договорі військова частина як суб'єкт господарської діяльності відповідає коштам, що надходять на її рахунок по відповідних статтях кошторису. У випадку, коли цих коштів недостатньо за зобов'язаннями військової частини відповідальність несе Міністерство оборони України.

Господарська діяльність за договором який уклала військова частина повинна бути направлена на отримання коштів для додаткових джерел фінансування життєдіяльності військ. Якщо ж кошти не використовуються виключно на національну оборону відповідно до кошторису Міністерства оборони України договір визнається не чинним.

Якщо договором передбачена діяльність якої не має в затвердженому переліку видів господарської діяльності яку дозволено здійснювати військовим частинам Збройних Сил України то відповідно до ст. 48 Цивільного Кодексу України угода яка суперечить вимогам законодавства визнається не дійсною.

*к.т.н. Малюга А.В. (НМЦ КП МОУ),
Халіманенко С.М. (ВІКНУ)*

АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕДУРИ НАДАННЯ СТАТУСУ УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

У Науково-методичному центрі кадрової політики Міністерства оборони України проведений аналіз опрацьованих матеріалів про визнання учасниками бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь у антитерористичній операції, забезпеченні її проведення (далі – УБД), які виконували свої обов'язки у зоні проведення антитерористичної операції (далі – АТО).

Під час опрацювання матеріалів щодо присвоєння статусу УБД встановлена тенденція зростання кількості військовослужбовців, що залучаються для виконання службових завдань в зоні АТО з терміном перебування до 3 діб, зростає загальна кількість осіб, яка не виїжджала у зону бойових дій (за представленими документами) за межі штабу АТО, що може бути наслідком корупційної складової для незаконного отримання деякими особами статусу УБД.

Є випадки надходження документів щодо надання статусу УБД особами, які відмовилися від виконання наказів командирів та внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань передбачених статтями 402, 403 та 409

Кримінального кодексу України ("Непокора", "Невиконання наказу", "Ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом" відповідно). Відповідно до вимог чинного законодавства вищезазначена категорія осіб має таке саме право на отримання усіх привілеїв і пільг, як і ті військовослужбовці, що виконують службові (бойові) завдання у зоні проведення АТО на протязі більш тривалого часу та не мають правопорушень.

Зазначені факти можуть призвести до дискредитації статусу УБД, небажаної соціальної напруженості, призвести до збільшення навантаження на державний бюджет України внаслідок збільшення кількості пільговиків.

З метою усунення можливих негативних наслідків та попередження правопорушень з боку командирів (начальників) доцільно внести відповідні зміни до нормативно-правових документів щодо конкретизації (розділення) змісту виконання завдань на службові та бойові. Надавати статус УБД лише тим особам, які виконують бойові завдання.

Крім того доцільно здійснювати додаткову перевірку фактів перебування осіб в зоні проведення АТО, з малим терміном перебування; підстав для направлення осіб в зону АТО; надати роз'яснення командирам (начальникам) військових частин (установ) щодо правомірності відмови у подачі матеріалів про визнання УБД військовослужбовцям (особам, звільненим з військової служби), які скоїли тяжкий злочин та мають обвинувальний вирок суду.

Масник І.Р. (ВІКНУ)

ДО ПИТАННЯ НЕОБХІДНОСТІ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Необхідність забезпечення оборони держави, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності зумовлюють існування збройних сил, на які будуть покладатися такі завдання. Військова служба належить до особливого виду державної служби, що й ставить за необхідне існування окремого нормативно-правового регулювання, гарантування додаткового соціального та правового захисту для військовослужбовців.

Специфічність цього виду державної служби полягає в тому, що:

1) існує наявність постійної небезпеки для життя та здоров'я військовослужбовців, через можливість прийняття участі у бойових діях ;

2) діяльність військовослужбовців, уклад їхнього життя і побуту детально регламентовані;

3) на військовослужбовців покладається підвищена юридична відповідальність за несення військової служби;

4) військові обмежені у політичних, соціально-економічних та інших правах.

Саме тому перед будь-якою державою стоїть обов'язок дбати про своїх військовослужбовців не лише в період перебування їх на службі, а й після залишення її за станом здоров'я чи віком. Компенсацією за звуження прав та свобод військових повинен бути рівень задоволення матеріальних і духовних

інтересів під час служби та відповідне соціальне забезпечення після залишення служби.

Розвиток соціального забезпечення в Збройних Силах України почався з початку становлення України як незалежної держави. Варто відзначити, що в умовах сьогодення вдосконалення нормативно-правової бази з цього питання займає чи не найважливіше місце, оскільки саме від того, як буде реформований механізм реалізації прав та потреб військовослужбовців залежить бажання вступати до лав Збройних сил військовозобов'язаними, належне виконання своїх обов'язків діючими військовими, тенденція щодо ухилення від проходження військової служби. Залишення питання щодо соціального забезпечення військовослужбовців без належної реалізації, на тому декларативному формальному рівні, на якому воно перебуває зараз, на пряму вплине на бойову готовність і потенціал ЗСУ, можливість виконання Збройними силами поставлених завдань і звичайно на значну соціальну напругу в суспільстві.

Звичайно від початку оголошення часткової мобілізації в березні 2014 року було прийнято досить великий масив нормативно-правових актів, які визначають соціальний захист військовослужбовців, зокрема і призваних на військову службу із запасу. В першу чергу це стосується їхнього грошового забезпечення. Сьогодні призвані по мобілізації отримують грошове забезпечення на рівні з тими військовослужбовцями, які служать за контрактом. Також, за ними зберігається заробітна плата за місцем їхньої особи до призову, на період не більше року відповідно до ч. 3 ст. 119 Кодексу законів про працю. Передбачено звільнення фізичних осіб-підприємців, які призвані під час мобілізації, від сплати єдиного соціального внеску на особливий період.

Підзаконними нормативно-правовими актами встановлено механізм виділення коштів з резервного фонду державного бюджету для виплати винагороди військовослужбовцям, які безпосередньо беруть участь у Антитерористичній операції, гарантованої одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) чи інвалідності військовослужбовця та інших виплат.

Проте, незважаючи на декларування таких норм в законодавчих та підзаконних нормативних актах, виникає досить багато проблем в процесі їх реалізації. Зокрема засобами масової інформації дуже часто висвітлюються випадки порушення вимог законодавства з приводу соціального забезпечення військових, неналежне їх виконання, зловживання соціальними гарантіями для військовослужбовців сторонніми особами, що не причетні до виконання завдань у зоні Антитерористичної операції, що й свідчить про недосконалу юридичну техніку створення таких нормативно-правових актів.

Отже, внаслідок ситуації в країні, що склалася в останній час, органами держави було зроблено ряд кроків щодо підвищення рівня соціального забезпечення військовослужбовців. Нові зміни в законодавстві показують, що держава намагається всіляко заохотити військовослужбовців до виконання свого обов'язку, проте існує достатньо багато проблем із реалізацією задекларованих норм та механізмом їх застосування. Тому необхідно досліджувати проблемні питання в процесі реалізацією цих норм, підвищувати рівень юридичної техніки, вносити зміни і доповнення в ті норми, які уможливають неналежне їх застосування.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТЛОМ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ЗА ТЕРИТОРІАЛЬНИМ ПРИНЦИПОМ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Право на житло являється одним з найважливіших соціально-економічних прав, які конституційно гарантуються військовослужбовцю. Реалізація конституційного права військовослужбовців на житло не може бути залежною від будь-яких побічних факторів, не пов'язаних головним чином із конституційними гарантіями наданими державою особам, які перебувають на військовій службі та потребують соціального захисту.

Особливості сучасної теорії розуміння та практики забезпечення конституційного права військовослужбовців на житло станом на сьогоднішній час знівельовано та поставлено в залежність від побічних факторів, не пов'язаних головним чином із конституційними гарантіями наданими державою військовослужбовцям.

Очевидним є те, що реалізація конституційного права військовослужбовців на житло – це завдання держави в цілому, яке не може ставитись в залежність від нормативно-правових актів, у тому числі колишнього союзу РСР, положення яких суперечать Конституції України.

Для реалізації гарантованого державою конституційного права військовослужбовців на житло доцільним було б на думку автора надати право військовослужбовцю на забезпечення житлом не лише за місцем проходження військової служби (за територіальним принципом).

На вірність підходу вказують також положення постанови Кабінету Міністрів України від 11.03.11 № 238 "Про Єдиний державний реєстр громадян, які потребують поліпшення житлових умов". Дія якої поширюється у тому числі і на військовослужбовців, що знайшло своє відображення у наказі Міністра оборони України від 30.11.11 № 737 "Про затвердження Інструкції про організацію забезпечення і надання військовослужбовцям Збройних Сил України та членам їх сімей житлових приміщень", із змінами внесеними наказом Міністра оборони України від 19.06.14 № 401, відповідно до якого під час формування Реєстру житлові комісії та квартирно-експлуатаційні органи організовують роботу таким чином, щоб забезпечити подання до реєстраторів інформації про громадян, які потребують поліпшення житлових умов.

Це вимагає якомога найшвидшого внесення змін до нормативних актів оборонного відомства з питань забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України житлом, шляхом надання їм реальної можливості отримати квартири не тільки за місцем служби, а й в інших гарнізонах. Чергу безквартирних військовослужбовців необхідно розглядати як єдине ціле і отримувати житло вони повинні в порядку цієї черги, а не в залежності від того, де в даний момент проходять службу.

Для цього потрібно відійти від колишніх стереотипів забезпечення житлом, провести детальний аналіз законодавчих актів розпочинаючи з моменту зарахування на квартирний облік до моменту надання житла військовослужбовцю.

Пошуки напрямків вирішення проблеми із забезпечення житлом військовослужбовців, що виникають в процесі забезпечення реалізації конституційного права військовослужбовців на житло на думку автора знімуть важку соціальну і морально-психологічну напругу у військових гарнізонах, окремих колективах військовослужбовців та їх сім'ях, яка викликана тривалим очікуванням їх вирішення.

к.ю.н. Опанасенко О.О. (ВІКНУ)

ПРИМИРЕННЯ ЯК СПОСІБ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ ЗА УЧАСТЮ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Особливістю адміністративного судочинства є насамперед те, що у судовому процесі особі, яка потребує судового захисту, зазвичай, протистоїть потужний адміністративний апарат. У зв'язку з цим сторони заздалегідь перебувають у нерівних стартових можливостях, і щоб збалансувати їх, адміністративний суд має відігравати активну роль у судовому процесі для того, щоб сприяти особі в захисті її свобод, прав чи інтересів. Така ситуація фактично зобов'язує адміністративний суд вжити всіх заходів, передбачених законом, аби права людини, які влада порушила, були захищені, тобто суд повинен виявляти активну роль, яка зумовлена ще й тим, що, переважно, саме з вини публічної адміністрації виник конфлікт, який змушує особу звертатися до суду, щоб запобігти подальшому порушенню прав чи свобод або поновити їх після порушення.

Аналіз судової практики з розгляду адміністративних спорів, які завершилися примиренням сторін, дає змогу визначити перелік категорій справ, в яких найчастіше використовується цей правовий інститут, а саме:

- спори щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів місцевого самоврядування;
- спори щодо оскарження нормативно-правових актів органів виконавчої влади, індивідуальних адміністративних актів (зокрема про відмову у видачі дозволів, ліцензій);
- спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення та поновлення на такій службі;
- спори між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень;
- спори, що виникають з приводу укладення та виконання адміністративних договорів.

Ця класифікація якнайкраще підходить до спорів, що виникають в досліджуваному нами об'єкті – військових частинах Міністерства оборони України.

Однією з головних ознак угоди про примирення сторін є взаємність поступок, тобто кожна сторона має поступитися частиною свого права, розраховуючи на таку саму поступку з протилежного боку. Ця ознака дає можливість говорити про особливу (компромісну) природу договору про примирення.

На жаль, в адміністративному процесі відсутня реальна можливість та правовий механізм примусового виконання угоди про примирення чи ухвали суду

про закриття провадження з підстави примирення сторін. Так, ч. 4 ст. 13 КАС України, як єдину санкцію за невиконання добровільної угоди про примирення однією зі сторін, передбачає право другої сторони подати в суд, який заклав провадження у справі у зв'язку з примиренням сторін, клопотання про поновлення провадження в справі, після чого суд постановляє відповідну ухвалу.

Панов О.П. (ВІКНУ)

ПРАВОВІ АСПЕКТИ УЧАСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЯХ

Політичне значення участі України в міжнародній миротворчій діяльності полягає, насамперед, в утвердженні України як надійного партнера в питаннях забезпечення міжнародної безпеки.

Діюча нормативно-правова база з питань участі України у міжнародній миротворчій діяльності в цілому задовольняє сучасні потреби, у той же час внаслідок значного зростання ролі регіональних організацій у проведенні миротворчої діяльності, назріла потреба у перегляді механізму прийняття рішення щодо участі в міжнародній миротворчій діяльності. Запропоновано уточнення розмежування повноважень і порядку взаємодії державних органів, які безпосередньо організовують та здійснюють виконання заходів міжнародної миротворчої діяльності.

Питання реалізації національних інтересів України через участь у міжнародній миротворчій діяльності мають достатню вагу для того, щоб пропозиція щодо участі у заході міжнародної миротворчої діяльності остаточно формувалася не Міністерством закордонних справ, а на засіданні Кабінету Міністрів України як вищого органу виконавчої влади України.

Виявлено, що чинним законодавством України не передбачено випадки неприйняття Президентом України рішення щодо участі в заході міжнародній миротворчій діяльності, а також відсутності згоди Верховної Ради України на таку участь. Очевидно, що це потребує внесення відповідних змін до ряду законів України.

На даний час в Україні відсутня інституція, що займалась би вивченням криз по регіонах, і яка б могла надати повну та своєчасну інформацію стосовно політичної та військової ситуації в регіонах конфлікту. Тому, необхідно брати активну участь у цих заходах. Адже, у недалекому майбутньому передбачаються глобальні зміни щодо прав миротворчих підрозділів при виконанні і підготовці завдань і ряд змін у правовому полі, що забезпечує діяльність миротворчих підрозділів під егідою різних організацій.

Разом з тим, існує низка питань, які ще вимагають вирішення:

1. Необхідно підготувати нову редакцію Указу Президента України «Про Порядок розгляду пропозицій щодо участі України в міжнародних миротворчих операціях».

2. Доцільно повернутись до питання внесення змін в Закони України “Про Службу безпеки України” і “Про боротьбу з тероризмом”, які б дозволили

використовувати спецпідрозділи СБУ у міжнародних операціях з протидії тероризму і піратству за межами України.

3. Стратегія міжнародної миротворчої діяльності вимагає ретельного доопрацювання, яке не обмежується оновленням термінології відповідно до проведених змін законодавства. Нова редакція Стратегії повинна дати цілісне бачення політичних умов і юридичних підстав участі України в широкому спектрі міжнародних операцій в сучасних умовах і на перспективу.

Таким чином, участь ЗС України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки перетворилася за сучасних умов на пріоритетне завдання, успішне виконання якого позитивно впливає на зміцнення авторитету України на світовій арені, сприяє розвитку співробітництва з євроатлантичними та регіональними структурами безпеки і через це має виняткове значення для національних інтересів нашої держави. Важливим є також набуття досвіду врегулювання збройних конфліктів, організації та всебічного забезпечення бойових (миротворчих) дій, набуття практичних навичок у бойових умовах. Участь у миротворчій діяльності сприяє підготовці досвідчених військових кадрів та надає широкі можливості з апробації моделі професійних збройних сил.

к.ю.н., с.н.с. Пасіка С.П. (ВІКНУ)

НОВЕЛИ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Закон України "Про запобігання корупції" (далі – новий Закон), прийнятий 14.10.2014, набрав чинності 26.10.2014 та вводиться в дію 26.04.2015. З цієї дати втрачає чинність Закон України "Про засади запобігання і протидії корупції" (далі – старий Закон).

Новий Закон містить 13 розділів на відміну від старого, який містить лише 8 розділів.

Основними новелами нового закону є:

- утворення Національної комісії з питань запобігання корупції;
- здійснення зовнішнього контролю за виконанням повноважень посадових осіб в окремих випадках;
- політична нейтральність посадових осіб;
- щороку до 1 квітня шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національної комісії подаватиметься декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування;
- в антикорупційній декларації відображатимуть видатки та всі правочини, учинені у звітному періоді;
- національна комісія проводить контроль стосовно декларацій, поданих суб'єктами декларування;
- моніторинг способу життя суб'єктів декларування;
- зміна розмірів штрафних санкцій за порушення антикорупційних вимог;
- надано визначення 13 термінам, на відміну від старого який дав визначення 9 термінам.

Відповідно до нового Закону, корупція – це використання особою, зазначеною у частині першій ст. 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди (нажаль складно визначити різницю між прийняттям і одержанням вигоди, так як далі законодавець не надає тлумачення розмежування цих понять) чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Новелою у визначенні поняття корупція є введення додаткових термінів які є тотожними, але з моменту їх введення будуть потребувати додаткових тлумачень.

Закон встановив обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища (ст. 22), щодо одержання подарунків (ст. 23), щодо спільної роботи близьких осіб (ст. 27).

Пасічний А.В. (ВІКНУ)

ДО ПИТАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ВВЕДЕННЯ ІНСТИТУТУ ВІЙСЬКОВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

Кримінальним процесуальним кодексом України передбачений поділ кримінальних правопорушень на злочини та проступки, проте чинне матеріальне законодавство не містить положень про кримінальні проступки. Однак у Верховній Раді України зареєстровано декілька законопроектів щодо внесення змін до чинного законодавства з метою введення інституту кримінального проступку. З метою зменшення навантаження нормативного матеріалу пропонується доповнити чинний Кримінальний кодекс необхідними розділами та статтями. Проте жоден з законопроектів не має положень щодо військового кримінального проступку.

5 лютого 2015 року Кодекс України про адміністративні правопорушення було доповнено главою 13-Б “Військові адміністративні правопорушення”, тим самим майже виключаючи можливість введення військових кримінальних проступків. Склади військових адміністративних правопорушень дуже схожі на відповідні військові злочини, які найчастіше відрізняються наслідками вчиненого діяння. Проте, на мою думку, вводячи дану главу у КупАП законодавець створив досить досить неоднозначну ситуацію, оскільки протоколи про адміністративні правопорушення мають складати командири (начальники) військових частин (п. 14 ч. 1 ст. 255), а це в свою чергу означатиме що будуть виникати проблеми з правильною кваліфікацією вчиненого діяння, розмежуванням даних діянь на адміністративні правопорушення від злочинів, відсутністю методичних рекомендацій щодо вчинення відповідних дій командиром частини і тд.

Оскільки, метою введення кримінальних проступків є гуманізація кримінального законодавства, то, очевидно, що дана гуманізація не має обійти стороною військовослужбовців. Поряд з цим вже існує нормативно закріплений порядок необхідних процесуальних дій щодо кримінальних проступків, у зв'язку з чим буде зменшено кількість проблемних ситуацій на практиці. Тому доцільність введення військових кримінальних проступків не викликає сумніву. Це дозволить зменшити навантаження на командирів військових частин, уникнути числених прогалин у законодавстві, застосовувати єдиний механізм у розслідуванні правопорушень та ін.

З огляду на характер розвитку законодавства в особливий період слід зазначити, що такі зміни не є остаточними і потребують певного вдосконалення та розширення. У зв'язку з цим питання введення військових кримінальних проступків є досить доцільним і логічним, оскільки це б стало необхідним і оптимальним розвитком законодавства, що відповідало б стандартам провідних зарубіжних країн.

Отже, введення військових кримінальних проступків дозволить продовжити наміри, закладені в кримінальному процесуальному законодавстві, а також розширити склади військових правопорушень та гуманізувати відповідальність винних осіб, оптимізувати діяльність органів кримінальної юстиції у кримінальному провадженні.

к.ю.н., доц., Пашинський В.Й. (ВІКНУ)

НОРМОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ОБОРОНИ

Останні трагічні події в історії України, анексія Криму, терористична загроза на сході, показали, що система забезпечення національної безпеки в цілому не відповідає сучасним вимогам і потребує вдосконалення. Воєнна організація держави в існуючій конфігурації вже не в змозі виконувати в повній мірі завдання у сферах національної безпеки і оборони держави. За таких умов передбачається реорганізувати Воєнну організацію держави в сектор безпеки і оборони України, законодавчо закріпити, чітко визначити механізм його функціонування в мирний час і у кризових ситуація. Ці перетворення будуть успішними тільки при умові їх відповідного правового забезпечення шляхом здійснення нормотворчої діяльності суб'єктами національної безпеки на всіх рівнях суспільних відносин. При цьому під нормотворчою діяльністю слід розуміти офіційну діяльність уповноважених суб'єктів держави та громадянського суспільства щодо встановлення, зміни, призупинення і скасування правових норм, їх систематизації. Головне призначення нормотворчості – формулювання нових правових норм, котрі притаманні соціальним відносинам, тобто моделювання суспільних відносин, які з позицій держави або громадянського суспільства (народу) є припустимими (бажаними) чи необхідними (обов'язковими). Виходячи із принципу що органи державної влади діють тільки на основі законодавства і у відповідності до нього, будь-яке реформування сектор

безпеки і оборони не можливе без змін у законодавстві України. Зміни законодавства України повинні відбуватися на основі реалізації основних функцій нормотворчості:

Функція первинного регулювання суспільних відносин – створення і ухвалення нових правових норм, що відбуваються в тих випадках, коли суспільні відносини раніше не регулювалися і виникла необхідність в цьому вперше. Наприклад, нормативне врегулювання застосування складових сектору безпеки і оборони в умовах внутрішнього збройного конфлікту, а саме правове регулювання участі Збройних сил України в антитерористичній операції, порядок застосування ними зброї та ін.;

Функція оновлення існуючого нормативно-правового матеріалу, його деталізації (конкретизації) здійснюється внесенням змін і доповнень до приписів нормативно-правових актів. Коли суспільні потреби змінюються, суспільство потребує такого законодавства, яке б адекватно відбивало ці потреби. Тоді настає необхідність у внесенні змін і доповнень до законодавчих актів, уточненні і конкретизації чинних норм. *Деталізація (конкретизація) права* відбувається також шляхом створення відповідних підзаконних актів, приписи яких деталізують (конкретизують) ті норми права, що закріплені в приписах законів. Після внесення змін до законів, постає необхідність прийняття відомчих нормативно-правових актів, які деталізують і *конкретизують законодавчо визначені завдання суб'єктів* правовідносин;

Функція усунення (заповнення) прогалин у праві - заповнення повного чи часткового пропуску в чинних нормативних актах необхідних юридичних норм шляхом формулювання норм, яких бракує. Так, на сьогодні, існує нагальна необхідність уточнення і нормативного визначення механізмів взаємодії всіх складових сектору безпеки і оборони в особливий період: під час проведення мобілізації та антитерористичної операції;

Функція систематизації нормативно-правового матеріалу – упорядкування, об'єднання, доповнення нормативно – правових актів. Організаційною формою цієї функції є *кодифікація* нормативно-правових актів, що передбачає обґрунтоване (побудоване на наукових принципах) його оновлення, усунення прогалин.

Ознайомлення із законодавчою базою у сфері оборони свідчить про її фрагментарний характер, наявність розрізнених масивів правових норм, що відносяться до різних галузей права. Причина такого становища в тому, що в суспільстві й науці ще не сформувалося цілісне уявлення про національну безпеку і оборону з позицій права і юридичної науки. У світлі реформування військової організації та розвитку законодавства з питань оборони, із врахуванням нових загроз внутрішнього і зовнішнього характеру, не можна не погодитися з думкою вчених, що "наступним кроком має бути кодифікація відповідних норм у цілісний нормативний акт або його частину".

Таким чином, вирішення завдання законодавчого закріплення, чіткого визначення механізмів функціонування сектору безпеки і оборони в мирний час і у кризових ситуаціях, можливе тільки на основі права та юридичної науки, шляхом системної та взаємоузгодженої нормотворчої діяльності всіх суб'єктів національної безпеки.

ПОСИЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ І МОБІЛІЗОВАНИХ

Набули чинності закони, якими внесено зміни до Кримінального кодексу України та низки інших законів України, про посилення відповідальності військовослужбовців і мобілізованих за вчинення військових злочинів в особливий період.

Закон України від 12.02.2015 № 194-VIII "Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за окремі військові злочини" визначає більш сувору кримінальну відповідальність військовослужбовців за вчинення окремих військових злочинів в умовах особливого періоду. Так, посилюється кримінальна відповідальність за військові правопорушення, які стосуються непокори (умисного невиконання наказу), опору начальникові, погроз або насильства щодо начальника, самовільного залишення військової частини або місця служби, дезертирства, ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом, порушення майнових стосунків, статутних правил служби, злочинної бездіяльності військової влади та незаконного використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею.

Законом України від 12.02.2015 № 186-VIII "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України" внесено зміни до низки законів щодо цивільного захисту. Зокрема, Кримінальний кодекс доповнено статтею 336-1, яка встановлює кримінальну відповідальність за ухилення від проходження цивільного захисту в особливий період чи у разі проведення цільової мобілізації.

Закон України від 05.02.2015 № 158-VIII "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам додаткових прав та покладання обов'язків в особливий період" уточнює межі відповідальності, які стосуються військових адміністративних порушень і не тягнуть за собою кримінальної відповідальності, а також вводить поняття "арешт з утриманням на гауптвахті" та визначає межі його застосування.

Також ці зміни уточнюють адміністративну відповідальність військовослужбовців за правопорушення, які стосуються правил і статутів несення служби, матеріальної відповідальності тощо.

Равлюк А.В. (АА України)

СТАНОВИЩЕ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ З ОСОБЛИВИМ ПОРЯДКОМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ (ЦІЛКОМ АБО ПОВНІСТЮ НЕПІДКОНТРОЛЬНИХ ДЕРЖАВІ)

Суб'єкт господарювання у процесі своєї діяльності взаємодіє не лише з державними органами, банківськими установами, та іншими суб'єктами підприємницької діяльності.

Іноді підприємцям доводиться займатися своєю діяльністю на територіях, які фактично повністю підконтрольні незаконним збройним формуванням, тобто терористам. Прикладів таких територій в світі безліч, зокрема Абхазія, Південна Осетія, Косово і, так звані, ЛНР (Луганська Народна Республіка) та ДНР (Донецька Народна Республіка).

Але чи буває співпраця підприємців та терористів законною? Як би дивно це не звучало, але – так. Відповідно до Закону України "Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей", зокрема у статті 1 передбачено особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей. Тобто органам місцевого самоврядування надається право та спроможність самостійно здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, і це відбуватиметься без підконтрольності центральним органам державної влади. Варто, до речі, згадати і про складність процедури: навіть за бажанням, сплатити податки в ДНР буде вкрай важко, так як в цій невизнаній республіці навіть елементарно відсутні відповідні банківські реквізити для оплати податків і зборів.

Отже, виходячи з усього вище згаданого, а також керуючись нормативно правовими актами України і, так званої, ДНР, можна зробити висновок, що переможців в цій ситуації немає і не може бути, так як в умовах збройного конфлікту та дуалістичності влади в певних регіонах, розвиток вже існуючих та створення нових суб'єктів підприємницької діяльності є майже неможливим. Також складність та небезпечність самої ситуації не будуть стимулювати до дотримання законодавчих норм, сплати податків до держбюджету, розвитку підприємництва та притоку іноземних інвестицій.

Роговенко Д.А. (ВІКНУ)

ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АРМІЇ США

Останні роки відзначились економічною нестабільністю у світі, яка призвела до скорочення бюджетних асигнувань на оборону США та її союзників. Разом з тим, США завжди приділяли підвищену увагу законодавчому регулюванню фінансування збройних сил. Видатки на американську армію не обмежувалися бюджетом, тому що армія для США була і є основним засобом захисту від військової агресії з боку іншої країни.

Нормативно-правовим документом, який би визначав основні пріоритети оборони на період 2012–2021 рр. стала прийнята 5 січня 2012 р. Білим домом та Міністерством оборони Стратегічна оборонна директива. На 2012 рік також була запланована модернізація ядерних установок, на яку відповідно до державних бюджетних документів США виділяли 7,6 млрд. дол. До інших статей витрат у розмірі 2,5 млрд. дол. слід віднести програму попередження розповсюдження ядерного озброєння за кордоном. До оборонного планування також відноситься стаття "Бойова підготовка та матеріально-технічне забезпечення військ" на яку у 2012 фінансовому році відвели 295,7 млрд. дол.

На статтю "Утримання військовослужбовців та працівників" заплановано було 2012 фінансовим роком 159,5 млрд. дол., взагалі уряд потурбувався про американських військових, піднявши їх оклад на 1,6 %. 128,1 млрд. дол. США повинні були піти на закупівлю озброєння та військової техніки. На такі статті оборонного бюджету як "Будівництво військових об'єктів" та "Житлове забезпечення військовослужбовців" надійшло 13,071 та 1,694 млрд. дол. США відповідно.

Відповідно до Зводу законів Сполучених Штатів, а точніше до 38 розділу "Пільги ветеранам збройних сил" військовослужбовці, що були на службі не менше 180 діб та звільнились мають право на житлові пільги. Законодавство Сполучених Штатів Америки визначає права ветеранів, дружин військовослужбовців зниклих безвісти, військовополонених (більш ніж 90 діб), вдов (вдовців) без повторного шлюбу загиблих чи померлих під час служби військовослужбовців на отримання позики без сплати відсотків придбання житла. Також до державних витрат, спрямованих на фінансове забезпечення військових ветеранів, відповідно до американського законодавства окрім вищезазначених пільг слід віднести: грошову допомогу у зв'язку з втратою працездатності 10% і більше через отримання інвалідності під час виконання службових обов'язків у розмірі від 106 до 2239 дол., 2506–3907 дол. щомісячної грошової допомоги виплачується військовим, інвалідність яких 60 %.

О. Лисенко наводить такі дані щодо страхування життя військовослужбовців армії США: страхова сума – до 400 тис. дол. та щомісячне вирахування з заробітної платні – 29 дол. Також він вказує на те, що члени сімей військовослужбовців витрачають менше коштів за обслуговування у військових та цивільних лікарнях ніж громадяни.

Рожков В.В. (ВІКНУ)

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Уперше поняття «військова частина» було сформульовано в "Положенні про військове (корабельне) господарство Збройних Сил України", яке було затверджене наказом Міністра оборони України від 16.07.97 № 300 п. 1.1 Загальних положень, де визначаються, зокрема, "основи організації та ведення військового (корабельного) господарства; права та обов'язки посадових осіб військової частини (корабля) та з'єднання, пов'язані з веденням військового (корабельного) господарства...".

Тлумачачи поняття "військова частина", зазначається: "Під військовими частинами тут і надалі треба розуміти частини, які входять до складу з'єднань, окремі частини, кораблі, установи, військово-навчальні заклади, об'єкти та організації Збройних Сил України, які ведуть своє господарство, а також адміністративно-господарські частини, відділення, відділи, управління та інші господарські підрозділи, органи військового управління відповідних рівнів, на які

покладені завдання щодо матеріального та технічного забезпечення діяльності цих органів та їх особового складу".

Військові частини насамперед є носіями владних повноважень і виступають у публічно-правових відносинах суб'єктами реалізації поставленої державою мети у вигляді відсічі можливої агресії ззовні (ч. 2 ст. 17 Конституції України), а тому головні завдання, внутрішня структура, підпорядкування, порядок звітності та контролю в цій сфері регулюється нормами конституційного й адміністративного права.

Деякі автори намагалися проаналізувати розвиток поняття "військова частина" в законодавстві України. Так, В. Кісель у своїй праці "Військові частини як суб'єкти цивільного права" визначає "поняття військової частини як створеного з метою забезпечення обороноздатності та безпеки держави основного військового підрозділу Збройних Сил України, сформованого переважно з числа військовослужбовців, оснащеного зброєю, бойовою технікою, іншим майном, який має своє дійсне та умовне найменування, фінансується з коштів державного бюджету, веде самостійне господарство, має кошторис надходжень та видатків, рахунки в установах банків, печатки із зображенням Державного герба України і своїм найменуванням".

Військова частина як учасник суспільних відносин може брати участь, як мінімум, у двох сферах суспільного життя: в *публічно-правовій*, де вони реалізують своє основне призначення, та *приватноправовій*, епізодичний вступ у яку зумовлений потребою практичної реалізації додаткових механізмів матеріального забезпечення їхньої основної діяльності.

Значну частину публічно-правових відносин, учасниками яких стають військові частини, становлять адміністративні відносини, які визначаються як врегульований правовими нормами зв'язок військової частини з іншими юридично рівними суб'єктами суспільних відносин, який має на меті встановлення, зміну та припинення взаємних адміністративних суб'єктивних прав та юридичних обов'язків суб'єктів.

Сакал М.В. (ВІКНУ)

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Соціально-політичні перетворення привели до зміни геополітичного простору в Центральній та Східній Європі. У цьому відношенні для країн континенту кінець двадцятого століття пройшов у пошуках шляхів реформування оборонних відомств.

До того ж паралельно з заходами зміцнення обороноздатності європейські держави стали виявляти наміри створення власних оборонних структур, під керівництвом Європейського Союзу.

З проголошенням незалежності перед Україною постали нові зовнішні політичні та економічні проблеми, в тому числі необхідність здійснення такого

специфічного виду діяльності, як експорт озброєнь, що значною мірою визначає роль держави в сучасній системі міжнародних відносин. Для розв'язання комплексу загальнодержавних проблем Україна претендує на стаке місце серед провідних світових експортерів озброєнь і водночас бере активну участь у підтриманні регіональної та глобальної безпеки.

Таким чином, необхідність забезпечення балансу політичних, економічних та інших національних інтересів, пов'язаних із експортом ОВТ, визначає доцільність наукового вивчення даної проблеми.

Україна успадкувала близько 30% ВПК колишнього СРСР та близько 20% його наукових і дослідницьких центрів. Варто зазначити, що за радянських часів у виробництві зразків ОВТ частка України становила лише 3%, Росії біля 85%, а у кінцевих розробках військової продукції відповідно 7% і 91%.

На підприємствах ОПК України будувалася майже половина авіанесучих кораблів, крейсерів і кораблів інших класів військово-морського флоту, стартових ракет, танків та радіоелектронного обладнання. Але українська продукція складала переважно комплектуючі, що ставило в залежність майбутнє більшості підприємств та відповідно їх робітників. Крім того, більшість підприємств була налаштована на випуск таких обсягів оборонної продукції, які не були потрібні Україні, виходячи з нових історичних реалій.

На Україну, зокрема, припадало майже третина космічного потенціалу колишнього СРСР, у створенні ракет та супутників брали участь понад 140 конструкторських бюро, підприємств та інститутів.

З 20 типів міжконтинентальних ракет 12 вироблялись в Україні. Така ситуація була, з одного боку, загрозливою для розвитку такого високотехнологічного сектору як ОПК, а з іншого, – стимулювала пошук можливостей для збуту оборонної продукції за кордоном.

Формування ринкових відносин в Україні, крім того, обумовило процеси зниження оборонного виробництва. При значному скороченні в кілька разів оборонного замовлення в ході розпочатої конверсії відбулася часткова інтеграція оборонного і цивільного машинобудування, однак зниження питомої ваги оборонної продукції в загальних обсягах продукції комплексу не вирішило долю ОПК в цілому.

Додатковою проблемою стала необхідність суттєвого скорочення національних збройних сил, оскільки спадщина СРСР являла собою понад 900-тисячне військове угруповання (720 тисяч військовослужбовців та 180 тисяч цивільного персоналу) з величезною кількістю ОВТ, яке тільки за основними видами озброєння складало 6500 танків, 7000 БМП, 7200 гармат та мінометів, 1500 бойових літаків.

Не зважаючи на всі негативні аспекти, які спіткали ОПК після розпаду СРСР, Україна залишається важливим гравцем на світовому ринку озброєння та у сфері військового-технічного співробітництва, займаючи при цьому провідні позиції.

ЗМІНИ В ПЕНСІЙНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

З 1 січня 2015 року набули чинності зміни до статей 36, 37 Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб" щодо обчислення пенсії у разі втрати годувальника. Відтепер членам сімей військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу, які загинули (померли) при виконанні обов'язків військової служби (службових обов'язків), або внаслідок захворювання, пов'язаного з виконанням обов'язків військової служби, пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається в розмірі 70 % грошового забезпечення (заробітної плати) загиблого (померлого) годувальника на одного непрацездатного члена сім'ї (до 01.01.2015 пенсію призначали у розмірі по 40 % на кожного утриманця). Якщо на утриманні загиблого (померлого) годувальника перебували двоє і більше членів сім'ї, пенсія призначається в розмірі 90 % грошового забезпечення (заробітної плати) загиблого (померлого) годувальника, що розподіляється між ними рівними частками, але не менше ніж 40 % на кожного непрацездатного члена сім'ї.

У таких самих розмірах, незалежно від причини смерті годувальника, обчислюється пенсія членам сімей померлих інвалідів війни та членам сімей, до складу яких входять діти, які втратили обох батьків. При цьому, пенсія в разі втрати годувальника, яка призначається за військовим законом, на кожного непрацездатного члена сім'ї не може бути нижче двох визначених законом розмірів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (з 01.01.2015 – 1 898 грн.).

Особам, яким раніше призначено пенсію в разі втрати годувальника відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб", пенсію перераховано з 1 січня 2015 року з урахуванням змін цього Закону.

Довідково: відповідно до ст. 29 Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб" пенсії в разі втрати годувальника сім'ям військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за цим Законом, призначаються, якщо годувальник помер у період проходження служби або не пізніше 3 місяців після звільнення зі служби чи пізніше цього строку, але внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних у період проходження служби, а сім'ям пенсіонерів з числа цих військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за цим Законом – якщо годувальник помер у період одержання пенсії або не пізніше 5 років після припинення її виплати.

**УХИЛЕННЯ ВІД ПРИЗОВУ ПІД ЧАС МОБІЛІЗАЦІЇ
В УМОВАХ ОСОБЛИВОГО ПЕРІОДУ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

З настанням чинності Указу Президента України від 20.01.2015 року № 15/2015 "Про часткову мобілізацію", визначено, що мобілізація у 2015 році проводитиметься у три черги протягом 210 діб з 20.01.2015 року. Зазначене, в тому числі, дозволить у період з 18 березня по 1 травня 2015 провести звільнення в запас військовослужбовців, які були призвані на військову службу під час першої, т. зв., "хвилі" мобілізації у березні 2014 року. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є обов'язком, а не правом громадян України, про це прямо говорить ст. 65 Конституції України.

Закон чітко визначає категорії громадян, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації (ст. 23 ЗУ "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію"):

- заброньовані на період мобілізації та на воєнний час за органами влади, ... в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

- визнані тимчасово непридатними до військової служби за станом здоров'я;

- чоловіки, на утриманні яких перебувають троє і більше дітей віком до 18 років (такі чоловіки можуть бути призвані на військову службу у разі їх згоди тільки за місцем проживання);

- жінки та чоловіки, які самостійно виховують дитину (дітей) віком до 18 років (такі особи можуть бути призвані на військову службу у разі їх згоди і тільки за місцем проживання);

- жінки та чоловіки, на утриманні яких перебуває повнолітня дитина, яка є інвалідом I чи II групи, до досягнення нею 23 років;

- усиновителі, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі, на утриманні яких перебувають діти-сироти або діти, позбавлені батьківського піклування, віком до 18 років (такі особи можуть бути призвані на військову службу у разі їх згоди і тільки за місцем проживання);

- зайняті постійним доглядом за особами, що його потребують, відповідно до законодавства України, в разі відсутності інших осіб, які можуть здійснювати такий догляд;

- народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

- студенти та аспіранти, які навчаються на денній формі навчання. Військовозобов'язаний отримує особисто один із наступних документів: мобілізаційне розпорядження, повістку або розпорядження військового комісара. У повістці повинні зазначатись час та адреса, куди має прибути військовозобов'язаний.

Також на ній має бути прізвище та ім'я особи, яка підлягає мобілізації, підпис районного військового комісара, гербова печатка. Після цього військовозобов'язаний з'являється до вказаного військкомату.

Що говорить Закон про відмову від виконання цього обов'язку?

Зазначене діяння передбачено статтею 336 Кримінального кодексу України у формі "ухилення від призову за мобілізацією".

При цьому юридично неграмотною є точка зору, що мобілізація може оголошуватися лише в умовах воєнного стану, і, відповідно, що дія цієї норми кримінального кодексу поширюється лише на період війни.

Насправді, правовий режим воєнного стану – це можлива, але не єдина умова для проведення мобілізації. Так, Закон України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію" (ст.1) визначає, що мобілізація – це комплекс заходів, здійснюваних з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, Збройних Сил України, інших військових формувань,

Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту – на організацію і штати воєнного часу.

Рішення про мобілізацію приймається Президентом України "у разі збройної агресії проти України або загрози нападу на Україну". (ст. 4 Закону України "Про оборону України"). Ці повноваження надані Президенту як гаранту державного суверенітету, територіальної цілісності та додержання Конституції України (ст. 102 Конституції України).

З моменту оголошення мобілізації, відповідно до ч. 8 ст. 4 Закону України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію", настає особливий період функціонування національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій.

Визначення терміну "особливий період" вказано у Законі України "Про оборону України" (абз.11 ст.1), яким визначається, що особливий період – це період, який настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій.

Таким чином, буква та дух Закону говорять, що беззаперечним є зв'язок між мобілізацією та особливим періодом у державі, а також те, що відповідальність за ухилення від мобілізації є можливою в особливий період.

Урба А.Ю. (ВІКНУ)

ОСНОВИ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Відносини між людьми в погонах та їхніми цивільними співгромадянами ніколи не були надто простими. Цьому перешкоджала сама природа життєдіяльності військовиків та цивільного населення, спрямована на досягнення кінцевих

результатів за допомогою принципово відмінних механізмів усвідомлення та перетворення довколишнього світу. Якщо у світобаченні цивільних громадян, як правило, домінують еволюційність, поступовість, неквапливість, поступливість, намагання мінімізувати форсмажорну складову суспільного поступу, то військове мислення з моменту свого виникнення за точку відліку взяло доцільність і виправність силового (збройного) перетворення соціуму, де швидкість, рішучість, жорсткість (іноді жорстокість) є визначальними характеристиками надання фрагменту суспільної реальності бажаних матеріальних та духовних форм.

Цивільно-військові відносини (ЦВВ) у загальному плані можуть бути визначені як сукупність відносин, що виникають між військовими інституціями, з одного боку, та цивільним урядом, неурядовими інституціями, організаціями та громадянами – з іншого. Ці відносини базуються на широкому спектрі як на формальних, так і неформальних взаємодій. Формальні відносини регулюються законодавством, насамперед конституцією країни. Неформальні являють собою тимчасові (від ситуативних до довготривалих) альянси та зв'язки на кшталт військово-політичних, військово – промислових, військово-освітніх, військово – культурних тощо. На неформальні відносини особливо впливають національні традиції комунікацій між різними соціальними групами, особливості сприйняття військовиками цивільних співгромадян, так само як цивільними – військово-вослужбовців.

Спектр цивільно-військових відносин залежить від природи кожної конкретної країни, історичних особливостей її розвитку. Проте сутність таких відносин залишається незмінною: забезпечення вищості громадянського суспільства та демократично обраних органів політичної влади над організованими сегментами людської життєдіяльності, включно з державою (збройними силами).

Відповідно до Закону України від 19.06.2003 р. "Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави", цивільно-військові відносини являють собою "сукупність правових взаємовідносин між суспільством та складовими частинами Воєнної організації держави, які охоплюють політичні, фінансово-економічні, соціальні та інші процеси у сфері національної безпеки і оборони".

У цьому ж Законі Воєнною організацією держави приписується вважати охоплену єдиним керівництвом сукупність органів державної влади, військових формувань, утворених відповідно до Конституції і законів України, діяльність яких перебуває під демократичним контролем суспільства і відповідно до Конституції і законів України безпосередньо спрямована на вирішення завдань захисту інтересів держави від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Закон України від 19.06.2003 р. "Про основи національної безпеки України" альтернативно визначає, що "Воєнна організація держави – це сукупність органів державної влади, військових формувань, утворених відповідно до законів України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем з боку суспільства і безпосередньо спрямована на захист національних інтересів України від зовнішніх та внутрішніх загроз".

Привертає увагу не лише "пакетне" (в один день) ухвалення обох законів, але й синхронне визначення в них демократичного цивільного контролю обов'язковою умовою існування Воєнної організації держави. Не менш важливим є й те, що "демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією держави та іншими структурами в системі національної безпеки" визнано принципом її забезпечення.

Процес оптимізації цивільно-військових відносин в Україні розпочато. Принаймні, створено законодавчу базу, яка дозволяє усвідомити сутність таких відносин та побудувати гіпотетичні сценарії втілення їхнього конструктивного потенціалу в соціальну практику. Така база не є ідеальною, проте вона враховує напрацювання західних демократій з базових питань налагодження конструктивного діалогу між цивільними громадянами та військовослужбовцями.

Шульгін В.В. (ВІКНУ)

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ У НАЦІОНАЛЬНО-БЕЗПЕКОВІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Правову основу у сфері національної безпеки України становлять її Конституція, Закон України "Про основи національної безпеки України" та інші закони України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також видані на виконання законів інші нормативно-правові акти (у т.ч. доктрини, концепції, стратегії, програми).

Стратегія національної безпеки України та Воєнна доктрина України є документами, обов'язковими для виконання, і основою для розробки конкретних програм за складовими державної політики національної безпеки.

Нам необхідно визначити роль та місце парламентських рекомендацій (далі – Рекомендацій) у механізмі реалізації зазначених актів, як форми парламентського контролю при імплементації правових порад-резолюцій узагальненого громадсько-суспільного та експертно-фахового аналізу ефективності законодавства в окремій сфері суспільних відносин, зокрема, під час парламентських слухань, присвячених стану обороноздатності держави, розвитку її Воєнної організації та Сектору безпеки та оборони.

Пропонуємо здійснити це на прикладі Рекомендацій двох останніх парламентських слухань.

Аналіз змісту та практичної реалізації таких Рекомендацій, зокрема на тему: "Про стан та перспективи розвитку Воєнної організації та сектору безпеки України", схвалених постановою Верховної Ради України від 05.07.2012 № 5086-VI, свідчить про їх надзвичайну державну важливість, а результат їх практичного втілення – про декларативність та безкарність керівників державних органів Сектору безпеки і оборони України, а також вищих посадових осіб держави.

Так, Президентом України, всупереч зазначених Рекомендацій, вчасно не була затверджена ДКП реформування і розвитку ЗС України на 2012–2017 рр.;

не оптимізована мережа ВФ та ПО; не переглянуті застарілі засади мобілізаційної підготовки та мобілізації з урахуванням особливостей сучасних воєнних конфліктів; не затверджена оновлена Комплексна цільова програма реформування СБУ (п. 1). Верховною Радою – не прийнято Закон України "Про Сектор безпеки і оборони держави". Урядом – не відновлена боєздатність озброєння і військової техніки ЗС України, інших ВФ; не створено належних запасів ПММ, продовольства, інших МТР для повного задоволення потреб ЗС України, інших ВФ на особливий період; не запроваджено ЄАСУ ЗС України та не переведено системи зв'язку інших ВФ на цифрові засоби зв'язку; не припинена практика видання та реалізації підзаконних актів, які призводять до появи диспропорції у пенсійному забезпеченні звільнених у різні роки військовослужбовців; не вдосконалений механізм забезпечення житлом військовослужбовців і членів їх сімей тощо (п. 3).

У свою чергу, парламентські Рекомендації на тему: "Обороздатність України у XXI столітті: виклики, загрози та шляхи їх подолання", що схвалені 12.08.2014 № 1639-VII, підтвердили, що прийняті Парламентом попередні рішення "виконуються дуже мляво, а частина з них взагалі не виконується".

Рекомендаціями від 12.08.2014 було запропоновано (*без зазначення конкретного терміну*) Президенту України: затвердити нову редакцію Стратегії національної безпеки, Воєнної доктрини України, нових державних програм реформування і розвитку ЗС України, розвитку озброєння і військової техніки ЗС України, розвитку ОПК держави, інших основоположних документів оборонного планування; подати законопроекти щодо перегляду засад мобілізаційної підготовки та мобілізації в Україні (*вже в котрий раз*), а також щодо можливості передачі управління АТО військовому командуванню (*не зрозуміло на підставі якого закону*); визначити орган, на який має покладатися конституційна функція з оборони державного кордону, та виділити йому відповідні ресурси для виконання зазначеної функції (*адже ДПСУ тільки "охороняє держкордон"*); з'ясувати причини неготовності органів Сектору безпеки і оборони, ЗС України, інших ВФ до забезпечення територіальної цілісності України під час подій на території АР Крим (*"державної зради" посадових осіб*). Уряду: утворити Державне агентство оборонної промисловості; забезпечити у повному обсязі потреби органів Сектору безпеки і оборони, в першу чергу частин та підрозділів, які задіяні в АТО; реформувати грошове забезпечення військовослужбовців через збільшення у його структурі питомої ваги посадових окладів та окладів за військовим званням, скасування виплат, які не мають стимулюючого характеру; забезпечити безумовне виконання вимог законів України у сфері національної безпеки і оборони, а також соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей.

До того ж, учасники парламентських слухань від 12.08.2014, звернулися до Президента України і Кабінету Міністрів України з пропозицією врахувати, що Рекомендації, які були схвалені ще 05.07.2012 в частині проведення практичних заходів не виконані, хоча ці заходи не втратили актуальності.

Але, на жаль, практична, вчасна та ефективна реалізація останніх Рекомендацій від 12.08.2014 також відсутня, як і відповідальність за їх невиконання.

Висновок:

1. Таким чином, юридичний механізм реалізації приписів в системі актів національно-безпекової сфери суспільних відносин України характеризується декларативністю та юридичною необов'язковістю Рекомендацій парламентських слухань, як прояв правового інфантилізму парламентського контролю.

2. Пропонується вирішення цієї проблеми у рамках парламентського контролю при реалізації парламентських Рекомендацій у національно-безпековій сфері держави перевести у практичну площину – застосування охоронного механізму юридичної невідвортної персональної відповідальності винних посадових осіб держави відповідно до вимог закону.

Секція 4

ФІНАНСИ

ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ОПЛАТИ ПРАЦІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

З'ясування поняття оплати праці, її сутності, джерел та функцій завжди перебувало у центрі уваги як економістів, так і правовиків, адже вона є економічною і юридичною категоріями одночасно. Однак економістів більше цікавить матеріальний зміст оплати праці.

Для юристів важливим є розкриття у цій категорії конкретних прав і обов'язків учасників правовідносин, тобто виявлення правової форми оплати праці. Проте поняття оплати праці як економічної і правової категорії характеризують різні сторони одного і того ж складного суспільного явища.

Згідно із Законом України „Про оплату праці” форми і системи оплати праці, норми праці, розцінки, тарифні сітки, схеми посадових окладів, умови запровадження та розміри надбавок, доплат, премії та інших заохочувальних компенсаційних і гарантійних виплат встановлюються підприємствами у колективному договорі з дотриманням норм і гарантій, передбачених законодавством, генеральною та галузевими (регіональними) угодами.

Форми і системи оплати праці – це механізм встановлення розміру заробітної плати в залежності від кількості та якості праці і її результатів.

Існують дві форми оплати праці: почасова і відрядна.

При почасовій формі оплати праці мірою праці виступає відпрацьований час, а заробітна плата працівнику нараховується згідно з його тарифною ставкою чи посадовим окладом за фактично відпрацьований час.

При відрядній формі оплати праці мірою праці є вироблена працівником продукція (або виконаний обсяг робіт), а розмір заробітної плати прямо пропорційно залежить від її кількості та якості, виходячи із встановленої відрядної розцінки.

Таким чином, організація системи оплати праці працівників являється доволі кропіткою справою, яка має багато нюансів, які потрібно знати, враховувати, і вміти застосовувати у діяльності військової частини.

Баранов О.В. (ВІКНУ)

ВИДИ БЮДЖЕТНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ, ЇХ РЕЄСТРАЦІЯ ТА ОБЛІК В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Прийняття бюджетних зобов'язань і проведення видатків розпорядниками бюджетних коштів допускається тільки в межах бюджетних асигнувань, встановлених кошторисами. Розпорядники бюджетних коштів мають право брати бюджетні зобов'язання за загальним фондом бюджету в межах бюджетних асигнувань, встановлених кошторисом, за спеціальним фондом

бюджету в межах відповідних фактичних надходжень до цього фонду та бюджетних асигнувань (у розрізі складових спеціального фонду відповідно із зведенням показників спеціального фонду кошторису), встановлених кошторисом, виходячи з потреби виконання пріоритетних заходів поточного бюджетного року і з урахуванням необхідності здійснення платежів для погашення бюджетних зобов'язань минулих періодів.

Для реєстрації бюджетних зобов'язань розпорядники та одержувачі бюджетних коштів повинні пред'явити до органів Казначейства оригінали документів або їх копії, засвідчені в установленому порядку, що підтверджують здійснення закупівель у разі, якщо очікувана вартість предмета закупівлі дорівнює або перевищує порогові показники вартості для закупівель товарів, робіт чи послуг, встановлених законодавством у сфері державних закупівель:

- річний план закупівель з додатком до нього;
- звіт про результати проведення процедури закупівлі;

– копії оголошення про проведення процедури закупівлі, повідомлення про акцепт пропозиції конкурсних торгів (цінової пропозиції, пропозиції за результатами застосування процедури закупівлі в одного учасника), відомості про рамкову угоду (у разі проведення закупівлі за рамковими угодами), оголошення про результати процедури закупівлі, опубліковані в державному офіційному друкованому виданні з питань державних закупівель та відповідних міжнародних виданнях у випадках, передбачених законодавством у сфері державних закупівель.

Отже, з вище написаного ми бачимо, що військові частини активно взаємодіють з органами ДКСУ в своїй повсякденній діяльності під час реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань та бюджетних фінансових зобов'язань.

Бєлов О.О. (ВІКНУ)

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ ЯК СКЛADOVA БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

Аналізуючи фінансове планування на рівні держави, варто зазначити, що тут основним фінансово-плановим документом є державний бюджет, механізм якого регулюється відповідними нормативно-правовими актами, а саме: Бюджетним кодексом України, законом України "Про Державний бюджет на відповідний рік" та іншими важливими підзаконними актами, якими керуються всі учасники бюджетного процесу, в тому числі начальник фінансово-економічного органу. Як фінансовий план, він має передбачати виконання всіх функцій держави – економічної, соціальної, управлінської, військової, судової, міжнародної, тощо. Плановість бюджету є однією з його основних ознак і є складовою загальнодержавного економічного планування. Рівень його організації, наукова обґрунтованість планових показників, їх збалансованість значною мірою визначають економічний і соціальний розвиток держави в цілому.

Щодо фінансового планування на рівні військової частини, тут основним фінансово-плановим документом є кошторис, який підтверджує її повноваження щодо отримання доходів та здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання функцій та досягнення поставлених завдань, відповідно до бюджетних призначень. При розробці даного документу відповідні виконавці повинні дотримуватись певних вимог, нормативів.

Розгляд фінансового планування військової частини, планування бюджету Міністерстві оборони України, потрібно провадити за всім процесом планування та формування бюджетного процесу держави як єдиним взаємопов'язаним процесом. Адже фінансове планування є складовою формування оборонного бюджету держави і входить в бюджетний процес України. Бюджетний процес, це своєрідний "життєвий шлях" бюджету. Відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу України, бюджетний процес – це регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Серед характерних рис бюджетного процесу доцільно виокремити:

- 1) визначення складу учасників тієї чи іншої діяльності;
- 2) перелік видів необхідних дій та їх обов'язкову послідовність;
- 3) передбачення організаційної форми кожної дії;
- 4) визначення обов'язкового порядку прийняття рішень.

Завданнями бюджетного процесу є такі: максимальне виявлення всіх матеріальних і фінансових резервів, із метою створення збалансованого ринку; визначення доходів бюджету за окремими податками та іншими обов'язковими платежами, а також загального обсягу відповідно до прогнозів і цільових програм соціально-економічного розвитку; узгодження бюджету із загальною програмою фінансової стабілізації, спрямованої на подолання інфляційних тенденцій у економіці та забезпечення стабільності національної грошової одиниці; здійснення бюджетного регулювання з метою збалансування бюджетів різного рівня шляхом перерозподілу джерел доходів держави між ними та сферою господарства, економічними регіонами; скорочення й ліквідація бюджетного дефіциту за рахунок економічно виправданих джерел; посилення контролю фінансової діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб.

Етапи фінансового планування у військовій частині є взаємозалежні бюджетного процесу і здійснюються в розрізі формування бюджету МО України.

Процес фінансового планування можна поділити на наступні етапи:

– Організаційний етап, котрий охоплює такі часові проміжки як початок квітня за спеціальним фондом та початок жовтня, у відповідності до наданих обсягів видатків, за загальним фондом. На цьому етапі здійснюється подання рапорта з проханням видати наказ про майбутнє фінансове планування на наступний рік;

– Етап визначення потреби в грошових коштах, складання і подання забезпечуючому фінансовому органу фінансово-планових документів у встановлені терміни по фондах;

– Витребування грошових коштів від забезпечуючого фінансового органу, отримання призначень та їх витрачання (січень – грудень);

– Уточнення потреби в грошових коштах, обов'язково на початку листопада і по мірі необхідності на протязі всього року.

Отже, фінансове планування військової частини, безумовно, потрібно розглядати як складову бюджетного процесу, оскільки, воно здійснюється в розрізі етапів формування бюджету та складає певну ієрархічну структуру даного процесу є важливою фундаментальною основою на шляху максимального задоволення потреб військової частини в умовах виділених ресурсів.

*Богатирьов Д.О. (ВІКНУ),
к.е.н. Ульянов К.Є. (ВІКНУ)*

ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ ПРО ЗМІНИ У МЕТОДОЛОГІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Сучасне становище в країні потребує рішучих і в певних сферах кардинальних змін, адже, що б досягти успіху потрібно розвиватись і прагнути до ідеалів. Тут можливо 2 шляхи розвитку: самому винаходити нові технології, що являється довгоочікуваним і затратним процесом, або більш дешевим і перевіреним – запозичення міжнародного досвіду.

Тому перехід до Міжнародних стандартів з Бухгалтерського обліку(далі МСБО) є важливим і правильним кроком для розвитку як достовірного та зрозумілого відображення інформації, так і для зростання економіки в цілому. Цей процес потрібно проводити поступово, адже не всі підприємства зможуть "пережити" швидку зміну стандартів. На сьогодні використання МСБО дозволено в Україні, але не державному секторі.

З 2015 року в державному секторі запроваджені національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі. Найбільше змін зазнали Необоротні активи(далі НА). Це спричинено появою певних інновацій і принципів які раніше відкидались, зокрема Амортизації НА та активного використання "14" рахунку для бухгалтерських проведення, та деяка зміна тлумачення "40" рахунку.

У зв'язку зі зміною правил формування первісної вартості необоротних активів запроваджується рахунок 14 "Незавершені капітальні інвестиції в необоротні активи", який прийшов на зміну рахунку 14 "Незавершене капітальне будівництво".

Рахунок 14 "Незавершені капітальні інвестиції в необоротні активи" 14 має такі субрахунки:

- 141 "Капітальні інвестиції в основні засоби";
- 142 "Капітальні інвестиції в інші необоротні матеріальні активи";
- 143 "Капітальні інвестиції в нематеріальні активи".

Також у зв'язку зі зміною правил формування первісної вартості необоротних активів опис субрахунку 402 "Фонд у незавершеному капітальному будівництві" рахунку 40 "Фонд у необоротних активах" викладено в новій редакції:

"Субрахунок 402 "Фонд у незавершеному капітальному будівництві" призначений для обліку вкладень у капітальні інвестиції у сумі понесених витрат з придбання, виготовлення власними силами необоротних активів та за виконаними будівельно-монтажними роботами з капітального будівництва (виготовлення, створення), добудови, поліпшення (дообладнання, модернізація) об'єктів необоротних активів, які на дату балансу не введені в експлуатацію».

Отже суми, з яких формується вартість необоротних активів, накопичуватимуться на окремих субрахунках рахунку 14.

Об'єкти визнаватимуть основними засобами, іншими необоротними матеріальними активами та нематеріальними активами і вводитимуть в експлуатацію за первісною вартістю, яку визначатимуть за даними бухгалтерського обліку про залишки сум на окремих субрахунках рахунку 14.

Як висновок хочеться окремо зауважити, що при переході до МСБО бухгалтерського обліку бюджетного сектору, ми отримуємо ряд позитивних змін. Зрозумілий облік для нерезидентів країни, можливість швидкого аудиту підприємств іноземними аудиторськими фірмами та поступову інтеграцію НПСБО до МСБО які в майбутньому допоможуть зростанню економіки завдяки розумінню однієї мови БО та можливістю оперативного прийняття рішень.

Бондар В.В. (ВІКНУ)

СТИМУЛЮВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У АНТИТЕРОРИСТИЧНИХ ОПЕРАЦІЯХ, ЗА УМОВ СУЧАСНОГО ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩА УКРАЇНИ

Найбільшим стимулом для кожного військовослужбовця при проходженні військової служби є покращення свого економічного та соціального становища у суспільстві. Для підвищення зацікавленості громадян до проходження військової служби та збільшення номінального розміру грошового забезпечення були встановлені щомісячні додаткові види грошового забезпечення. Розміри цих виплат впливають на розмір грошове забезпечення та відповідно на стимулювання військовослужбовців.

На сьогоднішній день, коли роль збройних сил найбільша за всі роки незалежності України, для військовослужбовців, які виконують свої обов'язки в зоні АТО, були встановлені відповідні виплати. Основною з них є винагорода за АТО, що виплачується кожному військовослужбовцю, який приймає участь в урегулюванні конфлікту. Розмір винагороди визначається виходячи з розміру посадового окладу, окладу за військовим званням, щомісячних додаткових видів місячного грошового забезпечення постійного характеру, премії та повинен становити не менш як 3 тис. гривень.

Такий мінімальний розмір винагороди робить її майже в 2.5 рази більше, ніж мінімальна заробітна плата, більше кажучи, якщо порівняти цю виплату з середньою заробітною платою за 2014 рік, яка становить 3149,95, ми бачимо

відповідність цих чисел одне одному, на нашу думку, саме розмір середньої заробітної плати був одним із чинників, які впливали на встановлення розміру винагороди.

Щоб забезпечити коштами виплату такої значної суми незапланованих витрат, уряд довелося використати свій резервний фонд. В 2015 році ця виплата стала запланованою та бюджет МОУ був збільшений, майже в 2.5 рази, але головним фактором потрібно брати ціну за долар, яка була затверджена у бюджетах 2014 та 2015 років, відповідно – це 12 та 22 грн за 1 долар. Отже, якщо брати до уваги різкий стрибок ціни на долар та звичайну інфляцію, збільшення видатків бюджету на збройні сили в 2.5 рази наближається до 1.

Ми можемо сказати, що з бюджету було виділено більше коштів на МОУ, переважна частина яких використовується для виплат грошового забезпечення та винагороди за АТО. Відповідно до цього, ми бачимо, що додаткові кошти на виплату винагороди за участь в АТО з урахування стрибка долара, були виділені, не за рахунок підвищення номінального розміру витратної частини бюджету, а за допомогою зменшення фактичних розмірів грошового забезпечення та самої винагороди. Такий спад відповідно тягне за собою зменшення мотиваційного впливу виплати на військовослужбовців, бо фактично вона стала в два рази менше.

Отже, грошове забезпечення та винагорода за участь в АТО є основним стимулом до проходження військової служби, але на фоні економічно-політичної кризи в країні фактичні розміри цих виплат, в порівнянні з рівнем цін, в 2015 дуже сильно зменшилися. Взагалі важко перебільшити важливість грошового забезпечення для військовослужбовця, але, на жаль, його розміри у більшості, на сьогоднішній день, не можуть забезпечити повноцінне задоволення потреб особового складу, що створює проблеми при забезпеченні всіх підрозділів висококваліфікованими кадрами.

Валенкевич В.В. (ВІКНУ)

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ У ВІЙСЬКОВІЙ ЧАСТИНІ

Державний бюджет України, в якому зосереджується централізований дохід має за свою мету забезпечення фондами фінансових ресурсів господарсько-організаційної та культурно-виховної діяльності держави і виконання задач по захисту держави від нападу з зовні, і вирішення задач в середині країни. Державний бюджет виступає як основне фінансове джерело утримання Збройних Сил.

Саме з цього фінансового джерела Міністерство оборони України щорічно отримує кошти в обсязі, затвердженому Законом України про Державний бюджет на той чи інший рік.

Одним із головних завдань держави, її органів та структур є формування механізму ефективного та раціонального використання бюджетних коштів.

Формування механізму ефективного використання коштів, що виділяються на оборону держави потребу вирішення наступних проблем: обґрунтування максимального обсягу асигнувань, які виділяються на оборону країни; удосконалення форм і методів бюджетного планування.

Для складання перспективного оборонного бюджету необхідно вирішити такі питання: упровадження нового механізму фінансового забезпечення житлом військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу; удосконалення механізму реалізації військового майна, що вивільняється під час реформування армії, а також переозброєння Збройних сил України сучасними видами озброєння і військової техніки з використанням вітчизняних розробок, високих технологій і виробничих потужностей оборонно-промислового комплексу; нарощування боєздатності Об'єднаних сил швидкого реагування та підвищення рівня боєздатності Основних сил оборони.

У сучасних умовах фонди грошових коштів формуються для задоволення різних потреб Збройних Сил України: виплата грошового забезпечення військовослужбовцям і заробітної плати робітникам і службовцям, оплата замовлень на придбання озброєння, техніки й майна та задоволення інших потреб, необхідних для утримання військ. Цьому питанню присвячено багато фундаментальних досліджень вітчизняних учених-економістів, а саме: І.Ю. Марка, В.І. Мунтіяна, В.Д. Бизилевича, А.В. Шегди. Разом з тим, аналіз опублікованих робіт показує, що проблеми військових фінансів Збройних Сил України потребують подальшого дослідження та вдосконалення.

*Вовченко А.О. (ВІКНУ),
Галімський С.П. (ГФЕУ ГШ ЗСУ)*

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМП'ЮТЕРНИХ СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Актуальність теми полягає у тому, що більшість фінансових органів військових частин використовуючи меморіально-ордерну форму обліку з використанням значної кількості облікових реєстрів, вимагає впровадження комплексної автоматизації роботи фінансового органу. При вирішенні питання автоматизації слід звернути увагу на її економічну ефективність, чи дійсно вона буде ефективною та потребувати менше коштів на купівлю та обслуговування.

Тому при купівлі програмного продукту слід звертати увагу на те, що в його ціну не входить вартість обслуговування. Як правило, ці показники варіюються від 20-30% на купівлю програмного продукту та 70-80% на обслуговування та навчання персоналу.

На наступному місці стоїть ефективність програмного забезпечення. За даними закордонної преси, впровадження сучасних систем на підприємствах дає значний економічний ефект :

- Зростання ефективності виробничих потужностей – до 20%.
- Економія оборотних засобів – до 1-6%.
- Скорочення витрат на адміністративно управлінський апарат.
- Зростання ефективності праці.

– Усунення механічних помилок.

Для визначення ефективності та порівняння застосовують наступні показники: Економічна ефективність комп'ютерної системи(різниця між витратами без програмного забезпечення та з ним), абсолютний показник економії, зменшення трудомісткості робіт та інше.

Слід звернути увагу на те, що програмне забезпечення, повинно носити комплексний характер, тобто автоматизувати всі процеси та ділянки бухгалтерського обліку, адже при автоматизації конкретних напрямків діяльності економічний ефект буде менший ніж при автоматизації всіх напрямків.

Отже, економічна ефективність від запровадження автоматизованих систем бухгалтерського обліку може бути лише при економічно обґрунтованому та виваженому підході до вибору програмного забезпечення.

Гаркот О.І. (КНУ ім. Т. Шевченка)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИПЛАТИ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В ЗСУ

Дане питання розглянемо на прикладі сухопутних військ США.

Комплекс грошового забезпечення військ в США включає в себе місячний оклад, надбавки, спеціальні та заохочувальні виплати. Базовий місячний оклад визначається званням та вислугою років з моменту початку військової служби. Наведена структура грошового забезпечення подібна до тієї, що функціонує в ЗСУ, але є свої особливості. Так, в ЗСУ розділено оклад за посадою, оклад за військовим званням та надбавку за вислугу років. Ще однією значною відмінністю є виплата грошового бонусу у розмірі від 10 до 30 тисяч доларів новобранцю в США та відсутність подібних виплат в ЗСУ.

Детальніше розглянемо грошове забезпечення сержантського, старшинського та рядового складу. В СВ США як і в ЗСУ існує система строкової служби. Але на відміну від вітчизняної, де призваний військовослужбовець отримує сталу суму посадового окладу за шести розрядною тарифною сіткою (від 154 до 245 грн залежно від розряду), в США сума з часом служби різниться. Наприклад, рядовий строкової служби в перші чотири місяці буде отримувати 1294 долари, а після цього терміну і до закінчення служби в цьому званні його місячне грошове забезпечення становитиме 1399 доларів.

Щодо рядових, що проходять службу за контрактом, то в ЗСУ використовується десяти розрядна сітка (від 450 до 800 грн залежно від розряду та результатів оцінювання), тоді як в СВ США професійний рядовий протягом всього терміну служби в цьому званні отримуватиме 1568 доларів. Як бачимо якщо військовослужбовець в США себе ніяк не проявляє, то оклад та звання не змінюються. При задовільному виконанні обов'язків рядовий першого класу розпочавши службу з окладу 1649 доларів три наступні роки буде отримувати щомісяця надбавку в 100 доларів, і якщо не отримає підвищення в званні, то до звільнення у відставку отримуватиме 1860 доларів. Капрал, починаючи з

місячного окладу в 1827 доларів, через п'ять років має можливість отримувати максимальне для цього звання грошове забезпечення в 2218 доларів. Натомість сержанти мають змогу отримувати надбавки у розмірі від 50 до 100 доларів протягом усього терміну їх служби.

Отже, існує дещо спільне в грошовому забезпеченні Сухопутних військ США та Збройних сил України. Але відмінностей більше. На мою думку необхідно запозичити досвід США та модернізувати існуючу систему. Зокрема, необхідно ввести матеріальний стимул для військовослужбовців, призваних на строкову військову службу; змінити схему заохочення збільшення вислуги років з відсоткової на геометрично ступеневу; привести у відповідність до сучасної економічної ситуації оклади за звання та посадові оклади військовослужбовців.

Гейко Л.І. (ВІКНУ)

БЮДЖЕТНА КЛАСИФІКАЦІЯ

З метою узагальнення доходів і видатків бюджету за різними ознаками розроблено бюджетну класифікацію. На сьогоднішній день бюджетна класифікація є невід'ємною частиною планування і розподілу бюджетних коштів за певними ознаками.

У процесі фінансового забезпечення Збройних Сил України та взаємодії з органами державного управління застосовується єдина, діюча в державі бюджетна класифікація відповідно до наказу МОУ № 173. Перелік бюджетних програм, за якими здійснюється фінансове забезпечення потреб Збройних Сил України, щорічно затверджується Законом України про Державний бюджет України.

Бюджетна класифікація України використовується для складання і виконання державного та місцевих бюджетів, звітування про їх виконання, здійснення контролю за фінансовою діяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших розпорядників бюджетних коштів, проведення фінансового аналізу в розрізі доходів, організаційних, функціональних та економічних категорій видатків, кредитування, фінансування і боргу, а також для забезпечення загальнодержавної і міжнародної порівнянності бюджетних показників.

Бюджетна класифікація України є єдиною для всіх бюджетів, що складають бюджетну систему України, але вона на мою думку не досконала. Я вважаю, що її треба більше деталізувати, наприклад, програму 2101020/4 "тилове забезпечення" розбити конкретно по певним службам.

Бюджетна класифікація Міністерства оборони України призначена для організації фінансового планування, відкриття та використання асигнувань, обліку здійснених видатків та доходів і подання фінансової звітності за кошторисом Міністерства оборони України.

Отже, бюджетна класифікація має дуже вагоме значення в плануванні, розподілі і використанні бюджетних коштів. На сьогоднішній день вона недосконала і треба працювати над її поліпшенням.

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Головною економічною проблемою, яка заважає формувати реформи в Україні є підрив інвестиційної довіри до нашої держави через ситуацію на сході, і, відповідно, відсутність інвесторського попиту, адже інвестування в країну, яка не має повного суверенітету над своєю територією є занадто ризиковим.

Одним із можливих сценаріїв розвитку військових дій є введення воєнного стану, вплив на економіку України якого характеризується радикальними змінами елементів в усіх ланках її системи. Воєнний стан може бути введений як на всій території держави, так і в окремих її місцевостях – це повинно бути чітко зазначено у президентському указі. Наслідком переходу до військової економіки та військової організації суспільного життя стане різке зниження життєвого рівня й обмеження прав та свобод громадян. Необхідно також враховувати, що вагомість трансформацій в першу чергу будуть залежить від того, які саме заходи правового режиму воєнного часу будуть здійснюватися. Стаття 15 закону України "Про правовий режим воєнного часу" передбачає 19 категорій таких заходів: від взяття під посилену охорону важливих економічних об'єктів, так і більш впливовіших форм, таких як трудова повинність і вилучення майна для оборонних цілей.

Одним з найголовніших економічних наслідків введення воєнного стану стане застосування форс-мажорних застережень в договорах, через те, що наше законодавство не має чіткого визначення форс-мажорних обставин. Таким чином, якщо сторони передбачили в конкретному договорі форс-мажорну обмовку, то це конкретне зобов'язання може бути не виконано зацікавленою стороною без жодних правових наслідків. Крім того, підтверджений факт форс-мажорних матиме юридичне значення для:

- виконання податкових зобов'язань (п. 100.5 ст. 100 Податкового кодексу України);

- зупинення перебігу строку позовної давності (п. 1 ч. 1 ст. 263 Господарського кодексу України);

- призупинення перебігу строку для зарахування виручки або надходження імпортованої продукції за зовнішньоекономічними контрактами (ст. 6 Закону України "Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті").

Вагомим наслідком є також те, що військовий стан несумісний з фінансуванням з боку міжнародного валютного фонду та інших міжнародних кредиторів. Якщо Україна втратить їх підтримку через введення воєнного стану і оголосить дефолт, то наслідки будуть катастрофічними і насамперед призведуть до падіння обороноздатності. Відтак, виникнуть проблеми з виконання бюджету і, як наслідок, зменшення фінансування армії; це скорочення витрат бюджету, що призведе до затримок зарплат бюджетникам і невиплат пенсій.

КРЕДИТНІ РИЗИКИ БАНКІВ УКРАЇНИ

Кредитні операції – основа банківського бізнесу, оскільки є головною статтею доходів банку. Але ці операції пов'язані з ризиком неповернення позички (кредитним ризиком), якому в тій чи іншій мірі схильні банки в процесі кредитування клієнтів. Саме тому, кредитний ризик, як один із видів банківських ризиків, є головним об'єктом уваги банків.

Управління (регулювання) кредитними ризиками – це процес їх мінімізації, який складається з чотирьох етапів:

1. Ідентифікація;
2. Оцінка;
3. Регулювання;
4. Моніторинг.

Ці основні етапи взаємопов'язані і невіддільні одне від одного за часом. Вони повинні бути справою першорядної важливості для кредитної організації та бути необхідною підготовкою для стягнення боргів, забезпечивши правильну оцінку ризику до видачі кредиту або здійснення будь-якої іншої, прирівняної до кредитної, операції стягнення боргу.

Основні важелі управління кредитним ризиком лежать у сфері внутрішньої політики банку. Самими основними з них є: диверсифікація портфеля позичок, аналіз кредитоспроможності та фінансового стану позичальника, кваліфікація персоналу.

Отже, проаналізувавши стан економіки, я прийшов до висновку, що в умовах високих економічних ризиків виграє той, хто вміє правильно прорачувати, розпізнати ризики, а також їх передбачити і мінімізувати. Це головна запорука успіху банку при кредитуванні.

У разі, якщо банк займається аспектами діяльності клієнта, він в змозі не тільки оцінити кредитоспроможність підприємства, але і допомогти йому підвищити ефективність свого бізнесу, а значить, зробити його більш надійним позичальником.

Данилюк Д.О. (ВІКНУ)

ВИПЛАТА ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У РІЗНИХ ВИПАДКАХ СЛУЖБОВОГО СТАНОВИЩА

Економічне становище України вимагає від Збройних Сил України шукати нові підходи та методи розвитку. Так, було розроблено Державну програму реформування та розвитку Збройних Сил України. Їх головною метою є створення сучасної моделі Збройних Сил України – оптимальних за чисельністю, мобільних.

В центрі військової реформи стоять проблеми активізації людського фактору і необхідності економічного стимулювання військової праці.

Грошове забезпечення відіграє головну роль в системі матеріального стимулювання військової праці та є основною формою задоволення матеріальних та культурних потреб військовослужбовців.

Грошове забезпечення це система фінансових стимулів гарантованих державою, отримують військовослужбовці згідно з кількістю та якістю праці, з урахуванням особливостей військової служби і порядку її проходження різними категоріями військовослужбовців.

За своєю економічною сутністю грошове забезпечення виступає формою розподілення за працею, яке висловлює відношення, які складаються між суспільством і окремими військовослужбовцями. Інструментом задоволення військовослужбовців грошовим забезпеченням є система грошового забезпечення.

На підставі аналізу сучасного стану виплат грошового забезпечення військовослужбовцям у різних випадках службового становища потрібно вирішити таке основне питання:

Необхідно переглянути систему грошового забезпечення Збройних Сил України, а особливо виплати грошового забезпечення військовослужбовцям у різних випадках службового становища та знайти методи вдосконалення, що в свою чергу позитивно вплине на забезпечення військовослужбовців.

Зауважимо, що рівень фінансового забезпечення військ, а звідси і самих військовослужбовців залежить від економічного становища держави. А тому, попри всі труднощі, у Збройних Силах мають бути створені необхідні умови для виконання ними покладених завдань.

Отже, необхідно переглянути систему грошового забезпечення Збройних Сил України, а особливо виплати грошового забезпечення військовослужбовцям у різних випадках службового становища та знайти методи вдосконалення, що в свою чергу позитивно вплине на забезпечення військовослужбовців.

Зауважимо, що рівень фінансового забезпечення військ, а звідси і самих військовослужбовців залежить від економічного становища держави. А тому, попри всі труднощі, у Збройних Силах мають бути створені необхідні умови для виконання ними покладених завдань.

Демиденко Р.К. (КНУ ім. Т. Шевченка)

ВІЙНА ЯК ПОЛУМ'Я ДЛЯ ФІНАНСІВ

Світ знає два методи фінансування військових дій: емісійне незабезпечене друкування грошей і отримання позичок у громадян та за кордоном.

Перший метод застосовували підчас Першої світової війни Німеччина і Франція. Закінчилася ця історія випуском купюри номіналом 1 млн марок,

зупинкою більшості промислових об'єктів і 90-відсотковим безробіттям після війни.

Другий метод використовували Великобританія і США, які вийшли із стабільними національними валютами з обох світових війн.

Був також досвід імперії Сталіна, коли під час війни 1941–1945 років гроші були скасовані, військова продукція не вимірювалася цінами, а зарплата видавалася продуктовими картками. Проте такі методи, на щастя, в минулому.

Хоча за підпорядкованості частини Донбасу маргінальному криміналітету сталінські методи каторжної праці повертаються. Так, зарплати бюджетникам у Донецьку видають консервами.

На жаль, у питанні фінансування воєнних потреб Україна рухається згубним шляхом, яким прийшли до руйнування своїх економік німці та французи.

За вісім місяців 2014 року НБУ випустив незабезпечених кредитів рефінансування та видав банкам за допомогою інших централізованих інструментів більше 247 млрд грн. Причому за перші три місяці, коли відбулося найбільше падіння курсу гривні, було емітовано більше 150 млрд грн.

Правда, за нормативними положеннями центрального банку такі кредити вважаються забезпеченими. Вони видаються під боргові документи комерційних банків, оформлені під різні майнові застави. Однак чи вказують ці борги про додаткову потребу економіки у грошах?

Як відомо, у кризовому 2008 році, коли курс гривні провалився з 4,6 грн за дол до 8 грн за дол, емісія гривні за допомогою вказаних інструментів становила за рік близько 170 млрд грн. Отже, варто чекати ще гірших наслідків.

Накачуючи бюджет гривнею, влада сподівалася закрити його дефіцит, який особливо загострився з початком АТО. Проте наслідки виявилися протилежними. Так, зараз зросли процентні ставки, в тому числі за державними облігаціями, що ускладнює здійснення таких необхідних нових урядових запозичень.

Дзись С.Р. (ВІКНУ)

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ВІЙСЬКОВИМИ ЧАСТИНАМИ ЗСУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

На сьогоднішній день в Україні продовжуються складні структурні перетворення. Зміни, що відбуваються в реформуванні економіки України потребують підвищення ефективності розподілу та контролю за витрачанням бюджетних коштів за призначенням.

Виходячи з цих умов, у 1995 році в Україні була створена казначейська система, для ефективнішого розподілу коштів та посилення контролю за виконанням Державного бюджету.

Основним завданням Державного казначейства – є удосконалення системи ефективного управління коштами Державного бюджету України та процедур

попереднього контролю за їх витрачанням. Але на сьогоднішній день казначейська система виконання бюджету має багато недоліків у процесі взаємовідносин з військовими частинами, організаціями та установами Міністерства оборони України.

На основі отриманої мною практики та спілкування з начальниками фінансових органів деяких частин та організацій Міністерства Оборони України, можна виокремити наступні проблеми у взаємовідносинах між військовою частиною та органами Державного казначейства України:

1. Органи Державного казначейства не повідомляють військову частину про надходження на її реєстраційний рахунок коштів.

2. Часто затримують і несвоєчасно подають виписки з реєстраційних рахунків, що не дає змогу військовій частині мати оперативну інформацію про надходження і рух коштів на її рахунках.

3. Іноді відділення Державного казначейства, в яких обслуговується військова частина, не виправдано затягують виконання розрахункових документів, що надаються військовою частиною.

4. Недосконалість нормативної бази, недостатній рівень фахової підготовки працівників, велика кількість первинних документів, реєстрів обліку та дублювання відображення операцій, інші проблемні питання.

Отже, існує оцілність в підвищенні рівня нормативно-правової бази взаємовідносин військової частини з казначейськими структурами, в підвищенні рівня професійної підготовки як посадових осіб фінансових органів, так і посадових осіб органів Державного казначейства України, впровадження автоматизованої електронно-інформаційної системи планування, обліку та звітності у Збройних Силах України.

Дикий Ю.Г. (ВІКНУ)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОЛЕКТИВНО-ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ЗСУ

На сучасному етапі розвитку нашої держави виникла гостра проблема недостатнього фінансування Збройних Сил України. Найпростішим способом зменшення видатків є економія на витратах на робочу силу: низький рівень заробітної плати, збільшення тривалості робочого часу, скорочення відпустки, погіршення умов праці. На даному етапі трудових взаємовідносин вирішальну роль в захисті прав та інтересів працівників відіграє система колективних договорів та угод. І для нормального захисту своїх інтересів працівники повинні не тільки знати про наявність колективного договору у військових частинах, а й вміти в практичній діяльності використовувати його, як засіб захисту своїх прав та інтересів перед роботодавцями.

На сьогоднішній день, в колективно-договірній роботі установ ЗСУ спостерігається велика кількість недоліків, а саме:

- формальність укладення колективних договорів, відсутність ефективної роботи профспілок;
- низький рівень обізнаності трудового колективу з питань трудового законодавства та відсутність активної участі працівників у здійсненні колективно-договірного процесу;
- роль колективного договору в бюджетних установах залишається на мінімальному рівні.

Практично, колективний договір бюджетних установ – це витяги із чинного законодавства й різних нормативно-правових документів, які регулюють оплату та охорону праці, режим робочого часу й відпочинку тощо. Практично вся економія фонду оплати праці йде на встановлення доплат і надбавок, виплату премій. Тільки мізерна частина передбачається колективним договором на привітання до ювілейних дат, Дня матері та Міжнародного жіночого дня.

Отже, з вищевказаного можна зробити висновок, що сучасний стан колективно-договірного регулювання оплати праці в Збройних Силах України, так як і в країні в цілому, потребує змін, а саме – реформування трудового законодавства, яке на мою думку, в першу чергу, повинно бути направлене на вирішення проблем: низького рівня заробітної плати, ефективного використання трудових ресурсів, забезпечення зайнятості в умовах масштабного скорочення Збройних Сил, створення необхідних умов праці, враховуючи специфіку діяльності та вирішення найголовніших соціально-побутових питань.

Драчинський Н.В. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ У ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИНАХ

Облікова політика – сукупність конкретних методів і форм ведення бухгалтерського обліку, принципів, що обирає установа, виходячи з вимог чинного законодавства та особливостей своєї діяльності для підготовки та надання фінансової звітності. Зміст окремих елементів та методи, які використовуються під час формування облікової політики, залежать від кількості особового складу, структурних підрозділів та специфіки завдань і функцій, що покладаються на конкретну військову частину.

Облікова політика, крім мети, суб'єкта, об'єкта, повинна включати певні інструменти, важелі, які забезпечують документальне, правове оформлення управлінської дії. Інструменти облікової політики – це закони, стандарти, накази, положення, інструкції, методичні розробки та рекомендації, інші внутрішні регламенти військової частини.

Формування та реалізація облікової політики у військовій частині має певну специфіку. Керівництво організацією бухгалтерського обліку, формуванням облікової політики у військовій частині здійснює командир.

Він зобов'язаний створити необхідні умови для раціонального і правильного ведення бухгалтерського обліку. Ведення бухгалтерського обліку, виконання кошторису та здійснення контролю за його виконанням, а також складання звітності у військовій частині покладається на фінансово-економічну службу, що теж приймає участь в бойовій готовності військової частини.

Відповідальність за стан бухгалтерського обліку несуть командир військової частини і начальник фінансово-економічної служби. Облікову політику військової частини визначає командир відповідним наказом, в якому розкриваються методичні принципи побудови бухгалтерського обліку, техніки його ведення та організації роботи фінансово-економічної служби, перелік заходів, які повинні забезпечити єдині принципи, методи та процедури під час відображення поточних операцій в обліку та надання фінансової звітності. У наказі повинно бути чітко розподілено функції щодо порядку оформлення первинних документів та ведення облікових регістрів структурними підрозділами, матеріально відповідальними особами, службами матеріального забезпечення та фінансово-економічним органом.

У даній статті проаналізовано особливість документообороту у військовій частині, а саме – ряд проблем, пов'язаних з веденням облікової політики у Збройних Силах України: своєчасне відображення і забезпечення одержання достовірної інформації про фінансовий стан військової частини, результати її діяльності, що необхідно для всіх користувачів бухгалтерської звітності та прийняття управлінських рішень, при цьому не знижувати бойову готовність військової частини. В сучасних умовах оборона постає головним завданням для країни і її рівень не відповідає належному.

Дрозд Ю.Ю. (КНУ ім. Т. Шевченка)

ЧИ ПОТРІБНА СЬОГОДНІ УКРАЇНІ КОМАНДНА ЕКОНОМІКА

Події 2014 року вимагають відповісти на це питання ствердно. Потреби оборони ефективніше задовольняти при переведенні виробництва на воєнні рейки.

Це означає переведення сектора, який працює на потреби війни, на командні принципи. Цей сектор працюватиме паралельно з сектором мирної економіки, але за іншими правилами. Ось кілька позицій з теми командної частини економіки.

1. Усі підприємства-виробники продукції для потреб оборони повинні виконувати не контракти із споживачами, а замовлення органів влади з випуску конкретних видів продукції у натуральному виразі.

2. Невиконання директив з випуску продукції чи лікування вояків спричиняють адміністративно-кримінальну відповідальність керівників підприємств.

3. Метою роботи підприємств воєнного сектора стає не отримання прибутку, а виконання замовлень. Ці підприємства не можуть визнаватися банкрутами, їх прострочені борги відшкодовує держава. Підприємства цього сектора також звільняються від оподаткування прибутку.

4. Підприємства сектора на період війни звільняються від виконання ринкових замовлень, а ціни на їх продукцію встановлюються не залежно від задоволення ринкового попиту, а директивно органом влади.

5. Якщо потужностей підприємств, що входять до сектора, не буде вистачати для виконання контрактів для невоєнного споживання чи експортних контрактів, то останні повинні скасовуватися за фарс-мажорними обставинами.

6. Якщо приватні чи акціонерні підприємства будуть ухилятися від виконання державних воєнних замовлень, то за постановою уряду права власності на такі підприємства можуть на час війни переходити до української держави.

7. Оплата готової продукції для потреб фронту та обслуговування вояків здійснюватиметься за рахунок державного бюджету безпосередньо або в борг. Таким чином, продукція воєнного призначення надходитиме без затримок.

8. Підприємства сектора повинні звільнитися від сплати ПДВ.

Поставки з-за кордону для потреб фронту не повинні обкладатися імпорнтним митом.

Втім, командна економіка не може бути вирішальною навіть у складні воєнні часи.

Не можна повертатися до сталінської системи тотального примусу без оплати праці.

У забезпеченні воєнної сили потрібні не тільки командні методи. Практика показує, що волонтерський рух у багатьох випадках є ефективнішим в організації термінового і особливо новітнього забезпечення військових частин на передовій.

Саме тому треба обов'язково заохочувати і сприяти функціонуванню такого вільного процесу тилового забезпечення. До речі, волонтерський рух започаткували не чиновники, а вільні підприємці, середній клас.

Для заохочення волонтерського руху потрібен спеціальний сприятливий режим. Необхідно звільнити від оподаткування усі витрати громадян на допомогу армії і національній гвардії через благодійництво від волонтерських організацій.

Слід також зняти обмеження – 200 дол – на купівлю валюти для волонтерських організацій та на їх валютне кредитування з метою здійснення поставок важливої техніки і зброї з-за кордону. Держава повинна також сприяти створенню інфраструктури волонтерського постачання, передусім оптових складів.

Треба безкоштовно надавати волонтерам пальне для авто за допомогою талонів, які оплатить держава. Потрібна правова допомога добровольцям, надання їм статусу і документів для вільного пересування у межах перебування військ.

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИПЛАТИ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ ОФІЦЕРСЬКОГО СКЛАДУ ЗСУ

На сьогоднішній день система виплати грошового забезпечення (ГЗ) військовослужбовців Збройних Сил України передбачає виплату посадового окладу та великої кількості надбавок і додаткових видів ГЗ, які в сумі складають місячне ГЗ. В той же час оклад грошового утримання та щомісячні додаткові види ГЗ становлять, в середньому, частку близько 60-70 % від загальної суми місячного ГЗ осіб офіцерського складу. В середньому, близько 20-25% ГЗ офіцерів складає премія. В цьому контексті можна говорити про наявність великої кількості надбавок у системі виплати ГЗ як про її недолік – велика кількість надбавок і нарахувань є пережитком радянської системи і не має аналогів у системах ГЗ провідних армій світу.

Як приклад функціонування прогресивної моделі нарахування грошового забезпечення осіб офіцерського складу, безумовно, можна назвати армію Сполучених Штатів Америки. Розмір ГЗ офіцерів залежить переважно від двох ключових факторів: звання військовослужбовця та його вислуги років, при чому пріоритетним є перший фактор. За такої системи військовослужбовець будь якої категорії офіцерського складу отримуватиме ГЗ у рамках, передбачених його поточним військовим званням.

Конкретний розмір грошового забезпечення визначатиметься поточною вислугою років офіцера. Принципове підвищення посадового окладу можливе лише за рахунок присвоєння офіцеру вищого військового звання, що можливо лише у разі якісного виконання ним своїх службових обов'язків. Ріст ГЗ припиняється за наявності звання полковника та тридцятирічної вислуги років. Більше отримувати мають змогу лише генерали армії, чисельність яких є суворо обмеженою.

Повертаючись до українських реалій, впровадження схожої моделі виплати ГЗ було б доволі обґрунтованим та виваженим рішенням з точки зору стимулювання осіб офіцерського складу до професійного і відповідального виконання своїх професійних обов'язків. Таким чином, доцільним є скасування переважної більшості надбавок військовослужбовцям офіцерського складу Збройних Сил України та розбудова системи ГЗ на основі першочергового врахування факторів військового звання та вислуги років. В той же час, особливо зважаючи на нинішню ситуацію на сході України, пріоритетним напрямом є розробка спеціальної системи ГЗ військовослужбовців, задіяним у проведенні воєнних дій.

Отже, підсумовуючи, можна виділити три стратегічні напрямки модернізації існуючої системи грошового забезпечення осіб офіцерського складу: скасування значної кількості надбавок, першочергове врахування військового звання та вислуги років, а також розробка системи спеціального ГЗ офіцерів, залучених до воєнних операцій.

СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Електронні гроші – це записи в електронних системах про взаєморозрахунки суб'єктів економіки. При здійсненні покупки по тій або іншій системі електронних грошей, – організація, що надала вам дану послугу, гарантує проавцеві оплату даних засобів.

Нові платіжні інструменти не з'являються випадково за бажанням розробників, їх поява – об'єктивний процес, викликаний новими незадоволеними потребами і підвищеними вимогами до ефективності та надійності платежів.

На сьогодні, перекази коштів мають багато переваг порівняно з банківськими переказами або іншими видами платежу:

1. Анонімність платежів. При здійсненні платежу електронними грошима, як правило, не потрібно повідомляти ніяку інформацію про себе, потрібен тільки номер електронного гаманця.

2. Швидкість і зручність платежів. Гроші переводяться майже миттєво, здійснити оплату можна не виходячи з будинку, якщо у вас є комп'ютер та Інтернет. Не потрібно заповнювати від руки платіжні доручення і т.д.

3. Можливість переказувати малі суми.

Але є певні труднощі, які перешкоджають широкому застосуванню електронних платіжних засобів в Україні. По-перше, це правове регулювання, яке не встигає за стрімким розвитком відносин у цій сфері. По-друге, це те, що не всі люди мають довіру до електронних платіжних систем та електронних грошей взагалі.

Отже, системи електронних грошей постійно розвиваються та вдосконалюються. В Україні все більше людей починає користуватися цими системами, як найбільш швидкого та зручного засобу платежу. Для подальшого успішного розвитку електронних грошей в Україні важливим є:

1. Застосування виваженої правової регламентації, спрямованої, з одного боку, на підтримку їхнього розвитку, а з іншого – на запобігання їх використання з метою ухилення від оподаткування та контролю.

2. Збільшити довіру населення до електронних грошей.

*Кирилюк В. (КМА),
к.е.н., доц. Шпильовий С.Є. (ВІКНУ)*

КОМУ УКРАЇНА ПРОДАЄ ОЗБРОЄННЯ?

Україна займає дев'яте місце у списку найбільших експортерів зброї, говориться у звіті про тенденції міжнародного ринку озброєнь, опублікованому Стокгольмським міжнародним інститутом досліджень проблем миру (SIPRI). Двома найбільшими світовими експортерами озброєнь є США (31% глобального експорту) та Росія (27%).

Далі у рейтингу – Китай, Німеччина, Франція, Великобританія, Іспанія, Італія, Україна та Ізраїль.

Протягом останніх п'яти років обсяги експорту українських озброєнь складали 3% відсвітового продажу. Найбільшими країнами-імпортерами зброї у 2014-му стали: Індія (\$4243 млн), Саудівська Аравія (\$2629 млн), Туреччина (\$1550 млн), Китай (\$1357 млн), Індонезія (\$1200 млн), В'єтнам (\$1058 млн), Тайвань (\$1039 млн), ОАЕ (\$1031 млн), Австралія (\$843 млн) та Оман (\$738 млн).

За даними SIPRI, протягом останніх п'яти років зброю закуповували 153 країни, тобто дві третини всіх держав світу.

Протягом десяти років імпорт зброї до країн Європи скоротився на 36%. Китай наростив експорт озброєнь на 143% і посів третє місце, потіснивши Німеччину.

У 2014 році Україна експортувала військової техніки на \$664 мільйони. Найбільшим її покупцем стала Росія, купивши озброєння на \$155 мільйонів.

У серпні минулого року The Washington Post повідомив, що Україна, незважаючи на воєнний конфлікт, і далі продає Росії військове обладнання. За даними видання, серед найбільших компаній, що продовжили співпрацю з РФ, – запорізький завод "Мотор Січ", який експортував двигуни і запчастини для військових літаків і вертольотів.

Цю інформацію підтверджує і дослідження Стокгольмського інституту. В опублікованому звіті вказано, що серед товарів, які закуповувала Росія, – двигуни для навчально-бойових літаків Як-130 (розробки "Мотор Січ") і літаки Ан-140, Ан-148 (виробництва "Антонов").

За матеріалами дослідження, у 2014 році РФ не продала Києву жодної одиниці озброєння. Проте забезпечила сепаратистів так званих "ДНР" і "ЛНР" технікою на \$23 мільйони.

Коваль А.О. (ВІКНУ)

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ

Організація бухгалтерського обліку у військових частинах України ґрунтується на затвердженій обліковій політиці. Слід зазначити, що чіткого визначення даного поняття на сьогодні не існує. Джерелом поняття "облікова політика" є Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 "Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки". Відповідно цього стандарту, облікова політика – це конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансової звітності.

В Україні нормативне визначення терміну "облікова політика" вперше було наведене в Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", де зазначено, що облікова політика – це сукупність принципів,

методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності.

Чинне законодавство надає широкі права стосовно формування облікової політики.

Військова частина може самостійно визначати параметри та напрямки облікової політики в межах зовнішнього регулювання; обирати форму бухгалтерського обліку як певну систему реєстрів обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них з дотриманням єдиних методологічних засад та з урахуванням особливостей господарської діяльності й наявної технології обробки облікових даних; визначати права працівників на підписання бухгалтерських документів; затверджувати правила документообігу і технологію обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків та реєстрів бухгалтерського обліку.

Отже, облікова політика у військовій частині організовується і ведеться начальником фінансово-економічного органу та візується командиром військової частини. Військова частина може самостійно визначати параметри та напрямки облікової політики.

Копаниця П.В. (ВІКНУ)

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЗПОДІЛУ ВИДАТКІВ НА УТРИМАННЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ

Важливим проблемним питанням у формуванні видатків на утримання особового складу є планування коштів на певний період.

Щодо фінансування підготовки Збройних Сил на державному рівні, то хочеться наголосити на тому, що оборонний бюджет нашої країни не відповідає світовим вимогам.

В першу чергу, треба підвищити обсяги бюджетних коштів на потреби Міністерства оборони. Та навіть якщо це по тим чи іншим причинам не можливо зробити, то необхідно змінити розмежування витрат на Збройні Сили України. 75 % від усього оборонного бюджету – це досить великий показник, як для "проїдання" бюджетних коштів, тому треба зменшити обсяги видатків на утримання Збройних Сил, та, в свою чергу, підвищити їх на підготовки Збройних Сил, та розвиток озброєння і військової техніки.

Найважливішим показником воєнно-економічної безпеки країни є рівень витрат на національну оборону у відсотках до ВВП, показовими є також витрати на оборону на 1 мешканця та на утримання 1 військовослужбовця.

Нормою асигнувань на оборону в країнах НАТО є 2,2–2,5% від ВВП. За рахунок оборонного бюджету в країнах НАТО сплачують пенсії військовим та проводять підготовку резервістів. В Україні відсоток витрат на оборону від ВВП стабільно менший. На українського військовослужбовця нині припадає близько 3000 доларів щорічно.

Життєдіяльність Збройних Сил України забезпечується за чотирма напрямками: утримання особового складу, підготовка кадрів, застосування та реформування Збройних Сил України.

Для того, щоб покращити фінансове планування, на мою думку, необхідно здійснити такий комплекс заходів:

- посилити зв'язок фінансових планів з планами матеріально-технічного забезпечення, поставок озброєння і техніки. Все це може бути досягнуто глибоким аналізом всіх передбачених в планах заходів, пов'язаних з витрачанням матеріальних засобів і коштів;

- покращити нормування видатків коштів;

- здійснити повне економічне обґрунтування у коштах;

- забезпечити плановірність використання коштів протягом усього бюджетного року.

Отже, сприяти вирішенню цього складного завдання буде як найшвидше прийняття і початок реалізації таких важливих програмних документів, як Стратегія національної безпеки та Воєнна доктрина. Необхідно реалізувати нову бюджетну політику у сфері оборони, адаптувати її до сучасних потреб ЗС і фінансових можливостей держави.

*Кузін Д.О. (ВІКНУ),
к.е.н. Сизов А.І. (ВІКНУ)*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

Сьогодні в Україні рівень заробітної плати є дуже низьким, що провокує серйозні економічні та соціальні негаразди. Споживчий кошик українця або "кошик на виживання" на сьогодні більший за мінімальну заробітну плату на 600грн, хоча кожний день він змінюється у зв'язку з курсом валют, тому можна зауважити, що прожити в даний час практично не реально на таку заробітну плату.

Для приклада: споживчий кошик німця складає приблизно 450 євро, що в рази перевищує український, незважаючи на те, що в споживчий кошик німця входить всього на порядок більше.

Хоч і починаючи із 2001 р. в Україні спостерігалася позитивна тенденція – постійно зростала реальна заробітна плата, але ціни на прожиття зараз зростають швидше і тому підвищення заробітної плати не є відчутним. У 2013 р. реальна заробітна плата зросла на 6,2 %, а в 2015 р. планують збільшити на 5.4%, а максимальна заробітна плата стане складати сім мінімальних заробітних плат ($1218 \times 7 = 8526$ грн).

Проте заробітна плата в Україні меша, ніж середньоєвропейська у 20 разів. Таку ситуацію спричиняє низький рівень життя. Якщо врахувати теперішній стан в країні (Економічний занепад, проведення АТО) і згідно з даними

щорічного звіту GlobalWealth, Україна за рівнем добробуту громадян посідає передостаннє місце серед 40 європейських країн, середній статок українця становить 2,7 тис. дол., лише на 200 дол. відстає від нас найбідніша в Європі Молдова. Ми бідніші за білорусів, росіян, поляків.

В Україні заробітна плата "фактично перетворилась в один з варіантів соціальної допомоги, який мало залежить від результатів праці", постійно збільшується розрив між вартістю послуг праці та її оплатою.

Заробітна плата як економічна категорія не виконує свої основні функції взагалі – відтворювальну (заробітна плата повинна забезпечити задоволення потреб працівника та його сім'ї), мотиваційну (заробітна плата повинна формувати ефективний механізм мотивації до праці) та регулятивну (заробітна плата повинна бути інструментом оптимізації зайнятості, тобто розподілу та перерозподілу праці між галузями та сферами національної економіки).

Неефективно виконує заробітна плата також інші специфічні функції, які виділяють вітчизняні економісти: оптимізаційну, соціальну, стимулюючу, регулювання попиту на робочу силу та інші.

*Курмаз Я.О. (ВІКНУ),
Шрамко О.В. (ВІКНУ)*

ПРОБЛЕМИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ

В умовах розвитку ринкової економіки все більше і більше вітчизняне законодавство потребує удосконалення, оновлення, наведення певного порядку в сфері нормативно-правового забезпечення трудових відносин між працівником та керівником, адже праця є одним із головних джерел поліпшення рівня добробуту людей, процвітання і розвиток нашої держави. Глибокого вивчення та удосконалення потребує питання притягнення до матеріальної відповідальності працівників за збиток нанесений державі.

Проаналізувавши нормативно-правові акти щодо матеріальної відповідальності працівників за шкоду заподіяну державному майну, можна зробити висновок, що більшість з них є застарілими і не відповідають сучасним вимогам. Внаслідок цього виникає дуже багато нерозв'язаних питань, відкривається багато судових справ.

Командир військової частини має право притягувати працівника до матеріальної відповідальності тільки в розмірі його середньомісячного заробітку.

Якщо розмір збитків перевищує середньомісячну заробітну плату, то командир подає клопотання до суду. Саме це є головним недоліком в законодавстві, яке стосується матеріальної відповідальності.

Після подання клопотання до суду командиром військової частини може пройти від декількох днів до декількох місяців, поки ця заява прийде на розгляд.

На розгляд судом також потрібен час. Після розгляду справи, суд має зібрати і послухати всіх свідків, повинен викликати винну особу. Судове засідання через різні причини може бути перенесене. На всі ці процедури потрібно багато часу. Відшкодування збитків винною особою може розпочатись через рік, а то й пізніше.

Також однією з проблем є те, що під час судових засідань відбувається відрив від виконання своїх обов'язків працівників, військовослужбовців, командира військової частини. Внаслідок цього втрачається оперативність Збройних Сил України.

Наступне проблемне питання – це витрачання зайвих коштів на судові справи, експертизи, проведення розслідування.

Також, в військової частини немає ніяких гарантій, що справа буде виграною. Суд може прийняти неправильне рішення, винна особа може не з'явитись на засідання.

Розмір заробітної плати в працівників, переважно, є незначними. Збиток завданий державі може бути в десять, двадцять разів більшим за заробітну плату, а розмір всіх утримань з заробітної не має перевищувати 50% (в окремих випадках за рішенням суду 70%).

Тобто, якщо з заробітної плати винної особи, вже відбувається якесь інше утримання, то утримання щодо відшкодування збитку, завданого державному майну, може розпочатись після закінчення попереднього, або може утримуватись незначна сума.

Наведемо приклад: працівник військової частини завдав збиток державі на 75000 грн. Він є платником аліментів у розмірі 40% місячної заробітної плати, яка становить 2800 грн. Суд встановив, що за заподієну шкоду з його заробітної плати має утримуватись 10%. Час, який потрібен для повного відшкодування збитку становитиме 14 років і 6 місяців.

З наведеного прикладу можна зробити висновок, що окрім часу на розгляд справи судом, на проведення засідання, коштів які були витрачені на судові засідання, існує велика ймовірність, що кошти розмір збитку не буде повністю покритий.

Також проблемним питанням є те, що працівники можуть притягуватись тільки до обмеженої матеріальної відповідальності, якщо між ними і військовою частиною не було укладено договору про повну матеріальну відповідальність. Внаслідок, цього винна особа не може відшкодувати всю вартість пошкодженого чи втраченого майна.

Отже, процес притягнення працівника до матеріальної відповідальності потребує удосконалення. Більшість нормативно-правових актів є застарілими. На мою думку, необхідно надати командирам більше повноважень, спростити процес притягнення до матеріальної відповідальності та відшкодування збитків завданих державі.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК У ВІЙСЬКОВІЙ ЧАСТИНІ

Теоретичні і методологічні засади бухгалтерського обліку, накопичувані довгими роками, досвідом багатьох поколінь, шляхом проб і помилок, сформували єдину і потужну облікову систему, яка на даний час є законодавчо формалізованою в усіх аспектах.

Отже, бухгалтерський облік – це процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень.

Бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться військовою частиною. Фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку.

Бухгалтерський облік у військових частинах набув значних змін у контексті трансформації загальних положень ведення бухгалтерського обліку в Україні, що вже було зазначено вище.

Раніше, наприклад, облік матеріальних засобів вівся у кількісному, якісному та обліково-номерному вираженнях у відповідних службах матеріального забезпечення, а облік грошових коштів, доходів, витрат та інших фінансових операцій – згідно з Положенням про фінансове господарство військової частини – у фінансовій службі.

На даний момент вимоги до облікової політики в цілому змінилися. Органи Державної казначейської служби України вимагають від бюджетних установ звітності не тільки про кошти, а і про матеріальні засоби у вартісних показниках.

Вирішити поставлені завдання можливо лише шляхом застосування в бюджетних установах збройних Сил України єдиних положень бухгалтерського обліку.

Звернувши увагу на рівень охоплення бухгалтерським обліком усіх аспектів "життя" військового майна, можна зробити висновок, що повний та достовірний облік є невід'ємною складовою прийняття дієвих управлінських рішень.

І є він чи не єдиним ефективним та повноцінним джерелом інформації про фінансово-майновий стан військової частини.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СИСТЕМИ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Соціальна захищеність різних шарів суспільства, яка розвивається у напрямі ринкових відносин, стає життєво визначальною. Особливо гострою є ця проблема для військовослужбовців. Це пояснюється багатьма причинами, але, передусім глибокими кризовими явищами, які відбуваються в різних сферах громадського життя країни – економіці, політиці, ідеології. В умовах зростання цін, падіння купівельної спроможності гривні відбувається зниження життєвого рівня військовослужбовців і членів їх сімей. Військовослужбовець беззахисний перед зростанням цін, оскільки, знаходячись на державній службі, він позбавлений можливості самостійно покращувати своє матеріальне становище. З одного боку це тому, що чинне законодавство забороняє військовослужбовцеві поєднувати службу з роботою на підприємствах, установах, організаціях, а з іншого боку, така робота для більшості військовослужбовців просто неможлива, оскільки сам характер служби припускає знаходження на місці службової діяльності основну частину доби, а частенько і цілу добу. Особливо це характерно для співробітників тих, що проходять службу у віддалених районах. А це, з одного боку, як правило, погане постачання продовольчими і промисловими товарами і високі ціни на них, а з іншого боку, проблеми з працевлаштуванням членів сімей. У таких умовах грошове забезпечення глави сім'ї стає, частенько, єдиним джерелом доходу. І якщо це джерело бідніє під впливом інфляції, що відображається не лише на відносинах у середині сім'ї, але і на повсякденній діяльності військовослужбовця.

Для збереження боєготовності і боєздатності, необхідно переламати тенденцію, що склалася останніми роками, до падіння престижності служби в Збройних силах України. Адже нині однією з основних функцій держави є оборона країни і захист громадян, а це можливо тільки за наявності сильної, готової до рішення будь-яких несподівано виникаючих завдань, армії. Але існують проблеми соціального захисту військовослужбовців, які включають різні аспекти: фінансові, житлові, кадрові, правові, медичні, культурно-побутові і інші.

Необхідно морально-психологічний стан військовослужбовців, їх бойовий дух і матеріальне становище підтримувати на досить високому рівні. З цією метою держава забезпечує різні потреби Збройних Сил України в грошових і матеріальних коштах, озброєнні і військовій техніці, внаслідок чого держава повинна якісно забезпечувати і піклуватися про соціальну захищеність співробітників і членів їх сімей. Величезну роль в цьому грає соціальна політика держави відносно армії і забезпечення грошовим забезпеченням.

Особливу увагу при здійсненні цієї програми слід приділяти забезпеченню додатковими видами грошового забезпечення, оскільки вони складають переважаючий об'єм в грошовому постачанні.

ВІЙСЬКОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

Забезпечення військово-економічної безпеки – важливе завдання Української держави. Ступінь задоволення потреб у продукції як оборонного, так і цивільного призначення в екстремальних умовах є критерієм забезпечення військово-економічної безпеки.

Покращання самозабезпечення держави технологіями цивільного й оборонного виробництва, нарощування технологічного потенціалу зміцнює її військово-економічну безпеку. Остання, безперечно, визначається новітніми досягненнями науково-технічного прогресу.

Важливе значення для забезпечення військово-економічної безпеки в разі скорочення чи припинення зовнішньо-економічних зв'язків або виникнення соціально-економічної кризи має здатність держави оперативно компенсувати негативні наслідки цих явищ, забезпечувати задоволення оборонних потреб.

З точки зору перспективного виробництва в Україні новітніх озброєнь важливо спрямовувати бюджетні кошти на створення науково-технічного потенціалу в сфері критичних технологій.

Пріоритетними напрямками науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт мають бути: модернізація існуючих систем озброєнь, створення перспективних зразків озброєнь, розвиток систем і засобів бойового управління, зв'язку і розвідки, радіоелектронної боротьби, високоточної зброї, всебічний розвиток технологій і систем подвійного призначення (військового і цивільного).

Для забезпечення військово-економічної безпеки України необхідно передусім здійснити наступні заходи:

- створити самодостатній національний воєнно-промисловий комплекс (ВПК);
- розробити і прийняти Державну програму виробництва озброєнь;
- виробити державну політику в сфері міжнародної торгівлі зброєю;
- розробити і прийняти Закон про експорт зброї;
- закладати в Державний бюджет необхідні кошти для фінансування оборони;
- створювати замкнені цикли виробництва військової техніки та озброєнь;
- проводити постійну модернізацію Збройних Сил України та інших військових формувань з метою досягнення технічної переваги над імовірним противником;
- створити єдину інфраструктуру тилового і технічного забезпечення воєнної організації України.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ

З метою забезпечення функціонування фінансово-господарської діяльності військової частини, було розроблено конкретні методи і форми ведення бухгалтерського обліку, які обираються військовою частиною виходячи із загальноприйнятих правил та особливостей діяльності для підготовки та надання фінансової звітності. Таким чином, у кожній військовій частині формується облікова політика.

Відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999р. № 996-XIV встановлено, що підприємство самостійно визначає облікову політику.

Облікова політика бюджетної установи є основою внутрішнього регулювання обліку, і щоб вона набула нормативного статусу, її формалізують у вигляді наказу про облікову політику. Військова частина, як правило, видає наказ про облікову політику на відповідний бюджетний рік.

Структура наказу може бути наступна:

- Загальні положення – вказуються загальні данні про військову частину.
- Організація бухгалтерського обліку – вказуються данні про бухгалтерську службу (фінансово-економічний орган) військової частини, робочий план рахунків, графік документообігу, форми первинних документів, перелік осіб згідно їх функціональних обов'язків.
- Методичні основи бухгалтерського обліку – визначається облік доходів за загальним та спеціальним фондами, облік коштів на рахунках, облік видатків, облік необоротних активів та запасів тощо.

Основною метою облікової політики військової частини є забезпечення одержання достовірної інформації про майновий і фінансовий стан підприємства, результати його діяльності, необхідні для всіх користувачів фінансової звітності з метою прийняття відповідних рішень.

Отже, облікова політика підприємства – це не просто сукупність способів ведення обліку, обраних відповідно до умов господарювання, але й вибір методики обліку, яка надає можливість використовувати різні варіанти відображення в обліку фактів господарського життя (залежно від поставлених цілей).

к.е.н. Луцик Ю.О. (ВІКНУ)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

В сучасному світі співвідношення сил між країнами в економічній площині та їх місце в світових рейтингах, визначається рівнем розвитку інновації.

Відтак, запровадження інноваційної моделі економічного зростання перетворюється на об'єктивну необхідність розвитку країни.

Інноваційний процес – це процес перетворення наукового знання в інновацію, який можна представити як послідовний ланцюг дій, в ході яких інновація проходить шлях від ідеї до конкретного продукту, технології або послуги та розповсюджується при практичному використанні.

Так, інноваційний шлях розвитку потребує цілеспрямованої державної політики, орієнтованої на підтримку цілісного процесу – від наукової розробки до масового виробництва. Тим паче, що аналіз факторів, які перешкоджають впровадженню інновацій в економіку, а відповідно знижують рівень конкурентоспроможності країни показує, що найвагомішими є економічні: недостатня фінансова підтримка держави, великі витрати на нововведення, високий економічний ризик, недосконалість законодавчої бази, тривалий термін окупності нововведень, відсутність коштів у замовника.

Крім того, причинами низької ефективності державної політики в інноваційній сфері є: недостатня кількість інформації про нові технології, відсутність можливостей для кооперації з іншими підприємствами і науковими організаціями, брак інформації про ринки збуту, відсутність кваліфікованого персоналу, відсутність попиту на продукцію, несприятливість підприємств до нововведень.

Тим самим можна зробити висновок, що головною метою повинно бути створення економічних, правових і організаційних умов ефективного розвитку і використання інноваційного потенціалу і як наслідок виробництво та реалізація конкурентоспроможних товарів та послуг. Саме такий варіант дозволить підвищити конкурентоздатність економіки на основі загальноприйнятого фактору конкурентоспроможності – інновації.

Очевидним є те, що інноваційна стратегія на сучасному етапі функціонування ще не досягла відповідного рівня розвитку, а тому сподіватися на її швидке формування протягом декількох найближчих років неможливо, однак не покидає надія, що сформовані передумови дозволять підтримати обраний курс розвитку країни, забезпечити конкурентоздатність економіки і розширити можливість її інтеграції у світову економічну систему.

Метрикас Л.І. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ГОТІВКИ ТА ІНШИХ КОШТІВ У ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИНАХ

Діяльність кожної військової частини базується на раціональному використанні матеріальних та грошових ресурсів. Саме від стану бухгалтерського обліку залежить функціонування будь-якої установи, оскільки він є інформаційною базою управління та контролю за фінансово-господарською діяльністю.

Особлива увага у військових частинах приділяється бухгалтерському обліку касових операцій.

Військові частини здійснюють розрахунки із фізичними та юридичними особами через касу за рахунок коштів, отриманих із уповноважених Державною казначейською службою України банків.

Грошові кошти є найбільш ліквідним, проте й найбільш обмеженим ресурсом. Успіх функціонування будь-якого підприємства чи установи визначається здатністю керівництва ефективно їх використовувати. Оскільки грошові кошти виступають посередником у всіх розрахунках, то для забезпечення нормального кругообігу їх у народному господарстві в умовах ринкової економіки необхідно правильно і вчасно виконувати всі розрахунки.

Порядок здійснення готівкових та безготівкових розрахунків військових частин в умовах казначейського обслуговування бюджетних коштів має свої особливості, які випливають з того, що функцію обслуговуючого банку виконує Державна казначейська Служба, яка має всі можливості самостійно, без залучення банківської системи, обслуговувати бюджетні кошти, крім операцій з готівкою.

Бухгалтерський облік у військових частинах здійснюється за меморіально-ордерною формою обліку. Перевірені та взяті на облік документи, що стосуються готівкових операцій систематизуються за датами здійснення операцій (у хронологічному порядку) та заносяться до меморіальних ордерів – накопичувальних відомостей.

У кінці місяця підбиваються підсумки за меморіальними ордерами, одержані дані у вигляді відповідної кореспонденції рахунків записуються до книги "Журнал-головна".

Робота командира військової частини та начальника ФЕС полягає в тому, щоб забезпечити правильне ведення бухгалтерського обліку та подання фінансової звітності, недопущення крадіжок та зловживань зі сторони третіх осіб та неухильне дотримання законодавства України з питань готівкового обігу.

Поряд із готівкою в касі військової частини можуть зберігатися інші кошти, представлені грошовими документами. До їх зберігання поширюються ті ж вимоги, що і для зберігання готівкових коштів.

Однак в бухгалтерському обліку наявність та рух інших коштів знаходить своє відображення у відмінних від готівки регістрах обліку: прибуткові та видаткові касові ордери, Журнал реєстрації прибуткових та видаткових касових документів (на окремих аркушах), картка ф. № 292-а (книга ф. № 292), меморіальний ордер ф. №274 (бюджет), книга "Журнал-Головна".

Достовірність даних обліку інших коштів має таке ж важливе значення, як і дані про наявність готівки, оскільки вони впливають на прийняття управлінських рішень командиром.

На сьогодні стан організації і ведення бухгалтерського обліку касових операцій безпосередньо у військових частинах задовільний. Проте для удосконалення системи обліку, на нашу думку, першочергово необхідно автоматизувати робочі місця бухгалтерів-касірів та посилити роль попереднього

і поточного контролю за дотриманням бюджетними установами вимог нормативно-правових актів, оскільки саме дотримання норм законодавства України та суворе дотримання касової дисципліни сприяють правильній організації розрахунків готівкою та зменшенню кількості порушень в даній сфері.

Отже, бухгалтерський облік – складний, безупинний, документально – обґрунтований запис усіх господарських операцій по відповідних рахунках. Особливості матеріального та готівкового забезпечення потреб армії, здійснюють істотний вплив на організацію бухгалтерського обліку у військах, що безпосередньо впливає на саму бойову готовність військової частини.

Місяць О.О. (ВІКНУ)

ПОЛІТИКА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ КРАЇНИ ТА ЇЇ МОЖЛИВІ НАСЛІДКИ

Незаконні збройні формування накопичують "живу" силу, озброєння та військову техніку на стратегічно важливих напрямках на сході нашої країни. Деякі аналітики Росії стверджують, що нікуди Путін зі східних районів України не піде. Кордон під контроль України не віддасть, а різних там Моторол не прибере. Він захопив ці території і буде використовувати їх як нагноєння.

Нова лінія Путіна – задушити Україну не прямою війною, а економічними, політичними та й ідеологічними засобами. Зокрема, ось цією грою в котика і мишку, в так звану територіальну цілісність України. Наявною загрозою для України також є корінна зміна співвідношення військово-морських сил на користь сусідніх держав.

Непередбачуваність військово-політичних рішень між суміжними державами в самій Центральній і Східній Європі певною мірою впливають на воєнну безпеку України, торкаються її політичних, а головне – економічних інтересів. Окремі країни розглядають створення відповідно до рішень Європейського союзу європейських сил швидкого реагування як потенційну загрозу, головним завданням яких є проведення операцій на європейському континенті по здійсненню гуманітарних акцій. За певних обставин вони можуть бути використані для розв'язання внутрішніх проблем тих чи інших держав.

Є проблемою постійно існуюча ескалація у відносинах між Росією, Північно-Атлантичним альянсом та європейськими Великою Британією та Францією, які володіють ядерною зброєю. Таким чином, у сфері геополітичних інтересів України перебувають держави, котрі володіють ядерною зброєю і між якими існують суперечності, відтак, створюючи атмосферу певної нестабільності.

Суперництво в політичній, економічній і військовій сферах між існуючими і виникаючими центрами сили на континенті, потенційні вогнища напруженості, збройні конфлікти на регіональному рівні, наявність в мирний час у ряді держав могутніх збройних сил, а також ядерної зброї, як і раніше складають серйозну загрозу, в першу чергу військову.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

В умовах сучасної суспільно-економічної та військово-політичної нестабільності вітчизняної економіки актуальним постає питання отримання і використання благодійної допомоги Збройними Силами України. Все більшу роль відіграє даний сектор у забезпеченні повсякденної діяльності військ ЗСУ і добровольчих батальйонів.

Проблематику обліку і використання благодійної допомоги досліджували такі науковці, як О. Алексєєва, Б. Бромлей, М. Колісник, Т. Літвінова, Д. Страхівський, Ф. Ступак, Г. Ульгорн, В. Чепурнов та інші. Втім, ця тема настільки актуальна, що спонукає до подальшого її вивчення.

Ментальність пересічного українця почала змінюватися зразу після початку заворушень на сході країни. Окрім всього іншого, зі зміною самої сутності українського громадянина прийшло бажання захищати свою територію. Але економіка країни не витерпіла б одночасного переміщення всього працездатного населення на схід країни. Тому постала потреба здійснювати акти надання допомоги дистанційно, не приймаючи безпосередньої участі в бойових діях. Така потреба була вчасно підхоплена благодійними організаціями, далі – комерційними банками і Міністерством оборони.

Для подальшого розвитку такої ініціативи Міністерством оборони України було проведено всеукраїнську акцію "Підтримай українську армію". В рамках цієї акції фізичні і юридичні особи мають змогу допомогти Збройним Силам грошовими коштами. Для цього МОУ відкрило реєстраційні рахунки:

- 31254307218611 – матеріально-технічне забезпечення;
- 31257304218611 – медичне забезпечення.

Така ініціатива виявилася цілком продуктивною. За 2014 рік українці пожертвували до МОУ 141 млн. грн. І хоча ці кошти не мали великого значення на фоні загальної інфляції і девальвації української національної валюти, вони показали бажання народу України підтримати армію.

Дана інформація свідчить про те, що свідомість населення є на досить високому рівні. Незважаючи на зростання комунальних тарифів, девальвацію гривні та ріст цін на продукцію, військові частини продовжують отримувати допомогу.

Громадський контроль за використанням благодійних внесків від фізичних та юридичних осіб, які надходять для забезпечення боєздатності і функціонування Збройних Сил України, забезпечує Комісія Громадської ради при Міністерстві оборони України з контролю за розподілом та витрачання благодійних внесків.

Відповідно до даних, наданих цією комісією, близько 68% коштів, отриманих від юридичних і фізичних осіб, залишаються невикористаними. Це означає, що військовослужбовці повністю забезпечені необхідними речами.

В такому випадку постає питання раціональності збереження цих коштів в грошовій формі, адже інфляційні очікування в країні залишаються досить високими, а ціна грошей в часі лише знижується, що призводить до падіння реальної купівельної спроможності цих коштів.

Таким чином зміна купівельної спроможності грошей в період з того моменту, як вони були пожертвовані, до часу, коли їх витратять є разючою. Тому цей термін потрібно мінімізувати задля максимізації ефективності використання.

Основну увагу при подальшому отриманні благодійних внесків потрібно приділити терміну і ефективності використання благодійної допомоги.

Тому, ми пропонуємо:

- Здійснювати закупівлі за кошти, отримані як благодійна допомога централізовані для утворення певних продовольчих і непродовольчих резервів;
- Зменшити час, який проходить від моменту отримання благодійної допомоги до моменту її використання.

*Мороз М.О. (ВІКНУ),
к.е.н. Сизов А.І. (ВІКНУ)*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЇЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Україна на сьогодні тримає курс до євроінтеграції. Урядом активно ведеться робота щодо визнання провідними державами світу України як країни з розвиненою ринковою економікою.

Заробітна плата є виявленням ефективності економіки і соціальної політики держави та спроможності суспільства в цілому захищати право людини на гідне життя. В умовах сьогодення основна проблема полягає в тому, що як соціально-економічна категорія, заробітна плата не виконує у повному обсязі свої функції – відтворення робочої сили і стимулювання праці. Заробітна плата фактично перетворилася на один з варіантів соціальної допомоги, який мало залежить від результатів праці. Заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу.

Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства.

В системі оплати праці розрізняють такі поняття, як номінальна та реальна заробітна плата. Номінальна заробітна плата – це заробітна плата, що нарахована та виплачена працівнику за виконану роботу відповідно до кількості та якості витраченої ним праці. Реальна заробітна плата являє собою сукупність матеріальних і культурних благ, а також послуг, що може придбати працівник за кошти, що він отримав.

У зв'язку з тим, що сучасний економічний та політичний стан України потребує значного обмеження витрачання коштів державного бюджету, уряду

країни доводиться приймати жорсткі заходи щодо економії коштів бюджету. А саме прийнятий Закон України "Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України", в якому зазначено, що у 2015 р. максимальний місячний розмір заробітної плати (грошового забезпечення) народних депутатів України, членів Кабінету Міністрів України, прокурорів, працівників державних органів (крім Національного антикорупційного бюро та Національного агентства з питань запобігання корупції) та інших бюджетних установ, працівників Національного банку України, суддівської винагороди обмежується 7 розмірами мінімальної заробітної плати, а при скороченні чисельності працівників – 10 розмірами мінімальної заробітної плати (виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності, допомоги для оздоровлення, матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань та оплата часу щорічної відпустки не враховується у зазначеному максимальному розмірі).

Зазначене обмеження не застосовується до максимального розміру місячного грошового забезпечення (заробітної плати) військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу, працівників, які беруть участь в антитерористичних операціях, здійсненні заходів із забезпечення правопорядку на державному кордоні, відбитті збройного нападу на об'єкти, що охороняються військовослужбовцями, звільненні цих об'єктів у разі захоплення або спроби насильного заволодіння зброєю, бойовою та іншою технікою. Таким чином у працівника немає стимулу покращувати свої показники праці, досягнувши максимального рівня заробітної плати.

Проведений аналіз заробітної плати працівників Збройних Сил України свідчить про складність системи оплати праці та досить велику долю в заробітку додаткової заробітної плати, і тому система оплати праці цивільних працівників Збройних Сил України потребує вдосконалення.

Формування та підтримка високого рівня платоспроможності населення в національній економічній системі, його економічне стимулювання залишається однією з найслабкіших ланок сучасної соціально-економічної політики України. Прагнення до євроінтеграції зобов'язує до запровадження європейських соціальних цінностей в Україні. Ще однією проблемою в економіці праці є занижений стан мінімальної заробітної плати та відсутність законодавчих норм, які підтримували б міжнародні стандарти.

На мою думку, процесі реформування оплати праці в Україні, важливо звернути увагу не лише на саму оплату трудового внеску працівника а й на елементи, які є похідними від оплати праці і, одночасно, впливають за загальний економічний стан країни, а саме:

- гармонізація законодавчих та нормативних актів з оплати праці;
- мотивація найманих працівників;
- попит на робочу силу;
- соціальний захист населення.

Мінімальна заробітна плата як державна соціальна гарантія оплати праці має враховувати необхідність утримання непрацездатних членів сім'ї (коефіцієнт її збільшення 1,25–1,30) і "споживчий кошик" для визначення вартісної величини прожиткового мінімуму. Нажаль "споживчий кошик" переглядався

останній раз у 2000 році, не дивлячись на те, що законодавством встановлено, що він повинен переглядатися 1 раз на п'ять років.

З огляду на європейський досвід та фактичний стан в Україні потребує істотного вдосконалення й механізм захисту прав працівників на своєчасну й повну винагороду за працю.

Вдосконалення рівня нормативно-правової бази з оплати праці, вдосконалення і мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, і заходи по виплаті заробітної плати (першочерговість, державна гарантія, вчасна і належна індексація, компенсація за затримку), і попит на робочу силу разом з мотивацією працівників, залежить забезпечення соціальної захищеності працівника, його впевненість у завтрашнім дні, що є основою гасла про забезпечене суспільство і сучасну економічно-розвинену країну.

*Мруг А.С. (ВІКНУ),
Верцімага В.О. (ГФЕУ ГШ ЗСУ)*

ОРГАНІЗАЦІЯ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ У ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИНАХ

Історично Україна спробувала три системи виконання бюджету, а саме: банківську, казначейську та змішану. У процесі порівняння Україна віддала перевагу казначейській системі виконання бюджету, яка складається з органів та установ Державної казначейської служби України, яка взаємодіє з розпорядниками коштів, в тому числі, і з військовими частинами, установами та організаціями Міністерства оборони України.

Державна казначейська служба України відіграє активну роль в реалізації бюджетної політики держави, яка безпосередньо контролює і обліковує надходження коштів до бюджетів, законність і доцільність їх використання, обслуговує розпорядників бюджетних коштів, веде облік руху бюджетних коштів та готує звітність про виконання бюджетів.

В сучасних умовах важливе значення належить процесові виконання державного бюджету, який не може здійснюватися без чіткої організації бюджетного обліку, своєчасне фінансування заходів, забезпечення цільового та ефективного використання бюджетних коштів. Саме таким інструментом управління та обліку бюджетними фінансами виступає Державна казначейська служба України. Однак ефективна співпраця з військовою частиною майже не налагоджена, тому виникає багато проблем в процесі організації роботи фінансово-економічних органів Міністерства оборони України, в особах їх начальників, стосовно фінансування військ при казначейській формі виконання державного бюджету.

В своїй діяльності орган ДКСУ повинен враховувати відмінності фінансового забезпечення військових формувань від інших бюджетних організацій з огляду на те, що сьогодні Збройні Сили України перебувають на шляху суттєвих змін, реформування та розвитку.

Нажаль, в умовах реформування армії орган ДКСУ не завжди своєчасно реагує на потреби військ, відтак виникає загроза зриву виконання державних програм у військовій сфері.

Таким чином, на сьогоднішній день основним завданням у взаємовідносинах військової частини з установами ДКСУ є забезпечення максимально чіткого і планомірного виконання кошторису військової частини, а також цільового використання виділених асигнувань.

*Омельченко А.М. (ВІКНУ),
Андрієнко О.О. (ВІКНУ)*

ПЕРЕХІД ДО КОМПЛЕКТУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ЗА КОНТРАКТОМ

Перехід до комплектування Збройних Сил України військовослужбовцями служби за контрактом – нагальна потреба, обумовлена сучасними вимогами світового розвитку воєнної теорії та практики, яка тісно пов'язана зі змінами обстановки у світі, зміною поглядів на способи та форми збройної боротьби. Дана робота аналізує грошове забезпечення у контексті переходу Збройних Сил України на контрактну основу. Складність полягає в тому, що зараз цей перехід призупинений у зв'язку з складним політичним станом в країні. Але я проаналізувала грошове забезпечення через призму досвіду інших країн та з огляду на те, що в майбутньому Концепція реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року буде виконана.

В контексті переходу Збройних Сил України на комплектування виключно військовослужбовцями контрактної служби та формування професійної армії, такий напрямок розвитку системи грошового забезпечення військовослужбовців можна вважати хибним, адже він не лише зміщує акценти в бік преміювання та виплат, що призначені тільки для підвищення номінального розміру грошового забезпечення без перегляду розмірів окладів, а й суттєво ускладнює цю систему, що робить її непрозорою і незрозумілою для багатьох громадян, що є потенційними військовослужбовцями.

Враховуючи незначний загальний розмір грошового забезпечення військовослужбовців контрактної служби, навіть попри періодичне підвищення розмірів премій військовослужбовцям, його мотиваційний фактор є досить слабким у порівнянні з іншими видами державної служби в цьому секторі ринку праці України.

Ми вважаємо, що треба чітко впорядкувати всі зміни, які відбулися у законодавстві України у зв'язку з переходом Збройних Сил України на контракт. Тоді структуруються і зміни у виплаті грошового забезпечення. Бо найголовніше завдання, яке стоїть перед начальником фінансової служби – правильне нарахування грошового забезпечення та заробітної плати. Саме тому необхідно уважно слідкувати за всіма змінами у чинному законодавстві та аналізувати їх.

ПОБУДОВА ДЕРЕВА РІШЕНЬ ЯК МЕТОД ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

В час, коли головною опорою забезпечення територіальної цілісності нашої держави, зважаючи на проведення антитерористичної операції на сході України, є боездатні збройні сили – питання ефективного використання фінансових ресурсів, передбачених на їх утримання, потребує ефективного механізму оцінювання можливих фінансових ризиків виконання визначених показників відповідних бюджетних програм.

Одним із методів такого оцінювання, за невеликої кількості змінних та можливих сценаріїв розвитку подій, є метод дерева рішень, перевагою якого є наочність.

Дерево рішень – діаграма, що відображає кілька можливих напрямів дії, ймовірні події, потенційні результати досягнення кожного показника бюджетної програми.

Дерево рішень має орієнтовану структуру – від одного вихідного стану до множини кінцевих. Сукупність гілок, що приводять з вихідного стану до певного кінцевого, називається шляхом. До кожного кінцевого стану веде єдиний шлях, пов'язаний з конкретним кількісним результатом. У більшості вершин дерева відбувається розгалуження, від яких відходять гілки двох видів: гілки дій (рішень) або гілки подій (результатів). Гілки дій вказують варіанти прийняття певного рішення. Гілки подій зображують невизначені події, які можуть відбутися після дії зовнішніх факторів, що призвели до розгалуження (вузла). Кожній гілці подій відповідає конкретне значення ймовірності її виникнення.

Просуваючись уздовж побудованих гілок, оцінюють кожен шлях, як правило, на основі ймовірностей, і з усіх можливих оцінок вибирають варіант дій з найменшою ймовірністю втрат. Оптимальний варіант – це план дій, який при визначених обставинах забезпечує найкращі економічні і соціальні результати і враховує найбільшу ймовірність досягнення мети і відхилення від неї.

Процес прийняття рішення з допомогою дерева рішень передбачає виконання таких етапів:

1) формулювання задачі, де відкидаються усі фактори, що не стосуються проблеми, а серед тих, що залишаються, виокремити суттєві і несуттєві. На даному етапі: визначаються можливості збирання інформації для експериментування і реальних дій; розробляється перелік подій, які з певною ймовірністю можуть відбутися; визначається часовий порядок перебігу подій;

2) побудова дерева рішень;

3) оцінка ймовірностей зміни стану середовища – зіставлення шансів виникнення конкретної події (статистичним або експертним методом);

4) визначення виграшів або програшів для кожної можливої комбінації альтернатив і станів середовища;

5) розв'язування задачі.

Вузли дерева рішень представляють ключові події, а стрілки, які з'єднують вузли, – напрями діяльності з реалізації рішень. Крім того, на дереві рішень вказують інформацію щодо часу, вартості та ймовірності прийняття того чи іншого рішення.

Після побудови дерева рішень визначають ймовірність кожного сценарію розвитку рішень, а також інтегральну ефективність програми. Позитивне значення ефективності рішення вказує на прийнятний ступінь ризиків, пов'язаних з прийняттям рішення.

Отже побудова дерева рішень при оцінці конкретних показників бюджетної програми, використовуючи статистичну або експертну модель оцінки ризиків дає можливість оперативно вживати обґрунтованих заходів їх зменшення, а відтак забезпечує більш ефективне використання фінансових ресурсів, передбачених на підтримання боєздатності та розвитку Збройних Сил України.

*Павленко Б.В. (КМА),
к.е.н., доц. Шпильовий С.Є. (ВІКНУ)*

ПРОБЛЕМИ ВВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ЗБОРУ

31 липня 2014 року Верховна Рада прийняла закон № 1621 "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України", яким до головного податкового документа країни було введено нове поняття – військовий збір. Тоді, за оцінками уряду, введення цього збору мало додатково залучити до Держбюджету 2,9 млрд грн за 2014 рік.

Анонсуючи появу нового податку, прем'єр-міністр Арсеній Яценюк повідомив, що кошти будуть направлені виключно на фінансування Збройних сил України, Нацгвардії та інших підрозділів, що воюють у зоні АТО. Проте, про механізм використання коштів і хто буде їх розпорядником (хто гарантуватиме, що гроші будуть використані саме на воєнні потреби) повідомлено не було.

Платниками збору є:

- фізична особа – резидент/нерезидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи;
- податковий агент.

Пізніше, 28 грудня 2014 року законом "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи" дію військового збору продовжено до завершення реформування ЗСУ. Відповідно до розробленої Міноборони Концепції реформування і розвитку ЗСУ, останній етап розпочатої у 2013 році процедури має бути завершений у 2017 році.

Також, як виявилось пізніше, цей податок розповсюджується на обмін валют поза банківськими операціями. При чому, цей пункт вносився з голосу

від фракції Юлією Тимошенко. З якою метою ввели норму про "військовий збір", не можуть пояснити ні народні депутати, ні Міністерство фінансів.

Директор департаменту податкової, митної політики та методології бухгалтерського обліку Мінфіну Микола Чмерук сказав, що відомство не проти скасування збору. Чиновник уточнив, що не Мінфін ініціював військовий збір на обмін валют, тому він і не заперечує проти його скасування.

Ситуація в Україні диктує необхідність перегляду підходів до вирішення багатьох проблем загальнодержавного рівня, особливо у військовій сфері.

Окремої уваги слід приділити обліку і звітуванню коштів військового збору та благодійної допомоги. Як приклад, забезпечити прозору щотижневу звітність щодо отриманих та витрачених коштів з держбюджету і з благодійних внесків.

*Паскевич В.Л. (ВІКНУ),
Остапенко О.П. (ВІКНУ)*

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТОВІРНОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИНАХ

Відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" інвентаризація – це перевірка і документальне підтвердження наявності та стану, оцінка активів та зобов'язань, для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності військових частин.

Відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879 "Про затвердження положення про інвентаризацію активів та зобов'язань" для проведення інвентаризації у військовій частині наказом командира військової частини створюється інвентаризаційна комісія до складу якої входить заступник командира з матеріально-технічного забезпечення, фінансовий орган та досвідчений особовий склад військової частини, який знає об'єкт інвентаризації, ціни та первинний облік.

Голова і члени інвентаризаційної комісії забезпечують додержання правил проведення інвентаризацій, повноту і точність внесення до інвентаризаційних описів та актів інвентаризації даних про фактичні залишки активів та повноту відображення зобов'язань, правильність та своєчасність оформлення матеріалів інвентаризації.

Інвентаризація буває плановою та позаплановою.

До планових відносяться ті інвентаризації, які передбачені планом контрольно-ревізійної роботи і проводяться у строго запланований термін.

Позапланові інвентаризації здійснюються не за планом, а у певних ситуаціях – після стихійного лиха, крадіжки, прийому-здачі справ та посад, на вимогу слідчих органів.

Також можуть проводитися повторні й додаткові інвентаризації. Зазначені види інвентаризацій зазвичай проводяться через незадовільне проведення основних. Вони можуть призначатися за рішенням командира військової частини, правоохоронних органів – суду, прокуратури, міліції.

Інвентаризаційний процес можна поділити на чотири стадії:

- організаційну;
- підготовчу;
- технологічну;
- результативну.

Під час організаційної стадії визначаються об'єкти інвентаризації, підбираються і комплектуються інвентаризаційні комісії, видаються розпорядження про проведення інвентаризації та здійснюється інструктаж членів комісії.

Протягом підготовчої стадії інвентаризації пред'являються повноваження на її проведення, здійснюється огляд місця зберігання об'єктів інвентаризації, отримуються розписки від матеріально-відповідальних осіб про те, що до початку інвентаризації всі прибуткові та видаткові документи на активи здані в бухгалтерію, що всі цінності, які надійшли під їх відповідальність, оприбутковані, а ті, що вибули, списані, перевіряються на справність ваговимірвальні пристрої.

В процесі технологічної стадії здійснюється перевірка наявності та стану об'єктів інвентаризації, оцінюється їх стан, складаються інвентаризаційні описи.

Під час результативної стадії складаються порівняльні відомості, проводяться розрахунки по зарахуванню пересортиць та розрахунки природного убутку, відображаються дані по зарахуванню пересортиць та списанні природного убутку в порівняльні відомості, визначаються кінцеві результати інвентаризації та приймаються рішення за результатами інвентаризації.

Після наведених вище заходів результати інвентаризації відображаються в обліку.

Отже, інвентаризація є складним процесом встановлення фактичної наявності та стану активів на певну дату за допомогою реєстрації, вимірювання та зважування з подальшим порівнянням отриманих даних із даними бухгалтерських записів.

*Пахольчук В.В. (ВІКНУ),
Бухер О.А. (ГФЕУ ГШ ЗСУ)*

ХАРАКТЕРИСТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ВИДІЛЕНОГО ФІНАНСОВОГО РЕСУРСУ

Діяльність будь-якої установи чи організації, установи чи підприємства, що здійснюють господарські операції, а отже і змінюють свій поточний фінансовий стан стосовно інших контрагентів на ринку фінансових та матеріальних

ресурсів прямим чином пов'язана з виникненням і використанням такого поняття, як дебіторська заборгованість.

До неї входять відносини із постачальниками, працівниками, покупцями та іншими юридичними і фізичними особами тощо.

Сукупність даних процесів характерна для будь-якої бюджетної установи, зокрема, для військової частини, як її різновиду, адже становить собою повноцінну економічну основу для її нормального повсякденного функціонування.

У Міністерстві оборони, яке не є виключенням із правил законного виконання Державного бюджету України та інших нормативних актів, що регламентують фінансову діяльність для відповідальних виконавців, усі відносини, що пов'язані із взяттям зобов'язань чи витрачанням отриманих асигнувань, дана система економічних відносин регламентується укладеними договорами між суб'єктами господарської діяльності та розпорядниками коштів відповідного рівня.

Для такої взаємодії характерне виникнення особливих видів прав та зобов'язань, що можуть бути виконані лише в умовах співпраці із бюджетною установою чи, особливо, військовою частиною.

Дане питання стосується виконання кошторису за загальним та спеціальним фондом, порядком відшкодування матеріальних збитків та підзвітними коштами, виконанням військовою частиною господарських робіт та проведення розрахунків за них.

Проводячи аналіз порядку обліку та роботи із дебіторською заборгованістю можна дійти ряду висновків. В першу чергу, аналізуючи нормативну базу, можна помітити, що процес здійснення розрахунків розвивається. По друге, дебіторська заборгованість – це постійне явище, яке характеризує нормальне функціонування військової частини. Вона стосується повсякденної діяльності установи. Тому її аналіз та контроль може дійсно прямим чином допомогти в реальній оцінці фінансового стану організації.

Важливими моментами у даному питанні є процес здійснення закупівель, видатки на відрядження, матеріальна відповідальність, розрахунки із замовниками тощо, які можуть перетворитися у безнадійну дебіторську заборгованість для військової частини.

Розгляд даного питання пов'язаний із індивідуальними характеристичними особливостями для кожної військової частини, що відрізняється за своєю організаційною структурою та господарськими процесами, які в ній здійснюються.

Тому, на нашу думку, дане питання є досить глибоким для подальшого вивчення та аналізу основних проблемних питань у його дослідженні, а також проведенні практичної роботи стосовно вдосконалення процесу саме здійснення розрахунків із різними дебіторами.

МІСЦЕ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИ КОМПЛЕКТУВАННІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ЗА КОНТРАКТОМ

Військова служба за контрактом має чимало переваг, серед яких гарантія стабільного грошового забезпечення, додаткові грошові виплати та винагороди, вільний вибір місця та умов служби по всій території України, можливість зробити кар'єру, можливість служби у миротворчих підрозділах за кордоном, якісне безкоштовне медичне обслуговування.

Система грошового забезпечення військовослужбовців за контрактом складається з основного грошового забезпечення, додаткових видів грошового забезпечення та одноразових видів грошового забезпечення. Право на грошове забезпечення мають військовослужбовці, які займають посади у військових частинах, організаціях та закладах Міністерства оборони України, органах військового управління, які навчаються у воєнних закладах та які перебувають у розпорядженні командирів.

До основного грошового забезпечення входять: посадовий оклад та оклад за військовим званням. До додаткових видів грошового забезпечення належать усі підвищення посадових окладів, премія, система доплат та надбавок, що встановлюється військовослужбовцям за контрактом.

Під час проходження військової служби у військовослужбовців виникають питання та ситуації, що вимагають негайного рішення і пов'язані з додатковими матеріальними витратами, тому військовослужбовцям за контрактом передбачено одноразові види грошового забезпечення такі, як допомога для вирішення соціально-побутових питань, допомога на оздоровлення тощо.

Для того, щоб офіцери, прапорщики, військовослужбовці за контрактом проходили більш тривалий строк військової служби, виплачується винагорода за тривалість безперервної військової служби.

Одноразова допомога на початкове обзаведення є також виплатою, яка відноситься до одноразових додаткових видів грошового забезпечення. Ця виплата призначена для допомоги військовослужбовцям на першому етапі військової служби за контрактом на посадах солдат, сержантів, старшин після проходження строкової служби без звільнення в запас.

Допомога на початкове обзаведення дозволяє військовослужбовцям придбати їм все необхідне на початку проходження служби за контрактом в ЗСУ.

Враховуючи той факт, що військовослужбовцям заборонено займатись будь-якої підприємницькою діяльністю окрім викладацької, наукової та дослідницької, грошове забезпечення для них – єдине джерело забезпечення потреб, тим гостріше постає проблемою виконання цих принципів у реальному житті.

Низка питань щодо підвищення стимулювання військовослужбовців для проходження військової служби за контрактом має чимало недоліків, та

викликає певний ряд нормативно-правових колізій, що потребують якомога скоріших вирішень.

Підводячи підсумки, слід сказати, що для укомплектування Збройних Сил України військовослужбовцями за контрактом необхідне підвищення стимулюючого фактору для проходження військової служби, а саме підвищення грошового забезпечення, яке на даний час має ганебний розмір в порівнянні з іншими країнами.

А для цього, слід впорядкувати виплати грошового забезпечення, надаючи перевагу основним видам, а не додатковим.

*Петров Р.Ю. (ВІКНУ),
к.е.н., доц. Чімишенко С.М. (ВІКНУ)*

ОДНОРАЗОВІ ВИДИ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Одноразові додаткові види грошового забезпечення є невід'ємною частиною всієї системи грошового забезпечення. Такі виплати мотивують військовослужбовців продовжувати свою службу у лавах Збройних Сил України.

Цей ряд виплат позитивно впливає на матеріальне забезпечення військовослужбовців в цілому при проходженні військової служби.

Тому ці виплати є досить діючим і впливовим інструментом, який зацікавлює військових якісно та сумлінно виконувати свої обов'язки. Існує декілька видів одноразових видів грошового забезпечення :

- Матеріальна допомога;
- Грошова допомога для оздоровлення;
- Винагорода за тривалість безперервної служби;
- Одноразова грошова допомога при звільненні зі служби.

У зв'язку з тим, що на території України проводиться антитерористична операція Постановою Кабінету Міністрів України "Про особливі виплати винагород військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу в особливий період та під час проведення антитерористичних операцій" від 31.01.15 р. № 24 введені окремі додаткові виплати.

Характерною ознакою одноразових видів грошового забезпечення є те, що вони не впливають на постійне ГЗ і на пенсію військовослужбовця.

Військовослужбовець набуває право на неї тільки одноразово при здійсненні того чи іншого завдання, раз на рік чи одноразово. Всі ці виплати виплачується по роздавальній відомості № 15.

Саме одноразові додаткові види грошового забезпечення є досить діючим і впливовим інструментом, який дає можливість якимось чином зацікавити і вплинути взагалі на матеріальне забезпечення різних категорій військовослужбовців, особливо в період бойових дій на території держави.

*Пелєшко В.І. (ВІКНУ),
Матуліс В.М. (ГФЕУ ГШ ЗСУ)*

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ЧАСТИНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Питання фінансового планування є одним з найважливіших у процесі життєдіяльності у військовій частині. Від правильності і раціональності складання фінансового плану (кошторису), залежить, як військова частина зможе виконувати поставлені завдання, чи будуть військовослужбовці отримувати грошове забезпечення, і чи будуть забезпеченні харчуванням і іншими видами забезпечення.

Фінансове планування – це діяльність по формуванню, розподілу й використанню цільових централізованих і децентралізованих грошових фондів, які спрямовуються на задоволення потреб Збройних Сил України.

Підставами для проведення фінансового планування є:

- накази та директиви Міністра оборони України;
- директиви начальника Генерального штабу МО України, накази та директиви командувачів видів Збройних Сил (оперативних командувань), вказівки та роз'яснення забезпечуючих фінансових органів;
- чисельність особового складу військ згідно з їх штатами та штатними розписами
- норми на витрати коштів і матеріального забезпечення;
- річні плани (плани бойової підготовки, економічної роботи)

Процес планування є надважливим, але в той же час його значно недооцінюють у військових частинах.

Для попередження порушень і нецільового використання коштів начальник фінансово-економічного органу має проводити постійну роз'яснювальну роботу з начальниками служб, організовувати методичні заняття з заповнення планових документів та правильного визначення потреби в коштах по службі.

Таким чином, фінансове планування займає одну із найголовніших ланок організації процесу діяльності військової частини і є невід'ємною частиною забезпечення безперервного функціонування її і Збройних Сил в цілому.

*Підмурняк О.О. (КНУ ім. Т. Шевченка),
Кириленко К.І. (КНУ ім. Т. Шевченка),
Котій Д.М. (ВІКНУ)*

НЕДОЛІКИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

Застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності надає суб'єкту малого підприємництва низку переваг, серед яких:

– спрощення розрахунків, пов'язаних з визначенням сум податків,
– полегшення обліку діяльності, право вибору реєстрації як платника ПДВ тощо.

Безумовно, спрощена система оподаткування в Україні має низку негативних наслідків.

По-перше, можливість застосування схем ухилення від оподаткування. Юридичні особи реалізують приватним підприємцям – платникам єдиного податку, які не є платниками податку на додану вартість, продукцію по собівартості або по занижених цінах, формують в себе податковий кредит; приватні підприємці надалі реалізують цю продукцію по ринкових цінах, розраховуються з юридичною особою готівкою, відповідно в нього не виникає податкових зобов'язань перед бюджетом.

По-друге, мінімізація оподаткування доходів найманих працівників і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування шляхом реєстрації найманих працівників суб'єктами підприємницької діяльності – платниками єдиного податку і переводу співробітництва з ними на контрактну основу.

Таким чином роботодавець уникає сплати єдиного соціального внеску, а фізична особа – податку на доходи фізичних осіб і соціального внеску.

По-третє, реєстрація платниками єдиного податку осіб, які займаються професійною діяльністю (адвокати, консультанти), що суттєво мінімізує їхні податкові зобов'язання при значних доходах.

Але, попри аргументи проти спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, її ліквідація не є достатньо ефективним рішенням, тому що скасування спрощеної системи не означатиме автоматичного переходу всіх суб'єктів підприємницької діяльності на загальну систему оподаткування.

Навпаки, наслідком такого рішення стане перехід у тінь значної частини малого бізнесу, що зменшить навіть наявні надходження до бюджету.

Оптимальним варіантом є збереження та значне вдосконалення спрощеної системи оподаткування малого підприємництва, зокрема за такими напрямками:

1. Удосконалення законодавчої бази;
2. Поліпшення економічного регулювання системи спрощеного оподаткування, усунення подвійного оподаткування;
3. Покращення системи адміністрування податків за спрощеною системою;
4. Збільшення максимально допустимої кількості працівників, що сприятиме підвищенню рівня зайнятості тощо.

МЕТОДИКА РОБОТИ ВНУТРІШНЬОЇ ПЕРЕВІРЯЛЬНОЇ КОМІСІЇ ПІД ЧАС ПЕРЕВІРКИ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ

В умовах ринкової економіки в Україні особливого значення набувають питання посилення ролі механізму фінансового контролю за ефективним використанням фінансових ресурсів. Не обійшло це і Збройні Сили України, які опинилися у скрутній економічній ситуації, що вимагає особливого контролю за бухгалтерським обліком.

Діюча система фінансового контролю у Збройних Силах України недосконала і не повністю відповідає сучасним вимогам.

Це пояснюється недостатньою розробкою теоретичних засад фінансового контролю, слабким рівнем його організації та нормативно-правового регулювання, недосконалим механізмом реалізації, неврахуванням специфіки функціонування війська, зокрема переходу на комплектування його за контрактним принципом.

Відповідно до вимог Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України (стаття 67), Положення про фінансове господарство військової частини Збройних Сил України, затвердженого наказом Міністра оборони України від 12.11.10 № 590, та з метою забезпечення законного і доцільного використання коштів командири військових частин, які мають самостійне фінансове господарство, зобов'язані організувати ефективну систему внутрішнього фінансового контролю.

Одним із заходів внутрішнього фінансового контролю у військовій частині є організація роботи внутрішньої перевіряльної комісії.

Внутрішня перевіряльна комісія складається з офіцерів, прапорщиків, мічманів, працівників військової частини, які знають фінансове та військове господарство.

Склад комісії – три особи, а на великих виробничих підприємствах та у військових навчальних закладах – у складі п'яти осіб.

Отже, методика роботи внутрішньої перевіряльної комісії у військових частинах полягає у знанні і вмінні застосування діючих нормативно-правових документів щодо ведення фінансового господарства, а також попередженні виникнення можливих порушень та усунення недоліків.

ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОГО МАЙНА

Діяльність військових частин Збройних Сил України забезпечується не тільки за рахунок використання фінансових і трудових ресурсів, але ще й за

рахунок матеріальних ресурсів. Саме цей вид ресурсів є однієї з основ бойової готовності і підготовки особового складу.

Серед матеріальних ресурсів можна виділити такі як: земля, вода, інші природні ресурси, озброєння, бойова техніка, боєприпаси. Все це та інше майно, яке закріплене за військовими частинами, має статус військового майна.

Все це майно закріплюється за військовими частинами на праві оперативного командування і може бути використане лише за його цільовим і функціональним призначенням, що виключає можливість зловживання таким майном.

Якщо звернутись до такого відомства, як Міністерство оборони України, то даному органу управління відведена роль внутрішнього управління майном. Воно закріплює майно за військовими частинами у разі їх формування, переформування, також воно може приймати рішення щодо перерозподілу військового майна між військовими частинами, в тому числі і у разі розформування частин.

Військові частини обліковують закріплене за ними майно у кількісних, якісних, вартісних показниках і враховують по відповідних службах – КЕС, ПММ, речовій, продовольчій. Також варто зазначити, що облік майна ведеться з метою отримання даних про його наявність, втрату, нестачу, рух, вартість та якісний стан, необхідних для організації матеріально-технічного забезпечення військових частин, встановлення належного контролю за умовами зберігання, доцільністю та ефективністю його використання, а також з метою підготовки даних для складення облікових документів та державної статистичної звітності.

Характерно також те, що обліку підлягає все військове майно незалежно від його призначення та джерел надходження. Зберігання ж такого майна повинно здійснюватись з дотриманням вимог чинного законодавства, а умови зберігання повинні повністю виключати такий фактор, як – втрати.

Матеріальні ресурси відіграють важливу роль в процесі повсякденної діяльності військ, їх бойової підготовки, тому що у своїй сукупності створюють матеріально-технічну базу і визначають разом з особовим складом бойову міць Збройних Сил України.

Отже, підсумовуючи слід зазначити, що на сьогоднішній день, в умовах проведення АТО, військове майно відіграють надважливу роль в процесі повсякденної діяльності військ, їх бойової підготовки.

А у підсумку ще й створює і визначає разом з особовим складом міць Збройних Сил України.

*Похольчук Р.В. (ВІКНУ),
Шевчук А.А. (ВІКНУ)*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В ЗСУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Заробітна плата є одним із найважливіших економічних явищ, оскільки вона, з одного боку є основним джерелом доходів найманих працівників,

основою матеріального добробуту членів їхніх сімей, а з іншого боку, для роботодавців є суттєвою часткою витрат виробництва і ефективним засобом мотивації працівників до досягнення цілей підприємства.

Саме тому питання організації заробітної плати і формування її рівня разом з питанням забезпечення зайнятості складають основу соціально-трудових відносин у суспільстві, бо включають нагальні інтереси всіх учасників трудового процесу.

Заробітна плата є найбільш дієвим інструментом активізації людського розвитку і використання трудового потенціалу. При цьому використання існуючого кваліфікаційного і творчого потенціалу працівників має повністю залежати від наукової обґрунтованості і вибору методів прив'язки заробітної плати до кваліфікації, змісту виконуваної роботи, результатів праці й умов, в яких вона здійснюється.

Заробітна плата як економічна категорія в умовах ринкової економіки, з одного боку, є основним джерелом грошових доходів працівників, тому її величина значною мірою характеризує рівень добробуту всіх членів суспільства. З іншого боку, її правильна організація зацікавлює працівників підвищувати ефективність виробництва, а відтак безпосередньо впливає на темпи й масштаби соціально-економічного розвитку країни.

Для формування нового мотиваційного механізму суттєве значення має сприяння державою виконанню заробітною платою своїх основних функцій. Важливе значення має адаптація державою заробітних плат до розширення платності житла і соціальних послуг.

Для цього держава повинна проводити активне блокуюче втручання в процес подальшого зниження купівельної спроможності заробітної плати, а також докласти необхідних зусиль до "напрацювання" механізму формування ринкової ціни послуг робочої сили.

Вирішення цих проблем та реалізація заходів щодо удосконалення системи оплати праці в Україні дозволило б наблизити величину частки зарплати у витратах на виробництво до рівня економічно розвинутих країн, а оплату робочої сили – до європейських стандартів.

*Соболев О.О. (КНУ ім. Т. Шевченка),
Котій Д.М. (ВІКНУ)*

СУЧАСНІ СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ У СФЕРІ ФІНАНСУВАННЯ ВИДАТКІВ НА ОБОРОНУ ДЕРЖАВИ

Сучасні глобальні військові конфлікти показують, що у своїй основі несуть економічні мотиви. Ще Д. Ейзенхауер у своїй праці "Прощальне звернення до нації" сказав: "У наших урядових структурах ми повинні бути напоготові, запобігаючи необґрунтованому впливу військово-промислового комплексу. Потенціал небезпечного зростання його невиправданої влади існує і буде існувати." До початку минулого року у засобах масової інформації, ширилась

інформація про недоцільність високого рівня витрат на оборону, та наявність більш ефективних шляхів їх використання в інших галузях економіки.

Глобалізація та загострення військових конфліктів на східних кордонах держави, висувають на передній план проблеми мілітаризації міжнародних відносин, створення необхідних гарантій для встановлення довгострокового миру. І як показує світова практика, саме фінансування національної безпеки – гарантія укріплення країни, умова її стабільності та ефективності економіки.

У 2014 році видатки на армію у бюджеті України на 2015 рік були збільшені утричі – до 44 млрд грн (проти менше 30 млрд грн у 2014 році). Загалом силові відомства мають бути профінансовані на 83 млрд грн. (проти 63 млрд грн у 2014 році).

Військові видатки, а також видатки, пов'язані із військовими діями, перевищують 5% ВВП України у 2015 році.

Проте, ці значні для країни суми доцільно розглянути у порівнянні з видатками країн партнерів, та країнами членами альянсу НАТО, підвищення ролі якого є визначальним в системі безпеки Європи (Таблиця 1).

Таблиця 1

Рівень витрат на оборону країн у відсотках до ВВП

	Велика Британія	Німеччина	Франція	Канада	Польща	Естонія	Литва	Латвія	США
2014	1,80%	1,30%	1,50%	1%	1,70%	2%	0,70%	0,90%	3,50%
2015	2,10%	1,20%	1,50%	1,20%	1,90%	2,20%	1,20%	1,10%	3,40%

Нормою, яка є визначальною вимогою альянсу НАТО, яка відповідає сучасним викликам та є достатньою, щоб будь-яка країна мала належний оборонний потенціал є рівень витрат на рівні 2% від ВВП.

Варто зазначити, що дану вимогу виконала лише Естонія, якщо не брати до уваги США, на плечі яких падає лівова частка фінансування оборонного об'єднання. Позитивну динаміку з цього питання показують усі країни Східної Європи, рівень ризику для яких, у короткостроковій перспективі, є достатньо високим.

Отже, сучасні військові конфлікти, дають чітко зрозуміти, що існує прямий взаємозв'язок між витратами на оборону та оборонним потенціалом держави, в основі якого є боєздатні, сучасні збройні сили.

Соколов С.В. (ВІКНУ)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТАРИФНОЇ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

Досліджуване питання є вкрай актуальним, оскільки у дійсний час, в умовах доринкових відносин, основним мотивуючим чинником працівників є

бажання мати гарантовану заробітну плату. При цьому ні інтенсивність, ні якість праці в розрахунок не беруться, переважає бажання мати спокійну роботу з невеликим, але гарантованим заробітком, ніж інтенсивну роботу з високою оплатою.

Основою організації оплати праці є тарифна система оплати праці, яка включає тарифні сітки, тарифні ставки, схеми посадових окладів і тарифно-кваліфікаційні характеристики.

Тарифна система оплати праці використовується для розподілу робіт залежно від їх складності, а працівників – залежно від їх кваліфікації та за розрядами тарифної сітки. Вона є основою формування та диференціації розмірів заробітної плати.

Основним завданням тарифного регулювання оплати праці є розробка гнучкої тарифної системи. Мінімальна заробітна плата може бути основою тарифної системи лише тоді, коли вона забезпечуватиме мінімальний прожитковий рівень. Реалізація вказаних моделей оплати праці дасть змогу значно скоротити масштаб і діапазон використання різного роду доплат, надбавок, премій. При використанні безтарифної моделі оплати праці можна буде просто відмовитися від них.

Удосконалення діючої тарифної системи полягає в подальшому створенні єдиних уніфікованих умов оплати праці всіх категорій працівників на основі створення єдиної тарифної сітки, впровадження безтарифної (пайової) системи оплати праці.

Сосненко А.В. (КМА)

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

Проблема економічного використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів була актуальною на всьому історичному шляху життя і діяльності військ.

Особливо важливою вона стає в сучасних умовах. Завдання, які стоять перед ЗС по їх будівництву і реформуванню зобов'язує командирів і начальників всіх ступенів, весь особовий склад ЗС України з високою відповідальністю ставитися до витрачання виділених на оборону матеріальних і фінансових ресурсів, впроваджувати режим економії для отримання додаткових джерел фінансування для підтримання на достатньому рівні бойової і мобілізаційної готовності військ, розв'язання соціально-побутових та інших проблем ЗС України.

Воєнній економіці належить підтримувати достатні запаси і резерви бойової техніки, спеціального обладнання, стратегічних матеріалів, продовольчого забезпечення і бути здатною до термінового і значного збільшення своїх масштабів у необхідних розмірах.

За останні роки воєнна економіка нашої країни зазнала втрат, як в кваліфікації працівників так і в матеріальному сенсі. Тобто, все полягає у малому

обсязі фінансування військових частин Збройних Сил України так і новітньої модернізованої техніки для наших захисників держави. Кошти які виділялись на фінансування Збройних Сил України попередні роки складали приблизно на рівні 45 мільярдів гривень, а на 2015 рік у бюджеті України було закладено 63 мільярдів гривень, але на мою думку це незначна сума для утримання та забезпечення військовослужбовців.

Також я вважаю, що велику роль відіграє удосконалення навичок всіх Військовослужбовців, але на великий жаль у бюджеті України на це зовсім не передбачено коштів.

Із цього можливо зробити певні висновки, що в нашої країни є великі потенціали для розроблення новітньої техніки, яка буде конкурувати із найкращою технікою світу і якою потрібно забезпечити повністю всю армію своєї країни, вдосконалити майстерство володіння технікою та зброєю військовослужбовців.

Також, потрібно заохочувати фінансово та матеріально молодих фахівців, щоб вони були зацікавлені і могли гордитись своєю обраною професією протягом всього свого життя, але для цього потрібні значно більші кошти.

Ми бачимо, що в 2015 році вже на фінансування армії надходить на 18 мільярдів гривень більше ніж у попередніх роках, але це потрібно було робити ще раніше, а не коли біда вже стоїть на кордонах із нашою країною. А як відому що майстерство володіння зброєю та технікою не приходить за один день чи місяць.

Із цього всього можна зробити один великий висновок що на воєнній економіці країни не потрібно заощаджувати кошти, а потрібно вдосконалювати кожної хвилини, невідомо коли наступного разу прийде горе до нашого з Вами кордону.

*Турович І.І. (ВІКНУ),
Юрчишин П.В. (ГФЕУ ГШ ЗСУ)*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИТЯГНЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ВІЙСЬКОВОЗОВ'ЯЗАНИХ ДО МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Процедура притягнення військовослужбовця до матеріальної відповідальності є досить не простою, трудомісткою, та потребує серйозного комплексного підходу. Також варто зазначити, що з цим процесом кожна посадова особа неодноразово зустрічається у своїй повсякденній службовій діяльності. На мою думку, кожен офіцер повинен досконало вивчити основні положення про матеріальну відповідальність, та знати свої права та обов'язки відповідно до займаної посади.

Як показує досвід, основними проблемами, пов'язаними з матеріальною відповідальністю є:

– недостатня обізнаність посадових осіб щодо своїх зобов'язань та прав;

- безвідповідальність командирів (начальників);
- зловживання військовослужбовцями та військовозобов'язаними своїм службовим становищем;
- свідоме ухилення від виконання обов'язків з метою отримання вигоди;
- навмисне та ненавмисне порушення правил ведення бухгалтерського обліку військового майна;
- порушення умов зберігання, експлуатації та транспортування матеріальних благ;

На нашу думку, основними шляхами подолання даних проблем є:

- прийняття та затвердження Закону України "Про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі", проект якого розроблений майже 10 років тому;
- суворий контроль з боку начальників (командирів);
- удосконалення знань прав та обов'язків посадових осіб;
- встановлення жорстких мір покарання за порушення правил списання;
- удосконалення діючих на даний момент нормативно-правових актів.

*Удоденко О.А. (КМА),
к.е.н., доц. Шпильовий С.Є. (ВІКНУ)*

ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ

Питання ефективного використання бюджетних коштів та відповідної правової регламентації бюджетного процесу є завжди актуальним в юридичній науці. Адже об'єктивна обмеженість фінансових ресурсів не завжди дозволяє в повному обсязі профінансувати всі видатки держави та органів місцевого самоврядування.

Згідно із ст. 7 Бюджетного кодексу України зміст принципу ефективності полягає у тому, що при складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення запланованих цілей при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату при використанні цим обсягом коштів.

Саме на забезпечення ефективного використання бюджетних коштів була спрямована схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.09.02 Концепція застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі.

Сама ідея програмно-цільового методу полягає у тому, щоб зосереджувати увагу не тільки на можливостях бюджету (існуючих ресурсах), а й на тому як найефектніше їх використати з метою отримання конкретних результатів. Цей процес починається із зосередження уваги спершу на результатах, яких необхідно досягти, а вже потім ставиться питання про те, які ресурси потрібно найефективніше використати для досягнення намічених результатів і в який спосіб.

В основі програмно-цільового методу лежить стратегічне планування та середньострокове прогнозування.

Стратегічне планування – це процес планування головним розпорядником коштів державного бюджету своєї діяльності на основі відповідних нормативно-правових документів. Планування є своєрідним інструментом для зіставлення затрат (матеріальних, людських ресурсів) та фінансових ресурсів. Стратегічний план визначає місію відомства, його головну мету діяльності.

Стратегічні плани міністерств і відомств знаходять своє відображення у планування видатків у середньостроковій перспективі, процесу розроблення головними розпорядниками коштів завдань на середньостроковий період та відповідних програм з оцінкою необхідних обсягів ресурсів на підставі прогнозу надходжень до бюджету та пріоритетів видаткової політики уряду.

Обов'язковою вимогою середньострокового прогнозування бюджету є визначення відповідних напрямів діяльності та завдань виходячи з фінансових можливостей.

Передумовою ефективного середньострокового планування є введення бюджетних обмежень через установлення граничних розмірів видатків для всіх головних розпорядників коштів держбюджету. Перевагою існування граничних обсягів видатків є те, що воно змушує головних розпорядників коштів виділяти найбільш пріоритетний напрям діяльності і відповідно планувати реальнішу картину видатків.

Складаючи бюджетну програму, важливо чітко окреслити напрями діяльності в рамках цієї програми. Це дасть змогу відстежити основні напрями витрачання бюджетних коштів під час планування показників видатків.

Здійснення видатків на основі бюджетних програм передбачає виділення конкретних виконавців програм, тобто тих, хто несе безпосередню відповідальність за виконання програми. Існування лише одного відповідального виконавця дає змогу ефективніше управляти ресурсами.

Для здійснення видатків за бюджетною програмою необхідно ітко усвідомлювати у який спосіб вимірювати результати реалізації такої програми. Залежно від мети результати буває складно виміряти кількісно, тому результатом також можна вважати можливість ефективно виконувати свої функції, корисність для суспільства, зміни, до яких може призвести реалізація бюджетної програми. Особливо важливим в оцінювання ефективності виконання програми є вчасне отримання всієї необхідної інформації про виконання програми.

Подальше впровадження програмно-цільового методу фінансування видатків вимагає адекватного правового регулювання.

Передусім це розробка та прийняття Постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження порядку здійснення контролю за виконанням бюджетних програм та критеріїв визначення ефективності їх реалізації".

ВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ГОСПОДАРСТВА В ПЕРІОД РОЗФОРМУВАННЯ ТА ЗМІНИ ДИСЛОКАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ

Процес розформування військових частин є складним і довгим навіть у мирний час, не говорячи вже про стан повної бойової готовності в Україні. І це не обходить стороною жодну військову частину. У час повної бойової готовності передислокація військових частин постає досить гостро, адже командир і начальник фінансового органу військової частини повинні закінчити всі розрахунки з установами, підприємствами та організаціями за поставлені товарно-матеріальні цінності і надані послуги, з особовим складом частини по грошовому забезпеченню і заробітній платі, послугах, підзвітних сумах, з податків і зборів.

Військове господарство – це сукупність сил і засобів, які входять до складу військових частин і з'єднань, а також передані їм у постійне чи тимчасове користування різні об'єкти матеріально-технічної бази, матеріальні засоби, призначені для забезпечення бойової підготовки і виховної роботи, військового побуту, правильної експлуатації, ремонту, зберігання озброєння, військової техніки і майна.

Господарська діяльність у Збройних Силах України здійснюється суб'єктами господарської діяльності: військовими частинами, закладами, установами та організаціями Збройних Сил України, які утримуються за рахунок коштів Державного бюджету України, ведуть відокремлене господарство, мають кошторис надходжень та видатків, рахунки в установах банків, печатку із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням.

Ведення військового господарства під час розформування або передислокації військової частини полягає в тому, що дуже важливо визначити які є позитивні та негативні ситуації у розрізі даного питання, перспективи передислокацій військових частин та проблемні питання, що постають перед нами на сьогоднішній день.

На сьогоднішній день під час ведення антитерористичних операцій АТО виникли проблеми передислокацій військових частин. З схожими проблемами Україна зустрічалася під час анексії Росією Криму. Коли військові частини передислокувалися з території Криму на материкову частину України було знищено багато документів без яких неможливе правильне (якісне) функціонування цих частин. Наприклад, було втрачено багато актів військового майна, що не дозволяє віднести це майно до певної військової частини. Також були втрачені документи для нарахування працівникам збройних сил грошового забезпечення та заробітної плати. Це у свою чергу покликала те що багатьом військовослужбовцям було не вірно нараховані місячні оклади.

Таким чином ця робота полягає в проведенні аналізу проблемних питань ведення військового господарства під час розформування або передислокації військової частини та знайти шляхи вирішення тих проблемних питань, які постають перед нами на сьогодні та винайти способи попереджувати їх.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР МОНОПОЛІЗАЦІЇ РИНКІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Поширення інформаційних технологій у постіндустріальній економіці призводить до подвійності моделі ринку. З одного боку, ринок неминуче монополізується, але, з іншого боку, суб'єкти монопольного ринку більшою мірою починають вести себе, як досконалі конкуренти. Й. Шумпетер ще на початку ХХ ст. висунув теорію "творчого руйнування", відповідно до якої монополія може не гальмувати, а стимулювати технічний прогрес і економічне зростання, тому що вона, бажаючи компенсувати власні витрати, стимулює впровадження інновацій.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій сприяє появі ще одного типу монополії – інформаційної, яка за своєю суттю та умовами функціонування схожа з монополією природною. Багато інформаційних продуктів не підкоряються дії закону спадної продуктивності, на основі якого пояснюються й досліджуються багато понять і процесів в економічній науці, а навпаки, демонструють зростаючу прибутковість у довгостроковій перспективі. Це пояснюється тим, що інформація як товар характеризується високими постійними витратами і низькими змінними. Відповідно, галузі, зайняті виробництвом інформаційного продукту, одержують величезні можливості для експлуатації ефекту масштабу. Особливість інформаційних продуктів полягає і в тому, що зростаюча прибутковість проявляється більш інтенсивно і явно через структуру виробничих витрат.

Крім того, при виробництві та реалізації інформаційних продуктів ефект масштабу може проявлятися не тільки в традиційному вигляді, тобто з боку пропозиції, але й з боку попиту. Виникають так звані "мережеві зовнішні ефекти": корисність зростає по мірі збільшення кількості учасників. Прикладом мережевих зовнішніх ефектів може бути корпорація "Microsoft Windows", корисність продукції якої обумовлена саме тим, що ця оболонка використовується величезною кількістю споживачів, внаслідок чого відбувається стандартизація продукту на ринку.

Щоправда, існують різні погляди на ефективність таких монополій. Окремі економісти вважають, що монопольні тенденції на ринку інформаційних продуктів проявляються інакше, ніж в умовах традиційної економіки. На відміну від класичних монополістів, які завищують ціну і занижують обсяги виробництва порівняно з конкурентним рівнем, на такому ринку монополісти збільшують обсяги виробництва та істотно знижують ціни. Американський економіст П. Ромер навпаки, вважає, що в умовах інформаційних технологій компанії-монополісти відіграють негативну роль з огляду на те, що їм стає вигідніше перешкоджати інноваційному процесу, щоб зберегти власне монопольне становище.

Висновок: Інформаційно-комунікаційні технології в умовах глобалізації мають подвійний вплив на монополізацію ринків, з одного боку як стимулюючий з іншого – стримуючий.

ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОЗБРОЄННЯ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Часто проблеми технічного оснащення, які, на нашу думку, є одними з визначальних під час формування моделі системи озброєння ЗСУ, розглядаються без належного обґрунтування та визначення шляхів їх розв'язання. Вирішення питання технічного оснащення ЗСУ полягає в тому, щоб на підставі аналізу багатьох факторів визначити номенклатуру (види, типи та марки) зразків озброєння та військової техніки (ОВТ), які необхідно мати на озброєнні ЗСУ, їх бойові й технічні характеристики, потрібну кількість та оптимальне співвідношення видів і родів військ ЗСУ, можливі джерела їх надходження та фінансування тощо. Для визначення потреби ЗСУ в ОВТ мають бути визначені структура, чисельність і склад ЗСУ. Виходячи з реалій сьогодення та сучасного стану ЗСУ, її оборонно-промислового комплексу (ОПК), можливостей держави щодо фінансування потреб ЗСУ, основні проблеми технічного оснащення ЗСУ можна об'єднати в чотири взаємопов'язані групи:

1. Питання складу, номенклатури та кількості ОВТ.
2. Питання можливих джерел надходження ОВТ до ЗСУ.
3. Питання фінансування технічного оснащення ЗСУ.
4. Питання технічного стану наявних у ЗСУ ОВТ.

Одним з принципових шляхів підтримання воєнної безпеки України й технічного оснащення ЗСУ є використання унікального інноваційного потенціалу ОПК України, носіями якого є науковці – фахівці багатьох науково-дослідних інститутів та конструкторських бюро. Наявність усесвітньо відомих вітчизняних наукових шкіл в ОПК є унікальним інтелектуальним ресурсом, який держава має ефективно задіяти у своєму економічному розвитку. Поєднання наукового потенціалу з можливостями ОПК, вибір науково обґрунтованих пріоритетів технологічного розвитку ОПК, концентрація ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку – основні принципи реформування ОПК України з метою перетворення його на високотехнологічний наукомісткий сектор економіки, здатний забезпечувати потреби ЗСУ в сучасних зразках ОВТ.

Отже, ефективне використання розробок в оборонній сфері, необхідних для технічного оснащення ЗСУ в рамках оборонного планування та забезпечення інноваційного розвитку всіх галузей промисловості України, яке базується на наукових розробках, можливе лише за умови цілеспрямованої державної підтримки й запровадження механізмів стимулювання, серед яких – достатній державний бюджет, надання пільгових кредитів, податкове стимулювання, митні пільги, захист ринку збуту від зарубіжних конкурентів тощо.

Серед необхідних умов для ефективного промислового використання розробок учених в оборонній сфері є також забезпечення підготовки кваліфікованих кадрів, залучення потенційних інвесторів, розширення можливостей кооперації та створення відповідних мереж, поліпшення патентного захисту, підвищення рівня інноваційної культури.

ФІНАНСИ ТА ВОЄННА ЕКОНОМІКА

На сьогоднішній день Україна перебуває в стані оборони від зовнішньої агресії. З огляду на ті події, що зараз відбуваються та виходячи з тих обставин, в яких опинилась наша країна, потрібно констатувати той факт, що проблема фінансування Збройних Сил є однією з найактуальніших. В умовах оборони витрати, пов'язані з необхідністю забезпечення потреб Збройних Сил, лягають на економіку України, яка почала процес трансформування у воєнну.

Поняття "воєнної економіки" слід розглядати в 2 аспектах: як постійно діюча частка суспільного виробництва, що забезпечує потреби військових та як обумовлений обставинами стан економіки. До першого аспекту відносяться не тільки підприємства оборонно-промислового комплексу, а й цивільні підприємства, які виробляють товари загального призначення. В звичайних умовах ресурси розподіляються більш-менш рівномірно, проте коли країна знаходиться в стані війни, значні фінансові, матеріальні та людські ресурси переорієнтовуються з виробничої сфери в непродуктивну чи невиробничу. В умовах стресових явищ економіка жорстко регулюється з боку держави, тому уряд нашої країни повинен приймати зважені та відповідальні рішення.

Одним із важливих показників стану воєнної економіки є показники ОПК. Протягом останніх років ця галузь знаходилась у занепаді, через що зараз є великі проблеми в обороноздатності України. Оскільки підприємства ОПК є державними, то вони напряду залежать від фінансування з держбюджету. Для вирішення нагальних проблем, очевидно, що необхідно збільшити фінансування. Проте ці кошти мають йти не лише на збільшення випуску продукції, а й на науково-технічні розробки. Звичайно, швидкого ефекту від інвестицій в НДДКР очікувати марно, але в перспективі це стане важливим фактором підвищення воєнно-економічної безпеки.

На мою думку, зараз необхідно вжити наступні заходи: – відновити національний ОПК; – закладати в Державний бюджет необхідні кошти для оборони; – створювати замкнені цикли виробництва військової техніки та озброєнь; – змінити концепцію конверсії ВПК і проводити її на науковій основі згідно з національними інтересами України; – проводити постійну модернізацію Збройних Сил України та інших військових формувань з метою досягнення технічної переваги над імовірним противником;

– створити єдину інфраструктуру тилового і технічного забезпечення воєнної організації України.

д.і.н., доц. Чеберяко О.В. (КНУ ім. Т. Шевченка)

БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ: ІНДИКАТОРИ ТА ЗАГРОЗИ

Бюджетна безпека є складовою фінансової безпеки держави і характеризує можливість бюджетної системи забезпечити платоспроможність у процесі

виконання державною та місцевою владою своїх функцій з метою збереження фінансової стійкості бюджетної системи до впливу негативних внутрішніх та зовнішніх загроз.

Відповідно до ст.8 Закону України "Про основи національної безпеки України" одним із основних напрямів державної політики з питань національної безпеки є забезпечення збалансованого розвитку бюджетної сфери.

Основними чинниками формування бюджетної безпеки держави є: організаційно-правові (діюча нормативно-правова база, рівень професіоналізму і ретельність розроблення бюджету, ступінь деталізації та прозорості бюджету при формуванні, ступінь досконалості системи бухгалтерського обліку виконання бюджету і кошторисів витрат бюджетних установ, своєчасність прийняття рішень щодо бюджетно-податкового регулювання, ступінь узгодження фінансово-економічних інтересів різних верств населення); фінансово-економічні (обсяг бюджету та ступінь його збалансованості, масштаби бюджетного фінансування, наявність чи відсутність бюджетних резервів, чисельність податкових пільг, надання відтермінувань за платежами до державного та місцевого бюджетів).

В світовій та вітчизняній практиці кількісні та якісні показники безпеки оцінюються за допомогою низки індикаторів. Вони мають комплексний характер і враховують різні чинники, включаючи ефективність державних інститутів, суспільно-політичну та соціально-економічну стабільність, наявність зовнішніх та внутрішніх конфліктів.

До основних індикаторів, які характеризують стан бюджетної безпеки, відповідно до рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених Наказом Мінекономрозвитку, належать: відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП; дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління до ВВП; рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет; відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету.

Крім того науковці серед індикаторів впливу на рівень бюджетної безпеки держави окрім вищезазначених частіше за все ще називають: відношення видатків державного бюджету до ВВП, відношення податкового навантаження до ВВП, частка державного бюджету до ВВП.

Найбільш небезпечним ризиком серед загроз бюджетної безпеки є залежність місцевих бюджетів від трансфертів (фінансової допомоги) з державного бюджету. Другою найвпливовішою загрозою є відношення дефіциту державного бюджету до ВВП. При цьому, якщо в країні по більшості періодів спостерігався дефіцит бюджету або хронічний дефіцит, то існує прямий зв'язок, а якщо профіцит – то зворотній. На третьому місці по силі впливу знаходиться показник, що характеризує відношення видатків зведеного бюджету до ВВП, який має зворотній вплив на показник бюджетної безпеки.

Враховуючи європейський вектор розвитку України і наявні загрози бюджетній безпеці, необхідно зробити нову Концепцію бюджетної безпеки держави, яка б відповідала сучасним реаліям та національним інтересам.

ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МО УКРАЇНИ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ

Відповідно до Указу Президента України, яким затверджено Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28.08.14 "Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності" ЗСУ стали на шлях нової реформи. При цьому мали зазнати змін такі базові нормативні документи у сфері національної безпеки як Стратегія національної безпеки України та Воєнна доктрина України. На сьогодні діє редакція цих документів, яка не враховує сучасні реалії і не дозволяє врахувати всю ступінь загроз.

Чисельність ЗСУ на 2015 рік схвалена Верховною Радою України має складати 250 000 осіб, у тому числі 204 000 військовослужбовців та 46 000 – цивільний персонал та службовці. Міністерство оборони України самостійно має визначити структуру цієї чисельності за бойовими підрозділами та за підрозділами управління та забезпечення. Враховуючи останні події, а саме: анексію Криму та проведення антитерористичної операції на сході країни перевага має надаватися саме бойовому складу ЗСУ, хоча нехтувати підрозділами забезпечення теж не варто, перекіс у той чи інший бік може бути лише негативним.

Збільшення чисельності ЗСУ прямо пропорційно впливає і на збільшення обсягів фінансових ресурсів на їх утримання. Так, ураховуючи показники Бюджетного запиту Міністерства оборони України на 2015 рік, який складав біля 50,8 млрд. грн. (або 3 відсотки валового внутрішнього продукту, що прогнозувався на рівні 1694,8 млрд. грн.) на утримання Збройних сил України пропонувалося спрямувати 33,6 млрд. грн. (66,1% загального обсягу видатків), на розвиток, модернізацію, закупівлю, ремонт і обслуговування озброєнь і військової техніки (ОВТ) – 14,2 млрд. грн. (28,0%) та на навчання та підготовку Збройних Сил України – 3 млрд. грн. (5,9%).

У Державному бюджеті України на 2015 рік фактичні бюджетні асигнування для Міністерства оборони України збільшено із загального фонду порівняно з 2014 роком на 25 000,0 млн. грн. і передбачено у загальній сумі 40 231,0 млн. грн. (*у тому числі 39 411,5 млн. грн. за загальним фондом і 819,5 млн. грн. – за спеціальним фондом*). При цьому видатки із загального фонду для Міноборони не відповідають рівню прогнозних показників видатків на 2015 рік (*18 100,0 млн. грн.*) у відповідності з діючою постановою Кабінету Міністрів України від 07.07.2010 № 568. Це свідчить про недосконалість нормативно-правової бази і необхідність скасування або внесення до неї змін для узгодженості документів оборонного планування.

Зрозуміло, що за сучасних умов виникаючих загроз у секторі безпеки і оборони потреба у фінансових ресурсах значно зросла. При цьому показники і структура видатків потребують дослідження процесів та моделюванні прогнозів фінансових ресурсів з метою приведення до визначеної структури Збройних Сил України та отримання вірогідних сценаріїв їх розвитку в залежності від економічних можливостей держави.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ ПРИЙМАЮТЬ БЕЗПОСЕРЕДНЮ УЧАСТЬ В АНТИТЕРОРИСТИЧНИХ ОПЕРАЦІЯХ

В умовах агресії з боку Російської Федерації на території Донецької і Луганської областей, а також незаконної анексії Автономної Республіки Крим найбільш актуальним питанням є повернення суверенітету України на захоплених територіях і забезпечення територіальної цілісності України. Це питання неможливо вирішити без кардинального зміцнення обороноздатності України через радикальне реформування Міністерства оборони України і підвищення боєздатності Збройних Сил України.

Зазначені заходи мають багато складових, серед яких однією з основних є підвищення престижу військової служби. Без цього неможливо забезпечити належну мотивацію громадян до виконання свого конституційного обов'язку із захисту Батьківщини. Поряд із патріотичним вихованням молоді, підвищення соціальних стандартів військовослужбовців є невід'ємною і необхідною складовою реформування оборонної галузі в Україні.

Сьогодні Урядом України здійснюються певні кроки в бік підвищення таких соціальних стандартів. Але цей процес суттєво ускладнюється кризовими явищами в економіці України та необхідністю у зв'язку із цим додаткового збалансування державного бюджету.

В таких умовах найскладнішим є пошук найбільш оптимальних способів забезпечення соціального захисту військовослужбовців, які приймають безпосередню участь в антитерористичних операціях. Поряд із розвитком системи матеріального стимулювання військовослужбовців через запровадження нових та підвищення розмірів існуючих виплат, життєво необхідним є безумовне виконання зобов'язань держави щодо всебічного забезпечення військовослужбовців відповідно до діючої нормативно-правової бази, недопущення зменшення обсягу прав військовослужбовців.

Для цього необхідно заборонити прийняття всіма органами влади нормативно-правових актів, які звужують зміст прав і свобод військовослужбовців, створити передумови для вирішення питань забезпечення житлом та інших питань соціального захисту військовослужбовців, які накопичувались десятиріччями і викликали незворотні процеси у військовому середовищі.

Забезпечення територіальної цілісності і суверенітету України є головною функцією держави, яку виконують Збройні Сили України. Виконання цієї функції неможливе без адекватного фінансування соціального захисту військовослужбовців і членів їх сімей.

ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ПРОЦЕДУРИ ПРОВЕДЕННЯ ТЕНДЕРІВ ЩОДО ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ДЛЯ ЗСУ

Надзвичайно важливим в Україні є питання реформування процедури проведення тендерів щодо державних закупівель для ЗСУ.

Можна виділити три основні існуючі проблеми, які потребують реформування: 1) Затягнутий процес проведення тендерів щодо державних закупівель для ЗСУ; 2) Невідповідність вартості технічним та якісним характеристикам товарів, робіт та послуг, що закуповуються; 3) Корупційні схеми у процедурі проведення тендерів, які призводять до недоцільного використання державних коштів.

На нашу думку вирішення вищезазначених питань потребує забезпечення вільного та зручного доступу до інформації щодо існуючих планів державних закупівель та оптимізації процедури проведення тендерів та прийняття рішень щодо переможців.

Реформи та нововведення, які ми вважаємо доцільними для вирішення вищезазначених проблем:

- створення окремого інтернет ресурсу, незалежного від існуючого сайту "Вісника державних закупівель", який був би зручним у користуванні та забезпечував вільний та зручний доступ до інформації;

- розробка єдиної процедури проведення тендерів, замість існуючих шістьох, яка б включала в себе: оцінку технічних та якісних характеристик товарів, робіт та послуг; оцінку відповідності вартості технічним та якісним характеристикам товарів, робіт та послуг; процес прийняття рішення щодо переможця;

- створення комісій на кожному з трьох етапів процедури: комісії з оцінки технічних характеристик та якості робіт та послуг; фінансової комісії з оцінки відповідності вартості товарів, робіт та послуг їх технічним та якісним характеристикам; погоджувальної комісії з прийняття рішень щодо переможців. При впровадженні вищезазначених трьох рівнів з прийняття рішень, кожна комісія надає свої рекомендації наступній: технічна – фінансовій, а фінансова – погоджувальній;

- залучення висококваліфікованих спеціалістів до кожної з вищезазначених комісій та встановлення чітких строків щодо надання рекомендацій та прийняття рішень;

- надання щомісячної фінансової звітності погоджувальною комісією до Генеральної прокуратури, яка приймає рішення щодо доцільності використання державних коштів;

- складання щомісячної фінансової звітності використання державних

- коштів та розміщення даних звітів у вільному доступі на сайті "Державних закупівель для ЗСУ". Звітність формується фінансовою комісією.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ХЕДЖУВАННЯ В УКРАЇНІ

Одним з механізмів управління ризиками, що використовуються підприємствами та організаціями різних секторів економіки, є хеджування.

Хеджування дуже багатопланове за своїм змістом, що дозволяє ефективно використовувати всі наявні інструменти та його види залежно від цілей, умов та потреб.

Хеджування валютних ризиків може здійснюватись за допомогою форвардних угод, ф'ючерсних контрактів, свопів та опціонів. Хеджування валютних ризиків за допомогою форвардів є найпоширенішою формою.

Під форвардною угодою розуміють будь-яку купівлю-продаж певної суми валюти на конкретну дату в майбутньому за курсом, що визначений наперед.

Ф'ючерсний контракт-стандартний документ, який засвідчує зобов'язання придбати (продати) цінні папери, (можливо ще не виготовлені) товари або кошти у визначений час та на визначених умовах у майбутньому, з фіксацією цін на момент виконання зобов'язань сторонами контракту.

Валютний опціон – термінова угода двох сторін – продавця і покупця опціону, внаслідок якої покупець отримує право купити у продавця або продати йому в майбутньому визначену суму іновалюти за обумовленим валютним курсом чи за курсом, визначеним на день обміну.

І хоча хеджування зараз на Україні практично не застосовується, але безумовно з розвитком фондового ринку воно буде активно впроваджуватись і у нас, оскільки це важлива складова економічної системи, необхідна для повноцінного розвитку і функціонування фондового ринку.

Отже, метод хеджування за допомогою похідних фінансових інструментів в Україні не набув широкого застосування через відсутність у чинному законодавстві єдиної загальноприйнятої термінології щодо строкової торгівлі та визначених принципів і процедур здійснення операцій із деривативами.

Відсутні також механізми регулювання багатьох ключових моментів функціонування строкового ринку, зокрема, чітко не прописані питання клірингу за строковими угодами, емісії контрактів, вимоги щодо біржової маржі і гарантування угод, недостатньо висвітлені питання бухгалтерського та податкового обліку строкових операцій та ряд інших питань.

Шинкаренко Д.Р. (КМА)

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

Реформи в Україні, важко собі уявити без змін у системі державних закупівель (далі – держзакупівлі), яка попри регуляція і контроль виявляє

крайню неефективність. Сьогодні держзакупівлі складають 114 млрд грн, які проводяться більш як 20 тис різних тендерних комісій. Така система призводить до рівня неефективності, коли кожен день без реформи вартує 50 млн грн.

Держзакупівлі регулюється законами України, основний з яких – "Про здійснення державних закупівель", система, яка ним регламентується, на думку автора, мало відповідає умовам сучасності.

В Україні з ініціативи громадських організацій, комерційних майданчиків, державних органів та підприємців була створена нова система держзакупівель, яку у тестовому режимі використовують деякі органи влади у столиці та у найбільших містах (Державне управління справами, Міністерство юстиції, Міністерство оборони, КМДА), ця система має назву PROZORRO.

Її мета – прозоре і ефективне витрачання державних коштів, а також запобігання корупції завдяки громадському контролю та розширенню кола постачальників. Система базується на використанні відкритого коду та інтернет простору, нових та вже існуючих торговельних майданчиків які допоможуть зв'язати замовника та виконавця.

Використання інтернету, відкритих майданчиків та системи реверсного аукціону допоможе посилити конкуренцію на ринку держзакупівель, досягти швидкості та оперативності пошуку виконавців, мінімізувати ціну та оптимізувати якість виконання, і що найголовніше – увесь процес такого "тендеру" абсолютно відкритий для громадськості.

Проводитиметься така закупівля на приватних торговельних майданчиках, які на сьогодні спеціалізуються на роздрібних та оптових продажах у мережі Інтернет, та вже на сьогоднішній день об'єднали десятки тисяч незалежних виробників та продавців благ.

Такими платформами є PROM.ua, e.tender, smarttender та інші.

Процес оформлення, обробки та виведення результату заявки є досить простим та алгоритмічним.

Досягається висока ефективність за рахунок полегшення умов для виходу на тендер, простої і відкритої комунікація із замовником, використання системи закритих гравців під час аукціону (не ідентифікується гравець ставки) автоматична обробка результатів, яка обирає оптимальний результат, відкинути який можна лише після ґрунтовних пояснень.

До негативних аспектів системи можна віднести неможливість її застосування у певних сферах, де використовуються високотехнологічні або вузько-спеціалізовані блага, ноу-хау, конструкторські розробки. Ці блага є стратегічно важливими і, часом, таємними (як зброя в обороні) або відкриття інформації про них нівелює цінність блага (консалтинг, аудит, конструкторські роботи тощо).

На думку автора створити систему, яка задовольнятиме потреби усіх держзакупівель не представляється реальним і не має бути метою реформи. Натомість якщо система PROZORRO може спростити та зробити відкритими більш як 70% державних закупівель, то ми маємо підтримати її реалізацію.

ДОТРИМАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО ВЕДЕННЯ ФІНАНСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ

Сучасний економічний стан країни дозволяє забезпечити оборонні потреби з державного бюджету не в повному розмірі. Виконання ж завдань оборони, Державної програми будівництва та розвитку Збройних Сил України вирішення соціальних проблем військовослужбовців, що звільняються, потребують великих додаткових коштів.

Фінансова дисципліна – це обов’язкове для військових частин дотримання встановлених і діючих правил і норм ведення військового і фінансового господарства.

Складовими елементами фінансової дисципліни є: бюджетна, кошторисна, авансова, штатно-тарифна, платіжно-розрахункова та касова дисципліни.

При здійсненні фінансово-господарської діяльності повинна суворо дотримуватись фінансова дисципліна, основні вимоги до якої викладені у статтях Положення про фінансове господарство військової частини, яке введене в дію наказом Міністра оборони України від 2010 р. № 590.

Відсутність належного контролю головних розпорядників бюджетних коштів на стадії формування, розгляду та затвердження кошторисів бюджетних установ призводить до завищення установами бюджетних призначень, а недостатність контролю за додержанням фінансово-бюджетної дисципліни – до взяття зобов’язань, що перевищують кошторисні призначення установ і організацій, які входять до сфери управління місцевих органів влади.

Несумлінне виконання посадових обов’язків відповідальними працівниками органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, суб’єктів господарювання державного і комунального секторів економіки ставить під загрозу можливість ефективного управління державними фінансовими ресурсами.

Таким чином, правильне і неухильне дотримання вимог фінансової дисципліни є запорукою чіткої і злагодженої роботи начальників служб, і як наслідок – усієї військової частини.

**ШЛЯХИ МІНІМІЗАЦІЇ ВИПАДКІВ
ЗАПОДІЯННЯ ДЕРЖАВІ МАТЕРІАЛЬНОЇ ШКОДИ
З БОКУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ПРАЦІВНИКІВ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

Відповідно до Конституції України та інших актів законодавства України військовослужбовці і призвані на збори військовозобов'язані зобов'язані бережливо ставитися до довірених їм озброєння, техніки та іншого військового майна, вживати заходів до запобігання шкоді.

Матеріальна відповідальність – це вид юридичної відповідальності військовослужбовців (працівників ЗСУ), під якою розуміється встановлений для них компетентними державними органами обов'язок повного або часткового відшкодування в грошовій формі (в окремих випадках – у натуральній формі) в передбачених випадках та розмірах заподіяної матеріальної шкоди державі.

Пропонуються такі заходи щодо мінімізації матеріальних втрат:

1. Виховання у кожного військовослужбовця високого почуття культури по відношенню до наданих ним будь – яких матеріальних засобів, використовуючи такі методи, як навчання, регулярні періодичні показові заняття та багато іншого.

2. Доводити до відома військовослужбовцям зміст діючих законодавчих документів про матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну державі.

3. Якомога частіше доводити до військовослужбовців інформації про погане майнове забезпечення Збройних Сил, яке викликане недостатнім державним фінансуванням.

4. Психологічно налаштовувати військовослужбовців на те, що пошкодження ними майна у зв'язку з недостатнім постачанням відшкодувати фактично неможливо або зовсім не по кишені для нього.

5. Постійний контроль з боку командирів та загалом всіх оточуючих щодо правильного, охайного використання, дбайливого ставлення до майна, що виявляється у нагадуванні командирами, які також матеріально відповідальні за це майно, про правила користування, а керівниками вищих рівнів – комплексних перевірок із залученням працівників служб тилу; поради оточуючих військовослужбовцю щодо правильного використання наданого йому майна.

Отже, дотримання командирами (начальниками), всіма військовослужбовцями діючого законодавства про матеріальну відповідальність служить як інтересам збереження матеріальних та грошових засобів, так і попередженню можливих фактів необґрунтованого притягнення військовослужбовців до матеріальної відповідальності, активно сприяє зміцненню військового правопорядку та законності, боєздатності та боєготовності Збройних Сил України.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Для забезпечення успішного здійснення функцій, покладених на особовий склад будь-якого інституційного суб'єкта Збройних сил України, необхідно здійснювати матеріальне та фінансове стимулювання якості та результативності праці. В Україні держава гарантує військовослужбовцям достатнє матеріальне, грошове та інші види забезпечення в обсязі, що відповідає умовам військової служби та стимулює закріплення кваліфікованих військових кадрів.

Актуальність даного питання постала через необхідність збалансування фінансування потреб на грошове забезпечення військовослужбовців, забезпечення необхідного рівня соціального захисту військовослужбовців та достатність мотиваційних чинників для якісного виконання ними своїх обов'язків.

Аналіз динаміки змін грошового забезпечення військовослужбовців ЗСУ свідчить, що його сучасний рівень не тільки не забезпечує необхідної мотивації військовослужбовців до проходження служби за контрактом, а й створює проблеми з комплектування ЗСУ. Якісне комплектування ЗСУ є однією із головних проблем під час формування надійного захисту держави.

В систему матеріального забезпечення військовослужбовців входять такі види забезпечення: продовольче, речове, житлове, медичне та грошове. Але основну роль відіграє звичайно грошове забезпечення, оскільки воно є чи не єдиним джерелом доходу військовослужбовців Збройних Сил України та спрямоване на забезпечення основних соціокультурних потреб.

Грошове забезпечення – це система фінансових стимулів гарантованих державою, що отримують військовослужбовці для задоволення своїх матеріальних та культурних потреб згідно з кількістю і якістю праці та з урахуванням особливості військової служби і порядку її проходження різними категоріями військовослужбовців.

Грошове забезпечення дозволяє посилити матеріальну зацікавленість в досягненні високих показників праці та бойової підготовки, а недооцінка достатнього рівня грошового забезпечення військовослужбовців веде до зниження ефективності виконання основної функції Збройних Сил України – підтримання безпеки в цілому.

Проблемою на сучасному етапі розвитку Збройних сил України є те, що грошове забезпечення військовослужбовців складає лівову частку всіх видатків на військову сферу діяльності держави. Відбувається фінансування поточних видатків, а коштів на розвиток, модернізацію та технічне переоснащення не вистачає. Це проблема, яку потрібно вирішити для подальшого якісного розвитку шляхом збільшення розміру фінансування Збройних сил України за рахунок менш важливих джерел Державного бюджету та зміни структури розподілу цих коштів.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ МІЛІТАРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

За своєю суттю мілітаризація – це процес зміни і пристосування економіки, науки, соціальних, громадських, політичних та інших сфер життя країни до концепцій мілітаризму. Мілітаризм є державною ідеологією. Основний її доктриною є нарощування військового потенціалу, постійне вдосконалення озброєнь, розвиток військового мистецтва. Одночасно з цим, мілітаризм багато в чому виправдовує переважне використання військової сили у вирішенні зовнішньополітичних, а часто і внутрішніх конфліктів.

У глобальному плані мілітаризація як процес має дуже двоїсте значення для держави, в якій вона відбувається. Основною її рисою є переведення економіки на військові рейки для забезпечення зростання військового потенціалу, обумовлює успішну конкуренцію в гонці озброєнь.

З одного боку, це призводить до постійного підвищення бюджетних витрат на військово-промисловий комплекс, зміст численної армії і озброєнь, що є причиною зменшення фондів, що виділяються на розвиток культурних, соціальних, суспільних сфер життя.

З іншого боку, мілітаризація надзвичайно сильно стимулює дослідницьку та конструкторську діяльність у багатьох галузях науки і техніки (від механіки до електроніки, ядерної фізики та теорії інформації).

Узагальнюючи, можна сказати, що мілітаризація – це процес проникнення військової ідеології в усі сфери життя країни, переведення її економіки, політичної ідеології, більшості наукових і технічних напрямів у воєнний русл.

Мілітаризація стимулює науково-технічний прогрес, але при цьому стрімко виснажує внутрішні ресурси держави, перешкоджає гармонійному існуванню і всебічному розвитку його соціальних, культурних, суспільних традицій.

Мілітаризація економіки України в умовах наявних поточних і довгострокових військових ризиків може стати одним із ключових стимулів економічного зростання.

У 2014 році уряд України ухвалив рішення про фінансове забезпечення першочергових заходів для підвищення обороноспроможності держави, яке підтримав парламент.

З 6,8 млрд грн, які планується впродовж трьох місяців виділити Міністерству оборони на за рахунок перерозподілу бюджетних програм, близько 50% планується спрямувати на переоснащення ЗСУ.

Секція 5

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ, СУСПІЛЬСТВА, ДЕРЖАВИ

*к.політ.н. Аблазов І.В. (ВДА ім. Є. Березняка),
Кудрявцев В.О. (ВДА ім. Є. Березняка),
Савчинська Н.Ю. (ВІКНУ)*

МОДЕЛІ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРИДНІСТРОВСЬКОГО КОНФЛІКТУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ

За двадцять років протистояння сторони політичного конфлікту фактично адаптувались до наявного стану справ через брак, передусім, у державних еліт волі до зміни ситуації. Кишинів і Тирасполь виробили взаємну систему стримувань та противаг стосовно один одного, що блокує можливість вирішення конфлікту у той чи інший бік зусиллями однієї із сторін.

Своєрідним вікном можливостей для придністровського врегулювання є підвищений інтерес Євросоюзу та США до Республіки Молдова (РМ), що спостерігається останнім часом. Європейський Союз розглядає нині Кишинів в якості потенційного взірця демократичного та економічного реформування серед країн-учасниць "Східного партнерства". Яскравим підтвердженням цього є ратифікація 27 червня 2014 року парламентом РМ угоди про асоціацію з ЄС.

Результати комплексних досліджень, що проводяться авторитетними європейськими науковими і суспільними фундаціями вказують на те, що найбільш імовірними сценаріями придністровського врегулювання є такі:

1. Збереження "статус-кво".
2. Реінтеграція РМ.
3. Визнання незалежності Придністров'я.
4. Приєднання Придністров'я до Російської Федерації.
5. Приєднання Придністров'я до України.
6. Відновлення гарячої фази конфлікту. Приєднання РМ до Румунії.

Зважаючи на суттєвий вплив наявного "замороженого" конфлікту на національну безпеку нашої держави, українська сторона зосереджує свої зовнішньополітичні зусилля на реалізації другого варіанту придністровського врегулювання. Так, під час зустрічі з Президентом Румунії Клаусом Вернером Йоханнісом, яка відбулась 17 березня 2015 року у Києві, Президент України П. Порошенко задекларував прагнення України сприяти розморожуванню конфлікту і допомогти суверенній та незалежній Молдові відновити свою територіальну цілісність і реінтегрувати придністровський регіон у РМ.

Зважаючи на це, особливої актуальності набувають питання здійснення ґрунтового аналізу можливих сценаріїв розвитку ситуації довкола придністровського конфлікту і дослідження потенційних ризиків та переваг для України реалізації кожного з них.

*Анікеєнко Ю.М. (ВДА ім. Є. Березняка),
Халіманенко С.М. (ВІКНУ),
Бадрук О.О. (ВІКНУ)*

ПРОБЛЕМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБОРОННОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Спільна політика безпеки та оборони ЄС останнім часом є однією із провідних тем у політичних дебатах довкола можливості її розгляду у майбутньому в якості впливового чинника на сферу забезпечення міжнародної безпеки.

Занепокоєність керівних органів Євросоюзу станом і перспективами розвитку оборонної промисловості спонукає їх до пошуку нових підходів до вирішення цієї проблеми, у тому числі за рахунок залучення до співробітництва країн-партнерів.

Керівні органи та експертні кола ЄС висловлюють значне занепокоєння станом і перспективами розвитку оборонної промисловості ЄС. Так, у 2012 році Європейська оборонна агенція (ЄОА) оприлюднила доповідь, згідно з висновками якої військова авіабудівна промисловість "залишається на плаву" лише завдяки зробленим раніше інвестиціям. У документі також наведено прогноз, що виробництво військових літаків, вертольотів і безпілотних літальних апаратів в Європі може опинитися під загрозою вже у 2020 році через нестачу фінансування.

Виходячи з ситуації, що склалася, за версією ЄОА, європейські країни можуть уникнути кризи військової промисловості лише за рахунок своєчасних інвестицій у галузь.

Рішення про необхідність активізувати в Євросоюзі співробітництво щодо зміцнення військового потенціалу, особливо у сферах концентрації військових ресурсів та їх спільного використання, було прийняте на засіданні міністрів оборони країн ЄС у м. Гент (Бельгія) у 2010 році. Воно було зумовлене різким скороченням оборонних бюджетів країн-членів, викликаним економічною кризою.

У зв'язку із цим передбачалася систематична оцінка військового потенціалу кожної з держав, визначення військових сфер, у яких може розвиватися співробітництво з іншими країнами-членами.

Особливо підкреслювалась роль ЄОА у визначенні сфер військового співробітництва та створенні відповідних експертних груп.

По суті, саме Гентська ініціатива заклала основу нового інтеграційного проекту, що дістав назву *Pooling & Sharing (P&S)*, спрямованого на раціональне використання військових потенціалів країн ЄС на основі рольової спеціалізації.

Такий підхід створює сприятливі умови для подальшого розвитку конструктивного партнерства між Україною та ЄС, передусім у сфері ВТС, як це визначено відповідними нормативно-правовими актами нашої держави.

СУТНІСТЬ ТА НАПРЯМКИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ВІЙНИ У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ СУЧАСНОСТІ

Револьюційні зміни у сфері наук про закономірності функціонування людської психіки, масових інформаційних процесів, широке поширення систем масової комунікації (мереж супутникового і кабельного телебачення, оптико-волоконних ліній зв'язку та комп'ютерних мереж), технологічний прорив в поліграфічній техніці обумовлюють різке посилення інтересу військових керівників багатьох армій світу до психологічної війни, як складової частини збройної боротьби.

Психологічна війна може бути розглянута як боротьба між державами та їх збройними силами за досягнення переваги в духовній сфері і перетворення отриманої переваги у вирішальний фактор досягнення перемоги над супротивником.

При такому підході інформаційні можливості, поряд з чисто психологічними акціями, виступають засобом вирішення психологічних завдань.

В рамках психологічної війни слід виділити наступні напрямки:

- мобілізація та оптимізація моральних і психологічних сил нації і збройних сил в інтересах вирішення військових завдань;
- захист населення своєї країни та її збройних сил від розтлінного інформаційно-психологічного впливу противника (психологічна протидія, психологічне прикриття, контрпропаганда, психологічний захист);
- психологічний вплив на війська і населення противника в цілях їх дезорієнтації, деморалізації і дезорганізації (психологічна боротьба);
- вплив на погляди, настрої, поведінка дружніх і нейтральних аудиторій (країн, соціальних груп, озброєних формувань) у напрямку, сприятливому для досягнення перемоги над супротивником;
- створення у країні політичної напруженості та хаосу через маніпулювання суспільною свідомістю соціальних груп населення;
- дестабілізації політичних відносин між партіями, об'єднаннями й рухами для провокування конфліктів, недовіри, підозрілості, загострення політичної боротьби, провокування репресій проти опозиції і навіть громадянської війни;
- зниження рівня інформаційного забезпечення органів державної влади та військового керівництва, управління військами, інспірація помилкових управлінських рішень.

Отже, психологічну війну можна визначити як планомірне використання державою та її установами засобів і заходів ідеологічної дезорієнтації та розкладання свідомості людей і груп людей з метою зниження їхньої ідейної, політичної, духовної та морально-психічної стійкості, спонукання до негативних дій або бездіяльності населення та особового складу армій інших держав як у воєнний, так і в мирний час.

АНАЛІЗ ВНУТРІШНІХ ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИХ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ІНФОРМАЦІЙНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

Під інформаційною безпекою слід розуміти стан захищеності інформаційного середовища суспільства. Інформаційна безпека держави визначається здатністю нейтралізувати небезпечні інформаційні впливи. Явища та процеси природного та штучного походження, що породжують інформаційні загрози, називають дестабілізуючими факторами.

До внутрішніх дестабілізуючих факторів впливу на інформаційну безпеку держави відносяться:

- правовий вакуум більшості питань інформаційної безпеки (низька загальна правова та інформаційна культура; слабка інтегрованість держави у світове інформаційне поле; недостатня кваліфікованість й активність інформаційних служб тощо);

- порушення законодавства з питань інформаційної безпеки (порушення законодавства про телебачення і радіомовлення; вплив на засоби масової інформації організованої злочинності; порушення конфіденційності, цілісності та доступності інформації тощо);

- політичні конфлікти (низький рівень політичної культури в суспільстві, негативні наслідки міжпартійних відносин тощо);

- економічні конфлікти (загрози) (критичний стан вітчизняних галузей промисловості; інфляційні процеси та падіння життєвого рівня населення, зростання безробіття тощо);

- технологічні конфлікти (загрози) (недосконалість технічного захисту інформаційного простору; технічна неспроможність інформаційної інфраструктури забезпечити інформаційні потреби населення держави, використання застарілих (енергоємних) технологій при виробництві тощо);

- соціокультурні конфлікти (послаблення важливих соціокультурних інститутів держави, ріст міжетнічної напруженості відносин, етнічні й конфесійні протиріччя тощо).

Таким чином пізнання методології процесів розвитку вище розглянутих дестабілізуючих факторів дозволяє вивчити їхню природу, закономірності і систематизувати розробку комплексу заходів щодо протидії їм на інформаційному просторі держави.

*к.т.н., доц. Бойко О.В. (ВДА ім. Є. Березняка),
Стамбірська Р.Г. (ВДА ім. Є. Березняка),
к.т.н., с.н.с. Мірошніченко О.В. (ВІКНУ)*

ПРОБЛЕМИ АВТОМАТИЗОВАНОГО АНАЛІЗУ І ОБРОБЛЕННЯ ПРИРОДНО-МОВНИХ ТЕКСТІВ

На фоні стрімкого збільшення обсягу відомостей (даних), що подаються у вигляді природно-мовних текстів (ПМТ) та їх інтенсивного накопичення в базах даних (БД), особливої актуальності набувають питання застосування автоматизованих систем їхнього аналізу та оброблення. Основним призначенням таких систем є упорядкування інформаційних потоків та скорочення їх фізичного обсягу, що значно спрощує процес узагальнення і аналізу первинних матеріалів.

Особливої уваги у цьому контексті заслуговують методи мінімізації інформації, сутність яких полягає у знанні, розумінні та вмінні знаходити ключові терміни і вибудовуванні за їх допомогою коротких повідомлень (рефератів, анотацій та ін.), які фіксують основні положення того чи іншого документа. Автоматизація цих процесів тісно пов'язана з проведенням глибокого комплексного аналізу документів на предмет визначення релевантних запиту фрагментів тексту (або "виокремлення знань" з певної галузі).

Існуючі підходи до автоматизованого аналізу ПМТ поділяються на два класи. Перший базується на застосуванні швидких алгоритмів, які використовують статистичні, позиційні та індикаторні методи виділення головної інформації в тексті. Вони легко формалізуються, однак не в повній мірі враховують смислову сторону тексту і не забезпечують необхідного рівня змістовного перетворення інформації та зв'язності тексту.

На відміну від першого, в основі знання-орієнтованого підходу лежать порівняно повільні алгоритми. Вони залежать від мови та предметної області тексту і спрямовані на його "лінгвістичне перетворення" на основі наявних знань про предметну область. Сутність їх полягає в аналізі організації тексту, зокрема його логіко-семантичної складової. Створення таких засобів автоматизації ускладнюється наявними проблемами аналізу текстів, які зумовлені наступними чинниками:

- особливостями вхідних інформаційних потоків (значні обсяги інформації, нерівномірність її тематичного розподілу, надлишковість або неповнота з різних аспектів);

- семантичними багатозначностями фрагментів ПМТ.

Таким чином, є підстави стверджувати, що найслабшою ланкою в системах автоматизованого аналізу природно-мовних текстів є процедура побудови формальної моделі його семантики, що зумовлює актуальність проведення подальших досліджень саме лінгвістичної складової зазначеного процесу.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ ГЕОПОЛІТИЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Радикальні трансформації в Україні стали наслідком тривалих соціально-політичних та економічних змін. У новому столітті Україна має серйозні проблеми, які пронизують усю систему управління державою. У зв'язку з цим формування системи національної безпеки спричинило низку теоретичних, методологічних, а також практичних питань забезпечення національної безпеки.

В умовах становлення України як демократичної держави, її прагнення щодо вступу до євроатлантичних структур, прагнення бути повноправним членом ЄС, кількість та якість загроз та небезпек, а також їх різноманітність суттєво збільшуються.

Через це проблема забезпечення національної безпеки вважається актуальною, а її розв'язання пов'язано із необхідністю розроблення єдиної системи знань про національну безпеку.

На сучасному етапі розвитку України ще не визначено загальноприйняте поняття національної безпеки, не розроблений відповідний теоретико-методологічний апарат.

При висвітленні проблем у сфері національної безпеки послуговуються такими термінами, як: "державна безпека", "колективна безпека", "регіональна безпека", "основи національної безпеки", "національна безпека" тощо.

Утім стає все більш зрозумілим, що феномен "національна безпека" має міждисциплінарний характер і виходить за межі окремої науки: чи то управлінської, чи то правової, чи політичної, чи то економічної тощо.

Тому, успішне просування по шляху осмислення сутності національної безпеки має бути пов'язано із розробленням нових методологічних підходів до її аналізу.

Отже, можна дійти висновку, що в галузі національної безпеки України, яка зараз знаходиться новому геополітичному середовищі, складається проблемна ситуація, що включає:

- 1) несформоване проблемне поле національної безпеки;
- 2) відсутні механізми постановки завдань фахівцям у галузі національної безпеки;
- 3) не сформульовані принципи інтеграції знань до єдиної системи;
- 4) відсутні підходи до розроблення методології проведення самого дослідження складових національної безпеки.

Для забезпечення національної безпеки України у новому геополітичному середовищі необхідні нові сучасні підходи.

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ, СУСПІЛЬСТВА, ДЕРЖАВИ

В умовах тотальної інформатизації суспільства інформаційний вплив на особистість набуває глобальних масштабів. Особистість є передумовою й продуктом існування суспільства, держави. Науковим висновком є те, що особистість може бути сформована лише при наявності фізіологічних задатків та під впливом інформації, що поширюється в соціумі.

Інформація (одне з трактувань) – це відомості про осіб, предмети, технології, засоби, ресурси, події та явища, що відбуваються в усіх сферах діяльності держави, життя суспільства й в докiллi, незалежно від форми їх надання. Особистість постійно перебуває під впливом інформації, що поширюється в просторі цілеспрямовано або довільно.

Розглядаючи вплив інформаційного простору на особистість, слід враховувати, що він здійснюється також і на суспільство та державу, а через них – опосередковано на кожного індивідуума. Цей вплив може носити конструктивний (безпечний) і деструктивний (небезпечний) характер.

Одне із головних завдань сучасної держави – гарантування інформаційної безпеки особистості, яка характеризується захищеністю її психіки і свідомості від небезпечних інформаційних впливів: маніпулювання, дезінформування, спонукування до самогубства, образ тощо.

Інформаційно-психологічна безпека особистості це:

- по-перше, належний рівень теоретичної і практичної підготовки особистості, при якому досягається захищеність та реалізація її життєво важливих інтересів і гармонійний розвиток незалежно від наявності інформаційних загроз;

- по-друге, здатність держави створити можливості для гармонійного розвитку й задоволення потреб особистості в інформації, незалежно від наявності інформаційних загроз;

- по-третє, гарантування, розвиток і використання інформаційного середовища в інтересах особистості;

Отже, ми визначили в чому полягає інформаційно-психологічна безпека особистості. Виходячи з того факту, що саме кількість особистостей (індивідуумів) формує суспільство, його інформаційна безпека залежить від тих самих факторів, відрізняється лише масштаб відповідальності їх впровадження та набагато ширше ідейне охоплення (враховуючи різні класи, типи особистостей, необхідність їх інформаційного захисту).

Так само стосовно держави. Вона, як глобальне утворення, що знаходиться на рівень вище за особистість та суспільство та включає їх у себе, є первинним механізмом, що формує інформаційно-психологічну безпеку своїх громадян. Саме тому дуже важливо сформувати таку систему інформаційно-психологічної безпеки, яка б на різних рівнях (від державного до особистісного) виконувала б свої функції на належному рівні.

ПРОТИБОРСТВО ЗМІ НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Аналіз інформаційного поля південного сходу України свідчить про те, що місцеве населення здебільшого живе тут у власному новоствореному інформаційному просторі. Найбільш помітним результатом інформаційної війни у регіоні стала недовіра до будь-яких інститутів державної влади.

Потужним інформаційним майданчиком для ЗМІ залишаються Форуми у соціальних мережах, де можна швидше і простіше перевірити події та факти в регіоні і де користувачі довіряють один одному більше, ніж світовим інформаційним агентствам і державним повідомленням.

Недовіра до ЗМІ (як українських, так і російських) тут проявляється відкрито. Український продукт в аналоговому форматі і в місцевих кабельних мережах на тимчасово захоплених територіях повністю блокують. Лідерами переглядів є російські канали, оскільки місцева цільова аудиторія традиційно привчена до думки Москви. Газетний ринок в регіоні, який завжди був тут не розвинений, зараз представлений декількома місцевими малотиражними газетами, а звільнену нішу почали займати російські видання.

На захоплених, звільнених і прифронтових територіях Україна не зможе швидко довести свою правоту, оскільки місцеве населення, яке активно підтримує проросійські та сепаратистські настрої, апріорі не сприймає українську інформацію.

Наприклад, самопроголошена влада ДНР-ЛНР активно протидіє проникненню достовірної інформації на окуповані території. Їх фахівці виявляють та нейтралізують українські джерела інформації, постійно здійснюють моніторинг інформаційного простору на сході України.

Відзначаючи необхідність для України захищати свою національну безпеку і протидіяти ворожій пропаганді з боку Росії, ОБСЄ все ж закликала владу дотримуватися міжнародних стандартів та зобов'язань щодо свободи ЗМІ, а також оприлюднити підстави та список журналістів, продюсерів, операторів і технічних працівників російських засобів масової інформації, яким була обмежена акредитація при органах державної влади до закінчення антитерористичної операції.

Найближчим часом в Україні планується розпочати якісну інформаційну протидію. Для цього влада має намір створити два телеканали: Ukrainian Tomorrow і військовий канал МО України (військовий аспект).

Основним завданням Ukrainian Tomorrow є створення контенту, спрямованого на інформаційне протистояння російським ЗМІ, зокрема RussiaToday.

Канал іномовлення планується створити на базі телеканалу БТБ. Фінансуватися канал буде за рахунок Європи та США, а також за кошти державної телерадіокомпанії УТР. Раніше подібний англomовний канал був створений холдингом 1+1 під назвою Ukraine Today.

*к.т.н. Гришин С.П. (НМЦ КП МОУ),
Бадрук О.О. (ВІКНУ),
Савчинська Н.Ю. (ВІКНУ)*

ЧИННИКИ ПОЛІТИЧНОГО РИЗИКУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Сучасна воєнно-політична ситуація в Україні вимагає перегляду усього комплексу питань забезпечення політичної, економічної та воєнної стабільності, адаптації підходів до забезпечення національної та, зокрема, воєнної безпеки. Забезпечення воєнної безпеки обумовлюється взаємозв'язком політичної і військової діяльності, що виражається в створенні політичними системами спеціальних органів для ведення бойових дій, які можуть бути орієнтованими як проти зовнішніх агресорів, так і проти внутрішніх терористичних угруповань, які намагаються знищити існуючі політичні еліти. Відповідно вибір і реалізація цих рішень в умовах невизначеності пов'язані з політичним ризиком. Очевидно, що чинників політичного ризику в забезпеченні воєнної безпеки може бути велика кількість, тому їх доцільно розподілити на наступні групи:

- політико-владні (транспарентність і підконтрольність влади, дії опозиційних сил, що ослаблюють стійкість системи воєнної безпеки);
- соціокультурні (національний менталітет, свідомість і т.і.);
- демографічні (чисельність, склад і етнолінгвістична гетерогенність населення, його природний приріст, міграційні процеси тощо);
- економічні (витрати на оборону, можливості ВПК і т.і.);
- військово-силові (сила і міра впливу збройних сил на функціонування політичної системи і політику держави; військова діяльність інших держав і їх військово-політичних союзів);
- інформаційні (відсутність релевантної інформації або, навпаки, інформаційне перевантаження осіб, що приймають рішення; недостатньо розвинена інформаційно-аналітична інфраструктура, інформаційно-психологічний вплив і т.і.);
- темпоральні (брак часу на осмислення ситуації і ухвалення рішення);
- внутрісуб'єктні (особисті переваги і якості державних і військових діячів, особливості групової динаміки, конфлікти і деформації поведінкових стандартів управлінського апарату і т.і.).

Дані групи чинників можна розділити на зовнішні і внутрішні. Зовнішні в більшості – некеровані або важко керовані. Внутрішні більшою мірою піддаються управлінню. У реальній діяльності суб'єкт забезпечення воєнної безпеки перш за все має справу з детермінантами змішаної природи. Дані чинники по різному впливають на профіль політичного ризику. Кожен з них має власне вагове значення. Важливо підкреслити, що реально політичний ризик в забезпеченні воєнної безпеки детермінується чинниками змішаної природи. Так, в кризових ситуаціях малозначні причини можуть стати вирішальними. Тому дослідницький пріоритет має бути направленим на виявлення і аналіз тих чинників політичного ризику, які можуть принести найбільший збиток в найближчій перспективі незалежно від їх первинної ваги.

УЧАСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ У БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАННЯХ

Багатонаціональні (міжнародні) військові навчання проводяться з метою підготовки штабів і підрозділів збройних сил країн-учасниць, вдосконалення навичок особового складу до виконання завдань та набуття ними спроможності діяти спільно з підрозділами військ союзників, у тому числі у складі багатонаціональних сил з підтримання миру.

Навчання використовуються також для проведення оцінок підрозділів, залучених до заходів у рамках Концепції оперативних можливостей.

Багатонаціональні навчання є комплексними заходами міжнародного військового співробітництва, що дозволяють в умовах, максимально наближених до реальних, всебічно вдосконалювати підготовку штабів, частин та підрозділів набувати належний рівень взаємосумісності, що необхідний для виконання ними спільних завдань.

Збройні Сили України беруть участь в міжнародних військових навчаннях, починаючи з 1995 року.

Одними з перших міжнародних військових навчань на території України були українсько-американське військово-морське навчання "Сі Бриз", яке потім стало щорічним та тристороннє українсько-польсько-британське тактичне навчання аеромобільних підрозділів "Козацький степ".

Вони були започатковані з метою підготовки та нарощення бойової готовності підрозділів сухопутних військ та військово-морських сил і стали відкритими для представників та підрозділів збройних сил інших країн-членів НАТО та держав, що приєдналися до програми ПЗМ.

Основними міжнародними військовими навчаннями є також є "Швидкий Тризуб/Rapid Trident", "Комбайнд Ендевор", військові навчання з підрозділами збройних сил сусідніх держав, а також у рамках функціонування регіональних багатонаціональних формувань.

Участь підрозділів Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки, поступове набуття власного досвіду миротворчої діяльності дозволили започаткувати проведення військових навчань з підрозділами збройних сил сусідніх держав, таких як Республіка Молдова та Республіка Білорусь, при цьому українські військовослужбовці в цих навчаннях вже виступали в ролі інструкторів.

Участь у спільних багатонаціональних військових навчаннях сприяє отриманню передового досвіду збройних сил провідних країн світу.

Це особливо важливо за умов залучення Збройних Сил України до антитерористичної операції та нагальної потреби прискореного досягнення високого рівня їх боєздатності в умовах загрози ескалації агресивних дій з боку російської Федерації.

ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Необхідність створення структур цивільно-військового співробітництва (Civil-Military Co-operation – СІМІС, далі ЦВС) в органах військового управління збройних сил країн НАТО виникла у другій половині 80-х років ХХ століття у зв'язку з численними міжетнічними конфліктами на територіях країн Південної та Східної Європи, для врегулювання яких залучалися міжнародні миротворчі контингенти.

Виходячи з досвіду набутого миротворцями, військові аналітики НАТО дійшли висновку, що застосування військової сили, власне, вже не є вирішальним фактором для досягнення кінцевої мети миротворчих операцій з підтримання миру та безпеки. Наявні виклики і загрози потребують постійного моніторингу цивільного середовища, всебічного вивчення і прогнозування впливу громадянського суспільства на дії військових багатонаціональних сил. Саме це забезпечує ефективне проведення заходів ЦВС під час застосування міжнародних миротворчих контингентів.

Українські національні контингенти та національний персонал у миротворчих місіях та у складі багатонаціональної коаліції в Іраку набули певний досвід ЦВС. Окремі українські офіцери отримали відповідні знання під час навчання за кордоном. На жаль система цивільно-військового співробітництва та відповідні структури не були в Збройних Силах України створені.

У зоні антитерористичної операції на сході України цивільно-військове співробітництво почало відтворюватися лише з літа 2014 року. Враховуючи потужну пропаганду з боку РФ, яка безумовно впливає на місцеве населення Донбасу, офіцерам, які залучені до відповідних функцій досить важко працювати в таких умовах. Але їхня робота в першу чергу полягає в тому, щоб допомагати звичайним людям, які постраждали від воєнних дій. Особливістю є те, що ЦВС формується між громадянами однієї держави, за умов дії українського правового поля. Раніше ці функції виконували представники миротворчих контингентів в інших країнах. На сьогодні співпраця здійснюється з усіма структурами місцевої влади, громадськими та волонтерськими організаціями під час відновлення системи місцевої влади (поки що в рамках військово-цивільних адміністрацій), економічної та соціальної інфраструктури, забезпечення безпеки та роботи ремонтних бригади, захисту гуманітарних вантажів.

Діяльність сил ЦВС дуже важлива для здобуття позитивного іміджу Збройних Сил України серед місцевого населення. Крім того, якщо армія буде допомагати звичайним людям, буде забезпечувати нормальне життя громадян, то в свою чергу місцеві жителі можуть надавати корисну інформацію про сили та наміри противника. Звісно хотілося б, щоб в цьому аспекті проводилися кваліфіковані навчання, як на міжнародному так і на місцевому рівні. Бо наявних спеціалістів вкрай поки що не вистачає.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ БЛИЗЬКОГО ТА СЕРЕДНЬОГО СХОДУ В ОБОРОННІЙ СФЕРІ

Починаючи з 50–60-х років XX століття Радянський Союз розвивав дружні відносини з країнами Близького та Середнього Сходу. Особливо успішними були співробітництва з Сирією, Іраком, Єгиптом, Афганістаном, Йорданією та ін. Серед мотивів керівництва СРСР була й протидія за логікою "холодної війни" США, Заходу, їх союзникам, зокрема Ізраїлю.

Після розпаду СРСР Україна скористалася його здобутками в регіоні та отримала значний сегмент ринку озброєнь та військової техніки. Встановлення всебічних відносин з багатьма країнами регіону піднесло Україну на новий рівень співпраці та надало нові можливості. Пік взаємовигідного співробітництва з країнами регіону був досягнутий у 2004 році. Ринки Близького та Середнього Сходу розглядалися як найперспективніші для збуту української продукції машинобудівного комплексу та металопрокату. Україна активно брала участь в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки (в Лівані, Іраку, Афганістані). Були активізовані дипломатичні та зовнішньоекономічні відносини, військово-технічне співробітництво.

На сучасному етапі розвитку взаємовідносин України з державами Близького і Середнього Сходу першочергового значення набуває опрацювання найбільш перспективних та сучасних форм економічної та науково-технічної співпраці. Це може бути, насамперед, робота міжурядових спільних комісій з питань торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва, розробка довгострокових програм співробітництва, активніша участь національних виробників у роботі тих міжнародних виставок, бізнес-форумів, які відіграють особливо важливу роль в економічному розвитку Близького і Середнього Сходу.

Успішна реалізація національних інтересів України на Близькому та Середньому Сході також вимагає удосконалення механізмів співпраці з США, Євросоюзом, Організацією Ісламського Співробітництва та ОПЕК, які мають вирішальний вплив на політичні та економічні процеси в зазначених регіонах.

В умовах складної воєнно-політичної обстановки навколо України, агресії Росії, проведення антитерористичної операції оборонно-промисловий комплекс України, який у попередні часи був орієнтований на експорт озброєння та військової техніки переважно працює на внутрішній попит. А тому є проблема можливої втрати традиційних зовнішніх ринків. Завдання збереження позицій та швидкого відновлення рівня співпраці є складними, але їх необхідно вирішувати та всебічно забезпечувати. Основою політики в зазначених регіонах має бути динамізм і прагматизм, гнучке реагування на зміни у балансі сил, позиціях інших держав. Завдяки досвіду АТО Україна може вийти на новий якісний ступінь розвитку озброєння та військової техніки, які можуть знайти попит в країнах Близького та Середнього Сходу.

ОБОРОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО З КРАЇНАМИ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА БАЛТІЇ ЯК ФАКТОР ЗАСВОЄННЯ КОРИСНОГО ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Загальне підвищення рівня глобальної безпеки за останню чверть століття було пов'язане з припиненням гострого протистояння двох блоків в Європі, посиленням західної цивілізації та зниженням рівня ядерної загрози. Однак не зникла загроза переростання кризових ситуацій у збройні конфлікти, що було продемонстровано й під час української кризи. Наявність могутнього сусіда із значним воєнно-економічним потенціалом та імперськими амбіціями, який здійснив у відношенні нашої держави агресію та анексію частини території обумовлює для України нагальну необхідність інтегруватися до ефективних систем колективної безпеки. Позаблоковий статус України виявив себе неефективним, витратним та не надав гарантій безпеки держави.

Шлях України до ЄС, а у подальшому й у НАТО не є унікальним. Існує сенс ретельно вивчити досвід європейської та євроатлантичної інтеграції пост-соціалістичних країн. Держави, що приєдналися до НАТО у 1999 р. (Польща, Чехія та Угорщина) хоча й не виконували План дій щодо членства, але ж активно проводили економічні, соціальні та політичні реформи, модернізували оборонну сферу та збройні сили за євроатлантичними стандартами. Досвід цих держав у реформуванні оборонного сектору та збройних сил поєднується з прагненням допомогати Україні не лише як країні-партнеру, а й цивілізаційно близькому сусідові. До цих трьох держав приєдналася й Словаччина, яка також позитивно налаштована до співробітництва з Україною та має корисний досвід виконання Плану дій щодо членства в НАТО. Всі країни Вишеградської четвірки прагнуть активно підтримувати Україну у її прямуванні до ЄС, а в подальшому і до НАТО.

Корисним є й досвід реформування у Литві, Латвії та Естонії, які були у складі СРСР і дієво допомагають Україні, її Збройним Силам.

Важливо розуміти, що успішність процесів приєднання зазначених країн до ЄС та НАТО визначалася, насамперед, консенсусом політичних еліт, активним проведенням суспільних інформувань, яких потребувало суспільство, співпрацею держави із неурядовими організаціями. Важливим аспектом стало інституційне забезпечення стратегічного інтеграційного курсу, що було закріплено на законодавчому рівні з визнанням досягнення критеріїв вступу в ЄС та НАТО державними інтересами. Ці країни не відходили від задекларованої ними політики та виконали необхідні процедури з приведення їх політичних, законодавчих та економічних систем у відповідність до демократичних стандартів, що уможливило успішну інтеграцію до європейських структур.

Воєнно-політичне, військове та військово-технічне співробітництво з країнами Вишеградської четвірки та Балтії має бути пріоритетним в силу високого потенціалу його ефективності та корисності в прискореному реформуванні сектору безпеки та оборони України.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ЗМІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Зростання ролі громадянського суспільства в сучасних умовах зумовлює необхідність формування громадської думки, адже вона є регулятором політики держави, а тому, в деякій мірі, і гарантом її безпеки.

Громадська думка – це колективне судження людей, у якому ставлення до подій і явищ виявляється у формі схвалення, осуду або вимоги.

Громадська думка формується в процесі руху інформації в суспільстві, відображає людське буття, суспільну практику людей.

Важливим регулятором громадської думки є засоби масової інформації (ЗМІ). ЗМІ у суспільстві є не лише способом впливу на маси, але й засобом участі мас в соціальному управлінні.

ЗМІ поділяються на "традиційні" та "нетрадиційні", або ж новітні.

До традиційних ЗМІ відносять: телебачення (центральне, регіональне і місцеве), радіомовлення (як діапазонне, так провідникове), друковану продукцію (газети, тижневики, журнали та ін). До "нетрадиційних" ЗМІ відносять Інтернет-ресурси.

Аналіз конституційної норми про те, що засади утворення і діяльності ЗМІ визначаються виключно законами України, свідчить, що доцільним є більш докладне на рівні закону регулювання діяльності електронних ЗМІ, тому що статусу ЗМІ вони *de jure* не мають, хоча *de facto* масову інформацію все ж таки розповсюджують.

Блоги сприяють розвитку демократії, соціалізації аудиторії, розвитку свобод, зокрема: свободи слова, діяльності ЗМІ, доступу до інформації, висловлювання думки, оцінки, масової комунікації.

У журналістів перевірка фактів, достовірність інформації, посилення на джерело, об'єктивність, виваженість висловлювань, осмислений вплив на громадську думку – це правовий і етичний обов'язок, ознака фаховості.

Хоча в блогах і в ЗМІ є винятки.

Блоги, що подають посилення на джерело, перевірену інформацію, мають високу культуру контенту.

А окремі друковані, аудіо, аудіовізуальні ЗМІ – заангажовані, наповнені замовними матеріалами.

Таким чином, блогерство і журналістика – два неоднорідних види масової інформаційно-комунікаційної діяльності, між якими є чимало спільного й відмінного, але існує однакова моральна відповідальність авторів за сутність і зміст наданих матеріалів.

ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ПРОТИБОРСТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РФ У ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ВИМІРІ

Інформаційно-психологічне протиборство представляє сьогодні по суті одну із основних форм протиборства між державами. У ХХІ столітті, через свою ефективність, інформаційні війни будуть використовуватися як головний інструмент впливу на міжнародні відносини.

Відстоювати свої позиції в інформаційному протиборстві буде набагато легше тим країнам, які матимуть гармонійно розвинуте й захищене інформаційне суспільство, сучасні засоби масової комунікації (ЗМК).

Як відомо, однією із головних функцій ЗМК є формування громадської думки. Боротьба за свідомість людей ведеться в сучасних умовах як на локальному, так і на глобальному рівні. З переходом до інформаційної епохи, тотальної глобалізації та створення єдиної мережі інформаційних ресурсів, людство підписало собі вирок: постійно знаходитись у стані холодної інформаційної війни у геополітичному вимірі.

Інформаційно-психологічно протиборство можна визначити як ресурсно-економний спосіб відстоювання власних національних інтересів шляхом насильницького викривлення інформаційного простору з метою перерозподілу ролей, місця і функцій суб'єктів інформаційного простору задля досягнення переваг у політичній, соціальній, економічній, культурній, релігійній та інших сферах.

Конфлікт між Україною та Росією зараз розглядається саме в такій площині. Це не просто антитерористична операція, не просто війна, збройна чи інформаційна, не просто гібридна. Це новий вид агресій сучасності. Як її ще називають гібридно-месіанська війна або агресія.

Це війна інформаційна, психологічна, ідеологічна, світоглядна, орієнтована на поразку ідейної організації свідомості суспільства, на злам людської ідентифікації, тобто уявлень людини і суспільства про самих себе, про добро і зло.

Загальний концептуальний підхід до реформування інформаційної безпеки нашої держави полягає сьогодні в тому, щоб на базі окремих елементів побудувати чітку та максимально ефективну систему інформаційного забезпечення діяльності Міністерства оборони та Збройних Сил України, всю систему інформаційної безпеки держави.

Значну роль в цьому будуть відігравати засоби масової комунікації.

Влада над територією і навіть ресурсами країни або країн неможлива без влади над свідомістю і душами мільйонів людей, над національними символами, тому що на символах побудована релігія, мораль, нація, цивілізація.

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПАНСІЯ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1991–2014 рр.)

Інформаційна експансія – це найперша та найпростіша ознака початку ведення інформаційної боротьби та підготовка підґрунтя для подальшого проведення повноцінної інформаційної війни. Вона характеризується поступовою, плавною, непомітною для суспільства зміною системи соціальних відносин, витісненням положень національної ідеології та національної системи цінностей і заміщення їх власними цінностями й ідеологічними установками, збільшенням ступеню свого впливу та присутності, встановленням контролю над стратегічними інформаційними ресурсами, та нарощуванням присутності власних ЗМІ в інформаційній сфері об'єкта проникнення.

Наступним ступенем за інтенсивністю, масштабами та засобами, які застосовуються в інформаційній експансії є "інформаційна агресія".

А вже потім у разі, якщо одна з сторін протистояння або ж дві, починають широко використовувати інформаційну зброю то інформаційна експансія набирає форми "інформаційної війни".

Вже починаючи з самого проголошення незалежності України, з боку Росії активно розвивалась інформаційна експансія, спрямована на дестабілізацію суспільно-політичної обстановки та деморалізацію населення України, а також розбалансування багатьох інших сфер.

Наприклад, російська економічна експансія в Україні має подвійне призначення. З одного боку, вона збільшує економічну та політичну залежність України від Росії, з іншого боку, така експансія сприяє тінізації та корумпованості українського суспільства.

Сьогодні Російська інформаційна експансія відчутно впливає на настрої мешканців Донбасу і є однією з проблем на шляху вирішення кризи на сході України. Внаслідок інтенсивного промивання мізків у значній кількості населення регіону виникла ненависть до будь-яких виявів всього українського. Можна також за приклад взяти ту ж саму російську "газову експансію".

Одночасно з цим керівництвом Росії здійснювався і продовжує здійснюватись потужний інформаційний вплив на населення РФ з метою його переконання у правильності та необхідності власних дій, а також на міжнародну спільноту з метою зменшення тиску країн світу на Росію, виправдання власних дій.

У наш час швидкість розвитку інформаційної зброї перевищує швидкість розвитку технологій захисту.

Тому питання про захист від інформаційної зброї, відбиття погрози його застосування повинна розглядатися як одне з пріоритетних питань у забезпеченні національної безпеки держави.

*к.т.н. Мєшков С.І. (ВДА ім. Є. Березняка),
Богомолов О.О. (ВДА ім. Є. Березняка),
Лалетін С.П. (ВІКНУ)*

МОДЕЛЬ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Питання забезпечення захисту інформації, що циркулює в інформаційно-телекомунікаційних системах (ІТС), відіграють ключову роль під час вибору конфігурації технічних засобів для її оброблення та проектування архітектури таких систем.

Процедура надання доступу до інформаційних ресурсів, що зберігаються в електронних базах (банках) даних ІТС, може розглядатись як процедура розв'язних ймовірних обчислень:

$$D_I = f(I_j, P_i, T_D, S_k, Z_k, G_I, R_A, W),$$

де D_I – значення функції, за якою вирішується задача надання доступу до інформації в системі;

I_j – показник конкретного інформаційного ресурсу;

P_i – показник функціональних прав споживача – критерій достовірності;

n – кількість підрозділів, які зареєстровано в системі;

T_D – час, який витрачається на процедуру отримання доступу – критерій оперативності;

S_k – коефіцієнт ступеня обмеження доступу до інформації – критерій доступності;

Z_k – коефіцієнт захисту інформаційних ресурсів – критерій прихованості;

G_I – показник значень цифрових порогів бар'єрної перешкоди;

R_A – показник додаткових обмежень, які встановлюються адміністратором управління доступом за рішенням власника інформації або власника системи;

W – стан комплексної системи інформації – критерій надійності.

Під ефективним управлінням доступу до інформації I_j в ІТС можна розуміти відповідність показників Z_k вимогам до обмеження наданих споживачеві інформації прав P_i на доступ до конкретних видів інформаційних продуктів з урахуванням ступеня S_k обмеження.

Права на провадження дій з інформацією (відомостями, даними, програмним забезпеченням тощо) в ІТС визначає адміністратор управління доступом.

Музичко Д.Р. (ВІКНУ)

ОРВЕЛЛ ТА ХАКСЛІ ЯК ПРОРОКИ БІПОЛЯРНОСТІ СВІТУ

Двадцяте століття дало нам значне підґрунтя для роздумів. Два суперника, дві країни надгіганта – Сполучені Штати Америки і Радянський Союз. Перемога однієї над іншою. Здавалося б на цьому можна поставити крапку, але не пройшло і 20 років, як дух ворожнечі знову почав літати в повітрі.

Англійський письменник Олдос Хакслі в своєму "Дивному новому світі" писав, що людство буде заковане в кайдани вседозволеністю. Всього буде достатньо, не буде ворожнечі, не буде бідності, не буде навіть поганих думок. Всі люди будуть щасливими. Чіткий розподіл на класи, а кожен клас вважатиме себе найкращим і найщасливішим. Світ прийде до гармонії.

Теорія Орвелла, описана в 1984 році каже, що світ чекають кайдани. Жорсткий контроль, страх, ворожнеча, відсутність довіри навіть між членами сім'ї. Війна стане миром, правда-брехнею, любов ненавистю. Тоталітаризм, пропаганда, війни – все це є невід'ємною частиною світу Орвелла.

Дивлячись на ці два світобачення ми бачимо, що теорія кожного по своєму втілюється в життя. Так, в двадцятому сторіччі Сполучені Штати Америки та Радянський Союз були двома ворогуючими державами. В двадцять першому сторіччі різких змін ми не бачимо, окрім того, що місце Радянського Союзу зайняла Росія.

Хоча "холодна війна" і завершилась, протистояння стало конфронтацією і кожного разу, коли інтереси опонентів стикаються, зникає проблема для всього світу. Сполучені Штати виступають втіленням теорії Хакслі. Дух вседозволеності і демократії, суцільний достаток, розподіл на класи, видимість щастя. В той же час Росія насаджує ідеї Орвелла: пропагандистська машина Росії уже зараз активно обробляє власний народ, рвуться відносини з більшістю країн світу. Замкнутість і тоталітаризм поступово повертаються в Росію після короткої відпустки.

Російська Федерація та Сполучені Штати Америки є майбутнім втіленням ідей Орвелла і Хакслі, а на даному етапі формування світової системи ці дві наддержави стоять у різних кутах рингу.

*к.т.н., с.н.с. Невольніченко А.І. (ВІКНУ),
к.т.н., с.н.с. Жердєв М.К. (ВІКНУ),
к.т.н. Марченко-Бабіч О.М. (ВІКНУ),
Добровольський В.Б. (ВІКНУ)*

КОНЦЕПЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БОРОТЬБИ В ІДЕОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ

Інформаційна боротьба (ІБ) полягає у втручанні у "інформаційне середовище" (ІС) протидіючої сторони з метою "конструктивного" (в національних інтересах країни) "впливу" на його інформаційний ресурс (ІР) та захист власного ІС від втручання в нього протидіючої сторони з метою деструктивного (на шкоду національним інтересам країни) "впливу" на свій інформаційний ресурс. ІБ має такі основні "спеціалізації" застосування – сфера державного управління, економічна, соціальна, ідеологічна, військова сфера діяльності суспільства. Предметом докладного розгляду в ІБ повинна бути ідеологічна боротьба, бо вона грає домінуючу роль, яка визначається відомою тезою "ідея стає матеріальною силою, як тільки вона оволодіває масами".

ІБ в ідеологічній сфері полягає у пропаганді власної державної ідеології в бік противника та контрпропаганді щодо ворожих ідеологій з боку противника.

Державна ідеологія нації, що ґрунтується на принципах справедливого соціально-економічного устрою суспільства країни, є підґрунтям морально-психологічного забезпечення як суспільства, так і особового складу збройних сил країни.

Для ІБ державою створюється система ІБ – об'єкт "сили з відповідним ресурсом засобів", який має функцію керованого перетворення інформації "моніторингу" ІС протилежної стороні в інформацію бажаного "впливу" на ІС протилежної сторони для одержання системного ефекту потрібного рівня власним ресурсом. Система ІБ концептуально розглядається як "складна" ергатична система. Тому методологічною основою аналізу і синтезу даного "об'єкта" є "системний підхід" – концепт системології.

На рис.1. представлена концепція інформаційної боротьби в ідеологічній сфері в вигляді ієрархії (по Берталанфі) структури "складної" ергатичної системи де на першому рівні її декомпозиції – управляюча ("інформаційна") частина (у складі підсистеми "управління") та виконавча (ресурсна) частина (у складі підсистем з функціями "моніторингу об'єктів застосування", "формування інформаційного ресурсу" та «застосування інформаційного ресурсу по об'єктах».

Підсистема моніторингу створює базу робочих "наборів" вихідних даних для суміжних підсистем. Моніторинг джерел інформаційного "впливу" з боку протилежної сторони (її "інформаційного середовища") полягає у викритті спеціалізації і оцінці оперативно-стратегічної важливості (в інтересах надсистеми "країна") об'єктів застосування (подальшого інформаційного "впливу") – "інформаційного середовища" інституцій влади, війська, бізнесу, трудового ресурсу, служб життєдіяльності, медіа, церкви, політикуму.

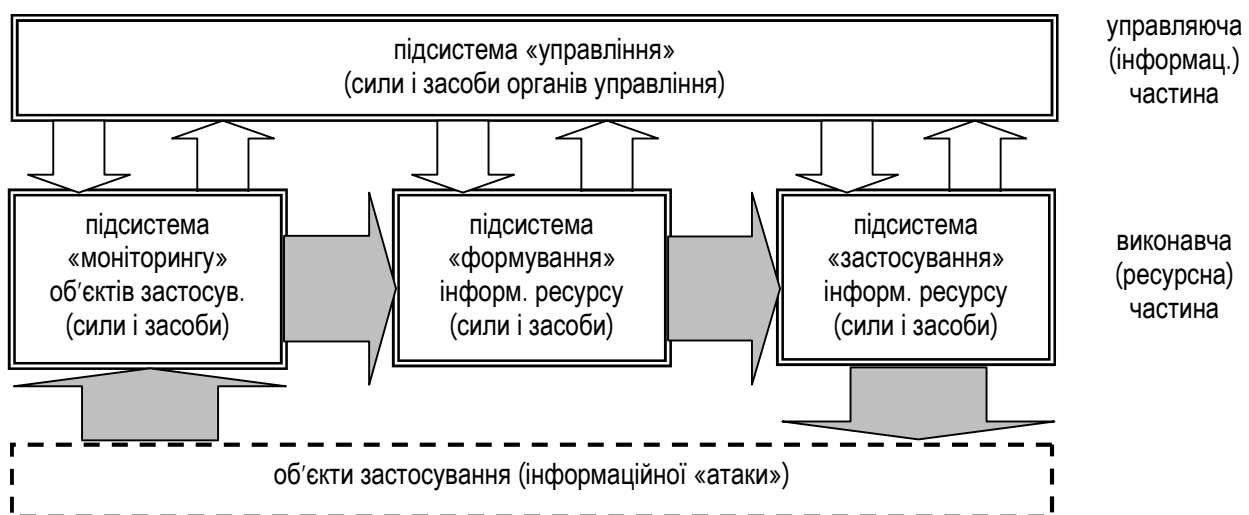

Рис.1. Концепція системи ІБ та функції її підсистем

Підсистема формування створює основний витратний інформаційний ресурс (витратний) – інформаційні "модулі", як засоби інформаційного впливу ("атаки") на об'єкти застосування та визначає їх спеціалізації (матриця коефіцієнтів "впливу" на призначені об'єкти)

Підсистема застосування розробляє план розподілу засобів інформаційного впливу ("модулів") по об'єктах застосування, план-сценарій дій сил в операції ІБ та оперативні завдання силам по застосуванню (інформаційної атаки) основного ресурсу (інформаційних засобів).

Підсистема управління забезпечує керівну діяльність "першої особи" системи ІБ, який координує роботу підсистем в процесі підготовки операції ІБ, постановки завдань силам та їх виконання.

Овчинніков М.О. (ВІКНУ)

АНТИТЕРОРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ І МІЖНАРОДНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Тероризм є однією з найбільш болючих проблем сучасного світу. Він сколихує народи, серед яких є і такі що навіть не встигають оговтатися після кривавих терористичних актів.

Державам, їх органам правопорядку необхідно оперативно знаходити та застосовувати ефективні методи попередження терористичних актів, знищення терористичних організацій та груп, ліквідації мереж їх озброєння, фінансування та рекрутування.

За останні десятиріччя країни світу прагнуть знайти шляхи запобігання та протидії тероризму. Формуються спеціальні служби, антитерористичні підрозділи, удосконалюються засоби антитерористичної боротьби.

Тривалий час тероризм не торкався України. Ознаки тероризму мали переважно кримінальні з'ясування рахунків. І все ж за роки незалежності у нашій державі була розроблена нормативно-правова база, створений Антитерористичний центр при Службі безпеки України, визначений порядок взаємодії органів влади, силових структур, залучення Збройних Сил України до антитерористичної діяльності. Україна та її Збройні Сили залучалися до міжнародних операцій з підтримання миру та безпеки з антитерористичною складовою. Однак до 2014-го року безпосередньо в Україні не проводилися антитерористичні операції, силові структури не мали відповідного практичного досвіду. Це відіграло негативну роль під час подій в Криму, які призвели до швидкої анексії Росією півострова на початковій фазі антитерористичної операції на сході України. Проблеми в управлінні, координації спільних дій, недостатній професіоналізм всіх ланок керівництва АТО збільшили чисельність невиправданих втрат, включаючи загибель військовослужбовців та працівників органів правопорядку.

Без забезпечення належного рівня національної безпеки, встановлення миру та суспільної злагоди і стабільності неможлива прискорена реалізація курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію. Нашій країні, українському суспільству, державній владі, силовим відомствам стосовно антитерористичної діяльності ще є багато над чим працювати, змінювати, удосконалювати, покращувати, переймати досвід та навчатися у провідних країн світу. І добре, що демократичні розвинені країни в цьому прагнуть нам активно допомагати.

А тому є нагальна потреба активізації зовнішніх зносин, залучення від провідних міжнародних безпекових організацій та держав-союзників України всіх видів допомоги, в першу чергу, консультаційно-дорадчої та у підготовці фахівців і спецпідрозділів, залучених до антитерористичної діяльності.

ВОЄННО-ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ УЧАСТІ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЯХ

Сучасний світ динамічно змінюється і не завжди в кращу сторону. Посилюється нетерпимість, екстремізм і фанатизм на міжцивілізаційному, соціокультурному, міжконфесійному, міжетнічному ґрунті, зростає соціальне напруження. Залишається актуальною небезпека виникнення нових та ескалація жевріючих воєнних конфліктів. Загострюється боротьба за енергоносії та розподіл природних ресурсів, поглиблюються глобалізація та інтернаціоналізація у сфері економічних і воєнно-політичних відносин та інформаційних технологій. Загрози міжнародного тероризму набули багатоаспектного характеру і значно більшої небезпечності, набуває розмаху міжнародна злочинність.

Нова геополітична ситуація, що склалася на європейському континенті, та поява широкого спектру загроз нового типу посилює невизначеність міжнародного простору безпеки, породжує надмірну увагу до небезпечної абсолютизації можливостей упереджувального застосування силового інструментарію з боку деяких суб'єктів світової політики; намагання збільшити та удосконалити свою воєнну могутність і воєнний потенціал не виключає можливості використання збройних сил для реалізації їх національних або коаліційних інтересів.

У цих умовах Україна, розв'язуючи складні внутрішні проблеми, поступово підвищує свою активність і свій авторитет в системі міжнародних відносин. Одним з важливих аспектів таких відносин для нашої країни є міжнародна миротворча діяльність.

Питання участі України в міжнародній миротворчій діяльності вирішуються на вищих рівнях державного управління. Відтак, слід зазначити, що при прийнятті управлінських рішень щодо участі нашої країни в міжнародній миротворчій діяльності особливої актуальності набула така проблема, як оцінка воєнно-політичної обстановки.

Воєнно-політичну обстановку доцільно розглядати по ієрархічних рівнях, які досить тісно пов'язані між собою і в сукупності складають загальну картину. Такими рівнями є: світовий (глобальний), континентальний (насамперед, європейський), регіональний (насамперед, регіон до якого належить Україна та суміжні з нею держави), локальний (в межах окремих країн, внутрішній стан і зовнішня політика яких суттєво впливають на реалізацію національних інтересів України).

Україна як держава, що прагне завдяки своїй миротворчій діяльності ствердити себе як надійний партнер у сфері забезпечення міжнародної безпеки, повинна постійно вдосконалювати як внутрішні, так і зовнішні передумови підготовки та участі в міжнародних заходах з підтримання миру та безпеки.

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА РОСІЙСЬКИХ ЗМІ: НОВІ ВИКЛИКИ Й ЗАГРОЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Активна підтримка сепаратистських сил і найманців на сході України російським військово-політичним керівництвом супроводжується потужним інформаційно-психологічним забезпеченням їх підривної діяльності. Російськомовні радіо, телебачення, друковані видання не міняють своєї антиукраїнської тональності.

Аналіз сутності і змісту радіо і телепередач, публікацій, спрямованості соціальних мереж свідчить про подальшу активізацію інформаційної війни російських ЗМІ в медіа просторі України і за його межами. Сьогодні ми є свідками подальшого нарощування інформаційного ресурсу РФ з метою ескалації збройної агресії.

Серед найбільш поширених тем зарубіжних і українських ЗМІ – матеріали, які відображають нинішній напрям розвитку нашого суспільства, висвітлюють питання щодо соціологічних досліджень та опитувань.

Моніторинг інформаційних джерел свідчить про активне поширення в українському соціумі відповідних думок і поглядів, у яких не зменшується частина матеріалів відкритого та прихованого зовнішнього інформаційно-психологічного впливу.

Матеріали національних та зарубіжних ЗМІ торкаються стосунків України з суміжними країнами, проблемних питань, які виникають або потенційно можуть виникнути між ними в результаті існуючих або евентуальних розбіжностей.

Основні телеканали в Росії, зрозуміло, виконують державні вказівки, але при цьому вони ведуть власну гру, власну політику. Телебачення отримало важливу річ від влади – право на яскраву істеричну, кричущо-емоційну картинку.

Українська тема відкрила шлюзи, і телебачення не хоче повертатися назад. Воно хоче і надалі керувати політиками, управляти свідомістю людей.

Таким чином, аналіз сутності і змісту інформаційної війни російських ЗМІ свідчить про те, що військово-політичне керівництво РФ має намір і далі відроджувати "Русский мир" в Україні. Росія штучно створила чинники нестабільності шляхом прямої підтримки збройних сепаратистських угруповань.

Північно-Атлантичний альянс визнав фактичну війну Кремля проти України: РФ веде війну нового, раніше невідомого типу. Росія демонструє в Україні разючу швидкість і маневреність, а також "нову модель російського військового мислення", до якої НАТО ще належить адаптуватися. НАТО також вважає за необхідне знайти адекватні заходи щодо реагування на ці нові виклики і загрози.

ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Інформаційно-психологічна безпека особи та суспільства є складовою частиною інформаційної безпеки держави і займає особливе місце в державній політиці під час її забезпечення.

Ця особливість визначається специфікою загроз і їхніх джерел, особливим характером принципів і завдань державної політики у цій сфері.

Інформаційно-психологічна безпека – це:

- по-перше, належний рівень теоретичної та практичної підготовки особистості, за якого досягається захищеність і реалізація її життєво важливих інтересів та гармонійний розвиток незалежно від наявності інформаційних загроз;

- по-друге, здатність держави створити умови для гармонійного розвитку й задоволення потреб особистості в інформації незалежно від наявності інформаційних загроз;

- по-третє, гарантування, розвиток і використання інформаційного середовища в інтересах особистості;

- по-четверте, захищеність від різного роду інформаційних небезпек.

У сучасних умовах спостерігається активна розробка та впровадження новітніх форм, способів і технологій інформаційно-психологічного впливу на індивідуальну, групову та масову свідомість.

До таких джерел, каналів і технологій впливу на свідомість, психологію та поведінку людини можна було б віднести: засоби масової інформації і спеціальні засоби інформаційно-пропагандистської спрямованості; глобальні комп'ютерні мережі та програмні засоби швидкого поширення в мережах інформаційних і пропагандистських матеріалів; засоби та технології, що нелегально модифікують інформаційне середовище, на підставі якої людина приймає рішення; засоби створення віртуальної реальності; чутки, міфи і легенди; засоби підпорогового семантичного впливу; засоби генерування акустичних та електромагнітних полів.

Отже, велика кількість людей стає свідками інформаційно-психологічного впливу на свідомість та поведінку людини, всього суспільства та цілої держави. Заходами протидії такого впливу полягають в тому, щоб забезпечити людей і суспільство в цілому необхідними умовами для перевірки і обробки тієї інформації, яка поступає з різних джерел.

Життєва практика переконує, що жодна держава не в змозі захистити себе, використовуючи лише військово-технічні засоби.

Належну увагу необхідно приділяти саме інформаційній безпеці окремої людини. Інформаційна захищеність людини є підґрунтям для інформаційної безпеки суспільства і держави загалом.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ГІБРИДНИХ ВІЙН

Збройна агресія Російської Федерації (РФ) проти України стала довгостроковим чинником впливу на українську політичну, економічну, військову та соціальну реальність. Внаслідок дій РФ впродовж 2014 р. було деформовано систему глобальної та регіональної безпеки, а також чинну систему міжнародного права. Майже всі міжнародні гарантії безпеки для України (зокрема в межах Будапештського меморандуму) виявилися недієздатними в умовах, коли агресором виступив один із гарантів – Російська Федерація. Росія застосувала проти України концепцію "гібридної війни", яка багато в чому є унікальною зі структурно-функціонального погляду: за формою вона "гібридна", а за змістом – "асиметрична". Найчіткіше характер нового типу війни продемонстрували спочатку анексія РФ навесні 2014 р. території Автономної Республіки Крим, а потім – підтримка місцевих радикальних елементів та повномасштабне вторгнення російських підрозділів до східних областей України. Хоча кожен конкретний елемент цієї "гібридної війни" не новий по суті і використовувався майже в усіх війнах минулого, однак унікальними є узгодженість і взаємозв'язок цих елементів, динамічність та гнучкість їх застосування, а також зростання ваги інформаційного чинника. Причому інформаційний чинник в окремих випадках стає самостійним складником і виявляється не менш важливим, ніж військовий.

Інформаційний фронт "гібридної війни" розгортається одразу на кількох напрямках. Передусім: серед населення в зоні конфлікту; серед населення країни, проти якої здійснюється агресія, однак територія якої не охоплена конфліктом; серед громадян країни агресора і серед міжнародного співтовариства.

Хоча інформаційний складник справді став наскрізною темою "гібридної війни", проте він виконує не самостійну, а допоміжну роль, більшою мірою супроводжуючи військові фази операції.

Якщо на своїй території гібридний агресор використовує інформаційну війну для зміцнення своєї влади, то на території противника, де ще не досягнутий тотальний контроль над інформаційним полем, мета інформаційної війни полягає в максимальній дестабілізації, здійснення розколу в рядах противника, відволікання уваги від важливих напрямків на другорядні, паніку і хаос. Атака йде відразу за кількома напрямками, не пов'язаними один з одним.

У хід іде все: помилкові дзвінки про мінування вокзалів, чутки про жахливі жертви, зраду у вищих ешелонах влади, витоки інформації, корупцію, причому дезінформація вміло вплітається в правдиві відомості. У агресора завжди перевага першого удару: помилкове сенсаційне повідомлення відразу підхоплюється всіма ЗМІ, і навіть якщо потім слідує спростування, на нього мало хто звертає увагу. Стороні, що обороняється доводиться витратити масу зусиль, щоб довести неспроможність звинувачень, але запущена в мережу інформація ще довго за інерцією завдає шкоди. У той же час гібридний агресор завдає нових ударів.

Подвійне завдання України в нинішньому асиметричному протистоянні – двомірне. У зовнішньому вимірі – не піддатися на нав'язування нам зовнішньої, безперечно, деструктивної для нашої державності політичної волі Кремля, однак при цьому – виснажити противника. А у вимірі внутрішньому – забезпечити домінування нашої політичної волі в проблемних регіонах, не допускаючи, щоб вони виснажили нас економічно і політично.

Нині достеменно знаємо ворога у війні. Але ще більше те, що в цій війні маємо знати себе. І маємо знати простір, у якому відбувається протиборство. Війна 2014 року на території незалежної України ввійде в історію під різними назвами: "новітня українсько-російська", "неоголошена", "гібридна", "нелінійна", "війна керованого хаосу", "перша олігархічна", "Українська Вітчизняна війна" і т. д. Головне те, що ця війна поєднує військові, інформаційні, терористичні та інші агресивні дії, скоординовані з єдиного московського центру і спрямовані на досягнення визначеної стратегічної мети. Метою цієї війни є повне підпорядкування України експансіоністським неоімперським планам Кремля. Зміст, характер і особливості такої війни суттєво відрізняються від традиційних моделей минулих війн. Зміст українсько-російської війни полягає в геополітичному знищенні Української держави-жертви, нейтралізації її геополітичних характеристик – розміру території, чисельності населення, статусу держави у світі, економічних можливостей, військової потуги, сукупного потенціалу. Істинні роль, місце, інтереси та цілі держави-агресора виводяться зі сфери суспільної уваги, приховуються за "інформаційним сміттям" і демагогією. Головний результат війни – це зміна політичної влади на цілком підконтрольну агресорові. Україна вперше у світі безпосередньо стикнулася з цим явищем.

У російській гібридній війні: 1) держава-агресор залучає недержавних виконавців – "ввічливих чоловічків", "добровольців", які, по суті, є банальними найманцями та місцевими запродавцями; 2) достатньо вбивати своїх вояків і забезпечувати при цьому потрібний інформаційний супровід; 3) держава-агресор приписує жертві те, що чинить сама; 4) основним об'єктом впливу є не ворог, а населення, що "визволяється"; 5) ставка робиться на використання цивільного населення для нагнітання масової істерії та спротиву законній владі та як "живих щитів" для прикриття озброєних бойовиків; 6) головним методом є спонукання громадян до зради власної держави та підтримки агресора; 7) активно використовуються асиметричні бойові дії, які характеризуються істотною різницею у військовій силі та стратегіях і тактиках сторін-учасниць; 8) задіюються всі засоби для формування бажаної для загарбника картини подій у сприйнятті міжнародної громадськості.

Спроба досягти мирного врегулювання з Україною, зупинивши посягання Росії на її суверенітет та економічний добробут, потребуватиме мудрості та наполегливості як із боку Росії, так і з боку України та Заходу. Таке мирне врегулювання повинне передбачати припинення зусиль Росії з дестабілізації України зсередини, відмову від погрози масштабним вторгненням і своєрідне порозуміння між Сходом та Заходом, що потягне за собою мовчазну згоду Росії на тривалий рух України до можливого членства в Європейському Союзі. Якщо

Росія й далі підтримуватиме завуальовану дестабілізацію в окремих регіонах України, то, очевидно, міжнародній спільноті доведеться вдаватися до застосування тривалих і справді суворих санкцій, замислених так, щоб змусити Росію відчувати болісні наслідки порушення нею суверенітету України. Для Росії наслідком цього стане не лише постійно вороже до неї населення України (понад 40 мільйонів осіб), але й економічна та політична ізоляція Росії, якій дедалі більше загрожуватимуть масові внутрішні заворушення.

*Пампуха Ю.А. (ВІКНУ),
к.геогр.н., доц. Ольховой І.О. (ВІКНУ)*

ВПЛИВ МАС-МЕДІА НА ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР ТА ВИКОРИСТАННЯ ЇХ У ГІБРИДНИХ ВІЙНАХ

Сьогодні інформація відіграє чи не найважливішу роль в житті людей, вона стала невід'ємною частиною життя суспільства. Її можна назвати регулятором усіх суспільних, політичних, економічних та соціальних відносин ХХІ століття. Процес інформатизації на даному етапі розвивається настільки стрімко, що веде до створення єдиного інформаційного простору. Звичайно, це позитивний аспект для людства, адже швидкий обмін інформацією дозволяє пришвидшити процес розвитку. Однак, створення інформаційного суспільства може привести до виникнення багатьох інформаційних катастроф, руйнування духовності суспільства і приведення до великомасштабних технічних катастроф. Саме негативні прояви інформаційного суспільства породжують таке поняття, як "інформаційна війна", яка є основною складовою гібридної війни.

Метою військових дій у гібридній війні є не завоювання чи втримання території, а хаос, неперервний конфлікт і постійне генерування провокацій і постановочних для зомбі-ЗМІ військових подій.

Постановочні військові події – це події, які за суттю призначені винятково для зйомки картинки, яка використовуватиметься для показу в зомбі-ЗМІ. Після зйомки постановочні військові події припиняються, і учасники постановки зникають з місця події.

Інформаційна війна є головною і управляючою складовою гібридної війни. Відповідно аналіз військової ситуації гібридної війни має включати аналіз сюжетів ЗМІ супротивника, бо саме там будується альтернативна зомбі-реальність, яка є базовою.

Хоча інформаційна складова дійсно стала наскрізною темою "гібридної війни", однак вона виконує не самостійну, а допоміжну роль, більшою мірою супроводжуючи військову фазу операції. Проте в українському випадку ми маємо справу не просто з ворожою пропагандою, а з тим, що фахівці-інформаційники справедливо характеризують як "війну смислів". Для ретрансляції цих смислів задіяно безліч каналів донесення інформації, у тому числі ЗМІ. Основним структурним елементом у цій війні стають симулякри – образи того, чого в реальності не існує. Прикладом таких симулякрів у більшості ворожих ЗМІ є: "фашисти в Києві", "звірства каральних батальйонів", "розіп'яті хлопчики",

використання Україною заборонених озброєнь. Стратегічна мета експлуатації цих симулякрів – замінити об'єктивне уявлення цільових груп про характер конфлікту "інформаційними фантомами", необхідними агресору.

Нинішнім пріоритетним завданням для України є ефективна і змістовна відповідь не лише на військову, а й на інформаційну агресію проти нашої держави. У наш час навіть виникнення таких понять як "інформаційна війна", "медіа-агресія", "інформаційна безпека" свідчить не тільки про тісний зв'язок мас-медіа з конфліктними ситуаціями, а й про те, що у збройних конфліктах сучасності боротьба на інформаційному полі не менш важлива, ніж безпосередньо військові дії. Якщо донедавна війна впливала здебільшого на інформаційну сферу, зокрема, на журналістику (наприклад, перша світова війна стала стимулом для появи і розвитку в США аналітичної журналістики, так як американці не могли зрозуміти, яким чином вбивство герцгерцога Фердинанда послужило причиною такого конфлікту), то останнім часом спостерігається зворотній зв'язок, причому як на макро- так і на мікрорівні.

Більш цілісною повинна стати реакція і на інформаційну агресію. Потрібно посилити й реалізацію державної інформаційної політики на окупованих російськими військами територіях. Багато чого буде залежати від медіа-сектору та громадських активістів, оскільки часто левову частку російського агітпропу держава обмежити не в змозі. Однак Україна повинна створити умови, при яких все це замінить якісний вітчизняний інформаційний продукт.

Журналісти давно стали третьою стороною чи не кожного збройного конфлікту, і від того, яку сторону ЗМІ схильні підтримати, значною мірою залежить його результат. Політичні, ідеологічні та геополітичні погляди формуються у значної частини суспільства виключно на основі телекомунікацій. Медіа-образ фактично є атомарним синтезом, в якому зосереджено відразу кілька підходів – етнічний, культурний, ідеологічний, політичний.

Таким чином, ЗМІ стають найважливішим фактором, що забезпечує підтримку чи засудження тієї чи іншої військової акції, і вони створюють і розробляють спеціальну систему "загальних" людських цінностей і прикріплених до них структур дискурсів, звернення до яких має бути самоочевидним для свідомості члена світового освіченого співтовариства.

Сьогодні головні битви інформаційної війни йдуть на українсько-російському фронті. У ролі атакуючої сторони виступає телебачення, преса та інтернет-ресурси сусіда, які всіма силами намагаються довести обґрунтованість введення російських військових угруповань в Крим та на Схід. У російській пропаганди три категорії споживачів – внутрішня аудиторія, Україна і весь інший світ. Цілі Кремля всередині – домогтися лояльності росіян і змусити повірити в образи зовнішніх ворогів. В Україні – дезінформувати недосвідчених споживачів новин і посіяти паніку, особливо на Півдні та Сході. На Заході – дискредитувати українську революцію і нову владу. Усереднена позиція більшості російських телевізійних ЗМІ: в Україні або, точніше, "на Україні" – бардак, засилля націоналістів.

Протистояти Росії в "гібридній війні" буде важко. Противник готувався до цього протистояння роками і чітко знає, чого хоче.

Однак держава має навчитися протидіяти викликам "гібридної війни".

ГІБРИДНА ВІЙНА: ВІЙНА СЬОГОДЕННЯ; ВІЙНА МАЙБУТНЬОГО

Сучасний розвиток суспільства характеризується високим ступенем динамізму змін і розвитку різних сфер діяльності: економічній, політичній, соціальній, екологічній, воєнній, науково-технологічній та ін. Це призводить до перерозподілу світогляду і відношенню між соціумами в даних сферах діяльності, тобто до частково руйнування і модифікації (синтезу) закономірностей сприйняття і усвідомлення інформації в повсякденному житті. Результати вивчення цих закономірностей дозволяють ефективно використовувати (маніпулювати) їх (ними) при веденні сучасних війн та збройних конфліктів, що виражається в якості гібридної війни.

Після появи ядерної зброї почався новий виток протистояння між державами, що приводить ескалації і великих матеріальних затрат на створення та підтримання в бойовій готовності даного виду зброї. Також її використання може привести великомасштабних небезпек і довготривалих необоротних процесів. Тому сучасним і небезпечним є гібридна війна.

Головною особливістю гібридної війни є те, що це агресивна війна, яку веде держава-агресор, використовуючи всі доступні йому ресурси: інформаційні і матеріальні, які задіюються в комплексі за масштабом і часом у всі сфери діяльності між соціумами, як на воюючій території, своїй території і території інших держав. В гібридній війні держава-агресор широко використовує спеціальні знання, технології, а також завербовану агентуру на території противника. Найбільше розповсюдження використання спеціальних знань і технологій здійснюється в інформаційній війні. Ціль інформаційних війн – безпосередній вплив на людей, пропаганда, психотропна дія з метою зомбування і досягнення конкретних задач гібридного агресора.

Як показує практика ведення інформаційної війни вона: немає границь ("зближує і об'єднує територіально" між соціумами за рахунок використання існуючих телекомунікаційних технологій); за матеріальними затратами набагато менша ніж розробка нової, модернізація і підтримання в бойовій готовності існуючого озброєння та військової техніки. Атака в інформаційній війні направлена на спотворення душі противника, з метою усвідомлення ним ідей держави-агресора. В гібридній війні є одне правило – ніяких правил. Це передбачає використання будь-яких методів і засобів, що оправдовують своє застосування.

Таким чином, актуальним і прогресуючим для сучасних війн та збройних конфліктів є ведення гібридної війни. Аналіз процесів, сил і засобів організації і ведення гібридної війни, технологій використання нормативно-правового забезпечення щодо прихованого супроводження, генезис аспектів ведення гібридних війн та ін. дозволять сформувати комплекс заходів розпізнання їх на ранніх стадіях і сформувати дієві заходи по їх дестабілізації.

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ЗА РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Сьогодні існують різні думки вчених і практиків різноманітних галузей науки і освіти до суті невидимих інформаційних війн Росії проти України, до її форм і методів. Аналіз наявної відкритої інформації з цієї проблематики свідчить про те, що ми живемо навіть не здогадуючись про те, що ми самі є під впливом певних чинників і факторів навіть у нашому повсякденному житті.

З самого початку існування незалежної України, ми опинилися під невидимим тиском держави-побратима. Це виявлялося у різних сферах.

Наприклад: Росія була однією з держав всього світу, які найбільше прагнули, аби ми відмовилася від ядерної зброї. Потім не вигідні для нас газові договори з Росією. Ми купували барель газу за більшу ціну ніж аби-яка інша європейська держава.

Навіть після цих усіх дій нашої "сусідки" ми продовжували вважати Росію державою – другом для нас. Але, одним зі своїх основних важелів припониження над нашою державою Росія обрала інформаційну війну.

За останні п'ять років Росія вклала неймовірно великі інвестиції у розвиток інформаційного впливу. Це і стало її "сірою конячкою" у забігу проти України. За три роки до анексії Криму були запуснені реклами, в яких вимальовувалося як гарно і легко жити людям в Росії. Також там йшлося про бездарність українського державного управління.

Росія, як свідчать матеріали російської преси, радіо та телебачення, хоче зберегти важелі впливу на Україну. У міру того, як військовий конфлікт на сході України наростає, західні політики та експерти висловлюють все більше побоювань, що Росія веде "подвійну гру".

Західні експерти акцентують увагу на необхідності вирішувати конфлікт політичним шляхом, хоча й успіхи України також важливі. Війна вже завдала значної шкоди Україні, тому для вирішення конфлікту необхідний "баланс військових і політичних заходів".

Ряд експертів відзначають, що риторика Росії стала менш войовничою і бачать причину цього не стільки у санкціях Заходу проти Росії, скільки в успіхах нового українського уряду. З іншого боку, західні експерти відзначають, що проросійські сепаратисти втрачають підтримку населення.

В умовах жорсткого протистояння з Росією зовнішньополітична діяльність української влади спрямована на протидію сучасним викликам і загрозам для України в інформаційній сфері, формування єдиної національної ідеї, у центрі якої знаходиться європейський вектор.

*к.т.н. Пилипчук В.В. (ВДА ім. Є. Березняка),
Новохатній Ю.В. (ВДА ім. Є. Березняка),
Демченко С.В. (ВІКНУ)*

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ БАЗ ДАНИХ ДЛЯ ВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ

На підрозділи інформаційного забезпечення Міністерства оборони України (МОУ) покладається широке коло завдань, одним із яких є підготовка інформаційних, інформаційно-аналітичних та довідкових документів для подальшого інформування воєнно-політичного керівництва держави з питань національної безпеки. Процес їх підготовки складається з ряду послідовних процедур, які передбачають якісно-змістовний аналіз інформації. Саме тому формування, упорядкування потоків вхідної інформації та забезпечення безперервного доступу до відомостей широкого кола споживачів в інтересах забезпечення інформаційних потреб залишається найбільш актуальною проблемою, яка потребує вирішення.

З метою забезпечення оперативного тематичного пошуку потрібної інформації, вона має бути впорядкована та логічно пов'язана між собою за певними ознаками. Тому дуже важливою складовою організації інформаційного забезпечення є електронна форма організації даних. Для зручності вводу-виводу, збереження, оброблення та багаторазового використання інформації створюються та актуалізуються бази даних (БД). Вони дозволяють зберігати структуровану певним чином інформацію, що сприяє здійсненню багатоаспектного пошуку інформації за визначеними ознаками. Завдяки цьому забезпечується не лише довготривале зберігання великих обсягів інформації, а й можливість здійснювати її автоматизоване оброблення.

На сьогодні серед існуючих моделей БД вище наведеним вимогам відповідають реляційні БД. Застосування таких БД дозволяє отримати низку практичних переваг, а саме: зручність інтерпретації математичного апарату для роботи цієї моделі, простота механізму зміни зв'язків і структури БД, зокрема, її розширення.

Саме модель відношень між інформаційними елементами, які представлені у вигляді двовимірних таблиць, дозволяє встановлювати додаткові логічні зв'язки без зміни усієї структури бази даних. Це дозволяє вдосконалювати та нарощувати її можливості без втручання в існуючу структуру БД.

Подальшими тенденціями розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій вбачається підвищення вимог до підготовки спеціалістів, які задіяні в процесах оброблення інформації та впровадження інтерактивних інтерфейсів швидкого доступу до інформації, яка зберігається у базах даних.

ТЕАТР ВІЙНИ: ПРАВИЛА ГРИ, ВСТАНОВЛЕНІ ДЕМОКРАТІЄЮ

"Військові дії між державами не повинні починатися без попереднього недвозначного попередження". Саме такими словами починається ст. 1 Гаазької конвенції "Про відкриття військових дій" 1907, яку успішно ратифікували країни Європи, у тому числі й Україна.

Умовне поняття, у військовій справі та міжнародному праві, де в ході збройного конфлікту воюючі держави можуть вести військові дії в певних просторових межах, обрали назву "театр війни".

До цього поняття входять суходільна, повітряна та морська території держав, а також відкрите море та повітряний простір над ним, у межах якого може мати місце збройний конфлікт, де забороняється використовувати в якості театру війни нейтралізовані території, територію нейтральних держав, а також місцевості, в яких відповідно до Гаазької конвенції – 1954 року зосереджені культурні цінності.

Проте, відповідно до статті II Конвенції про визначення агресії від 3 липня 1933 року, сам факт оголошення державою війни першою розглядається як агресія. Відповідно до указаної III Гаазької конвенції 1907 року оголошення війни не робить агресивну війну законною.

Війна завжди ведеться у визначених просторових межах. Але їх межі, дуже часто залежать від військових планів країни-агресора. Агресор – дуже тонке поняття. За міжнародним правом країна або група країн, пов'язаних договором про військову допомогу, що першою застосовує збройну силу проти іншої держави, здійснюючи тим самим агресію, і є агресором. Тонка грань, яку ледь-ледь можна побачити – це грань, де країна не визнається агресором, якщо відповідає застосуванням зброї, з метою свого захисту, на військові дії агресора, навіть якщо агресор сам ще не напав.

На сьогодні в сучасному міжнародному праві деякі дослідники зазначають, що міжнародне гуманітарне право утворює дві підгалузі: гуманітарне право в мирний час і міжнародне гуманітарне право в період збройних конфліктів. Тому з театру війни може бути виключена також частини державної території з метою розташування спеціальних зон, передбачених нормами МГП. (ст. 23 ЖК I).

Під нейтралітетом під час війни розуміється правове положення держави, при якому воно не бере участі в війні і не надає безпосередніх допомог воюючим. Права та обов'язки нейтральних держав під час війни, воюючих сторін відносно нейтральних держав, а також фізичних осіб як нейтральних, так і воюючих держав регламентуються Гаазькою конвенцією про права і обов'язки нейтральних держав і осіб у випадку сухопутної війни 1907 р., відповідно до

якої територія нейтральної держави є недоторканною і не може бути перетворена на театр військових дій.

Воюючим державам забороняється проводити через територію нейтральної держави війська і військові транспорти.

Нейтральна держава не повинна дозволяти воюючим створювати, встановлювати або розміщувати на своїй території радіостанції й інші засоби зв'язку і технічні пристосування. Однак вона може дозволяти воюючим (на рівних засадах) користуватися своїми засобами зв'язку.

Питання війни і миру є найважливішими питаннями з усіх, з якими доводиться стикатися будь-якій країні, і в періоди криз багато держав звертаються до своїх військових з пропозицією взяти на себе керівництво країною. Однак демократичні держави ніколи не надходять подібним чином.

У демократичних державах проблеми війни і миру або інші загрози національній безпеці являють собою найважливіші питання, з якими стикається суспільство, і тому вони повинні вирішуватися народом, який діє через своїх представників. Воєначальники консультують обраних керівників і виконують їх рішення. Тільки ті, хто обирається народом, мають повноваження на вирішення долі країни і несуть за це відповідальність.

"Зрозуміло, народу не потрібна війна... Однак, політику завжди визначають лідери, а їм втягнути країну у війну простіше простого: демократія це, парламентська республіка, фашистська або комуністична диктатура. З голосуванням чи без нього, народ завжди можна змусити робити те, що вигідно володарям. Це справа нехитра.

Все, що потрібно зробити – так це сказати людям, що на них напали і винуватити пацифістів у відсутності патріотизму, а також у тому, що вони піддають країну небезпеці і зраджують її інтереси... ". (Герман Герінг, з виступу на Нюрнберзькому процесі)

Така організація суспільства об'єктивна, закономірна, але й вона під тиском економічних, політичних та інших факторів є лише якоюсь "прелюдією" державності і дуже схожа на військову демократію.

Рудик А.О. (КНУ ім. Т. Шевченка)

ВПЛИВ ПОЛІТИЧНИХ МІФІВ НА ЗБРОЙНІ СИЛИ ДЕРЖАВИ

Слово "міф" завжди викликає в людей асоціації з чимось архаїчним та застарілим. Але за умов сучасного інформаційного суспільства він стає одним із найважливіших засобів маніпулювання, в тому числі й у збройних силах з метою їх дезорганізації або навпаки, підвищення рівня боєздатності.

Політичний міф – це ірраціональна форма через яку пояснюється та здійснюється політика; це емоційно-забарвлена чуттєва уява про політичну дійсність, яка заміщує й витісняє реальну уяву про неї та її істинне знання.

Ознаки політичного міфу:

- цілісна структура;
- опозиційність та антагоністичність;
- елемент дива – відсутність пояснень певних процесів;
- орієнтація на архетипи людської свідомості.

Фактично, політичний міф стосується всього приземленого, що може турбувати воїна як під час проходження строкової служби, так і в умовах ведення бойових дій. Це можуть бути думки щодо сили своєї держави, щодо соціальних гарантій, які вона може йому надати і т.і.

Оскільки рядові військовослужбовці не є фахівцями з політики, тому в них домінує буденний рівень політичної свідомості, що сприяє проникненню в неї різного роду політичних міфів шляхом навіювання. Це може бути навіть суперечлива за своїм фактичним наповненням інформація або така, що не відповідає попереднім установкам. Головне, щоб вона корелювалася з найбільш насущними потребами та уподобаннями військовослужбовця.

За умов відсутності раціонального пояснення та відповідних спеціальних знань, такий політичний міф швидко засвоїться свідомістю воїна. Проблема полягає в тому, що цьому впливу важко протидіяти, оскільки наслідком міфологізації свідомості є атрофування раціонального мислення та встановлення залежності від міфотворця. Тобто, створений міф треба чимось постійно підкріплювати незалежно від того чи негативне, чи позитивне навантаження він несе.

Сторона, що використовує політичні міфи з метою згуртування своїх збройних сил, так і сторона, що застосовує їх з ціллю дезорганізувати ворожі сили зіткнеться з проблемою продовження шляху подальшої міфологізації. Це матиме негативні наслідки, оскільки політичний міф відображає штучну, символічну реальність, тобто створює прірву між міфотворцем (чинною владою) та збройними силами, які мають захищати державу.

Таким чином, політичний міф є потужним засобом впливу на армію як з метою консолідації, так і з метою дезорганізації. Але його наслідком може стати не лише повне відторгнення нічим не підкріпленої штучної реальності, а й посилене сприйняття політичних міфів ворога.

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗМІ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Останнім часом, особливо з початком російської агресії проти України значно зросла роль засобів масової інформації у висвітленні подій на сході України.

Неоголошена війна, яка ведеться Росією проти нашої держави, визначається як "гібридна", "нелінійна", "війна керованого хаосу" тощо.

Така війна поєднує військові, інформаційні, терористичні та інші агресивні дії, скоординовані з єдиного центру і спрямовані на досягнення визначеної стратегічної мети.

Метою цієї війни є повне підпорядкування України експансіоністським неоімперським планам Кремля. При цьому медійна складова відіграє чи не найважливішу роль для формування "правильного" з точки зору агресора образу жертви в цій війні.

У ході такої війни агресор приписує жертві те, що робить сам. Все за Оруелом – жертва в очах споживачів інформації перетворюється на агресора, а агресор – на справедливого месника. Здійснюється, по суті, інформаційне зараження.

У неоголошеній війні проти України РФ активно застосовує методи інформаційно-психологічної війни, прагнучи зруйнувати моральний стан військовослужбовців та цивільного населення нашої держави.

Так звані "журналісти" російських каналів LifeNews, Russia Today та їм подібні виконують функції формування "правильної картинки" для пропагандистських цілей та виконання розвідувально-підривних функцій в якості агентів спецслужб РФ.

Аналіз діяльності ЗМІ в інформаційному полі України свідчить про те, що вони здійснюють активний вплив як на свідомість окремої людини, так і суспільства в цілому. Тому в боротьбі проти агресора не варто оминати такі напрями роботи, як взаємодія з місцевим населенням, співпраця з іноземними ЗМІ та інші задля формування чіткого образу ворога і готовності йому протистояти.

В боротьбі за Україну і державні органи, і незалежні медіа, і вільні журналісти, і всі українські громадяни складають єдиний фронт. Ефективна інформаційна політика, повсякденний контекст, стратегічна спрямованість та зворотній зв'язок із суспільством сьогодні мають стати результатом активної роботи професійних українських ЗМІ.

ВОЄННА ДОКТРИНА ЯК КАТЕГОРІЯ ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ

Формування доктрини має вирішальне значення для держави, що розвивається, а відтак декларація напрямів державної діяльності в аспекті формування доктрини полягає у побудові складної конструкції, яка на думку більшості здатна надати форму політико-правової дійсності.

Принагідно сказати, що в різні епохи військова доктрина проявлялася у двох аспектах: оборонному та завойовницькому, а з урахуванням еволюції правосвідомості в світлі формування правових інститутів сфера *military* розглядається як системоутворююча правової системи.

Справедливою вважаємо позицію віднесення воєнної доктрини до правової з наступних міркувань:

1. Правову доктрину формують представники наукових спільнот; воєнна доктрина формується спеціальними суб'єктами – військовими та першими посадовими особами відповідальними за безпеку і оборону країни;

2. Формування воєнної доктрини неможливе без урахувань правових цінностей ("панування" (верховенство) права в усіх сферах суспільного життя);

3. Передумовою формування воєнної доктрини є суб'єктивно-об'єктивні причини, що є наслідком чутливості держави до проявів тих чи інших воєнних явищ.

Не вдаючись у хронологію формування воєнної доктрини (згадаємо лише Постанову ВРУ "Про воєнну доктрину" від 19.10.1993 № 3529-ХІІ, що наразі не діє та чинний Указ Президента України "Про воєнну доктрину" від 15.06.2004 № 648/2004) мусимо визнати, що така безпосередньо торкається: рис воєнних конфліктів, запобігання їх виникнення, досягнення рівня обороноздатності держави, застосування воєнної сили в міру адекватності та в руслі дотримання міжнародних норм.

В період 2014–2015 року на теренах України ведуться активні диспути з приводу формування складової воєнної доктрини – воєнно-медичної доктрини (п. 2.9 Коаліційної угоди VIII скликання депутатів ВРУ). На переконання фахівців така доктрина не позбавлена гнучкості, адже охоплює залучення ресурсів в широкому плані: від реформування сфери охорони здоров'я (в т.ч. формування автоматичної системи, яка не потребує спеціальних рішень керівництва країни) до практичного навчання фахівців військово-медичних служб.

Підводячи ризик в означеній темі не можна оминати увагою один важливий момент: в світі воєнна доктрина однополярна – оборонна (з підвидом "оборони" інших держав); тому усвідомлюючи можливість виникнення феномену – доктрини "не оборонної", не виключається ризик перетворення такої держави у державу-ізгой (концепція *rogue states* свого часу коментувалася М. Тетчер "Statecraft. Strategies for a changing world"). Втім, в реаліях сьогодення рішення про відкидання подальших досліджень і спроб формування воєнної доктрини щонайменш радикальні та поспішні.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКИХ ЗМІ ПРОТИ УКРАЇНИ

В умовах сучасного інформаційного суспільства ЗМІ відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні громадської думки. Зацікавлені особи і групи осіб активно використовують потенціал ЗМІ в своїх інтересах. Звичайно, що монополістом в сфері інформаційного постачання зазвичай виступає керівництво тієї чи іншої країни. Не є винятком і Росія, величезний інформаційний ресурс якої задіяний сьогодні на створення лояльного відношення громадян до існуючої державної влади та її внутрішньої і зовнішньої політики.

РФ вже давно активно проводить агресивну інформаційну політику, спрямовану на формування певної громадської думки серед населення власної країни, особового складу збройних сил та міжнародної спільноти в цілому. При цьому всі сили і засоби держави використовуються виключно з пропагандистською метою, формуючи образ ворога.

Серед найбільш поширених тем: критика європейського вибору України, дискредитація влади в Україні, прогнози глибокої економічної кризи та колапсу України, розвалу держави як такої.

Один із напрямів інформаційної агресії російських ЗМІ проти України полягає в тому, що російські ЗМІ постійно нав'язують ідею про те, що Київ був нібито захоплений не лише націоналістами, а й "бандитами", "нацистами" і "фашистами" у результаті "державного перевороту". Кремль реанімував старі радянські кліше і шляхом пропаганди розповсюджує ідеї про хаос та анархію в Україні.

Наступний напрям у змісті інформаційної агресії російських ЗМІ має внутрішній характер – російські ЗМІ критикують події Євромайдану і видають їх як наслідки діяльності націоналістично налаштованих представників західної України. А вони, в свою чергу, діють за інструкціями західних держав, підбурюють звичайних людей на зраду братським ідеям і насильницькими методами позбавляються від незадоволених і незгодних.

Важливим напрямом пропагандистської діяльності російських ЗМІ є впровадження серед населення південно-східної України сепаратистських думок, настроїв і переконань про переваги життя в складі Російської Федерації, намагань "демонізувати" нове українське керівництво, видати його, як криваве, злочинне і чуже, на відміну від російського.

Врешті-решт головною метою і одночасно напрямом інформаційної агресії російських ЗМІ проти України є виправдання анексії Криму, укріплення самого факту існування цієї агресії і зв'язків з маріонетковими режимами на сході України, а також їх возвеличення і створення їм позитивного іміджу. Важливим завданням для російських інформаційних агентств є закріплення ефекту від здобутих перемог в інформаційній війні і в культивуванні народної лояльності.

ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В КРИЗОВИХ ТА ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

У сучасному глобалізованому світі роль ефективної комунікації під час кризи різко зростає, так як від своєчасності та достовірності інформації залежить правильність та напрям дій організації, збереження довіри громадськості, а від так і позитивного іміджу взагалі. Отже, управління кризовою комунікацією визначається як ключовий чинник подолання кризи та мінімізації її наслідків. Стає зрозумілим, що вирішення зазначених питань на практиці передбачає розробку комплексного теоретичного підґрунтя щодо функціонування кризової комунікації у сфері зв'язків з громадськістю.

Кризова комунікація має два загальні значення: визначається як інформація і як стратегія. На наш погляд другий варіант є більш ширшим за значенням. Тобто, передбачає найгірші варіанти розвитку можливих криз та готовність до реакції на повідомлення про кризу з боку громадськості та ЗМІ.

Високоорганізована влада в період кризи має розробляти план кризової комунікації. План кризової комунікації має описувати можливі сценарії розвитку кризи та рекомендації щодо її врегулювання. Відпрацьований план кризової комунікації визначає як потрібно діяти під час кризи, але має бути достатньо гнучким для того, щоб бути адаптованим до конкретних ситуацій в міру їх розвитку. Більш того, план має періодично тестуватись та оцінюватись з точки зору його ефективності. Тому план кризової ситуації має бути узгоджений з іншими планами органів влади, що стосуються безпеки та надзвичайних ситуацій.

Враховуючи вище наведену інформацію, слід зазначити, що кожен владний орган має виробляти власний план кризової комунікації відповідно до роду діяльності.

В період підготовки до кризи влада повинна:

- організувати прес-центр;
- організувати реєстрацію контактів;
- підготувати ефективні заяви;
- визначити найефективніші комунікаційні канали;
- проводити моніторинг публікацій у ЗМІ та Інтернет;
- забезпечити управління телефонною довідковою службою.

Дії керівництво після кризи полягають у наступному:

- проаналізувати публікації у ЗМІ;
- провести обговорення плану кризової комунікації;
- закласти позитивну основу на майбутнє.

Враховуючи вище зазначене, поширення інформації в кризових та екстремальних ситуаціях має буди ретельно сплановано владою та мати структурований характер. Крім того органи державної влади повинні сформувати довіру до своєї діяльності, в іншому випадку її дії не будуть сприйматися громадськістю належним чином.

к.т.н., доц. Хамула С.В. (ВДА ім. Є. Березняка),
к.т.н., с.н.с. Буяло О.В. (ВДА ім. Є. Березняка),
к.т.н., с.н.с. Охромович М.М. (ВІКНУ)

МОЖЛИВОСТІ СУЧАСНИХ СТЕГАНОГРАФІЧНИХ АЛГОРИТМІВ МАСКУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Популяризація і розвиток інформаційних технологій, їхня стрімка інтеграція у всі сфери діяльності надають безліч можливостей. За допомогою глобальних мереж стає можливим передача та обмін різноманітної інформації (текст, зображення, аудіо та відеодані).

Для забезпечення конфіденційності при обміні інформацією, як правило використовують криптографічні або стеганографічні методи.

Сутністю стеганографії є факт приховування наявності повідомлення. Тобто повідомлення перетворюється певним чином, вбудовується в деякий об'єкт, що не привертає уваги та передається адресату.

В цей час найбільшу популярність здобули алгоритми стеганографії, що використовують у якості контейнера зображення, а саме:

– *LSB (Least Significant Bit)*. Молодший значущий біт зображення замінюється на біт повідомлення. Перевагою є вміст великих об'ємів інформації в невеликі файли. Недоліком *LSB*, є низька стеганографічна стійкість до спотворень.

– *Куттера-Джордана-Боссена*. Вбудовування повідомлення проводиться у канал синього кольору зображення, який найменш чутливий до людського ока, що має кодування *RGB*. Алгоритм стійкий до багатьох відомих атак: НЧ фільтрації, *JPEG* компресії, обрізання країв, частотного детектування.

– *DDQM (Darmstaeder-Delaigle Quisquater-Macq)*. Перед вбудовуванням інформація перетворюється в вектор двійкових даних. Кожний біт вбудовується в окремий блок пікселів розмірності якого складає 8×8 . Таким чином, дія компресії рівномірно розподіляється на кожен вбудований біт, а зважаючи на надлишковість вбудовування зростає загальна стійкість стеганосистеми.

Сучасні алгоритми стеганографічних перетворень в основному або вносять малі спотворення у зображення і є вразливими до стиснення, статистичного стегоаналізу, внесення шуму в зображення, або ж, навпаки, є робастними.

Отже, вибір можливого для застосування алгоритму є балансуванням між робастністю, безпекою та максимально можливим об'ємом інформації, яка передається. Також слід зазначити, що результативність використання стеганографічних методів захисту інформації при утворенні прихованого каналу передачі інформації залежить від класу протоколу передачі.

СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ У ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТАХ

Інформаційна війна – це використання й управління інформацією з метою набуття конкурентоздатної переваги над супротивником шляхом покращення якості комунікативних каналів власних підрозділів або погіршення якості комунікативних каналів противника. Відповідно за допомогою підвищення або пониження рівня своєчасності, достовірності, швидкості та повноти отриманої інформації.

Така війна включає наступні напрямки діяльності:

- добування необхідної інформації;
- переробка отриманої інформації;
- захист інформаційних каналів від проникнення противника; своєчасне і якісне доведення інформації до споживачів; дезінформація противника;
- виведення з ладу або порушення функціонування систем добування, переробки та розповсюдження інформації противника;
- знищення, перекручення, розкрадання інформації у супротивника; розробка більш ефективних, ніж у супротивника, засобів роботи з інформацією.

Засоби інформаційної війни:

- 1) психологічні операції – використання інформації для впливу на аргументацію солдатів ворога.
- 2) електронна війна – не дозволяє ворогові отримати точну інформацію.
- 3) дезінформація – надає ворогові неправдиву інформацію про наших силих і намірах.
- 4) фізичне руйнування – може бути частиною інформаційної війни, якщо має на меті вплив на елементи інформаційних систем.
- 5) заходи безпеки – прагнути уникнути того, щоб ворог дізнався про наші можливості та наміри.
- 6) прямі інформаційні атаки – пряме перекручування інформації без видимої зміни сутності, в якій вона знаходиться.

Отже, з наведених вище напрямів та засобів інформаційної війни можна зробити висновок про те, що інформаційна війна є протистоянням у інформаційному просторі, яке ведеться за допомогою використання відповідної інформаційної зброї для того, щоб нанести максимальні витрати противнику та мінімізації власних "ушкоджень".

Відомим є той факт, що інформаційні війни велись с давніх часів і суттєво впливали на розвиток та становлення держав.

У нашій державі в період збройного конфлікту на Сході потрібно вдосконалювати засоби ведення інформаційної війни. Інакше – втрата людського ресурсу і, як наслідок, території, а там уже і ресурсів.

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОПЕРАЦІЇ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ НАТО І ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ

В сучасних умовах проблеми інформаційно-психологічного протиборства стають все більш і більш актуальними. Вчені намагаються дослідити його та дати універсальне визначення цьому поняттю.

Насамперед, дослідження інформаційно-психологічного протиборства може бути успішним лише за наявності розробленого понятійного апарату. Тому варто визначити й розглянути такі поняття, як інформаційний вплив, інформаційно-психологічний вплив, інформаційно-технічний вплив, сугестія (навіювання), інформаційна безпека, інформаційно-психологічне протиборство, спеціальні інформаційні операції, акції інформаційного впливу, інформаційні війни.

Інформаційний вплив – це організоване цілеспрямоване застосування спеціальних інформаційних засобів і технологій для внесення деструктивних змін у свідомість особистості, соціальних груп чи населення (корекція поведінки), в інформаційно-технічну інфраструктуру об'єкта впливу та (чи) фізичний стан людини. Інформаційний вплив варто поділяти на інформаційно-технічний та інформаційно-психологічний.

Інформаційно-технічний вплив (ІТВ) – це вплив на інформаційно-технічну інфраструктуру об'єкта з метою забезпечення реалізації необхідних змін у її функціонуванні (зупинка роботи, несанкціонований доступ до інформації та її перекручення (спотворення), програмування на певні помилки, зниження швидкості оброблення інформації тощо), а також вплив на фізичний стан людини. ІТВ становить загрозу безпеці інформаційно-технічної інфраструктури й фізичному стану людини.

Інформаційно-психологічний вплив (ІПсВ) спрямовується на індивідуальну або суспільну свідомість інформаційно-психологічними чи іншими засобами, що зумовлює трансформацію психіки, зміну поглядів, думок, взаємин, ціннісних орієнтацій, мотивів, стереотипів особи з метою вплинути на її діяльність і поведінку. Кінцевою його метою виступає досягнення певної реакції, поведінки (дії або бездіяльності) особистості, яка відповідає цілям ІПсВ.

Процес сприйняття індивідом ІПсВ, спрямованого на емоційну сферу свідомості, специфічний. Загалом, він більше згорнутий, ніж, наприклад, процес сприйняття пропагандистського впливу: в ньому функціонують тільки сприйняття й запам'ятовування, діяльність мислення виражена досить слабо.

Інформацію особистість сприймає або не сприймає, сприймає цілком чи частково, але у формуванні певних висновків практично участі не бере.

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ: ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Інформаційне або постіндустріальне суспільство – така фаза у розвитку цивілізації, коли головними продуктами виробництва стають не речі й енергія, а інформація та знання.

Будь-який соціум, кардинально відмінний від його історичних попередників, передусім характеризується новою якістю людського життя, що породжує "нову людину" та якісно нову соціальну структуру. В інформаційному суспільстві ця нова якість полягає у забезпеченні кожної особи будь-якими знаннями, що зумовлює радикальні зміни в усій системі суспільних відносин (політичних, правових, духовних та ін.).

Для країн, подібних до нинішньої України, яка все ще перебуває у стані цивілізаційної невизначеності, інформаційне суспільство, на жаль, багато в чому залишається тільки "пустими словами", ніж реальною практикою.

Водночас очевидно, що і в Україні відбувається інтенсивна інформатизація більшості сфер людського життя та діяльності, а це є запорукою того, що новітні інформаційні технології невдовзі стануть визначальними чинниками соціально-економічного та інтелектуально-духовного розвитку українського соціуму

Згідно з черговим щорічним дослідженням країн щодо активності використання в них інформаційних технологій, проведеним Всесвітнім економічним форумом, перше місце в рейтингу зайняла Швеція, а Росія й Україна виявилися відповідно лише на 80-му і 82-му місцях із 134 країн світу. І якщо подивитись різні рейтинги різних років, то можна легко помітити що Україна в них утримує середні позиції.

Взагалі, орієнтація України на створення інформаційного суспільства почалась ще зі Стратегії інтеграції України до ЄС. Але вже й тоді було досить чітко видно, що Україна не увійде в світовий інформаційний простір без істотної перебудови державної інформаційної політики.

Нині розвиток інформаційного суспільства регулюється такими базовими законами України: "Про Концепцію Національної програми інформатизації"; "Про Національну програму інформатизації"; "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007–2015 роки"; "Про електронні документи та електронний документообіг"; "Про електронний цифровий підпис"; "Про захист персональних даних" та ін.

Загалом динаміка розвитку інформаційного суспільства в Україні протягом останніх років є стабільно позитивною, і це можна вважати сталою тенденцією. Зокрема, є всі підстави стверджувати, що в перспективах на теренах нашої держави триватимуть процеси повномасштабного впровадження Інтернет-сервісів та відповідних технологій.

Секція 6

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ У ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ВИДАННЯХ

Звичайною сферою застосування військової лексики є військова справа, але враховуючи ситуацію, що склалася в нашій державі, така лексика тепер часто вживається в ЗМІ.

Вивчення перекладу військової лексики, використаної в іноземних ЗМІ, зокрема, друкованих виданнях, стало надзвичайно актуальною темою.

В. Артюх у своїй роботі "До питання особливостей перекладу військової лексики" зазначає: "Військова лексика – це сукупність усіх елементів сфери військового спілкування, що віддзеркалюють вплив культурних, історичних, територіальних, вузькоспеціальних та інших екстралінгвістичних факторів, що знаходять свій словесний вияв у конкретних виразах, які іноді здатні створити нездоланий лінгвокультурний бар'єр для перекладача".

Л.Л. Нелюбін поділяє військову лексику на три види:

- військову термінологію, що позначає поняття, які пов'язані безпосередньо з військовою справою, збройними силами, способами ведення збройної боротьби і т. д.;

- військово-технічну термінологію, яка включає науково-технічні терміни;

- емоційно-забарвлену військову лексику (сленг), представлену словами та сполученнями, які часто вживаються в основному в усній розмовній мові військовослужбовців і є фактично стилістичними синонімами відповідних військових термінів.

Аналіз лексики, використаної у публіцистичних виданнях, показав, що вона не є однорідною. В той час як одні терміни є однозначними і не викликають сумнівів при перекладі, інші мають багато значень і правильно їх перекласти можна лише зрозумівши контекст.

Необхідно пам'ятати, що існує три групи термінів:

- терміни, що позначають реалії, які існують в Україні та закордоном;
- терміни, що позначають іноземні реалії, відсутні в українській дійсності, але мають загальноприйняті еквіваленти;
- терміни, що позначають іноземні реалії, відсутні в українській дійсності і які не мають загальноприйнятих українських термінологічних еквівалентів.

Однією з помилок перекладача може стати дослівний переклад військової лексики.

Треба звернути особливу увагу на те, що публіцистичні видання – це незвичайна сфера застосування лексики такого роду, тому необхідно бути пильними та намагатися відтворити текст якомога адекватніше.

МІЖДИСКУРСИВНІ ЗВ'ЯЗКИ ЗАКОНОДАВЧИХ І НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ТЕКСТІВ ФВД В ОРИГІНАЛІ І ПЕРЕКЛАДІ

Тексти франкомовного військового дискурсу та їх трансляти, розглянуті на мікрорівні порівняльно-перекладацького аналізу, виявляють значну кількість так званих "слідів" іншого дискурсу, а саме – наявність мовних елементів, які без контексту належать до словникового складу та/або терміносистеми інших видів дискурсів. Термін "сліди дискурсу" виник в руслі французької школи дискурс-аналізу, і активно розроблявся її представником М. Пеше.

Функцію інтердискурсивних маркерів можуть виконувати будь-які мовні одиниці, але основними показниками інтердискурсу виступають лексичні одиниці, серед яких терміни, реалії, зокрема ергоніми, власні назви, лексеми з функціональним компонентом стилістичного значення, кліше і сталі вирази, метафори, стійкі словосполучення. На інших рівнях мови інтердискурсивними маркерами можуть виступати стилістично забарвлені синтаксичні конструкції, а також горизонтальна і вертикальна структура тексту (особливості композиції).

В аналізованих текстах спостерігаємо високу частоту уживання інтердискурсивних маркерів, реалізованих термінами, що належать до фахової мови юриспруденції, економічного та медичного дискурсів.

Серед елементів терміносистеми медичної фахової мови в аналізованих текстах фіксуємо: *Le ministre chargé de la santé* – міністр охорони здоров'я; *système de santé* – система охорони здоров'я; *des moyens sanitaires* – санітарні засоби. Всі терміни відтворюються мовою перекладу за допомогою калькування із пристосуванням до стилістичних норм цільової мови (*охорона здоров'я* як усталений термін української медичної терміносистеми).

У своєму термінологічному значенні дана одиниця може виступати елементом кількох терміносистем, у тому числі військової, економічної, технічної, фінансової та спортивної фахових мов.

Наприклад: *protection antiaérienne* – протиповітряна оборона військ; *protection NBC* – захист від зброї масового ураження; *protection couteau* – протиножовий бронезилет (військ.); *canal de protection* – запобіжний канал; *béton de protection* – важкий бетон (техн.); *mesures de protection non tarifaires* – нетарифні обмеження (економ.); *barrière de protection sans panneaux* – система безпеки без бар'єрів (спорт).

Отже, на підставі проведеного аналізу «слідів» дискурсу можна зробити висновок, що наявність широких міждискурсивних зв'язків у досліджених текстах підтверджу гіпотезу про полівекторність та інтердискурсивність військового дискурсу, зокрема його законодавчого та нормативно-правового підстилів.

ПРО ПЕРЕКЛАД НІМЕЦЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ

Аналіз структурних особливостей та інших специфічних властивостей німецьких військових термінів дозволяє стверджувати, що переклад багатьох з них виявляється далеко не простим, оскільки в різних мовах не існує повної відповідності як між військовими поняттями, так і між звичайними комунікативними поняттями.

Більшість військових термінів зафіксовано у військових і технічних двомовних словниках, які можуть надати військовому перекладачеві суттєву допомогу. Але повністю задовольнити потреби перекладача словники не можуть, так як військова термінологія перебуває в постійному розвитку, з'являються все нові і нові військові поняття, а отже, і нові терміни.

Для подолання цих труднощів перекладачеві необхідно оволодіти певною методикою роботи з новою термінологією. Перш за все, при перекладі військових термінів слід враховувати системність військової лексики. Вона чітко вказує область використання терміну, в межах якої слід шукати його еквівалентну відповідність, використовуючи знання військової справи та військової термінології мови перекладу. При перекладі складних термінів допомагає також структурний аналіз, згідно з яким останній компонент складного терміна визначає його родову приналежність, а попередні йому компоненти обмежують обсяг загального поняття, тобто відносять його в ранг видового.

Такий підхід до перекладу складного терміну дозволяє визначити його системну приналежність і полегшує знаходження відповідного еквівалента в українській мові.

При цьому необхідно завжди пам'ятати, що в німецькій мові складний термін може позначати не загальне для всіх мов військове поняття, а специфічну німецьку реалію, зміст якої повністю не відповідає українським військовим реаліям. Якщо це дійсно так, то не слід шукати термінологічну відповідність, переклад має бути пояснювальним або описовим.

При перекладі складних термінів-реалій пошук еквівалента здійснюється тим же методом, але на рівні розуміння тільки вихідного терміна. Еквівалент в цьому випадку не має термінологічної відповідності та може бути отриманий лише шляхом роз'яснювального перекладу на основі зрозумілого конкретного змісту. Таким чином, правильному перекладу того чи іншого терміну в конкретному контексті допомагає використання системної організації і структурного аналізу різних видів військової термінології, виявлення ієрархічної залежності термінів, їх видової і родової приналежності, глибоке розуміння поняття, що позначається.

Але це не єдиний шлях для знаходження термінологічних еквівалентних відповідників. Системна і структурна організованість термінології є лише допоміжним засобом, що допомагає вирішувати проблему терміна в перекладі.

Головним і основним шляхом у вирішенні проблеми перекладу термінів є встановлення функціональної тотожності, що дозволяє знайти еквівалентну відповідність в українській мові.

Функціональне призначення в певному виді діяльності визначає і сам діючий об'єкт, а знання об'єкту дозволяє знайти необхідний термін.

Це загальний і часто єдиний шлях для знаходження термінологічних відповідників у мові, коли вони не зафіксовані в словнику або коли словникова відповідність не підходить для конкретного контексту.

Гребенюк Л.В. (ВІКНУ)

ЯВИЩЕ СИНОНІМІЇ ЯК ЧАСТКОВИЙ ВИПАДОК БАГАТОЗНАЧНОСТІ

Синонімія часто ставала об'єктом ґрунтовних лінгвістичних досліджень таких вчених як Ю.Д. Апресян, С.Г. Бережан, А.О. Брагіна, А.А. Венгринович, О.І. Нечитайло, В.Ф. Прохоров, О.Я. Скшидло, вони брали до уваги сигніфікативний, структурний, функціональний і прагматичний аспекти значень синонімів.

Синоніми – слова однієї частини мови, повністю або частково подібні за значенням, і такі, що можуть взаємозаміщуватися хоча б в одному контексті – це синоніми.

Але варто зазначити, що синонімія є явищем, яке частково зустрічається в багатозначності і ступінь впливу контексту на синонімію є ключовим для вирішення проблеми синонімії в цілому. Саме тому варто звернути увагу на контекстуальні синоніми, які тісно переплітаються з багатозначністю. Контекстуальні синоніми – це слова, зближення значень яких трапляється лише при умові певного контексту, а поза межами цього контексту синонімами вони не є. Зазвичай вони мають експресивне забарвлення.

За Г.В. Колшанським вживання слова з переосмисленою семантикою у новому, нетрадиційному контексті викликане прагненням індивіда акцентувати ту чи іншу особливість референта новим, незакріпленим у мовній номінації способом, тому що вже існуючі в узусі номінативні одиниці з подібним значенням є не досить адекватними для передавання особистісного смислу, який мовець хоче вкласти в позначення того чи іншого поняття. Отже, контекстуальна синонімія визначається нами як мовленнєве явище, яке передбачає референтну ідентичність, семантичну подібність, єдність функціонально-стилістичних показників та однакову прагматичну спрямованість номінативних одиниць, які синонімізувалися в контексті.

Встановлено, що контекстуальна синонімія іменників може виникати внаслідок синонімізації в контексті: 1) номінативних одиниць зі спільними узуально закріпленими семою чи семами; 2) номінативної одиниці з узуально закріпленою семантикою і лексичних інновацій; 3) номінативної одиниці з мовною семантикою і номінативних одиниць з переосмисленою семантикою. Семантичний зв'язок між контекстуальними синонімами встановлюється завдяки їхній суміжності, функціональній подібності, синтагматичним та парадигматичним зв'язкам. Таким чином необхідно враховувати існування явища синонімії в межах впливу контексту та розмежовувати його з багатозначністю.

НЕОАРХІТЕКТУРНІ ТРЕНДИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Поява нових міст, розширення меж урбанізованих територій, упровадження різноманітних ноу-хау у сфері міської інфраструктури, модернізація міських реалій, реалізація новітніх архітектурних рішень англомовних країн ХХІ ст., – залучення всіх зазначених категорій суттєво розширює межі концептуальної єдності *urbaninfrastructure*.

Крім того, початок нового тисячоліття ознаменував появу великої кількості найбільш різнопланових дизайнерських рішень екстер'єру та інтер'єру міських споруд, які стали певним ідентифікаційним символом кожної окремої нації, та сформували в межах *urbaninfrastructure* концепт *urbanarchitecture* (див. Додаток Е.2). Серед вершинних вузлів концепту *urbanarchitecture* особливо вирізняються *buildinggroundplan*, *citydesign*, *urbanarchitecturalstyle*, *vernacular*. Ключові на сьогодні архітектурні поняття *design-out crime*, *eyesonthestreet*, *inclusivedesign*, *naturalsurveillance*, *pedestrianisation*, *trafficalming* створені для забезпечення комфортабельних і безпечних умов існування сучасних міських жителів (*waysofmakingurbanlifemorepleasant*), сформували термінальні вузли *urbanarchitecture*, що суттєво збільшило номінативну базу англійського урбанонімікону.

Серед архітектурних напрямів міської забудови англомовних країн можна виокремити когнітивні за своєю природою номінативні типи:

Ї комеморативні лексичні утворення, серед яких багато слів іншомовного походження, адже характеризують час, період виникнення стилю, споруди тощо – *apigeonnier*, *barn*, *châteauesque*, *garconnière*, *overseer'scottage*;

Р дескриптивні англійські лексичні утворення, яким притаманні описовість та іронічність назв – *A-frame*, *Catslidecottage*, *Chalet*, *Dingbat*, *Patiohome*, *Populuxe*, *PrairieBox*;

Р кондиційні одиниці містять інформацію про умови та місце виникнення стилю – *bungalow*, *CapeCodHouse*, *I-house*, *Italianate*, *MardelPlata*;

Р адаптивні лексичні одиниці, які утворюються переважно вторинною номінацією – *Adirondack*, *Pictishhouse*, *ResidentialChalet*, *Souterrain*. Запозичені компоненти в назвах споруд або стилів знаходяться, зазвичай, у препозиції, та вказують на регіони їх функціонування.

Отже, лексичний склад англійського архітектурного урбанонімікону – це розгалужена складна система, яку характеризують поліваріативні узуальні значення слів, пов'язаних відношеннями семантичної деривації, а також різностороння система потенційних можливостей семантичного варіювання слова з певним вихідним значенням. Це відображено на формуванні вершинних та термінальних слотів *urbanarchitecture*, які є концептуально поєднаними одиницями на позначення популярних архітектурних стилів в англомовних країнах, динамізм розвитку яких полягає в їх нелінійному та синхронному характері.

ПРОБЛЕМА ЕЛЕКТРОННИХ ПІДРУЧНИКІВ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Активні методи навчання – одна з прерогатив дидактики, яка через формування позитивної мотиваційної структури навчальної діяльності сприяє підвищенню пізнавальної активності студентів.

Сьогодні інтенсифікація навчання через постійне зростання обсягів інформації та обмеженості навчального часу намагається застосовувати обчислювальну техніку і активні методи навчання. Основним інструментом є **електронні підручники**, що "забезпечують активне, діяльнісне навчання, розкривають і використовують творчі здібності тих, хто навчається".

Треба зауважити, що більшість досвідчених викладачів, що навчають професійних перекладачів, не вітають "заміну викладача машиною". Їх аргументація зрозуміла і безперечна (принаймні, на нинішньому рівні розвитку програмних засобів). Однак ніщо не заважає застосовувати електронні підручники при вивченні допоміжних дисциплін, та й профільні заняття за наявності в аудиторії "живого" викладача не виключають активізування студентів комп'ютерними засобами.

Проте спроби дуже швидко, слідуючи моді, виготовити комп'ютерні підручники, призводять не тільки до зниження якості підготовки, але й до дискредитації самої ідеї. Недостатньо взяти хороший підручник, забезпечити його ілюстраціями, навігацією, мультимедіа і перемістити в пам'ять комп'ютера. Електронний підручник не повинен перетворюватися ані в текст з картинками, ані в довідник, бо його функція принципово інша.

Велика частина швидкоруч підготовлених електронних підручників та посібників – практично механічне (навіть з деякими скороченнями) перенесення на машинні носії вже наявних паперових підручників (не завжди найкращих) без необхідних змін у структурі.

Електронний підручник (навіть найкращий) не може і не повинен замінювати книгу, натомість повинен максимально полегшити розуміння і запам'ятовування (причому активне) найбільш істотних понять, тверджень і глосаріїв, залучаючи до процесу навчання інші, ніж звичайний підручник, можливості людського мозку, зокрема, слухову і емоційну пам'ять.

Загальні рекомендації для електронних підручників:

По-перше: в ньому мають бути присутні інтерактивні об'єкти (відеоролики, аудіо-вставки тощо) і зручна система навігації.

По-друге: повинен мати вбудовані засоби контролю якості засвоєння знань.

По-третє: повинен бути відносно малим за розміром і запускатися на більшості персональних комп'ютерів без додаткових програм.

По-четверте: повинен дозволяти працювати з ним як із веб-сайту навчального закладу, так і на локальному комп'ютері.

По-п'яте: повинен мати вбудовані засоби зворотного зв'язку з викладачем.

ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОВИ У СФЕРІ НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Наукове мовлення є одним із різновидів культури мовлення, що функціонує в національній мові.

Спеціальне вивчення наукового мовлення в українському і російському мовознавстві розпочалося в 60-ті роки ХХ ст. Перші праці (М. Кожині, А. Коваль, А. Васильєвої, М. Котюрової та ін.) подавали визначення специфіки наукового стилю, виявлення екстралінгвістичних факторів, які впливають на формування наукових текстів та їх стильові ознаки. Дослідження О. Лаптева, О. Сиротіна, М. Сенкевич містять проблеми мовленнєвої системності наукового стилю, типів наукового тексту.

У дослідженнях 70–90-х років ХХ ст. розглядали проблеми писемної та усної форм наукового мовлення, його адресованості, діалогічності, експресивності (Н. Милованова, М. Кожина, Т. Михайлюк, Л. Славгородська), композиції та зв'язності, інтертекстуальності наукового тексту (М. Котюрова, Н. Данилевська), поняття "мовна норма" (А. Пилинський, С. Єрмоленко, М. Жовтобрюх), друкували культуромовні поради Б. Антоненка-Давидовича, С. Єрмоленко, М. Жовтобрюха, А. Коваль, Л. Мацько, О. Сербенської, В. Русанівського, Є. Чак.

Культуру наукової мови кінця ХХ–початку ХХІ ст. досліджують функціональна стилістика (вивчає особливості мовних норм у зв'язку з різними функціональними стилями), лінгвістична прагматика (аналізує цілі учасників спілкування і методи їх досягнення, ставлення людини до власного і чужого мовлення), лінгвістика тексту (розглядає норми побудови, структурно-стилістичні особливості тексту), психолінгвістика (з'ясовує процеси мовотворчості, сприйняття і формування мовлення та співвіднесеність цих процесів із системою мови).

Об'єктом таких досліджень є наукова мова (наукові тексти), предметом – мовно-жанрові особливості наукового стилю, етичні норми наукового спілкування.

Результати досліджень дають змогу:

- поглибити знання про науковий стиль загалом і кожної (насамперед української) мови зокрема;
- розширити уявлення про наукову мову, головні категорії, властивості, структуру, мовні засоби наукового тексту, основи майстерності наукового виступу, виробити потребу в нормативному вживанні мовних засобів наукового стилю;
- опанувати технології роботи з науковим текстом, розвивати вміння і навички мовностилістичного аналізу наукового тексту;
- формувати стилістичну компетенцію;
- виховувати мовний смак і мовне чуття, критичне ставлення до ненормативної вимови;
- аргументовано, спираючись на словники і мовленнєві зразки, оцінювати наукове мовлення в різних комунікативних ситуаціях щодо дотримання норм літературної мови;

– використовувати основні засоби кодифікації (словники, довідники), створювати нормативні наукові тексти зі спеціальності, писати відгуки і рецензії на наукові роботи, правильно вживати й оформляти цитати;

– редагувати наукові тексти різних жанрів;

– керувати аудиторією, послуговуючись вербальними і невербальними прийомами презентації наукової спрямованості, у т. ч. електронної, застосовувати методи мовного оформлення.

Термін "мова науки" використовують під час вивчення закономірностей побудови наукового тексту на фонетичному, лексичному, морфологічному, синтаксичному рівнях.

Культура наукової мови охоплює нормативний, комунікативний, етичний аспекти.

Отже, опанування наукової української мови є однією з важливих передумов підготовки досконалого наукового тексту, успішної презентації результатів наукового дослідження.

к.філол.н. Каптюрова В.В. (ВІКНУ)

ПРИНЦИПИ МЕРЕЖЕВОГО СПІЛКУВАННЯ

Із розвитком інформаційних технологій відбувається частковий перехід від традиційних способів спілкування до нових і прогресивних – соціальних мереж та мікроблогів, що змінюють звичні практики спілкування. У зв'язку з цим, необхідно дослідити й описати принципи взаємодії комунікантів у відповідних жанрах інтернет-спілкування. У філософії "принцип" визначають як першооснову, керівну ідею або загальне правило. У дисертації прагматичні принципи розуміються як вихідні положення комунікації, конститутивні ознаки взаємодії мовців, дискурсивні особливості комунікативного простору, цільові настанови тексту й автора, що визначають загальні тенденції спілкування в соціальних мережах та мікроблогах. Прагматичний принцип – узагальнена аксіоматика спілкування в конкретному комунікативному середовищі, що виявляється у виборі мовних засобів для досягнення характерних настанов та цілей.

До основних принципів комунікації в соціальних мережах і мікроблогах належать: принцип економії та найменших зусиль, мовної гри, актуальності, атрактивності, імітації комунікації віч-на-віч, багатовекторної комунікації, потенційної анонімності та афіліації. Спілкування нерідко відбувається з порушенням загальновідомих принципів кооперації та ввічливості.

Необхідність дотримуватись обмеження довжини повідомлення, бажання мовців швидко реагувати на події, коментувати записи й спілкуватись із друзями у режимі реального часу виводять на перший план принципи економії та найменших зусиль. На лексичному рівні реалізація цих принципів відображається в поширеному використанні аббревіатур, скорочень, лексичних одиниць, утворених за допомогою контамінації та телескопії; на граматичному рівні – еліпсису і номінативних речень.

Організація стрічки прокручування в соціальних мережах і мікроблогах (відображення в зворотному порядку – від нових до старих) сприяє виокремленню принципу актуальності, що полягає у створенні такого тексту, який би одразу привернув увагу користувачів, оскільки з часом ймовірність прочитання та коментування записів знижується. Принцип атрактивності відображає загальну тенденцію до використання численних графічних засобів (елементів параграфеміки, узуальної пунктуації), okazіоналізмів та неологізмів з метою привернути увагу потенційних комунікантів.

Інтеграція елементів усного мовлення у письмовий текст (ономатопейчного написання слів, графічного спрощення правопису, що відображає фонетичні процеси, використання засобів параграфеміки для імітації просодії тощо) відповідає принципу імітації комунікації віч-на-віч, що має на меті подолати часо-просторова віддаленість мовців.

Принцип багатовекторної комунікації полягає у спробах залучити до взаємодії якомога більшу кількість мовців, що відображено у зверненні до тактик привітання, вітання, побажання й компліменту.

Внаслідок комп'ютерної опосередкованості спілкування, можливості використовувати псевдонім для реєстрації на сайті та взаємодії незнайомих у реальному житті комунікантів, виникають сприятливі умови для створення неправдивих персональних сторінок. За допомогою кількісного аналізу встановлено, що в текстах повідомлень відбувається часткове нівелювання ознак гендеру, що цілком відповідає принципу потенційної анонімності.

Принцип афіліації відображає тенденцію до створення в межах однієї соціальної мережі або мікроблогу додаткових груп, в яких учасники долучаються до обговорення тем і проблем, які становлять для них особливий інтерес. У зв'язку з цим виділено Ми-стратегію як спосіб самоідентифікації через належність до певної соціальної групи та її різновид – Вони-стратегію як спосіб соціальної самоідентифікації через протиставлення.

Кузьмичов Г.Ю. (ВІКНУ)

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ СЛОВНИКА "МУЛЬТИТРАН" У ЛІНГВІСТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВІЙСЬК

Розглядається питання доцільності впровадження словника "мультитран" у військового перекладі. Аргументація базується на власноруч проведеному емпіричному дослідженні.

Переваги :

– динамічність бази, власне характерна більшості електронних словників риза.

Ключовим моментом є динаміка розвитку військової термінології.

Данна перевага досягається за рахунок того що база словника доступна для редагування користувачами.

– доступність для використання, оскільки словник доступний для використання з веб-сторінки.

– присутній тематичний розподіл пластів лексики, що в данному випадку дозволяє виокремити військове значення конкретної лексеми від загальноживаного чи іншого специфічного.

– словник містить у собі словосполучення, тобто готові перекладацькі рішення, що значною мірою пришвидшує процес здійснення пошуку перекладу

– зручність використання у порівнянні з друкованими аналогами, що досягається за рахунок програмної оболонки.

Недоліки:

– російська мова перекладу, що в свою чергу загальмовує пошук відповідника;

– неакадемічність видання, спровокована непіддатним перевірці колективом авторів (неавторитетність як результат)

– велика кількість варіантів перекладу, що затрудняє процес пошуку відповідників, відповідно стає зрозуміло, що необхідний певний мовний рівень і навички користування словником.

Ляшенко Н.В. (ВІКНУ)

СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ

Таке поняття, як перекладацька стратегія, давно і міцно закріпилося в загальній перекладацькій практиці. Воно означає суть і порядок дій перекладача в процесі роботи з конкретним текстом. У цій ситуації доречно використати поняття "дії перекладача".

В першу чергу, треба визначити чіткі межі таких понять, як перекладацька стратегія і перекладацькі дії. Під перекладацькими діями мається на увазі комплекс певних дій, що дозволяють здійснювати переклад, тоді як перекладацька стратегія означає певний алгоритм дій, який усвідомлено підбирається перекладачем для перекладу одного певного тексту, або текстів, об'єднаних в групи.

Уперше про поняття перекладацької стратегії заговорив Х. Крингс, який виніс пропозицію про визначення в якості стратегії перекладу потенційних планів перекладача, які могли б бути використані для вирішення певних перекладацьких завдань. При цьому Крингс розмежовує такі поняття, як макростратегія і мікростратегія, маючи на увазі під першим варіантом методи рішення певних завдань, поставлених перекладачем перед самим собою, тоді як мікростратегія в його розумінні припускає наявність способів рішення однієї-єдиної задачі. Якщо зупинитися конкретніше на макростратегії, то можна виділити три основні етапи: проведення передперекладацького аналізу, безпосередньо переклад тексту і постперекладацьку обробку.

Таким чином, стратегія перекладу означає не що інше, як алгоритм дій перекладача, який він усвідомлено розробляв експериментальним шляхом. Стратегія спрямована на створення продукту, яким в даному випадку виступає перекладений текст, при цьому обов'язково повинна враховуватися професійна етика перекладача.

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РАДІОПЕРЕГОВОРІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Інтерес до проблеми перекладу радіопереговорів з боку лінгвістів та всебічне вивчення цього питання в курсі теорії та практики перекладу є досить розповсюдженим. Такі відомі лінгвісти як Завалова Н.Д., Колосов В.А, Мальковская Т.А., Кміта Є.В., Frick F.S. зробили значний вклад у розвиток цієї тематики.

Переклад радіопереговорів є особливим видом перекладу. Критерієм точності перекладу радіопереговорів є тотожність інформації, що повідомляється на різних мовах, а цілісним (адекватним або повноцінним) визнають лише такий переклад, що передає цю інформацію рівноцінними засобами. Тобто переклад має передавати не тільки те, що виражено оригіналом, але й передавати це так, як це виражено в оригіналі. Належність оригіналу до функціонального стилю може впливати на характер перекладацького процесу і вимагати від перекладача радіопереговорів застосування особливих методів і прийомів.

Радіопереговори – обмін певною інформацією, переговори, які здійснюються по лінії радіозв'язку. Це спосіб передачі інформації на відстані за допомогою електромагнітних хвиль, розповсюджуваних спеціальними станціями. Радіопереговори відрізняються від інших видів зв'язку в першу чергу тим, що фрази повинні бути лаконічними, тобто короткими та зрозумілими для тієї людини, кому інформація передається.

Лінгвістичні особливості радіопереговорів досліджувалися О.В. Акімовою, П.А. Корчемним, І.М. Луцкихіною, Т.О. Мальковською, А.Ф. Пчеліновим, М.І. Солнишкіною та ін. Аналіз зазначених праць дозволив дійти висновку, що лінгвістичними аспектами радіопереговорів є: лаконічність, однозначність, чіткість; відносна свобода побудови висловлювань; типова "фразеологія", що спрямована на максимальне використання стандартних слів і фраз, чітку і зрозумілу вимову, уникання багатослів'я в стандартних умовах; використання нестандартних мовних одиниць у нестандартних ситуаціях; строге тематичне спрямування змісту.

*к.т.н. Марченко-Бабіч О.М. (ВІКНУ),
Кушнір М.Л. (ВІКНУ)*

СИСТЕМА ІНФОРМУВАННЯ ІНОЗЕМНОЇ АУДИТОРІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Воєнна безпека держави передбачає захищеність її життєво-важливих інтересів у воєнній сфері та включає низку компонентів, одним з яких є інформаційний. Досвід провідних країн свідчить про його важливу роль у забезпеченні національних інтересів під час збройних конфліктів, зокрема шляхом

певного висвітлення обстановки у власній країні та дій власних військ на фоні тенденційного подання інформації щодо уряду і військ противника. Тому для забезпечення воєнної безпеки держави важливою є наявність сил і засобів інформаційного впливу в іноземному інформаційному просторі, із поширенням інформації мовами країн, на які цей вплив виконується.

Однією з країн, яка реалізує такий спосіб інформаційного забезпечення, є Російська Федерація, що значно активізувала зусилля за цим напрямом під час ведення антиукраїнської воєнної кампанії.

Так, останнім часом міжнародну стурбованість викликає розширення фінансованого Кремлем інформаційного мовлення за межами РФ. У першу чергу, у цьому було помічено цілодобовий канал Russia Today. Зарубіжними експертами відмічається значне зростання активності іншомовних інформаційних джерел РФ після російського вторгнення на територію України. Так, однією з актуальних проблем порядку денного на саміті Великої двадцятки в Австралії (2014 р.) було винесено питання про активізацію російських каналів новин і викривлення ними реальної картини подій в Україні.

Аналіз діяльності російських інформаційних джерел іноземними мовами у світовому інформаційному просторі свідчить про систематичне формування негативного міжнародного іміджу України, зокрема шляхом поширення дезінформації про неї, що становить інформаційну загрозу для нашої держави. Реалізація такої загрози веде до завдання суттєвих збитків нашій державі та її Збройним Силам, що в підсумку призводить до зниження обороноздатності України.

З огляду на вищезазначене, в Україні доцільно створення ефективної та всеохопної системи інформування іноземної аудиторії про реальний стан речей в Україні та її Збройних Силах, загалом, і протидії діяльності передовсім РФ в іноземному інформаційному просторі, зокрема. Така система має включати фаховий спеціалізований (за можливості – всеохоплюючий) моніторинг українських ЗМІ, котрі публікують інформаційні та аналітичні матеріали українською і російською мовами. Розробка відповідних принципів та основних засад і створення на цій основі відповідної програми здійснення такого моніторингу є необхідною передумовою забезпечення якості цього процесу.

Важливим аспектом у створенні дієвої системи інформування іноземної аудиторії має неодмінно бути моніторинг інформаційного продукту іноземними мовами, який створюють українські ЗМІ. Незважаючи на досить скромний обсяг та цілу низку проблем як фахового (передовсім – мовного), так і політичного та ідеологічного характеру, що є властивими для цього продукту, беззаперечним є той факт, що такий продукт існує (як приклад можна назвати сайти англійською, німецькою, іспанською та китайською мовами Національного інформаційного агентства "Укрінформ") і він вартий уваги, зокрема з огляду на проанонсовані плани держави розвивати український інформаційний продукт іноземними мовами.

На початковому етапі створення української системи інформування іноземної аудиторії про реальні події в Україні та про її Збройні Сили тощо могло б стати створення локальної системи моніторингу та локальної бази даних за його

результатами (своєрідної демонстраційної "моделі" для перевірки основних вимог і принципів створення, демонстраційного показу та, що є досить важливим, аналізу попиту на такого роду інформаційний продукт з боку іноземного споживача) на базі, наприклад, сайту Військового Інституту КНУ імені Тараса Шевченка.

Складовою української системи інформування іноземної аудиторії повинно бути залучення системи військової освіти, в рамках якої повинна відбуватись підготовка військових журналістів та військових перекладачів для поширення мовлення у світовий інформаційний простір. Вони повинні володіти навичками іноземної мови для створення інформаційного продукту, який відповідатиме стандартам провідних світових інформаційних агентств для розповсюдження за межами України. Саме такі заходи значно посилять інформаційний компонент у системі воєнної безпеки і забезпечать надійний захист життєво-важливих інтересів України у воєнній сфері.

Мороз І.П. (ВІКНУ)

АДАПТАЦІЯ ФРАНЦУЗЬКИХ (АНГЛІЙСЬКИХ) ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКОМУ ВІЙСЬКОВОМУ ТЕКСТІ

Лексика жодної мови в світі не розвивається ізольовано. Між мовами постійно відбувається взаємодія, завдяки якій вони доповнюють та збагачують одна одну. Тому питання про шляхи, напрями, інтенсивність впливів однієї мови на іншу, динаміки структури мови-реципієнта під впливом інших мов залишаються актуальними для сучасного мовознавства.

Одним із шляхів збагачення лексичного складу мови є запозичення іншомовних елементів. Це пов'язано з тим, що між народами весь час існують певні економічні, політичні, культурні зв'язки, внаслідок яких у кожную мову проникають слова та вирази з інших мов. Враховуючи те, що Україна з кожним роком посилює свою співпрацю з іноземними країнами та міжнародними організаціями, зокрема в оборонній сфері, виникає потреба найменування українською мовою явищ, які вже існують в світовій практиці. Це в свою чергу стало причиною значного надходження іноземної лексики в українську мову, в тому числі і у військовий текст.

Проблем запозичення військової лексики стосується значна кількість досліджень, які чітко демонструють, що лексеми на позначення військової справи досить неоднорідні за своїм походженням. Помітну роль у засвоєнні міжнародних термінів практично в усіх галузях діяльності відіграють сучасні романо-германські мови, зокрема: французька, англійська, німецька.

Процес запозичення іншомовних слів в українську мову спричинений внутрішньомовними (необхідністю позначення нових понять і реалій), а також екстралінгвістичними чинниками (етапами розвитку військових галузей та мовними контактами, що відбуваються під час війн та військових конфліктів), які в свою чергу зазнають процесів графічної, фонетичної та морфологічної асиміляції.

*Нікіфорова О.М. (ВІКНУ),
к.філол.н. Юндіна О.В. (ВІКНУ)*

ТЕКСТИ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОЇ ТЕМАТИКИ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Військовий перекладач має справу з різноманітними письмовими текстами. Л.Л. Нєлюбін серед них виділяє військово-політичні й військово-публіцистичні матеріали, військово-наукові й військово-технічні матеріали, військово-художні матеріали та акти військового управління (різні військові документи). Г.М. Стрелковський, в свою чергу, виділяє тексти інформативного змісту та тексти, які регламентують життєдіяльність військ, на основі функціонального призначення та змістовної спрямованості. Отже, двома основними критеріями виділення типів текстів у військовому перекладі є функція тесту (приналежність до функціонального стилю) та його змістовно-тематичне наповнення.

Найбільш загальною класифікацією можна вважати виділення текстів інформативного характеру та художніх текстів. У загальній теорії перекладу перекладознавці розділяють тексти на різні типи відповідно до їх жанрово-стилістичної приналежності (М.П. Брандес, В.С. Віноградов, В.Н. Комісаров, В.В. Сдобніков, А.В. Федоров, А.Д. Швейцер).

Відповідно до тематичного критерію у військовому перекладі можна виділити такі види текстів: військово-політичний, військово-технічний та військово-спеціальний.

Мовною ознакою текстів військово-політичної тематики є, звичайно, військово-політична лексика, що представлена військовими та політичними термінами, стандартними стійкими висловами, номенклатурами та кліше.

Сфера призначення військово-політичних текстів характеризується широкою направленістю, тобто, адресантами є широкий загал: цивільні і військові фахівці у галузі військового будівництва, національної стратегії та оборони, журналісти, викладачі і студенти профільних вузів та факультетів.

Прикладами текстів військово-політичної тематики є Стратегія національної безпеки, Воєнна доктрина, Біла книга, Стратегічний оборонний бюлетень, Основні напрямки реформування та розвитку Збройних Сил України, Анкета процесу планування та оцінки сил.

Пацалов О.Ю. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНОЇ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛАХ СТАНДАРТУ НАТО AMEDP-13 NATO GLOSSARY OF MEDICAL TERMS AND DEFINITIONS)

Тема "Особливості відтворення англійської військово-медичної лексики (на матеріалах стандарту НАТО Amed P-13 NATO Glossary of medical terms and definitions)", яка є досить актуальною з огляду на те, що сучасна військово-політична обстановка в світі, геополітичне положення України, зростання

загрози міжнародного тероризму обумовлюють нові підходи в Збройних Силах України, котрі беруть участь в багатьох миротворчих операціях з врегулювання локальних конфліктів в різних регіонах світу.

Враховуючи сучасний обсяг миротворчої діяльності та визначені пріоритети розвитку даного напрямку, збереження активної участі України у міжнародних військових формуваннях та розширення формату заходів, спрямованих на підтримання миру і безпеки, зміцнення міжнародного авторитету та підтвердження прагнень України до інтеграції в Європейський і Євроатлантичний безпековий простір, а також забезпечення реалізації національних інтересів, можна стверджувати про необхідність подальшого проведення досліджень, спрямованих на забезпечення виконання різноманітних завдань.

Реалізуючи національну політику у сфері безпеки, Україна активізує свою діяльність, спрямовану на поглиблення конструктивного співробітництва з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО), Європейським Союзом (ЄС), Радою Євроатлантичного Партнерства (РЄАП), Організацією з питань безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) та Радою Європи (РЄ), на основі яких формується нова архітектура європейської безпеки XXI століття.

Подолання мовного бар'єру, на сьогоднішній день, залишається одним з найпроблемніших питань, що постають в процесі підготовки миротворчого контингенту. Аналіз труднощів, з якими стикаються військовослужбовці в процесі проходження служби у багатонаціональних контингентах, свідчить про недостатнє володіння спеціалізованою лексикою, що набула власного вузького значення в межах певної категорії військовослужбовців.

Досвід показує, що якісне виконання завдань у складі багатонаціональних підрозділів можливе при наявності у їх складі кваліфікованих військових перекладачів, а при їх відсутності необхідного рівня знань специфічної лексики у військовослужбовців, що виконують завдання в багатонаціональному середовищі. Це зумовило потребу у підвищенні рівня перекладу сучасних англійських військово-медичних термінів у військовій сфері. Загострення мовних проблем диктує пошук нових рішень. Через це значення перекладацької діяльності постійно зростає, але разом з цим виникають різноманітні перекладацькі проблеми. В першу чергу, стандартизована військово-медична термінологія необхідна військовим та цивільним лікарям і військовослужбовцям, які беруть участь в бойових діях та міжнародних операціях із залученням різних країн. Організація Північноатлантичного договору запровадила для всіх країн-членів глосарій військово-медичної лексики задля сприяння взаєморозумінню в межах НАТО завдяки стандартизації термінології медичного планування та проведення медичних операцій.

Серед досліджень, присвячених питанням медичної термінології, значне місце належить визначенню способів її творення, що розглядалися такими вченими, як: А.В. Боцман, О.Б. Петрова; становленню специфіки функціонування іншомовних медичних термінів: W. Labov; освітленню проблем їх етимології С.В. Вострова. Дослідженням різних аспектів окремих терміносистем присвячені праці багатьох вчених, зокрема: Л.Ю. Зубової, Т.Р. Кияка, Д.В. Самойлова, С. Galinski та інших.

ПЕРЕКЛАД ХУДОЖНІХ ФІЛЬМІВ

Фільм як об'єкт лінгвістичного дослідження завжди викликає певні труднощі, оскільки є складною системою поєднання знань, що містить, окрім тексту, ще й екстралінгвістичні фактори, важливі для його розуміння, а також вказівку на учасників комунікації та на процеси створення і відтворення повідомлення (інформації). Переклад фільму завжди пов'язаний з певними труднощами не тільки лінгвістичного, але й технічного характеру, що безпосередньо впливає на ступінь еквівалентності та адекватності перекладу оригіналу, а також його технічному втіленню на екрані.

За словами Лотмана Ю.М., "сутність кіномистецтва полягає в синтезі двох типів оповіді – образотворчого і словесного, і художній фільм вибудовується на основі різних кодів, причому всі вони обумовлюють один одного.

Закінчений список рівнів кіно мови скласти вельми складно, так як елементів тому кіно мови може бути будь-яка одиниця тексту (зорово-образна, графічна або звукова), яка має альтернативу, хоча б у вигляді не вживання її самої, і, отже, з'являється в тексті не автоматично, а пов'язана з деяким значенням. При цьому необхідно, щоб як у вживанні її, так і у відмові від її вживання виявлявся деякий вловимий порядок (ритм).

Весь механізм зіставлення і відмінностей, що зв'язує кінообрази в оповідання, може бути охарактеризований як належить граматиці кінематографа. Разом з тим у кіно є і лексика – фотографії людей і предметів стають знаками цих людей і предметів і виконують функцію лексичних одиниць".

к.філол.н. Тирон І.В. (ВІКНУ)

ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПАРЕНТЕТИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ У БЛОГАХ СУЧАСНОГО МЕДІЙНОГО ДИСКУРСУ

Бурхливий розвиток блогів на сторінках електронних видань, а також ведення блогів журналістами, посилили особистісне начало, що уможливило вираження індивідуально-суб'єктивного ставлення до предмета і настанову журналіста на діалогічність з онлайн-читачами. Це зумовило широке використання парентетичних конструкцій, які допомагають авторові виразити свої інтенції в експресивній формі та виконують різноманітні комунікативно-прагматичні функції. Так, у наступному прикладі парентетична конструкція допомагає авторові уточнити, деталізувати інформацію: *Douglas's unique and inspiring story – she's one of the few African-American gymnasts ever to compete in the Olympic Games and the first black woman to take the all-around individual title – has helped her capture the covers of Time and Sports Illustrated* ("The Daily Beast").

У наведеному прикладі парентеза, виражена складносурядним реченням в інтерпозиції, допомагає деталізувати інформацію про успіхи учасниці Олімпійських ігор, що відбулися 2012 року у Великобританії.

До складу складносурядного парентетичного речення входять словосполучення *one of the few, the first black woman, the all-around individual title*, які є засобами вираження позитивної оцінки і висловлення автором поваги до спортсменки.

Уточнення деталей інформації за допомогою парентези урізноманітнює синтаксичну будову речення та допомагає авторові уникнути одноманітного викладу думки, привертаючи увагу онлайн-читача саме до цього відрізка мовлення, наприклад: *Julianne Hough Shops For A Se XXXy (And Politically Correct) Costume In Hollywood!* ("PerezHilton Blog").

Парентеза в інтерпозиції (*And Politically Correct*), у якій міститься коментар автора щодо одягу американської акторки Джуліан Хаф, надає більше деталей щодо смаку акторки. Графічне оказіональне слово *sexxy* відразу привертає увагу онлайн-читача.

Безсумнівно, парентези у взаємодії з іншими синтаксичними засобами допомагають реалізувати низку додаткових прагматичних інтенцій автора. Уточнення і деталізація інформації може супроводжуватися одночасно з проявом авторської емоційності, наприклад: *Eversince this morning's announcement that Destiny's Child is getting back together – Beyonce! Michelle! Kelly! – for a compilation album and a new song, I haven't been able to do anything else but listen to the gals non-stop. (Whoops, probably shouldn't admit that at work...)* ("Glamour").

Зосереджена конвергенція парентетичної конструкції з окличними реченнями *Beyonce! Michelle! Kelly!* сприяє експресивній актуалізації антропонімів на позначення імен зірок шоу-бізнесу. Парентетична конструкція в постпозиції *Whoops, probably shouldn't admit that at work...* та іменник *gals* створюють розмовний стиль викладу думок автором. Емоційність другої парентези поглиблюється вигуком *whoops*, що передає внутрішній стан мовця.

У наступному прикладі взаємодія парентези і лексичного повтору використовується не лише для того, щоб звернути увагу читача на додаткові особливості описуваної події, явища чи людини, а й виразити власну оцінку: *Maybe they are guests of the hotel (smart, really smart with really deep pockets), or maybe they just line up really, really early, but fans position themselves at every corner of the hotel hoping to catch a glimpse of their favorite celeb* ("Glamour").

Парентеза у взаємодії з лексичним повтором вносить додаткову інформацію про гостей готелю. Редуплікація прикметника *smart* і прислівника *really* допомагає авторові виразити власну позитивну оцінку щодо гостей готелю. Розмовний іменник *celeb* вказує на розкутість викладу мовцем власних думок.

У віртуальному просторі, в якому представлене різноманіття вербальної, візуальної та аудіовізуальної інформації, парентетичні конструкції виконують роль своєрідного "екскурсовода" сторінками блогів сучасного медійного дискурсу: *When Hugh Hefner's wife Crystal went brunette – well, ombre brunette-ish – over New Year's, the Playboy founder didn't exactly love the change, according to Us Weekly: "I came home and said, 'Hef, how do you like my hair?' And he said, 'When's it going back blonde?" (Click that Us Weekly link to see a pic of her brunette hair)* ("Glamour").

У наведеному прикладі автор послуговується двома парентетичними конструкціями. Використання першої парентези – *well, ombre brunette-ish* – сприяє

детальному опису нової зачіски Крістал. Друга парентетична конструкція у постпозиції (*Click that Us Weekly link to see a pic of her brunette hair*) закликає онлайн-читача перейти за відповідним гіперпосиланням та ознайомитися детальніше з інформацією. Використання парентез полегшує сприйняття висловлювання, що є дуже важливим для текстів сучасного медійного дискурсу.

Швацька В.А. (ВІКНУ)

СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЛЕКСИКИ РЕКЛАМНИХ СЛОГАНІВ

Вислів "реклама – двигун прогресу" досить точно розкриває головне завдання реклами: передачу інформації про товар, знайомство можливих споживачів з ним та переконання потенційного покупця в необхідності придбання об'єкту реклами. Сила рекламного впливу залежить від такого фактору, як запам'ятовуваність інформації. Для досягнення ефекту переконання недостатньо просто повідомити інформацію. Звідси основна мета використання слогану – привернення уваги до товару, ознайомлення споживача з ним використовуючи короткі та максимально експресивні словосполучення.

Основна мета слогана – привернення уваги до об'єкта реклами – здійснюється шляхом яскравості мовної форми рекламного лозунгу. Для її створення використовується цілий набір засобів виразності, одним з яких є стилістично маркована лексика.

Лексичі рекламного тексту властива виразність, експресивність, емоційна забарвленість та оцінність. Слова з високою "рекламною цінністю" формують образ предмету реклами та згодом легко викликають з ним асоціації та формують уявлення про нього.

Засоби привернення уваги, породження довіри та переконання досить різноманітні:

1. Поєднання лексики, що належить до абсолютно різних груп (техніцизми, терміни, розмовна лексика, поетизми і т.д.);
2. Використання розмовної та некодифікованої експресивної лексики;
3. Використання сленгу;
4. Використання okazіоналізмів.

Метою рекламного тексту є підкреслення переваг товару та приховання його недоліків. Але, оскільки неправда в рекламному повідомленні може призвести до судових позовів на рекламодавця з боку будь-якої громадської організації чи приватної особи, то рекламісти використовують стилістичні прийоми, що дозволяють "збрехати, не збрехавши". До таких прийомів відносяться жартовливі гіперболи, антитези, метафори, метонімії і т.д.

Отже, використовуючи великий арсенал лексичних засобів посилення експресивного впливу, рекламний слоган виконує одну з важливих функцій рекламного тексту – привертає увагу потенційного покупця на саму рекламу, що може в подальшому викликати його інтерес уже до товару.

СТИЛЬ АВТОРА І СТИЛЬ ПЕРЕКЛАДАЧА

Відтворення авторського ідіостилю вважають одним із найважливіших і, водночас, найскладніших питань. Складність відтворення стилю письменника обтяжується тим, що індивідуальні особливості творчості кожного автора відображають унікальність та неповторність конкретної людини, її світосприйняття, психологічний стан та спроможність відображати оточуючий світ у соціально значущих формах і втілювати власні думки, ідеї тими засобами рідної мови, що відповідають конкретному індивідуальному задуму. Як зазначає А.В. Федоров, індивідуальна своєрідність творчості, що знаходить своє відображення в системі використання мовних засобів, тісно пов'язана з світоглядом автора, його естетикою, естетикою літературної школи й епохи.

Робота перекладача як творчий процес, як чинник, що позначається на перекладі, заслуговує на увагу як окремий предмет дослідження. Теоретична актуальність цієї проблеми тісно пов'язана з категорією творчого методу, посилюється потребами в розвитку критики перекладу, яка прагне чітких об'єктивних критеріїв для оцінки перекладної літератури, зокрема художньої. Специфіка художнього тексту призводить до того, що перекладачу потрібно виконувати багато функцій і до нього висувається ряд особливих вимог. На відміну від звичайного читача, перекладач має сприймати зрозумілий йому текст оригіналу очима представника іншої культури, оцінювати ступінь зрозумілості або незрозумілості, звичності або незвичності як змісту, так і форми. Перекладач весь час повинен знаходитись ніби по обидві сторони межі між двома культурами.

Водночас, творчий акт перекладача не може бути точною копією творчого акту автора оригіналу, оскільки кожний перекладач, сприймаючи твір як об'єктивну даність переосмислює його і наділяє якимись своїми, індивідуальними ознаками. Ці індивідуальні ознаки виявляються у мовних засобах, вжитих перекладачем. Стил перекладача зазвичай вивчається через виявлення та аналіз характерних перекладацьких рішень.

Якимець В.В. (ВІКНУ)

ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКІ РІВНІ ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ

Документ Ради Європи під назвою "Загальноєвропейські компетенції володіння іноземною мовою: вивчення, викладання, оцінка" ("Common European Framework of Reference: Learning, Teaching, Assessment") відображає підсумок започаткованої ще в 1971р. роботи експертів країн Ради Європи щодо систематизації підходів до викладання іноземної мови й стандартизації оцінок рівнів володіння нею. "Компетенції" визначають, чим необхідно оволодіти тим, хто

вивчає мову, щоб використовувати її з метою спілкування, а також, які знання та вміння йому необхідно засвоїти, щоб комунікація була успішною.

Учасники даного проекту спробували створити стандартну термінологію, систему одиниць або загальнозрозумілу мову для опису того, що складає предмет вивчення, а також для опису рівнів володіння совою незалежно від того, яка мова вивчається, у якому освітньому контексті, якій країні, інституті, школі, на курсах чи приватно, та які методики при цьому використовуються. У результаті була розроблена **система рівнів володіння мовою і система опису цих рівнів** із використанням стандартних категорій. Ці два комплекси створюють єдину мережу понять, яка може бути використана для опису стандартною мовою будь-якої системи сертифікації, а отже й будь-якої програми навчання, починаючи зі встановлення задач і мети навчання та закінчуючи досягнутими в результаті навчання компетенціями.

"Загальноєвропейські компетенції" приділяють особливу увагу оцінці рівня володіння мовою. Роль розробки "Загальноєвропейських компетенцій" можна звести до трьох основних способів її застосування:

1) **Визначення змісту текстів та іспитів;**

2) **Добір критеріїв оцінки успішного досягнення навчальної мети** – при цьому критерії можуть бути застосовані як до конкретного випадку оцінки усного чи письмового використання мови, так і оцінки протягом тривалого періоду, що здійснюється викладачем чи самими учнями (при самооцінці);

3) **Опис рівня володіння мовою**, виявленням існуючими тестами та іспитами, що дозволяють порівнювати між собою різні системи атестації.

Яковенко А.О. (ВІКНУ)

ВПЛИВ КОНТЕКСТУ НА ІНТЕНЦІЮ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

У процесі перекладу граматичні і лексичні форми сприймаються у нерозривному зв'язку і постійній взаємодії. Тільки у складі речення розкриваються функції слова і встановлюється його конкретне значення. Але було б невірно робити звідси висновок, що проблема перекладу окремо взятого слова чи окремо взятого словосполучення не повинна ставитися у теорії перекладу. Так само, як структура речення визначає функцію слова, так і слово, особливо його характер і спосіб його сполучення з іншими словами, впливає на структуру речення. Це особливо важливо враховувати при перекладі з англійської мови, де слова не мають таких чітко виражених морфологічних характеристик, як в українській мові.

У процесі перекладу слово не сприймається ізольовано. Воно живе своїм життям тільки в мовленні, у контексті висловлювання. Цей контекст, що розкриває справжнє значення слова, може бути вузьким (контекст словосполучення, смислової групи, речення) або широким – контекст абзацу або всього тексту, що перекладається. Деколи для правильного перекладу одного слова необхідно ознайомитися із всім напрямом творчості письменника в цілому.

Однак, не всі слова в реченні рівноправні у смисловому відношенні і не всі вони в однаковій мірі залежать від контексту. Є одна категорія слів, які майже не залежать від контексту речення і, навпаки, самі є визначальними елементами тексту. Це слова, представлені у двомовних словниках постійними рівнозначними відповідниками – еквівалентами. Це назви реалій, власні імена, географічні назви, терміни. Саме ці слова перш за все доходять до свідомості перекладача і допомагають йому визначити ситуацію або обстановку.

Секція 7

ГЕОІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ГІС

Мобільна ГІС являє собою розширення географічної інформаційної системи з робочого місця в польові умови. Мобільні ГІС дозволяють польовому штату спеціалістів збирати, зберігати, оновлювати, маніпулювати, аналізувати та відображати географічну інформацію. Мобільні ГІС складаються з трьох основних компонентів:

- мобільні пристрої;
- системи глобального позиціонування (GPS);
- бездротовий зв'язок для доступу до ГІС через Інтернет.

Завдяки цим трьом компонентам фахівець, що знаходиться на об'єкті, може мати повноцінний доступ до всіх даних, якими володіє підприємство.

Програмне забезпечення для мобільних пристроїв дозволяє користувачам отримувати віддалений доступ до інформації у реальному часі з будь-якого місця. ArcGIS for Mobile дозволяє організаціям розширити застосування ГІС за рахунок використання ГІС-додатків на мобільних пристроях. Це дає можливість інтерактивно в польових умовах використовувати та оновлювати ГІС-дані, підтримуючи зв'язок з серверними сховищами і забезпечувати точність і актуальність баз даних.

ArcPad являє собою завершений готовий до використання мобільний додаток для картографування та збору польових даних, який здатний забезпечити доступ до бази даних картографування та систем глобального позиціонування (GPS) за допомогою кишенькових та мобільних пристроїв.

Створення цифрових просторових даних з використанням ArcPad та GPS суттєво відрізняється від традиційної технології польових знімачів. ArcPad дозволяє значно прискорити процес орієнтування та навігації на місцевості, контролювати точність зйомки об'єктів безпосередньо під час виконання роботи за допомогою функції відображення на дисплеї поточного місцезнаходження та фонові карти.

Ще однією особливістю є властивість ArcPad працювати в якості клієнта ArcIMS, що відкриває перед користувачами ArcPad практично необмежені можливості в отриманні вихідних даних з будь якого сервера, підключеного до мережі Інтернет.

ArcPad об'єднує можливості GPS, візуалізацію просторових даних та географічну базу даних в реальному часі, що являє собою незаперечну перевагу перед іншими засобами швидкого створення просторових даних безпосередньо в полі.

ВИКОРИСТАННЯ ArcGIS DESKTOP ДЛЯ ОПЕРАТИВНОГО ВИПРАВЛЕННЯ ТОПОГРАФІЧНИХ КАРТ

На даний момент ця тема є дуже важливою, оскільки за час проведення АТО ми побачили, що Збройні Сили України не мають достатньо досвіду в цьому напрямку.

В ході бойових дій на сході України на місцевості відбуваються значні зміни, а основним засобом оцінки місцевості і управління військами є топографічна карта. Тому з метою швидкого приведення змісту топографічних карт у відповідність до місцевості, виконується оперативне виправлення.

Оперативне виправлення топографічної карти виконується з використанням програмного забезпечення ГІС і передбачає внесення найбільш важливих змін, що відбулися на місцевості, в відповідні тематичні шари листів електронної чергової карти. Аерофотознімки, космічні знімки, електронні (або паперові) карти, матеріали геодезичних робіт, дані розвідок, служб, місцевої влади, та цивільних організацій – є джерелом даних про зміни на місцевості.

Саме ж виправлення (нанесення змін), виконується в редакторі інструментальної ГІС і проводиться методом автоматичної або напівавтоматичної векторизації растру, чи цифруванням за растровою підложкою.

Програмне забезпечення ArcGIS Desktop підтримують не тільки геометричну модель даних, але й забезпечують підтримку реляційної бази даних, де зберігаються інші – якісні та кількісні характеристики (атрибути) об'єктів карти.

Якщо це необхідно, програмне забезпечення дозволяє додати до семантики об'єкта нові характеристики, або виконувати операції зв'язку з зовнішньою базою даних.

Ця функція в процесі оперативного виправлення карти виявляється важливою при нанесенні на карту надписів чи підписів для об'єктів у випадках, коли джерелом даних є довідкові матеріали або дані різних організацій чи органів влади.

Таким чином, використання програмного забезпечення ArcGis Desktop, для оперативного виправлення топокарт дозволяє: якісно змінити зміст операцій нанесення змін, надписів та перенесення даних з одного оригіналу карти на інші і істотно скоротити час на виготовлення оперативно виправленої карти, виключити потребу в тиражних відбитках топокарт для виготовлення одиничних копій або малих тиражів спеціальних карт, підвищити якість робіт та точність нанесення змін місцевості.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ ДОРОЖНЬОЇ МЕРЕЖІ НА ТОПОГРАФІЧНИХ КАРТАХ МАСШТАБУ 1:250 000

Топографічні і оглядово-топографічні карти служать найважливішими матеріалами для складання карт.

Топографічні і оглядово-топографічні карти, є картами загальнодержавного значення. Вони характеризуються науково-обґрунтованим вибором масштабного ряду, узгодженою системою графіки та номенклатури, спільністю проекції (для карт масштабів 1:10 000 – 1:500 000), детальністю, узгодженістю змісту зображуваних на топографічних картах об'єктів і елементів, наочністю оформлення.

Узгодженість змісту карт означає, що на даній карті показуються всі об'єкти та елементи, наявні на карті більш дрібного масштабу, якщо їх наявність підтверджується достовірними картографічними матеріалами.

Зміст топографічних і оглядово-топографічних карт підтримується на рівні сучасності.

Для цього через певні проміжки часу в карти вносяться виправлення, відповідні тим змінам, що сталися на місцевості. Цей процес називається оновленням карт.

Нанесення дорожньої мережі на картах масштабу 1:250 000 відбувається за допомогою спеціальних узгоджених знаків.

Шосейні і ґрунтові дороги при зображенні на картах поділяють на дороги з покриттям і без покриття.

До доріг з покриттям відносяться автостради, вдосконалені шосе, шосе і поліпшені ґрунтові дороги.

Зображення дорожньої мережі проводиться у певній послідовності.

В першу чергу наносяться залізниці, потім капітальні дороги, вдосконалені шосе і шосе, поліпшені ґрунтові і, нарешті, решта доріг і стежки.

Перед нанесенням доріг показуються дорожні споруди, умовні знаки яких переривають зображення доріг – залізничні станції, мости, труби, кілометрові стовпи і т.д.

Залізниці і автогужові дороги, до покращених ґрунтових доріг включно, наносяться відразу на всьому аркуші карти.

Решта доріг і стежки у вищевказаній послідовності викреслюються окремими ділянками, обмеженими зображенням найважливіших доріг або природних рубежів: річок, гірських хребтів і т.д.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ КАРТОГРАФІЧНОЇ ГЕНЕРАЛІЗАЦІЇ

Географічна карта покликана виділяти найбільш важливі об'єкти з їх типовими ознаками і характерними особливостями. Це досягається за допомогою генералізації.

Основне завдання генералізації полягає в тому, щоб з багатьох предметів і явищ, спостереження і вивчення яких можливе в натурі або за допомогою аерозйомочних, описових і статистичних матеріалів, виявити і відобразити на карті найбільш суттєві.

Це завдання вирішується шляхом:

- відбору предметів і явищ, що підлягають нанесенню на карти;
- узагальнення їх якісних і кількісних характеристик;
- узагальнення їх обрисів (контурів).

Всі ці дії знаходяться в тісному взаємозв'язку і становлять в загальному складний процес картографічної генералізації.

Отже, під картографічної генералізацією слід розуміти процес виявлення і відображення на картах істотних, типових властивостей і характеристик особливостей предметів і явищ, що картографуються.

"Генералізація стоїть біля колиски картографії в самій географії" – справедливо сказав відомий радянський географ Н.Н. Баранський.

Картографічна генералізація – це відбір і узагальнення зображуваних на карті об'єктів відповідно до призначення і масштабу, змісту карти і особливостей території, що картографується.

Генералізація проявляється в узагальненні якісних і кількісних характеристик об'єктів, відверненні від частковостей і деталей заради показу головних рис просторового розміщення.

Завдяки генералізації карта стає не просто копією об'єкту.

Вона "пропускається" через голову і руки картографа і несе на собі відбиток його уявлень про об'єкт, знань, наукового досвіду.

к. геогр.н., доц. Габчак Н.Ф. (УжНУ)

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ГЕОЛОГІЧНИХ ПАМ'ЯТОК ЯК ЦІННИХ ТУРИСТИЧНИХ ОБ'ЄКТІВ У МЕЖАХ ЗАКАРПАТТЯ

Стикування західних кордонів України з ЄС дає підстави говорити про необхідність більш ширшого впровадження "туристичних ідей", які могли б задовольнити попит в першу чергу потенційного туриста-європейця.

Саме для нього туризм західного регіону України є більш доступним з точки зору ціни та відстаней. Закарпаття – не тільки західні ворота в країні, але й чудові ландшафти з багатими рекреаційно – туристичними ресурсами.

Невід’ємним елементом природної системи є геологічне середовище, практичне значення якого важко переоцінити, але це не тільки мінеральна сировина, а й безліч унікальних за різноманітністю природних ландшафтів, що створені геологічними процесами.

Так, науковці Львівського національного університету ім. І.Франка, зокрема: Зінько Ю.В., Мальська М.П. вперше в Україні запропонували цікавий з наукової точки зору проект щодо необхідності обстеження та використання об’єктів неживої природи в геотуристичних цілях на прикладі Львівщини.

Ми долучаємось до даної ідеї і пропонуємо в межах Закарпаття виділити такі геоморфологічні об’єкти як скелі, печери, водоспади, поверхневі карстові форми та інші генетичні форми краю, що перебувають під охороною як пам’ятки природи чи заказники, або уможливають входження в їх перелік.

Це дасть можливість сформувати необхідну базу даних, створити пакет нових карт геологічних та геоморфологічних об’єктів Закарпаття за допомогою комп’ютерної програми Arc Map та провести бальну оцінку перспективи їх використання у розробці нових туристичних маршрутів.

Першочерговими у вивченні, на нашу думку, є наступні геологічні пам’ятки:

- відслонення нижньокрейдяних та верхньокрейдяних відкладів в урочищі Баня с. Перечин;
- пенінські скелі біля села Приборжавського Іршавського району;
- риф міоценового моря, складений багряниковими вапняками на околицях с. Липча Хустського району;
- карстові воронки та печера Жолоб в урочищі Чертеж в селі Крігчеві Тячівського району та інші цікаві геологічні об’єкти.

Перспективною територією є вивчення потенційних туристичних можливостей цінних об’єктів неживої природи в Угольському масиві Хустського району Закарпатської області.

Це дозволить розширити спектр заповідних форм рельєфу Закарпаття шляхом взяття під охорону в межах даного масиву екзотичних вапнякових скель (висотою до 70 м) юрського періоду – клипенів, карстових порожнин в доміні Великої та Малої Угольки.

Кисіль А.В. (ВІКНУ)

КАРТОГРАФІЧНИЙ ДИЗАЙН ЯК ПРОЕКТНО-ХУДОЖНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ У РОЗРОБЦІ КАРТОГРАФІЧНИХ ТВОРІВ

У наші дні на етапах створення та оформлення картографічних творів позначаються тенденції сучасного дизайну та машинної графіки.

Відтепер від карт потрібно не стільки естетичний вплив, скільки ясність, чіткість, наочність та лаконічність передачі змісту. Тому художня графіка і технічна естетика, складові поняття "дизайну" і вживані в картографії, сприяють успішній роботі з картою. На стику з цими дисциплінами розробляються теорія і методи гармонійного оформлення карт як виробів промислового виробництва.

Використання в картографії принципів художнього дизайну полегшує сприйняття карт, сприяє розвитку гарного смаку, а, в кінцевому рахунку, підвищує ефективність використання карт і атласів у науці, практиці, освіті.

Аналізуючи і узагальнюючи багато визначень картографічного дизайну, можна зробити наступний висновок-визначення: картографічний дизайн – це творчий процес художньо-технічної діяльності картографа по трьох напрямках:

- вивчення образотворчих засобів проектування картографічних творів в різні періоди розвитку картографії;

- розробка компоновання картографічного твору, способів і прийомів оформлення елементів художньої графіки і зовнішнього вигляду в цілому з урахуванням призначення і умов роботи з ним;

- створення картографічних творів передбачає використання сучасних економічно вигідних технічних прийомів, що дозволяють спростити і прискорити виготовлення їх зі збереженням необхідної точності картографічного зображення.

На теперішній час інформаційні та дизайнерські технології дозволяють по-новому проаналізувати те, яким чином можна представити користувачам карт та атласів картографічне гео зображення. Сучасні комп'ютерні технології дозволяють не тільки відображати будь-які зображувальні засоби та будь-які види картографічних шрифтів для підписів всіх елементів географічної карти, але і доповнити їх мультимедійною інформацією.

к.т.н. Кольцов Р.Ю. (ВІКНУ)

МОЖЛИВОСТІ КАРТОГРАФІЧНИХ КОМПЛЕКСІВ ДЛЯ ОПЕРАТИВНОГО КАРТОГРАФУВАННЯ

Одним із найважливіших засобів на озброєнні картографічних та топографо-геодезичних частин ЗСУ виступали та виступають рухомі картографічні комплекси. З часу їх появи та початку застосування для забезпечення військ топографічними картами, спеціальними картами, фотодокументами та іншою картографічною продукцією, вони пройшли значний шлях із вдосконалення та покращення.

На сьогоднішній день для вирішення поставлених задач вітчизняні військові картографи можуть розраховувати на два польові рухомі комплекси: АК-5 та РКК-6. Обидва вони вже довели свою придатність для виконання картографами свої обов'язків. АК-5 (армійський картографічний комплект) призначений для картографічних частин.

Натомість, РКК-6 (рухомий картографічний комплект) має дещо більші можливості та призначений для топографо-геодезичного забезпечення військ. Рівень технічного забезпечення та функціональних потенціал даних комплексів дозволяє виконувати поставлені задачі на високому рівні.

Але безперервний розвиток техніки та технологій постійно висуває нові вимоги до забезпечення військ. Відповідно, вищі вимоги висуваються і до рухомих картографічних комплексів.

Сьогодні у світі на озброєння топослужб різних країн стають сучасні картографічні комплекси, які здатні забезпечити виконання як звичних задач (складання і підготовка до видання топографічних і спеціальних карт, виготовлення негативів та діапозитивів, виготовлення друкарських форм різними способами, друк та тиражування різних картографічних творів тощо), так і відповідають сучасним вимогам, які спричинені стрімким розвитком цифрових технологій та іншими реаліями сьогодення (можливість широкого використання ГІС-технологій (інструменти PLTS Defense Solution, ArcGIS Military Analyst від ESRI), виконання всіх робіт у цифровій формі, наявність баз цифрових даних, обробка космічного сегмента, автоматизовані робочі місця картографів).

Також картографічні комплекси повинні відповідати певним вимогам щодо їх мобільності, модульності, можливості маскуванню від будь-якого виявлення ворогом та зручності експлуатації при різних кліматичних умовах тощо.

Важливо, щоб картографічні комплекси мали у своєму арсеналі все обладнання, необхідне для проведення робіт. Наприклад, АК-5 та РКК-6 мають оптимальний набір обладнання для виконання офсетного друку картографічної продукції.

Але цього замало для проведення більшості робіт у цифровій формі, що є однією із вимог сучасного картографічного виробництва.

Тому в Російській Федерації, наприклад, на сьогоднішній день починають вводити в експлуатацію новітній цифровий комплекс ПЦТС.

Безперечно, що саме за такими комплексами майбутнє, адже лише вони можуть надати ту широту дій, яка дозволить в сучасних вимогах виконати максимальну кількість задач та забезпечити війська необхідною картографічною продукцією.

На жаль, Україна й досі використовує на своєму озброєнні комплекси АК-5 та РКК-6, які хоча й являються перевіреними та не мають рівних серед закордонних аналогів, але вже давно відносяться до попереднього покоління комплексів.

Нове покоління комплексів відповідає іншим вимогам та реаліям. Тому майбутнє української військової картографії у поступовому переході до сучасних цифрових рухомих картографічних комплексів, що зовсім не означатиме відмову від вже класичних АК-5 та РКК-6.

Такий перехід до сучасного оснащення одразу дозволить виконувати значно ширше коло задач, серед яких особливо варто відмітити можливість проведення оперативного картографування.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ ГІДРОГРАФІЇ НА ТОПОГРАФІЧНИХ КАРТАХ

Відображенням свого просторового положення людство почало займатися дуже давно, фактично з початку усвідомленого існування. Цю справу згодом було названо – картографією.

Географічна карта здавна була засобом для прийняття рішень про положення в просторі. На ній приймаються і зараз, рішення про взаємне положення об'єктів, обчислюються відстані від об'єкта до об'єкта, прокладаються маршрути й обчислюються їх довжини. Завдяки новітнім технічним розробкам, карти стали доступнішими і містять в собі потрібну інформацію про той чи інший просторовий об'єкт. В електронному вигляді географічна карта зветься цифровою.

Геоінформаційні системи і технології використовуються у картографії та топографії через зручність їх застосування для візуалізації географічних даних шляхом створення цифрових моделей рельєфу і просторового аналізу. Геоінформаційні системи – це системи керування базами даних для роботи з територіально орієнтованою інформацією.

Робота по відображенню гідрографії починається з її вивчення відповідно до вказівок редакційного плану.

Гідрографічна мережа – важливий елемент ландшафту місцевості, вона суттєво впливає на кліматичні та геоморфологічні особливості території, на розташування населених пунктів і дорожньої мережі, вона є джерелом електроенергії та водопостачання, а також важливими транспортними магістралями.

Гідрографічна мережа відіграє важливу роль для бойових дій військ і суттєво впливає на умови прохідності, орієнтування та водопостачання, побудову бойових порядків військ в обороні та наступі (контрнаступі). При форсуванні водних перешкод військам необхідно застосовувати особливі заходи і способи ведення бою, а також застосовувати спеціальні засоби для їх подолання.

Зображення об'єктів гідрографії відбувається в наступному порядку:

- зафарбовування водних просторів (морів, озер, водосховищ, ставків, а також річок і каналів, що викреслюються в дві лінії);
- зображення споруд (мостів, шлюзів, гребель і т. д.);
- нанесення берегової лінії морів, крупних озер, інших водоймищ і річок;
- зображення крупних річок;
- зображення малих річок;
- зображення малих озер, каналів, ям, джерел;
- підпис назв.

РЕЛІГІЙНІ СПЕЛЕСТОЛОГІЧНІ ОБ'ЄКТИ КИЄВА ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Релігійні ресурси невід'ємно пов'язані з релігійним туризмом та паломництвом. Під релігійним туризмом слід розуміти подорож віруючих до релігійних святинь тобто процес паломництва.

У деяких туристичних довідниках чи методичних посібниках паломництво окремо зараховують до одного з видів релігійного туризму. Поширення даного виду туристської діяльності на даному етапі розвитку рекреації та туризму є досить високим.

Місцями паломництва є природні або антропогенні об'єкти, визначені священними (сакральними). Категорія священного визначається як те, що має святість, освячене, пов'язане з релігійним культом, шановане, заповітне, тобто, особливо цінне місце, містичне.

Визначаючи загальні особливості релігійних місць для використання у туристській діяльності, виявляють їх структуру, історичні особливості, місце положення та розміщення у просторі.

За рахунок функцій релігійних об'єктів та історичних особливостей велика частина таких знаходиться під землею або наполовину занурена під землю. До таких об'єктів необхідно віднести – печери сакрального значення, келії, колодязі, підвали храмів та монастирів, а також власне підземні храми та монастирі. Окремо поодинокі сакральні підземні явища антропогенного характеру (вибоїни, шахти, каплиці та ін.). Такі феномени можна віднести окремо до спелестологічних об'єктів.

Спелестологічні об'єкти – штучні печери, підземні архітектурні споруди та інші підземні антропогенні утворення.

На перший план виносяться підземні історико-культурні особливості спелестологічних об'єктів, що знаходяться в межах міста і розподіляються по рангам та рубрикам локального та глобального значення міста та загалом країни.

Спелестологічний туризм також можна поєднати з релігійним у вигляді пізнавальних екскурсій та екстремальних діггерських вилазок. Для впровадження такого виду діяльності підходять релігійні центри. Наприклад Києво-Печерська Лавра в місті Києві.

Київ – місто, яке розглядають, як пласт з великим нашаруванням історико-культурних подій, має у своїй структурі велику кількість особливостей і самостійних територій, що можуть якісно розвиватися в спелестологічному напрямку. Значна кількість спелестологічних та релігійних об'єктів знаходиться на схилах р. Дніпро.

Найбільш відомі: Києво-Печерська Лавра, Звіринецькі печери, Храм Феодосія Печерського, Глинецькі печери та ін.

РОЗВИТОК ТЕХНОЛОГІЙ СТВОРЕННЯ КАРТОГРАФІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

За досвідом останніх локальних війн і збройних конфліктів топогеодезичне забезпечення військ (сил) стає матеріальною основою для реалізації потрібної точності бойового застосування вогневих засобів, а також високоточних, що є умовою досягнення прийнятого рівня ефективності їх дій.

Воно є важливою специфічною складовою загального інформаційного забезпечення систем управління військами і зброєю, без якого сьогодні не може бути досягнутий необхідний рівень ефективності управління військами під час проведення операцій(бойових дій).

ГІС – це, переважно, технологія, яка розвивається завдяки охоплення широкого спектру середовища, різноманітним застосуванням.

У даний час існує багато працюючих додатків для підтримки державного і приватного секторів, розкриваючи найбагатший потенціал технології Web ГІС, привертаючи увагу й інтерес людей до геопросторової тематики, стимулюючи їх зробити щось дійсно корисне та цікаве.

Щодо тенденцій сучасного розвитку топографо-геодезичної та картографічної діяльності визначаються інтенсивним розвитком інформаційних технологій, технічних засобів геодезичних вимірювань, аерокосмічних систем високої роздільної здатності для отримання інформації про Землю, цифрових методів оброблення геоінформаційних систем і телекомунікаційних технологій як основного засобу забезпечення доступу суспільства до геопросторових даних та інформації.

Багатогранність предметних областей, які охоплюють ГІС, стимулює підвищений інтерес широкої громадськості до можливостей даної технології.

Зараз все більша кількість людей утягується в процес збору географічної інформації. Цей масовий рух отримав власну назву VGI (volunteered geographic information), що зумовлює збір географічної інформації добровольцями-волонтерами).

Цей напрям набуває величезну популярність.

Істотний вклад у поповнення географічного знання є веб-камери, широке поширення GPS-пристроїв, мобільних телефонів, цифрових камер, мультимедійних гаджетів тощо.

У результаті виникло більше ніж 6 млрд. сенсорів, потенційних, і вже реальних, постачальників і споживачів геопросторових даних.

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ПРОДУКТУ DIGITAL ДЛЯ СКЛАДАННЯ ТОПОГРАФІЧНИХ КАРТ

У даний час є особливо важливим створення топографічних карт на різних програмних продуктах. Сучасна комп'ютерна програма Digital – програма стереоскладання та створення електронних карт. Даний програмний продукт працює як в стереорежимі, так і з одиночним знімком використовуючи існуючу ЦМР, виконує збір даних по стереопарі або одиночному знімку, дозволяє виконувати векторизацію ортофотопланів або відсканованих карт, створює тривимірне накладення векторної інформації на растрову. Дозволяє використовувати відскановані карти і одиночні знімки у форматах TIFF і BMP.

Digital забезпечує автоматизацію геодезичних робіт від обробки польових вимірювань до створення обмінних файлів, кадастрових планів і технічної документації. Дана програма не вимагає додаткових програм, таких як Autocad або MapInfo. Створює технічні і текстові документи на основі шаблонів, що настроюються, дозволяючи максимально автоматизувати процес і легко адаптувати його під будь-які вимоги.

Програму вже багато років використовують тисячі організацій по всій Україні і за її межами. Підприємства Укргеодезкартографії створюють карти у форматі Digitals DMF. Це дає змогу легко обмінюватися цифровими картами без втрати їх змісту і оформлення.

Програма також відкриває і записує карти в популярних форматах Autocad DXF/DWG, ArcGIS Shape, MapInfo MID/MIF та інших. Digitals напряду відкриває растри, які мають геодезичну прив'язку у форматах GeoTIF, ArcInfo World File і MapInfo TAB. В Digitals можна зрівнювати теодолітну і тахеометричну зйомку, створювати топографічні спеціальні карти і плани, накопичувати кадастрову базу даних, будувати моделі рельєфу і моделювати горизонталі, розраховувати площі і об'єми, використовувати супутникові знімки, ортофотоплани і скануючі карти.

Груповий режим трансформації растрів дозволяє зшивати безліч окремих планшетів в єдиний файл. Є можливість створення динамічних растрових мозаїк, із завантаженням початкових зображень на льоту з початкових файлів без їх трансформації. Відсутність обмежень на сумарний розмір мозаїки. В карту можуть бути додані одночасно тисячі відсканованих растрів, космічних знімків і ортофотопланів. Digitals містить потужний векторний редактор з простими у використанні інструментами редагування, додавання кадастрової інформації за допомогою форм введення, що настроюються, створення текстових підписів і таблиць, вставки об'єктів з офісних додатків з використанням OLE. Дозволяється використовувати формули, функції, програмні кнопки і макроси для автоматизації рутинних процесів. Виконується контроль топології – вкладеності, перетину, збігу контурів з автоматичним виправленням помилок.

Наявність цих та багатьох інших можливостей робить Digital одним з найперспективніших програмних продуктів для складання топографічних карт підрозділами Топографічної служби Збройних Сил України.

МОБІЛЬНІ КАРТОГРАФІЧНІ СИСТЕМИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ БАЗИ ГЕОПРОСТОРОВИХ ДАНИХ

У сучасних умовах для підвищення туристичної привабливості території (місцевості) дедалі важливішу роль відіграють геоінформаційні та GPS-технології, які дають можливість забезпечити потенційних відвідувачів (туристів) необхідною оперативною і якісною просторово-часовою інформацією.

Картографічна інформація стрімко увірвалася в сучасне суспільство, яке з пасивного елемента перетворилося в його активну частину за рахунок можливості самостійно впливати на зміст карт шляхом внесення даних в режимі он-лайн. Таким чином, традиційний шлях отримання геопросторової інформації про об'єкти туристичної інфраструктури став неактуальним. Це сприяло появі та стимулювало подальший розвиток мобільної системи картографування (МСК, Mobile Mapping System – MMS), яку можна визначити, як встановлена на рухомі транспортні засоби платформа, що оснащена комплексом вимірювальних засобів, призначених для збору та систематизації геопросторових даних про об'єкти інфраструктури.

Основний тренд сучасної картографії – це її перехід у віртуальний світ, коли кожен користувач у режимі реального часу отримує можливість здійснити подорож в будь-який куточок світу та отримати різноманітну інформацію з можливістю доповнення її власними даними. Адже, сучасні географічні інформаційні технології візуалізують тематичні карти, в тому числі й туристичні, у форматі 4D, коли четвертим виміром є час, тобто такі карти можна миттєво змінювати в режимі реального часу з можливістю доповнення необхідною найактуальнішою інформацією.

Саме у подорожуючих великим попитом користуються топографічні карти, туристичні та флеш-карти, які завантажуються в навігатори. Серед інформації в GPS-карті, яка зазвичай є найбільш потрібна та корисна для туриста в подорожі з GPS-навігатором є POI-інформація (об'єкти POI або точки інтересу, від англ. points of interest – це об'єкти інфраструктури, пам'ятки, природні об'єкти і важливі точки на дорогах, координати і інформація про які відображена на GPS карті).

Сучасні мобільні системи картографування володіють надзвичайними можливостями щодо оперативного тривимірного сканування об'єктів інфраструктури за допомогою лазерів, встановлених на транспортному засобі. Пересування з визначеними швидкостями вдень або вночі забезпечує область сканування від 0° до 360° та високу точність знімання навіть для великих відстаней. Завдяки скануванню найдрібніших деталей місцевості, спеціалісти мають можливість створити високоточні, деталізовані тривимірні комп'ютерні моделі місцевості, які стануть у нагоді для найвибагливіших туристів.

КАРТОГРАФІЧНА ГЕНЕРАЛІЗАЦІЯ, ЇЇ ФАКТОРИ ТА ВИДИ

Під картографічною генералізацією (від лат. "generalis" – загальний, головний) розуміється відбір і узагальнення зображених на карті об'єктів і явищ відповідно призначенню, масштабу, змісту карти і особливостям картографованої території.

З визначення картографічної генералізації виходить, що основними чинниками є її призначення, масштаб, тематика карти і особливості картографованої території.

Генералізація характерна для всіх карт, у тому числі і для великомасштабних. Ступінь генералізації залежить від вимог, що пред'являються, головним чином, призначенням і масштабом карти.

Факторами генералізації є масштаб карти, її призначення, тематика й тип, особливості об'єкта, способи графічного оформлення карти.

Певний вплив на характер генералізації має якість джерел для складання і оформлення карт, а також своєрідність картографованої місцевості (картографованих явищ). Одні і ті ж об'єкти і їх властивості по-різному оцінюються для різних ландшафтів. Колодязі – важливий елемент на картах пустельних і напівпустельних областей, опускаються в центральних областях України.

В залежності від характеру розповсюдження явищ, способу їх картографічного зображення, ступеня генералізації виділяють наступні види картографічної генералізації:

1. Відбір картографованих об'єктів і явищ.
2. Узагальнення геометричної форми картографованих об'єктів і явищ.
3. Узагальнення кількісних характеристик.
4. Узагальнення якісних характеристик.
5. Перехід від окремих об'єктів до їх збірних позначень.

Зміст карти обмежується необхідними об'єктами і явищами згідно з призначенням, масштабу, тематиці і географічним особливостям картографованої території.

*к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ),
Шмиголь Є.В. (ВІКНУ)*

МІСЦЕ І РОЛЬ БАЗ ДАНИХ У ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

Геоінформаційна система (ГІС) є відносно новим, сучасним технічним засобом об'єднання та аналізу різноманітної інформації. ГІС може організовувати тематично різноманітну просторову інформацію, використовувати з неї багато дій і забезпечувати її автоматизований аналіз.

Сьогодні дані дуже часто вводяться прямо в ГІС, створюючи географічну базу даних, що оснований на прямих спостереженнях та інші бази даних, які дозволяють створювати комп'ютерне представлення вивчаємих об'єктів. Організований певним чином масив даних, збережений в обчислювальній системі, називається базою даних.

Основні ідеї сучасної інформаційної технології базуються на концепції, відповідно до якої дані повинні бути організовані в бази даних з метою адекватного відображення реального світу, що змінюється, і задоволення інформаційних потреб користувачів. Ці бази даних створюються й функціонують під управлінням спеціальних програмних комплексів, названих системами управління базами даних (СУБД).

Збільшення обсягу й структурної складності збережених даних, розширення кола користувачів інформаційних систем привели до широкого поширення найбільш зручних і порівняно простих для розуміння реляційних (табличних) СУБД.

Для забезпечення одночасного доступу до даних безлічі користувачів, нерідко розташованих досить далеко один від одного й від місця зберігання баз даних, створені мережні мультикористувальські версії БД заснованих на реляційній структурі. У них тим або іншим шляхом вирішуються специфічні проблеми паралельних процесів, цілісності (вірності) і безпеки даних, а також санкціонування доступу. Переваги використання баз даних, пов'язані із централізованим управлінням за допомогою СУБД.

Панасенко Р.В. (ВІКНУ)

ЗАСТОСУВАННЯ СУПУТНИКОВОЇ НАВІГАЦІЇ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ КООРДИНАТ ТА ПОБУДОВІ ГЕОДЕЗИЧНИХ МЕРЕЖ

При використанні супутникових методів точність координатних визначень в поєднанні з оперативністю отримання кінцевих результатів визначаються ступенем необхідної детальності досліджень, а також економічними можливостями організації цього виду робіт.

Розвиток високоефективних супутникових методів координатних визначень на основі застосування глобальних навігаційних систем ГЛОНАСС і GPS принциповим чином змінюють технологію і точність визначення геодезичних координат і принципи побудови геодезичних мереж, що є фактичною реалізацією систем координат. За результатами супутникових вимірів одночасно визначаються точні значення координат як у плані, так і по висоті.

Тому сучасні супутникові методи координатних визначень на основі застосування глобальних навігаційних систем GPS і ГЛОНАСС створюють умови для створення планової і висотної основи у вигляді єдиної сукупності геодезичних пунктів.

Складність вирішення цієї проблеми полягає в тому, що супутникові виміри безпосередньо визначають геодезичну (еліпсоїдальну) висоту, тобто

висоту точки земної поверхні над відліковим еліпсоїдом. При використанні супутникових методів геодезичні висоти визначаються безпосередньо за результатами вимірювань. Обробка супутникових даних не вимагає редукції на поверхню еліпсоїда.

Впровадження нових методів і засобів геодезичних вимірювань повинно супроводжуватися і новою методикою обробки результатів вимірювань. Тільки комплексне рішення задачі дозволить домогтися максимальної ефективності і відповідатиме сучасним вимогам.

к.т.н. Панін В.Г. (КНУ ім. Т Шевченка)

ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ ДЗЗ ДЛЯ ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

У сучасному глобалізованому світі, безумовно, існує чимало технологій для забезпечення нормального процесу життєдіяльності, функціонування всіх систем життєзабезпечення та виробництва. Разом з тим, попри високий рівень життя, технологій та безпеки, сьогодні ніхто не застрахований від надзвичайних ситуацій, які можуть загрожувати здоров'ю та життю як однієї, так і великої кількості людей.

Спектр надзвичайних ситуацій дуже широкий, тому вимагає особливої уваги до створення та функціонування систем моніторингу та прогнозу певного виду надзвичайних ситуацій.

Щорічно в Україні виникає до 300 надзвичайних ситуацій тільки природного походження, до яких відносяться явища метеорологічного, гідрологічного та геологічного характеру. Варто зазначити, що нині Україна є найбільш критичним регіоном Європи з техногенного навантаження, що у 5–6 разів перевищує середньоєвропейський рівень. У світовій практиці традиційно одним з найбільш важливих застосувань матеріалів дистанційного зондування Землі є моніторинг надзвичайних ситуацій.

Ще в середині 70-х років, коли характеристики бортової апаратури для аерокосмічних зйомок значно поступалися сучасним, дистанційне зондування Землі використовувалися для моніторингу певних видів надзвичайних ситуацій – таких, наприклад, як лісові і степові пожежі, затоплення територій при розливах рік, великі нафтові розливи на акваторії й ін., а також для оцінок негативних наслідків, заподіяних антропогенними чи стихійними явищами.

Головні властивості даних дистанційного зондування Землі, які обумовлюють велику їх цінність для використання у даній сфері:

- висока оглядовість космічних знімків, можливість одержання одночасної інформації як про територію, на якій розвивається надзвичайна ситуація, так і про суміжну;

- можливість переходу від дискретної картини значень показників, що характеризують розвиток надзвичайних ситуацій, на окремих ділянках території

до безперервної картини просторового розподілу даних показників і, як наслідок, можливість виявлення зон з аномально високими значеннями показників;

– можливість одержання інформації з важкодоступних місць, де оперативний контроль за надзвичайними ситуаціями наземними засобами утруднений.

Ведення моніторингу небезпечних об'єктів засобами дистанційного зондування та складання оперативних карт є ефективним засобом попередження надзвичайних ситуацій, а в частині ліквідації їх наслідків – складовою частиною процесу формування прийняття вірного управлінського рішення.

Панкєєв О.В. (ВІКНУ)

ДЕЛІМІТАЦІЯ ТА ДЕМАРКАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ

Проблема визначення та встановлення державного кордону України як невід'ємного атрибуту суверенітету держави продовжує залишатись актуальною. Накопичено значні масиви документації з делімітації державного кордону з республікою Білорусь та республікою Молдова, договірної документації картографічного змісту з Російською Федерацією та рештою сусідніх держав.

Проте до останнього часу питання картографічного забезпечення встановлення державних кордонів України залишаються малодосліджуваними. Потребують опрацювання також питання зображення на топографічних картах морського державного кордону – ліній розмежування виключної економічної зони та континентального шельфу.

До комплексу демаркаційних робіт входять договірно-правові, організаційно-технічні та інші заходи, в тому числі підготовчі картографо-геодезичні та землевпорядні роботи, оновлення топографічних карт, визначення та узгодження проекту лінії кордону на картографічних матеріалах з погодженням з усіма зацікавленими сторонами, оптимізація проходження лінії державного кордону (з взаємообміном земельними ділянками), розгляд спірних питань тощо.

Після розпаду СРСР питання встановлення державних кордонів для новоутворених незалежних держав постало досить гостро.

Через дещо умовний характер територіального розмежування колишніх радянських республік Україна опинилася відкритою для безконтрольного перетину її кордону громадянами, незаконного вивезення товарів і вантажів, переміщення зброї, вибухових і отруйних речовин, наркотичних засобів та іншої контрабанди, а також ввезення екологічно небезпечних відходів виробництва.

У наші дні питання встановлення державних кордонів стоїть досить гостро. До не вирішених проблем минулого сторіччя додалися проблемні питання з кордоном у зоні проведення антитерористичної операції.

ГІС-ТЕХНОЛОГІЇ ТА ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА

Сучасний світ комп'ютерних технологій призвів не тільки до суттєвого переосмислення теоретичних основ географічної науки, а й дозволив корінним чином змінити процеси постановки та аналізу географічного експерименту, в т.ч. і картографічного моделювання. Та й сам процес географічної інтерпретації даних сьогодні здійснюється на основі застосування передових ГІС-технологій з їх специфічними прийомами аналізу просторових даних.

Використання комп'ютерних технологій в процесі звичайного "паперового" складання карт, часто розуміється як геоінформаційне картографування, хоча згідно наукових положень, під геоінформаційними картографуванням розуміється автоматизоване картографування на базі ГІС.

Результатом і автоматизованого картографування, і геоінформаційного може бути створення електронних карт – образно-знакових моделей місцевості, що відображаються на моніторі комп'ютера.

Але в першому випадку побудова зображення за допомогою ЕОМ буде відбуватись майже традиційним графічним шляхом. тільки при застосуванні відповідних програмних продуктів, наприклад CorelDraw, у інтерактивному режимі роботи з комп'ютером, а не викреслюванням зображення на папері чи плівці.

Натомість геоінформаційне картографування обов'язково передбачає укладення зображення на екрані дисплею за цифровою інформацією, отриманою з банку картографічних даних чи ГІС. Причому всі елементи змісту створеної електронної картмоделі будуть керованими.

Візуалізація електронних карт в будь-якому випадку можлива і на екрані дисплея, і на папері чи плівці. Реалії створення різнорівневих ГІС суттєво пов'язані з проблемами фінансового, апаратного, програмного і кваліфікаційного змісту.

Якщо перші три аспекти зрозумілі через сприйняття реальних можливостей нашої держави, то останній, продиктований деяким нерозумінням освітянським керівництвом необхідності введення на географічних спеціальностях обов'язкових і самостійних навчальних курсів з теорії та методики ГІС-технологій.

Але з іншого боку, кваліфікованих спеціалістів географів-геоінформатиків, які б змогли вести такі курси, практично ніде в Україні не готують. викладачам доводиться долати труднощі пов'язані перш за все із низьким рівнем підготовки студентів у галузі комп'ютерних технологій, слабким апаратним забезпеченням навчального процесу, відсутністю спеціалізованого програмного забезпечення конкретно з ГІС-технологій, яке було б методично адаптоване до процесу навчання.

СТВОРЕННЯ АНАЛІТИЧНИХ КАРТ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ АТО

На сучасному етапі проведення АТО все ширше застосовуються методи геопросторового аналізу. Можливості сучасних геоінформаційних систем (ГІС) для проведення геопросторового аналізу стану місцевості дозволяють відображати практично необмежені характеристики об'єктів місцевості, подій чи явищ на ній, такі як:

- поля щільності;
- поля інтенсивності явищ;
- поля взаємодії;
- поля небезпек тощо.

Тобто, ГІС дозволяють створити такий вид документа як аналітичні карти, які:

надають геопросторово визначену із застосуванням необхідних кількісних характеристик оцінку об'єктів місцевості, явищ чи подій на ній із наданням їх порівняльних характеристик щодо необхідного показника;

- характеризують можливу динаміку процесу чи явища на визначеній території; являють собою звід відомостей про явище чи події, що вивчаються;
- надають геопросторово визначену із застосуванням необхідних кількісних характеристик оцінку об'єктів місцевості та можливих кількісних чи якісних змін характеристик об'єктів місцевості.

Для створення аналітичної карти для виконання завдань топогеодезичного забезпечення антитерористичної операції необхідно розглянути дві складові:

- тактична складова аналітичної карти – у цій частині розробки карти мають бути враховані вимоги бойового статуту Сухопутних військ в частині, що стосується організації оборони підрозділів, а саме: бойовий порядок підрозділу в обороні, організацію системи вогню та взаємодії, інженерне обладнання району, особливості ведення оборони в різних типах місцевості;

- картографічна складова аналітичної карти. А саме обсяг інформації, яка необхідна для відображення документа; визначення інформативного навантаження картографічного документу для прийняття оптимального рішення; встановити вагові коефіцієнти між елементами зображення для реалізації можливості проведення геопросторового аналізу; визначити форму (зовнішній вигляд та колір) умовних знаків відповідно до способу подання інформації.

ГЕОІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄДИНОЇ АВТОМАТИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВІЙСЬКАМИ

В ЗС України впродовж останніх років розробляються та впроваджуються функціональні складові Єдиної автоматизованої системи управління (ЄАСУ).

Актуальність та необхідність створення і впровадження геоінформаційних систем військового призначення (ГІС ВП) як складової інформаційного забезпечення ЄАСУ обумовлена загальним підвищенням вимог військ (сил) до оперативності, повноти і якості інформаційного забезпечення процесу управління.

Останні досягнення в галузі інформаційних технологій створили певну невідповідність між вимогами та забезпеченістю військ інформацією про місцевість. Протиріччя, які виникли, обумовлюють необхідність розробки нових засобів, побудованих на принципах ГІС. При цьому особливу зацікавленість викликають ГІС ВП, які є невід'ємною частиною сучасних АСУВ.

Різні користувачі ГІС ВП повинні мати змогу відносити будь-які об'єкти на електронній карті до різних класів одночасно, та будувати багаторівневі шари об'єктів (класифікаційні системи з різною основою) для кожного використання або конкретного дослідження. Поряд з представленням об'єктів оперативної обстановки як таких, що розподілені в просторі, в ГІС ВП повинні співіснувати взаємодоповнюючі представлення, що забезпечують схемо-технічні (у вигляді принципових схем, наприклад, мереж зв'язку), а також об'єктно-орієнтовані імітаційні моделі об'єктів, які існують в зоні дій військ.

Вбачається доцільним, щоб ГІС ВП функціонувала на апаратній платформі ПЕОМ Intel-архітектури та робочих станціях RISC-архітектури і була ОС UNIX та WINDOWS NT-сумісною. Архітектура ГІС: клієнт-сервер.

В Україні відсутня ГІС, яка б цілком відповідала розглянутим вимогам. Такі іноземні ГІС, як Arc/Info, MGE, MapInfo мають інструменти, що можуть допомогти тільки наблизитись до відповідних вимог. З огляду на зазначене, в теперішній час доцільно зосередитись на методологічних основах (об'єктно-орієнтованих, системних), розробити розвинуте інструментальне ГІС-ядро та представити цей інструмент системним інтеграторам, які мають зкомпонувати тематичні ГІС для планування й моделювання дій військ, обробки розвідувальної інформації тощо). Безумовно для кожного користувача ГІС будуть різні, але їх методологічна основа буде близькою, що створить передумови інтеграції цих ГІС у рамках великих автоматизованих систем, у т.ч. в АСУ ЗСУ.

Враховуючи погляди експертів, можна зробити попередні висновки щодо можливих підходів до побудови ГІС ВП в Україні.

Так, для створення військової ГІС уже сьогодні є всі необхідні інструменти, розвинуті технології, інструментальне програмне забезпечення, аналогічні іноземні приклади. Тому проблема полягає не в кількості інструментів, а в ефективності їх застосування.

ГЕОПОЛІТИКА В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Поняття "геополітика" за останнє десятиріччя стало дуже популярним. Однак багатоманітність публікацій геополітичного циклу вносить багато сумнівів з приводу сутності геополітики та нерідко змушує скептично відноситись до її наукового статусу.

В загальному вигляді багатозначність сучасного використання поняття геополітики можна звести до трьох аспектів.

По-перше, воно характеризує ту чи іншу ідеологічну доктрину, що виправдовує експансіоністське чи оборонне направлення міжнародної політики національними інтересами в життєвому просторі.

В цьому аспекті геополітика відома нам під різноманітними іменами ще з часів античності.

По-друге, поняття геополітики характеризує конкретно-історичний тип міжнародних відносин епохи переділу вже в основному завойованого та освоєного старими державами світу, практичну стратегію міжнародної політики народів та держав Новітньої історії.

В цьому аспекті вона також під різними іменами існує ще з часів закінчення епохи Великих географічних відкриттів і колоніального закріплення за тими чи іншими державами "нових" земель.

Держави, сформовані в більш пізніші часи буржуазної епохи (які запізнились до першого розподілу колоній) змушені були згадати про доктрини життєвого географічного простору щоб використати її для виправдання свого експансіонізму.

По-третє, поняття геополітики виражає науку із своїм специфічним об'єктом, предметом, з власною системою категоріального апарата і своєрідною методологією дослідження залежності міжнародних відносин, а також функціонування і розвитку тих чи інших країні народів від умов географічного простору.

По суті, геополітика – це одна з ведучих суспільствознавчих наук ХХІ століття.

Обумовлено це тим, що в силу багатьох обставин саме ХХІ століття має стати епохою або нового, найбільш радикального за всю історію людства експансіоністського перерозподілу світу, який закладає основу для подальших спалахів національно-визвольних воєн, або, навпаки, розумної раціоналізації міжнародних відносин на принципах стримання розвинутими країнами свого егоїстичного експансіонізму і забезпечення стійкого розвитку всіх народів світу.

СТВОРЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ КАРТ НА ПРИКЛАДІ КАРТИ ГІРСЬКИХ ПРОХОДІВ ТА ПЕРЕВАЛІВ

Спеціальні карти та фотодокументи призначаються для доведення до штабів і військ відомостей про місцевість в доповнення до інформації, що є на топографічних картах, а також інших даних (координат контурних точок, характеристик водних рубежів та ін.), необхідних штабам і військам при підготовці і веденні бойових дій.

Основними спеціальними картами і фотодокументами є карти змін місцевості (оперативно виправлені карти), карти ділянок річок, карти геодезичних даних, аерофотознімки (ортофотознімки) з координатною сіткою, фотосхеми, фотоплани і фотокарти.

Для забезпечення військ, що діють в особливих умовах (гірська місцевість, пустелі, північні райони та ін.), в частинах Топографічної служби можуть виготовлятися й інші спеціальні карти з ширшою інформацією про місцевість.

Бойові дії в гірських районах ведуться головним чином за оволодіння командними висотами, перевалами, хребтами, гірськими проходами і вузлами доріг.

Тому спеціальні карти та фотодокументи повинні задовольняти вимоги військ до повноти, достовірності, точності та наочності зображення на них елементів і об'єктів місцевості, а також до часу створення і наочності оформлення цих документів.

За допомогою ArcGIS ми можемо візуалізувати (представити у вигляді цифрової карти) великі об'єми статистичної інформації, що має географічну прив'язку.

У середовищі створюються і редагуються карти всіх масштабів: від планів земельних ділянок до карти світу.

Це надає можливість візуалізувати спеціальні карти (карти гірських проходів та перевалів, ділянок річки та ін.) в вигляді тривимірної моделі, яка дозволяє побачити місцевість з різних точок зору, точніше й ширше сприймати інформацію, швидше приймати рішення та ставити завдання.

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОЇ ГЕОДЕЗИЧНОЇ МЕРЕЖІ УКРАЇНИ

Геодезична мережа – мережа точок, закріплених на земній поверхні, положення яких визначено в загальній для них системі геодезичних координат. Геодезичні мережі безперервно розвиваються – як глобально, так і локально.

Державна геодезична мережа (ДГМ) фіксує на місцевості Державну систему координат (ДСК), що існує для вирішення фундаментальних і прикладних задач картографічної і топографічної діяльності на державному рівні.

Для інтенсивного розвитку робіт, що проводяться в рамках реалізації програм створення кадастру, ГІС, визначення прав власності та ін., необхідна сучасна більш точна топографічна та картографічна основа.

Але без модернізації геодезичної основи це практично неможливо здійснити в силу різних причин, головною з яких являється недостатня точність координат пунктів, або й їхня повна відсутність.

Геодезичні мережі міст будувались в місцевих системах координат, часто без суворого вирівнювання. Це утруднює створення єдиних геоінформаційних систем певних регіонів.

У зв'язку з науково-технічним прогресом, який відбувається у світі, і новими завданнями, які ставляться перед геодезичною галуззю України, державна геодезична мережа, підлягає оновленню та модернізації.

Застосування супутникової апаратури та електронних тахеометрів для визначення взаємного положення об'єктів передбачає однозначний підхід до створення координатної основи.

За останні 15–20 років в Україні близько 70% пунктів полігонометрії і тріангуляції в містах знищено.

Отже для реалізації забезпечення сучасних українських міст якісною планово-висотною основою необхідно латати величезну кількість дірок в геодезичній мережі, утворену неконтрольованим розвитком мегаполісів і не завжди кваліфікованим підходом до створення ДГМ.

ОНОВЛЕННЯ ТОПОГРАФІЧНИХ КАРТ НА ОСНОВІ ЕЛЕКТРОННИХ КАРТ

Виробництво та оновлення паперових і електронних топографічних карт (ЕТК) на рівні сучасності потенційно може бути організовано за допомогою двох абсолютно незалежних виробничих ліній.

Це, звичайно, вимагатиме подвоєння ресурсів, оскільки більшість операцій дублюються, в результаті чого зростає ризик виникнення похибок і неузгодженості даних.

У ході дослідних робіт було визначено, що альтернативою тут може бути використання єдиної уніфікованої виробничої лінії.

При одночасному виготовленні і оновленні паперових і електронних карт виробник може керуватися одним з таких рішень:

- виготовляти і оновлювати ЕТК на основі паперових карт;
- виготовляти і оновлювати паперові карти на основі ЕТК;
- виготовляти і оновлювати як паперові, так і електронні карти на основі єдиної бази даних картографічної інформації.

Перший варіант передбачає цифрування та атрибутивне наповнення паперових карт і оновлення електронних, створених на їх основі, з використанням традиційних технологічних схем.

Перевагою такого підходу є те, що традиційна виробнича лінія майже не зазнає змін.

Однак виробництво і оновлення електронних карт у цьому випадку ускладнюється за рахунок того, що:

- ЕТК, зазвичай, містять набагато більше подробиць, ніж паперова карта, оскільки може містити інформацію з додаткових джерел, а тому, для виробництва електронних карт необхідно використовувати додаткові джерела інформації, які, у свою чергу, ускладнюють узгодження оновлення даних;
- точність визначення місцеположення на паперових картах не завжди відповідає сучасним вимогам через низку причин (наприклад, генералізацію даних).

Зауважимо, що цифрування та атрибутивне заповнення – це тривалі процеси, і тому не варто очікувати негайної повної узгодженості між паперовими картами та ЕТК.

Щодо виготовлення й оновлення на основі єдиної бази даних картографічної вихідної інформації, як паперових так і електронних карт, то досвід показує, що існуюча "єдина база даних" пропонує більш прямий шлях досягнення узгодженості між традиційними паперовими картами і ЕТК, бо містить усі вихідні картографічні характеристики. Такі ЕТК і паперові карти цілком відповідають застосовуваним специфікаціям продукту.

Першою проблемою тут є складність створення єдиної бази даних, яка б охоплювала всі можливі варіанти використання картографічних даних, включаючи масштабування і генералізацію. Таке завдання навіть теоретично не просто вирішити: існуючих практичних рішень на сьогодні явно недостатньо, і їх втілення вимагатиме значних ресурсів та коштів.

Розглядаючи технічні особливості єдиної бази даних, необхідно враховувати способи її формування. Наприклад, почати з визначення єдиного формату зберігання вихідних картографічних даних, шляхи її розширення та оновлення. Розширити чи доповнити її шляхом додавання нових об'єктів (характеристик), необхідних для виробництва карт.

Слід також зауважити, якщо підприємство має лінії виробництва і електронних, і паперових карт, то поєднання їх для створення єдиної бази даних призведе до глобальної його реструктуризації.

Найкращий вихід – додати новий компонент в одну з цих ліній (наприклад, у виробництво ЕК), що дозволить здійснити таке поєднання, кардинально не змінюючи існуючу технологію.

По суті, інформаційність ЕТК і її паперового аналогу є однаковою.

Різниця полягає у способі надання даних. Одна з основних концепцій ЕТК – це відокремлення картографічних даних від їхньої презентації, тому вся інформація, необхідна для паперової карти, уже міститься в ЕТК. Для отримання паперової карти достатньо відобразити цю інформацію згідно із застосовуваними правилами презентації (надання) даних.

Для розв'язання завдань по створенню єдиної БКД, виборі виробничих слід керуватись такими чинниками:

- інструменти повинні легко об'єднуватися в існуючу виробничу інфраструктуру як компоненти, що доповнюють один одного;
- діапазон рішень має бути досить широким (одні і ті ж ЕТК можуть бути використані для виробництва і оновлення паперових карт з різними правилами відображення елементів навантаження карти);
- оператор-картограф виконуватиме лише свої завдання, а саме, підтримання і виробництво карт.

Обравши підхід "переведення ЕТК у паперові карти", необхідно визначитися і з відповідним програмним забезпеченням. Тут маємо два варіанти: пакети геоінформаційних систем (ГІС) загального призначення або спеціально розроблені інструменти.

Сьогодні виробники даних стикаються з проблемою, як одночасно виробляти і підтримувати на відповідному рівні сучасності паперові й електронні карти.

Ця проблема має вирішуватися шляхом реструктуризації процесу виробництва та оновлення карт з метою мінімізації затрат і забезпечення максимальної якості продукції.

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ БПЛА У ВІЙСЬКОВІЙ РОЗВІДЦІ ТА ТОПОГРАФІЇ

Фактори, що сприяють використанню БПЛА.

Економічні переваги:

- По-перше, безпілотник коштує дешевше, ніж літак. Особливо це стосується апаратів класу "мікро" та "міні".
- По-друге, для навчання оператора БПЛА необхідно набагато менше часу та коштів, ніж для підготовки пілота для звичайного літака.
- По-третє, експлуатації БПЛА значно дешевша ніж використання літаків. Це пов'язано з високими економічними затратами на заправку та обслуговування останніх, натомість БПЛА значно простіші у своїй будові та споживають менше пального.

Функціональні переваги БПЛА:

- Відсутність ризику для життя пілота та уникнення втрат серед особового складу підрозділу.
- Можливість зйомки з невеликих висот і поблизу об'єктів. Завдяки цьому, можна отримати детальні знімки.
- Оперативність отримання знімків. Для підготовки до польоту треба значно менше часу та немає необхідності у складній інфраструктурі.
- Дешевизна БПЛА та їхня транспортабельність.

Фактори, що стримують використання БПЛА.

- Відсутність навчально-матеріального забезпечення. На жаль, у ЗСУ відсутня необхідна система навчання особового складу роботі з БПЛА під час бойових дій. Хоча "на папері" все вже давно вирішено, у ЗСУ проблема дефіциту професійних кадрів відчувається чи не гостріше ніж інша – відсутність матеріального забезпечення військових частин, насамперед самих БПЛА.
- Технічна недосконалість БПЛА. Більшість БПЛА не обладнані системою розпізнавання перешкод та уникнення зіткнень. Крім того, багато моделей, для зниження вартості та зменшення ваги обладнані не досить досконалими автопілотами.

Через свої невеликі розміри, БПЛА класу мікро та міні не завжди можуть нести на собі стандартну апаратуру для аерофотозйомки.

Через це розробники вимушені використовувати менш точні фотокамери, або здійснювати компоновку безпілотника таким чином, щоб цей недолік був усунений.

БІОТИЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ БАСЕЙНУ р. ВИЖІВКА

Територія басейну р. Вижівка відноситься до Західноукраїнської геоботанічної провінції.

У складі флори переважають палеоарктичні та європейські види (52,2%). Їм майже не поступаються голарктичні види (18,9%), середземноморські становлять лише 1,5%, а причорноморські – 0,9%. Таким чином, ядро флори сформоване видами помірних широт північної півкулі. На цьому фоні необхідно відзначити низьку ендемічність флори досліджуваного регіону.

Основна ознака ландшафтів даної території – переважання лісів (25,62% від загальної площі басейну або 18498 га). Це середньовіковий (40-45 років) ліс, що сформувався в основному із сосни звичайної (57,4%), рідше в домішку з дубом звичайним (20,6%), березою повислою (10,2%), вільхою чорною та грабом звичайним.

Значну частину території басейну р. Вижівка займає болотна рослинність. Луки є екотонами локального типу. Основну масу травостою на природних луках і пасовищах становлять злакові багаторічні трави, переважно мітлиця. З бобових трапляється конюшина червона і біла, вика, чина, люцерна жовта.

Найбільш характерною прибережною рослинністю є формації очерету, куги, хвоща, рогозу, які розвиваються переважно як монодомінантні угруповання. Поруч з ними ростуть лепеха, їжача голівка, стрілолист та інші види. Ці зарості трав утворюють густі та пишні хащі, оберігаючи таким чином береги від руйнування.

Фауна басейну також колоритна. Тут налічується понад 60 видів ссавців, серед яких комахоїдні, рукокрилі, гризуни та парнокопитні.

Серед комахоїдних поширені білозубка мала і білочеревка, кріт та їжак. З рукокрилих – нетопир малий, нетопир звичайний, нічниця садкова, нічниця водяна, з хижих – тхір темний, куниця лісова, видра річкова, ласка, борсук, вовк, лисиця, єнотовидний собака.

Фоновими видами гризунів є миша хатня, миша польова, миша жовтогорла, полівка темна, полівка підземна, полівка звичайна, щур сірий, білка, хом'як звичайний. З парнокопитних звірів поширені олень звичайний, олень плямистий, лось, зубр та кабан дикий.

Найбільш різноманітним за видовим складом класом хребетних в басейні є птахи (понад 25 видів). Домінують узлісові та лісові екологічні групи. Серед них найбільш поширені лелека білий, чапля сіра, жайворонок польовий, ластівка берегова, синиця, одуд, зяблик, дрізд співочий, вивільга, берестянка, горобець, сіра ворона.

Плазуни представлені ящіркою прудкою, ящіркою живородячою та вужем звичайним, вужем водяним, мідянкою, гадюкою звичайною, чисельність яких є низькою через недостатню кормову базу.

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ ТАКТИКО-ПРИКЛАДНОЇ СИСТЕМИ ПОЗИЦІОНУВАННЯ

На сьогоднішній день системи, які повністю або частково автоматизують різноманітні види робіт, використовуються у важливих галузях діяльності людини, дозволяючи комерційним і громадським організаціям, державним і муніципальним структурам реалізовувати покладені на них завдання якісніше й швидше, ніж без автоматизації.

Тому, на мою думку, Збройним Силам України, як великій і потужній державній структурі, необхідно також займатися удосконаленням методів та способів виконання завдань різної спрямованості за допомогою геоінформаційних технологій. Прикладом практичного використання ГІС військового спрямування є проект розробки Тактико-Прикладної Системи Позиціонування (ТПСП-1).

Призначення цієї системи – стеження і відображення на командному апараті всіх подій, що відбуваються з підпорядкованими підрозділами (машинами). Система може використовуватися:

- у загальновійськовому бою (як в обороні, так і в наступі) при керуванні підрозділами;

- на навчаннях (для відпрацювання злагодженості дій підрозділів);

- при рекогносцировці місцевості та бойовій розвідці;

- для розвідки районів радіаційного та хімічного зараження.

Принцип роботи системи полягає у тому, що при поєднанні обладнання бойових машин із ГІС-технологіями підвищується ефективність і функціональність підрозділів.

До приладів можна віднести віддалеміри, гірокомпаси та інші спец-прилади, що є аналогами геодезичних інструментів та спеціалізоване програмне забезпечення.

У зв'язку з багатofункціональністю і багаторівневістю системи можливі різні модифікації "станцій", так як функції можуть обмежуватися у зв'язку зі спеціалізацією машини і рівнем підлеглості.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Абаркін П.С.....	87
Аблазов І.В.	239
Андрієнко О.О.....	204
Андрюшин А.А.	169
Анікеєнко Ю.М.....	240
Бабій О.С.	107, 123
Багорова Є.В.....	283
Бадрук О.О.	240, 247
Банзак Г.В.....	59
Банзак О.В.	99
Барабаш О.В.....	60
Баранов А.В.....	307
Баранов О.В.....	169
Баталюк І.В.....	241
Безкровний М.М.	17
Безносьок О.О.....	17
Березовская Ю.В.....	61
Березовська Ю.В.....	242
Бериславська О.М.....	129
Бєлов О.О.....	170
Бицак І.Л.	308
Бідюк О.І.....	62
Богатирьов Д.О.	172
Богданова М.П.	130
Богомолів О.О.	255
Бойко О.В.	243
Бойченко О.В.	63
Бойчук В.О.	64, 65
Бокучава Т.А.	309
Бондар В.В.....	173
Бондаренко Л.М.....	284
Бондаренко Р.О.....	244
Бордан Д.С.....	97
Боряк К.Ф.	66, 67, 68
Брижеватий В.М.	210
Будіянська Л.М.	114, 115
Бузила Т.М.....	116
Бурлаченко Д.П.....	133
Бурлаченко І.С.	69
Бухер О.А.	196, 208
Буяло О.В.....	276
Валенкевич В.В.....	174
Василенко С.В.....	108
Вдовін П.Ю.	310
Верцімага В.О.	203

Вишнівський В.В.	124
Вікторов Б.В.	245
Вовченко А.О.	175
Возний В.І.	68
Волков А.Г.	135
Габчак Н.Ф.	310
Галімський С.П.	175
Гальчус А.О.	285
Гап'юк В.М.	107
Гаркот О.І.	176
Гастинщиков В.Г.	246
Гвоздицький Л.І.	121
Гейко Л.І.	177
Гика В.А.	122
Глухов С.І.	124
Гнатюк В.В.	100
Головань А.В.	71
Головань В.Г.	71
Головчук О.С.	178
Голуб Ю.В.	20
Гребенюк Л.В.	286
Грибко О.О.	21
Григор'єв Д.В.	72
Григорчук С.П.	23
Гришин С.П.	33, 247
Грязнов Є.К.	179
Гуда М.В.	248
Гулей Т.В.	287
Гуменюк М.О.	73
Гунченко С.Ю.	97
Гунченко Ю.О.	74, 75, 112
Гурман І.В.	93
Данилюк Д.О.	179
Даценко Д.К.	249
Дегтяр Я.Р.	136
Демиденко Р.К.	180
Демченко С.В.	95, 268
Джулій В.М.	76, 77
Дзись С.Р.	181
Дикий Ю.Г.	182
Димарецький І.В.	137
Дмитрашківський В.О.	138
Добровольський В.Б.	256
Дорохов М.С.	24
Драчинський Н.В.	183
Дрозд Ю.Ю.	184
Дроздов О.М.	71

Дружинін В.А.	117
Друченко Н.В.	25
Дубина П.М.	101
Дяченко О.Ф.	66
Жебка В.В.	78
Жердєв М.К.	113, 256
Жигальський П.В.	76
Жиров Б.Г.	80, 87
Жиров Г.Б.	79, 80
Житко А.О.	250
Залеський Є.М.	288
Зарицька А.І.	289
Зоценко В.С.	81
Зяблюк Т.В.	26
Іванченко І.О.	114, 115
Іванюк Ю.О.	251
Ізмайлов А.В.	82, 108
Іщенко Ю.В.	186
Копаниця П.В.	189
Казанцев О.Ю.	91
Каптюрова В.В.	290
Карпенко В.І.	187
Кириленко І.В.	195, 229
Кириленко К.І.	212
Кирилюк В.	187
Кирилюк О.І.	84
Кисіль А.В.	311
Кислинг Э.С.	63
Кліщ О.В.	106
Коваль А.О.	188
Коваль В.В.	139
Коваль В.П.	142
Козіна М.О.	85
Кольцов Р.Ю.	312
Копачовець О.М.	77
Коренчук О.С.	27
Корецький Р.М.	92
Коропатнік І.М.	129
Корчак О.В.	30
Корюковець Т.Д.	314
Костенко Ю.І.	34
Котій Д.М.	212, 216
Коцюба А.І.	315
Кошовий М.Д.	86
Кравченко О.І.	31
Кравченко О.М.	252
Красильников С.Р.	87, 88, 89

Краснобриж Д.О.	32
Красовський М.О.	316
Крихта В.В.	90
Круцило А.О.	91
Кудрявцев В.О.	239
Кузін Д.О.	190
Кузнєцов О.С.	253
Кузьменко М.Д.	33
Кузьмичов Г.Ю.	291
Курзова Ю.В.	72
Курмаз Я.О.	191
Кутраков О.П.	92
Кушнір І.І.	254
Кушнір М.Л.	293
Лалетін С.П.	95, 255
Ларін О.І.	193
Левінський О.С.	66
Левінськова Н.В.	317
Левчук А.Р.	88
Легкий С.О.	194
Лепіх Я.І.	114, 115
Ленков Є.С.	77, 96
Ленков О.С.	73, 94
Ленков С.В.	93
Литвиненко Л.О.	119
Літвіцький Л.О.	94
Лобов О.О.	195
Лоза В.М.	95
Ломака Є.К.	143
Лопатін В.В.	196
Луцик Ю.О.	196
Ляшенко Н.В.	292
Малюга А.В.	144
Малюга В.М.	34
Манзарук М.О.	67
Марець Б.О.	293
Мармолюк В.В.	96
Марченко А.В.	97
Марченко-Бабіч О.М.	256, 293
Маслов О.В.	99
Масник І.Р.	145
Мась Н.М.	35
Матвєєв П.Ю.	64
Матуліс В.М.	212
Медведєв Ю.Б.	178
Мельник А.В.	318
Метрикас Л.І.	197

Мешков С.І.	255
Мірошніченко О.В.	113, 243
Місяць О.О.	199
Могильний Д.М.	319
Мойсей Л.О.	147
Мокрицький В.А.	99
Молокопій В.Л.	200
Мороз І.П.	295
Мороз М.О.	201
Мруг А.С.	203
Музичко Д.Р.	255
Муляр І.В.	93, 100, 101
Мусієнко А.П.	60
Мусієнко М.П.	69
Мясищев А.А.	102, 103, 104
Наконечний В.С.	118
Невольніченко А.І.	256
Нікіткін О.М.	65
Нікіфоров М.М.	105
Нікіфорова О.М.	296
Ніколайчик К.А.	36
Нічкало С.І.	92
Новіцький Т.А.	37
Новохатній Ю.В.	268
Ноженко О.М.	86
Ноянчук В.В.	103
Овчинніков М.О.	258
Огнєвий О.В.	62, 106
Ожаровський С.Г.	104
Ольховая Ю.І.	259
Ольховой І.О.	264
Омельченко А.М.	204
Онищук М.І.	260
Опанасенко О.О.	148
Осовик Д.С.	261
Остапенко О.П.	205, 207
Охрамович М.М.	107, 276
Павленко Б.В.	206
Пампуха І.В.	262, 319
Пампуха Ю.А.	262, 264
Панасенко Р.В.	320
Панін В.Г.	321
Панкєєв О.В.	322
Панов О.П.	149
Параніч О.П.	266
Пасіка С.П.	150
Пасічний А.В.	151

Паскевич В.Л.....	207
Пасхалов А.К.....	267
Пахольчук В.В.	208
Пацалов О.Ю.....	296
Пашинський В.Й.....	152
Пересунько О.С.....	210
Петришин М.Л.	82, 108
Петров Р.Ю.....	211
Пелешко В.І.....	212
Пилипчук В.В.....	268
Писаренко І.А.....	323
Писаренко Р.В.....	324
Підмурняк О.О.....	212
Подолян С.М.....	66
Покотило В.В.	38
Полежаєв Ю.С.....	298
Полінська Д.О.	269
Поліщук О.В.....	214
Пономаренко А.А.	39
Постоечко В.І.....	40
Поторась А.В.....	214
Похольчук Р.В.....	215
Пугач В.В.....	154
Равлюк А.В.....	154
Роговенко Д.А.....	155
Рожков В.В.	156
Рома О.М.	108
Рудик А.О.	270
Рудніченко М.Д.....	110
Рущенко Р.Є.	111
Ряба Л.О.....	89
Рябова О.В.....	41
Сабадаш С.О.....	42
Савенчук В.В.....	112
Савков П.А.	325
Савран В.О.	113
Савчинська Н.Ю.	239, 247
Садовніченко Я.В.	272
Сакал М.В.....	157
Сантоній В.І.....	114, 115
Санченко Д.Є.	273
Семибратов Є.О.	326
Сидоров О.В.....	90, 115
Сизов А.І.....	190, 201
Синявський Т.О.	159
Сівков С.В.	327
Сірий А.В.....	43, 115

Скорук О.А.	274
Смаглюк Г.Г.	116
Сміловський О.М.	328
Соболев О.О.	216
Соколов С.В.	217
Солодєєва Л.В.	100
Сосненко А.В.	218
Стамбірська Р.Г.	243
Сторожук Н.А.	45
Стрихолм В.Р.	46
Тирон І.В.	298
Толюпа С.В.	117, 118, 119, 120
Тракалюк О.Л.	48
Турович І.І.	219
Турченко Ю.В.	49, 275
Тюріна В.О.	52
Тюріна Ю.В.	50
Тютюков І.В.	160
Удоденко О.А.	220
Ужва О.Д.	222
Ульянов К.Є.	172, 223
Урба А.Ю.	161
Ухов М.В.	224
Халіманенко С.М.	144, 240
Хамула С.В.	276
Хірх-Ялан В.І.	329
Хлопонін Ю.І.	79
Хмельницький Ю.В.	121, 122
Хрульова П.О.	123
Цыцарев В.Н.	61
Цьопа Н.В.	120
Чайка К.К.	225
Чаплінський Є.О.	277
Чеберяко О.В.	225
Червак М.В.	331
Черних О.Б.	53
Черних Ю.О.	53, 54
Чешун В.М.	73, 96
Чир Н.В.	332
Чистик О.М.	200, 227
Чімишенко С.М.	211, 228
Чорненький В.І.	94
Шалабай П.	229
Шатов О.В.	230
Швацька В.А.	300
Шворов А.С.	75
Шворов С.А.	74

Шевченко В.В.	124
Шевченко Г.В.	125
Шевчук А.А.	215
Шебет Д.К.	278
Шинкаренко Д.Р.	230
Шликов О.А.	279
Шмаль С.Г.	333
Шмиголь Є.В.	319
Шпильовий С.Є.	187, 206, 220
Шрамко О.В.	191, 222
Штепа В.М.	74
Шульгін В.В.	163
Шуріна Т.Б.	232
Щербина І.М.	233
Юндіна О.В.	296, 301
Юрчишин П.В.	219
Якимець В.В.	301
Яковенко А.О.	302
Янко В.В.	114, 115
Янковський Д.В.	234
Ясько Д.С.	235

ЗАКЛАДИ, ПРЕДСТАВНИКИ ЯКИХ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ

1. АГН Краківська гірничо-металургійна академія ім. С. Сташца, Польща
2. Академія адвокатури України
3. Військова академія, м.Одеса
4. Головне управління по роботі з особовим складом ЗСУ
5. Головне фінансово-економічне управління Генерального штабу ЗСУ
6. Державний університет телекомунікацій
7. Києво-Могилянська академія
8. Київський національний університет імені Тараса Шевченка
9. Київський університет права НАН України
10. Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка
11. Метрологічний центр військових еталонів Збройних Сил України
12. Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон
13. Науково-методичний центр кадрової політики МОУ
14. Національна академія статистики, обліку і аудиту
15. Національний авіаційний університет
16. Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського "Харківський авіаційний інститут"
17. Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова
18. Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут"
19. Національний університет біоресурсів і природокористування України
20. Національний університет "Львівська політехніка"
21. Національний університет оборони України імені Івана Черняховського
22. Одеська державна академія технічного регулювання та якості
23. Одеська загальноосвітня школа № 110
24. Одесский национальный морской университет
25. Одеський національний політехнічний університет
26. Одесский национальный университет им. И.И. Мечникова
27. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
28. Таврический национальный университет им. В.И. Вернадского, г. Симферополь
29. Ужгородський національний університет
30. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
31. Хмельницький національний університет
32. Чорноморський державний університет імені Петра Могили

Наукове видання

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів**

“Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка”

**За загальною редакцією к.філол.н., професора
генерал-майора В.В. Балабіна**

**Тексти тез представлено у авторській редакції. Автори несуть повну
відповідальність за зміст, добір, точність наведених фактів, цитат,
власних імен, дат та інших відомостей**

Збір, узгодження, первинна обробка – Бадрук О.О.

Технічний редактор – Сидоров Ю.Т.

Комп'ютерна верстка, оригінал-макет та обкладинка – Залеський Є.М.

Підписано до друку 23.04.15. Формат 60x84/16.

Гарнітура Times. Папір офсетний. Друк ризограф. Тираж 15.

Умов. друк. аркушів 21,75. Заказ № 16-15.

**Надруковано в навчальному картографічному комплексі ВІКНУ
03680, Київ, вул. Ломоносова, 81
т. 521-32-89**

